V. İ. Lenin - J. V. Stalin • Marksizm ve Ulusal Sorun

V. İ. Lenin - J. V. Stalin

Marksizm ve Ulusal Sorun

Çeviren: Gökhan Atılgan

Teori

2. Basım

EVRENSEL BASIM YAYIN

Doğa Basın Yayın
Dağıtım Ticaret Limited Şirketi
Tarlabaşı Bulvarı
Kamerhatun Mah.
Alhatun Sk. Emek Apt.
No: 25/1 Beyoğlu / İstanbul
Tel: 0212 361 09 07 (pbx)
Faks: 0212 361 09 04
web: www.evrenselbasim.com
e.posta: bilgi@evrenselbasim.com

Evrensel Basım Yayın-283

MARKSİZM VE ULUSAL SORUN
V. İ. Lenin - J. V. Stalin

Çeviren
Gökhan Atılgan

Genel Kapak Tasarım
Savaş Çekiç

Kapak Uygulama
Bahar Eroğlu, Fırat Çaralan

Birinci Basım:Temmuz 2005
İkinci Basım: Aralık 2006

ISBN 975-6106-04-2

Baskı
Ezgi Matbaası
(Emintaş Kazımdinçol sit. No: 81 / 229 Davutpaşa - Topkapı 0212.501 93 75)

V. İ. Lenin - J. V. Stalin

Marksizm ve Ulusal Sorun

Çeviren
Gökhan Atılgan

YAYINEVİNİN NOTU

Ulusal sorun, Marksizmin öğretmenlerinin önemle üzerinde durduğu konulardan biridir ve Marx, Engels, Lenin ve Stalin'in konuya ilişkin yazdıkları ciltler dolduracak boyuttadır. Ulusal sorun hakkında en temel bilgileri ve yapılmış en önemli tartışmaları okuyucunun önüne getirmeyi amaçlayan bu derlemede, sorunun çağımızda büründüğü özellikler açısından doğrudan açıklayıcı oluşları göz önüne alınarak Lenin ve Stalin'in makalelerine ağırlık verilmiştir. Stalin'in (Lenin'in de sık sık gönderme yaptığı) "Marksizm ve Ulusal Sorun" makalesi, konuya giriş niteliğindedir, konunun genel kavramlarını ve sorunun tarih içindeki gelişimini yalın bir biçimde özetlemektedir; bu nedenle başa alınmıştır. Lenin'in makaleleri ise tarih sırasına göre dizilmiştir. Konunun 19. yüzyılda nasıl ele alındığı hakkında okuyucuya fikir versin diye Marx ve Engels'ten tamamlayıcı nitelikte üç yazı alınmıştır. Bu yazılarda Marx ve Engels, Avrupa'dan (Polonya sorunu) ve Asya'dan (Hindistan) birer örnek üzerinde dururlarken, soruna hangi ilkelerle yaklaştıklarını da ortaya koymaktadırlar.

Kitap İngilizceden Türkçeye çevrilmiş, Marx ve Engels'e ait makaleler Olcay Geridönmez tarafından Almanca orijinaliyle karşılaştırılmıştır. Makalelerin hangi kaynaktan alındıkları bölüm sonlarında belirtilmiştir.

Evrensel Basım Yayın

İÇİNDEKİLER

MARKSİZM VE ULUSAL SORUN

Ocak 1913

J. V. Stalin

Rusya'da karşı-devrim dönemi yalnızca "gök gürültüsü ve şimşek" değil, harekette hayal kırıklığı ve halk güçlerinde güven yitimini de beraberinde getirdi. İnsanlar, parlak bir geleceğe inandıkları zaman kendi ulusundan olmayanlarla omuz omuza dövüşmüşlerdi –ortak sorunlar her şeyin üzerindedir! Fakat insanların yüreğine kuşku düşünce herkes kendi ulusal çadırına yönelmeye başladı –herkes kendi işini kendi görsün. "Ulusal sorun" her şeyin üzerindedir!

Aynı zamanda ülkenin ekonomik hayatında büyük değişiklikler meydana geliyordu. 1905 yılı boşuna yaşanmamıştı: Kırdaki serflik kalıntıları bir darbe daha yemişti. Kıtlık yıllarının ardından birbirini takip eden verimli hasat dönemleri ve sanayi üretimindeki yükseliş kapitalizmin gelişmesine yol açmıştı. Kırdaki sınıf farklılıkları, kentlerdeki büyüme, ticaretin ve iletişim araçlarının gelişimi, hepsi, özellikle sınır bölgelerinde ileriye doğru büyük bir adım attırdı. Bu, Rusya'daki ulusların ekonomik gelişimlerini hızlandırmadan edemezdi. Ulusların harekete geçecekleri kesin gibiydi.

Bu dönemde kurulan "anayasal rejim" de ulusların uyanışında aynı yönde rol oynadı. Gazetelerin ve genel olarak edebiyatın yaygınlaşması, basında ve kültürel oluşumlarda belirli bir özgürlük ortamı, ulusal tiyatroların sayısındaki artış ve benzerleri, "ulusal duyarlılığın" güçlenmesine tartışmasız bir şekilde yardım etti. Seçim kampanyası ve politik gruplarıyla

Duma, ulusların büyük etkinlikleri için yeni fırsatlar, onların harekete geçmesi için büyük ve geniş bir alan yarattı.

Yukarıda militan milliyetçiliğin yükselen dalgası ve sınır bölgelerinde "özgürlük aşkları" uğruna intikam peşine düşmüş "iktidar sahiplerinin" başvurduğu bir dizi baskıcı önlem; aşağıda ise buna cevap olarak, zaman zaman kaba şovenizm kılığına bürünen kışkırtılmış bir milliyetçilik dalgası. Yahudiler arasında yaygınlaşan Siyonizm[1], Polonya'da yükselişe geçen şovenizm, Tatarlar arasında Pan-İslamizm, Ermeniler, Gürcüler ve Ukraynalılar arasında yaygınlaşan milliyetçilik, sıradan insanın önlenemez Yahudi düşmanlığı –bütün bunlar bilinen gerçeklerdir.

Artan gücüyle ortalığı kasıp kavuran milliyetçilik dalgası, işçi kitlelerini de içine alma tehlikesi gösteriyordu. Kurtuluş hareketi ne kadar zayıflıyorsa, milliyetçiliğin bereketli çiçekleri o kadar çok açıyordu.

Bu zor zamanda sosyal demokrasinin büyük bir misyonu vardı: milliyetçiliğe direnmek ve kitleleri genel "salgın"dan korumak. Bu misyonu, milliyetçiliğe karşı sınıf mücadelesinin birlik ve bütünlüğü demek olan enternasyonalizmin sınanmış silahını kullanarak sosyal demokrasi ve yalnızca sosyal demokrasi yerine getirebilirdi. Milliyetçilik dalgası ne kadar güçlü bir şekilde ilerlemişse, sosyal demokrasinin sesi de Rusya'nın bütün uluslarının işçilerinin kardeşlik ve birliği için o kadar yüksek olmak zorundaydı. Bu hususta milliyetçi harekete doğrudan maruz kalan sınır bölgelerinin sosyal demokratlarından özel bir sağlamlık talep edilmişti.

Fakat bütün sosyal demokratlar –özellikle sınır bölgelerindekiler– bu görevi aynı düzeyde yerine getirmedi. Önceleri ortak sorunlara vurgu yapan Bund, şimdi, bütün açıklığıyla katıksız milliyetçi amaçlarını ön plana çıkarmaya başladı: seçim kampanyasında, "Sebt günü"nü* ve "Yidiş dilinin** tanınma-

* *Sebt günü:* Musevilerin tatil günü olarak kabul ettikleri ve çalışmadıkları Cumartesi gününe işaret eder.

** *Yidiş dili:* Alman İbranicesi, özellikle Doğu Avrupa'da Yahudilerin konuştuğu bir dil.

sı"nı mücadele konusu haline getirecek kadar ileri gitti.* Bund'u, Kafkasya takip etti; eskiden "ulusal-kültürel özerkliği" reddeden Kafkasyalı sosyal demokratların bir bölümü, şimdi diğer Kafkasyalı sosyal demokratlar gibi bunu acil bir talep haline getirdi.** Burada, milliyetçi tereddütleri diplomatik bir yolla onaylayan Tasfiyeciler Konferansı'nın sözünü bile etmiyorum.***

Buradan yalnızca, Rus sosyal demokrasisinin ulusal sorun hakkındaki görüşlerinin bütün sosyal demokratlar için henüz netleşmediği sonucuna ulaşılır.

Ulusal sorun üzerine bir dizi kapsamlı tartışma yapılmasının gerekliliği son derece açıktır. Tutarlı sosyal demokratlar, her nereden gelirse gelsin milliyetçi sis perdesini dağıtmak için bütünleşmiş ve yorulmak bilmez bir çaba göstermelidir.

I

Ulus

Ulus nedir?

Ulus her şeyden önce bir topluluktur; insanların belirli bir topluluğu.

Ama bu topluluk ırk ya da aşiret kökenine dayanan bir topluluk değildir. Modern İtalyan ulusu; Romalılar, Cermenler, Etrüskler, Yunanlılar, Araplar ve diğerlerinden oluştu. Fransız ulusu; Galyalılar, Romalılar, Britanyalılar, Cermenler ve benzerlerinden oluştu. Farklı farklı ırk ve kabilelerin oluşturduğu İngilizler, Almanlar ve diğerleri için de aynı şey söylenebilir.

Demek ki ulus, ırk ve aşiret kökenine dayanan değil, tarihsel olarak oluşmuş insanlar topluluğudur.

Diğer yandan, tarihsel olarak kurulmuş, çeşitli ırk ve kabilelerden oluşmuş olmalarına rağmen Keyhüsrev ve İskender'in büyük imparatorluklarının ulus olarak adlandırılamayacağına

* "Bund'un Dokuzuncu Konferans Raporu."

** "Ağustos Konferansı Bildirisi."

*** "Ağustos Konferansı Bildirisi."

da şüphe yoktur. Bunlar ulus değil, şu ya da bu fatihin zafer ya da yenilgisine göre bir araya gelen ya da dağılan rastlantısal ve gevşek bağlarla birbirine bağlı topluluklardı.

Demek ki ulus, rastlantısal ya da gelip geçici bir küme değil, istikrarlı bir insan topluluğudur.

Bununla birlikte her istikrarlı topluluk da bir ulus oluşturmaz. Avusturya da, Rusya da istikrarlı topluluklardır; fakat hiç kimse onları ulus olarak adlandırmaz. Ulusal bir topluluğu devlet olarak örgütlenmiş bir topluluktan ayıran şey nedir? Diğerlerinin yanı sıra bir devlet ortak bir dile ihtiyaç duymazken, ulusal bir topluluğun ortak bir dile sahip olmaksızın anlaşamayacağı gerçeğidir. Eğer ortak birer dilleri olmasaydı, Avusturya'daki Çek ve Rusya'daki Polonya uluslarından söz etmek imkansız olurdu. Oysa, sınırları dahilinde birçok farklı dilin var olması Rusya ve Avusturya'nın bütünlüğünü etkilemiyor. Elbette burada sözü edilen yönetimlerin resmi dili değil, halkın konuştuğu dildir.

Demek ki, *ortak bir dil* ulusun temel niteliklerinden biridir.

Elbette bu, farklı ulusların daima ve her yerde farklı diller konuşacağı ya da aynı dili konuşan herkesin muhakkak bir ulus oluşturacağı anlamına gelmez. Her ulus için *ortak* bir dil, fakat farklı uluslar için zorunlu olarak farklı diller değil! Aynı zamanda birkaç dil konuşan bir ulus yoktur; ama bu, iki ulusun aynı dili konuşamayacağı anlamına gelmez! İngilizler ve Amerikalılar aynı dili konuşur ama tek ulus oluşturmazlar. Aynı şey Norveçliler, Danimarkalılar, İngilizler ve İrlandalılar için de geçerlidir.

Fakat, örneğin Amerikalılar ve İngilizler ortak dillerine rağmen neden bir ulus oluşturmazlar?

Öncelikle, bir arada değil, ayrı topraklar üzerinde yaşamaktadırlar. Bir ulus yalnızca uzun ve sistematik bir ilişkinin, kuşaklar boyunca bir arada yaşamanın bir sonucu olarak oluşur. Fakat insanlar ortak bir toprağa sahip olmadan uzunca bir dönem birlikte yaşayamazlar. İngilizler ve Amerikalılar başlangıçta aynı toprak üzerinde, İngiltere'de yaşıyor ve tek

bir ulusu oluşturuyorlardı. Sonra, İngilizlerin bir kısmı İngiltere'den yeni bir toprağa, Amerika'ya göç etti ve bu toprak üzerinde, tabii ki zamanla, yeni Amerikan ulusu oluştu. Toprak ayrılığı farklı ulusların oluşumuna yol açtı.

Demek ki, *ortak bir toprak* ulusun temel niteliklerinden biridir.

Hepsi bu kadar da değil; ortak toprak kendi başına bir ulus yaratmaz. Buna ek olarak, ulusun çeşitli bölümlerini tek bir bütün olarak birleştirecek içsel bir ekonomik bağ da gereklidir. Aralarında böyle bir bağ bulunmayan İngiltere ve Amerika iki farklı ulustur. Fakat işbölümünün, iletişim araçlarının gelişmesinin ve benzerlerinin bir sonucu olarak Amerika'nın farklı bölgeleri, aralarında ekonomik bir bütünlük oluşturmasaydı, Amerikalılar bir ulus olarak adlandırılmayı hak etmezlerdi.

Örneğin Gürcüleri ele alalım: Gürcüler Reform'dan* önce ortak bir toprakta yaşar ve aynı dili konuşurlardı. Yine de, doğrusunu söylemek gerekirse bir ulus oluşturmamışlardı; çünkü aralarında herhangi bir bağ olmayan birçok prensliğe bölünmüş olduklarından ortak bir ekonomik hayatı paylaşamıyorlardı; yüzyıllarca birbirleriyle savaşmışlar, birbirlerini yağmalamışlar, İranlıları ve Türkleri birbirlerine karşı kışkırtmışlardı. Bazı başarılı kralların kimi zaman gelişigüzel bir yönetim altında kucaklaştırmayı başardığı prensliklerin gelip geçici ve rastlantısal birlikleri, köylülerin duyarsızlığı ve prenslerin kaprisleri yüzünden çabucak parçalanmıştı. Gürcistan'ın ekonomik parçalanmışlığı düşünüldüğünde zaten başka türlüsü de olamazdı... Gürcistan ancak 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra bir ulus olarak sahneye çıktı. Bunu koşullandıran faktörler şunlardı: Serfliğin çözülmesi ve ülkede ekonomik hayatın gelişmesi; iletişim araçlarının gelişmesi ve kapitalizmin yükselişi; Gürcistan'ın farklı bölgeleri arasında işbölümünün ortaya çıkması; prensliklerin ekonomik yalıtılmışlığının tuzla buz olması ve tek bir bütün olarak bir araya gelmeleri.

* 1861 yılında serfliğin kaldırılması –ç.n.

Aynı şey, feodalizm dönemini geride bırakmış ve kapitalizmini geliştirmiş diğer uluslar için de söylenebilir.

Demek ki, *ortak bir ekonomik hayat, ekonomik bütünleşme,* ulusun temel niteliklerinden biridir.

Fakat, hepsi bu da değil. Daha önce söylenenlerin dışında ulusu oluşturan bireylerin ruh hallerinin özgünlüğü de göz önünde bulundurulmalıdır. Uluslar yalnızca yaşam koşulları bakımından değil, ulusal kültürün özellikleri olarak kendini belirten ruh halleri bakımından da farklıdırlar. İngiltere, Amerika ve İrlanda aynı dili konuşmalarına rağmen üç farklı ulus olarak oluşmuşlarsa, bunda farklı var oluş koşullarının sonucu olarak kuşaklar boyunca geliştirdikleri ruhsal biçimlenişin rolü hiç de önemsiz değildir.

Elbette, ruhsal biçimleniş, diğer bir deyişle "ulusal karakter", gözlemci için kimi zaman elle tutulur bir şey değildir. Gelgelelim ruhsal biçimleniş kendini ulusa özgü ortak bir kültür olarak belirttiği için kimi zaman somuttur ve göz ardı edilemez.

Ulusal karakter bir kez şekillendikten sonra değişmez bir şey değildir; yaşam koşullarındaki değişimlerden o da etkilenir. Fakat o, her belirli anda mevcut olduğundan, ulusun çehresi üzerinde etkisini gösterir.

Demek ki, kendini ortak bir ulusal kültürde belirten, *ortak bir ruhsal biçimleniş,* ulusun temel niteliklerinden biridir.

Böylece bir ulusun temel özelliklerini belirtmiş oluyoruz.

Ulus; tarihsel olarak oluşmuş, ortak bir dil, toprak, ekonomik hayat ve kendini ortak bir kültürde bütünleyen ruhsal biçimleniş temelinde oluşan, istikrarlı bir insan topluluğudur.

Şunu söylemeye gerek bile yoktur: Her tarihsel görüngü gibi ulus da değişim yasasına tâbidir. Onun da bir başlangıç ve bir bitişten oluşan kendi tarihi vardır.

Yukarıda belirtilen temel özelliklerden hiçbirinin kendi başına ulusu tanımlamaya yeterli olmadığı vurgulanmalıdır. Dahası bu temel özelliklerden tek bir tanesinin yokluğu bile, bir ulusun ulus olmaktan çıkması için yeterlidir.

Eğer ekonomik olarak bütünleşmemişlerse, farklı topraklarda yaşıyor, farklı dilleri konuşuyorlarsa; ortak bir "ulusal karakter"e sahip olmaları mümkün olan insanların, bir ulus oluşturdukları söylenemez. Rus, Galiçyalı, Amerikan ve Kafkasya'nın dağlık bölgelerindeki *Yahudiler,* buna örnek olarak verilebilir. Bize göre bunlar tek bir ulus oluşturmazlar.

Ortak bir toprak ve ekonomik hayata sahip olmaları mümkün olan insanlar da, ortak dilleri ve ortak "ulusal karakterleri" olmadığı için bir ulus oluşturamazlardı. Örneğin Baltık bölgelerindeki Almanlar ve Letonlar gibi.

Son olarak Norveçliler ve Danimarkalılar aynı dili konuşurlar; ama diğer temel özelliklerin yokluğundan dolayı tek bir ulus oluşturmazlar.

Bütün bu temel özelliklerin birlikte mevcudiyeti bize bir ulusu verir.

"Ulusal karakter"in ulusun temel özelliklerinden biri değil, ulusun *yegâne* temel özelliği olduğu, diğer bütün özelliklerin, açıkça söylemek gerekirse, ulusun temel özelliklerinden ziyade yalnızca ulusun gelişme *koşulları* olduğu düşünülebilir. Örneğin, Avusturya'nın ünlü ulusal sorun teorisyenleri R. Springer ve özellikle O. Bauer bu görüşü paylaşırlar.

Bu ünlü teorisyenlerin ulus teorilerini inceleyelim:

Springer'e göre, "ulus, aynı şekilde düşünen ve konuşan kişilerin birliğidir." Ulus, "*artık 'toprağa' bağlı olmayan* modern insanların oluşturduğu kültürel bir topluluktur."* [italikler bizim –J. St.]

Demek ki, aynı şekilde düşünen ve konuşan insanların "birliği," bu insanlar ne kadar ilişkisiz olurlarsa olsunlar ve nerede yaşarlarsa yaşasınlar, bir ulustur.

Bauer daha da ileri gider:

"Ulus nedir?" diye soruyor Bauer, "insanları ulus yapan ortak bir dil midir? Fakat İngilizler ve İrlandalılar ... aynı halk olmamalarına

* R. Springer, *Ulusal Sorun,* Obshchestvennaya Polza Yayınevi, 1909, s. 43.

rağmen aynı dili konuşurlar; Yahudilerin ortak bir dili yoktur ama onlar yine de bir ulusturlar."*

Öyleyse ulus nedir?

"Ulus göreceli bir karakter birliğidir."

Fakat bu takdirde ulusal karakter nedir?

Ulusal karakter, "bir ulustan insanları diğer bir ulustan insanlardan ayıran temel özelliklerin toplamıdır –bir ulusu diğerinden ayıran fiziksel görünüm ve ruhsal belirtilerin bütünüdür."

Bauer, ulusal karakterin gökyüzünden inmediğini elbette bilir. Bu yüzden şunları ekler:

"İnsanların karakterini kaderden başka hiçbir şey belirleyemez... Ulus bir kader birliğinden başka bir şey değildir," bu kader sırasıyla "insanların geçim araçlarını ürettikleri ve emek ürünlerini bölüştükleri koşullar" tarafından belirlenir.

Böylece Bauer'in söylediği gibi ulusun en "eksiksiz" bir tanımına ulaşıyoruz:

"Ulus, kader birliği tarafından ortak bir topluluk karakteri içinde bir araya getirilen insanların toplamıdır."

Demek ki, kader birliğine dayanan ulusal bir karaktere sahibiz; fakat ortak bir toprak, dil ve ekonomik hayat ile birleştirilmek zorunda değiliz.

Ama bu durumda ulustan geriye ne kalır? Ekonomik olarak birbirlerinden kopmuş, farklı topraklarda yaşayan ve kuşaktan kuşağa farklı diller konuşan insanların aynı ulusa mensup olmaları nasıl söz konusu olabilir?

Bauer, "ortak bir dile sahip olmamalarına rağmen," Yahudilerden bir ulus olarak söz ediyor. Ama, örneğin birbirinden tamamen farklı topraklarda yaşayan ve farklı diller konuşan Gürcü, Dağıstan, Rus ve Amerikan Yahudileri arasında ne gibi "ortak kader" ve "ulusal uyum" vardır?

Yukarıda adı geçen Yahudiler şüphesiz ki Gürcüler, Dağıstanlılar, Ruslar ve Amerikalılarla ortak bir ekonomik ve politik hayat yaşar ve onlarla aynı kültürel iklimi paylaşırlar; bu du-

* O. Bauer, *Ulusal Sorun ve Sosyal Demokrasi*, Serp Yayınevi, 1909.

rum onların ulusal karakteri üzerinde belirli bir etki yaratır; eğer onların ortak bir noktaları varsa, bu da dinleri, ortak kökenleri ve ulusal karakterin bazı kalıntılarıdır. Bunların hepsi sorunun dışındadır. Fakat donup kalmış dinsel ayinlerin ve yok olmaya başlayan ruhsal kalıntıların bu Yahudilerin "kaderi" üzerinde, onları sarıp sarmalayan canlı sosyal, ekonomik ve kültürel çevreden daha fazla etkide bulunduğu nasıl ciddi bir şekilde iddia edilebilir? Yahudilerin tek bir ulus olduğundan ancak bu varsayıma dayanılarak söz etmek mümkündür.

Bu durumda, Bauer'in ulusunu, tinselcilerin mistik ve kadiri mutlak "ulusal ruh"undan ayırt eden şey nedir?

Bauer, ulusların "ayırt edici özelliği" (ulusal karakter) ile onların birini diğerinden ayıran yaşam "koşulları" arasına aşılmaz bir sınır koyuyor. Fakat ulusal karakter yaşam koşullarının bir yansıması, çevreden elde edilen etkilerin damıtılmış hali değilse nedir? Ulusal karakter onu yaratan alandan ayrılarak nasıl izole edilmiş bir sorun olarak sınırlandırılabilir?

Öyleyse, 18. yüzyılın sonunda ve 19. yüzyılın başında, Amerika hâlâ Yeni İngiltere olarak bilinirken, Amerikan ulusunu İngiliz ulusundan ayıran şey neydi? Elbette ulusal karakter değildi; çünkü Amerikalılar İngiltere'den çıkmışlar ve yeni koşulların etkisi altında doğal olarak kendi özgün karakterlerini oluşturmaya başlamış olmalarına rağmen, Amerika'ya yalnızca İngiliz dilini değil, hemencecik yitiremedikleri İngiliz ulusal karakterini de getirmişlerdi. Yine de, az çok ulusal bir karaktere sahip olmalarına rağmen daha o dönemde İngiltere'den farklı bir ulus oluşturmuşlardı. Açıkçası, bir ulus olarak Yeni İngiltere ne yalnızca özgün ulusal karakteri, ne de çok gelişmiş ulusal karakteriyle İngiltere'den farklılaşabilmişti. Bir ulus olarak Yeni İngiltere'yi bir ulus olarak İngiltere'den ayıran şey, çevresi ve yaşam koşullarıydı.

Bu nedenle ulusun *tek bir* ayırt edici özelliği olmadığı açıktır. Bir ulusu diğerlerinden ayıran, daha önce sözü edilen özelliklerin toplamıdır. Uluslar karşılaştırıldığında bunlardan bazen biri (ulusal karakter) bazen diğeri (dil) bazen de bir üçün-

cüsü (ekonomik koşullar, toprak birliği) belirgin bir biçimde göze çarpar. Ulus, bütün bu özelliklerin birleşiminden oluşur.

Bauer'in ulusla ulusal karakter arasında özdeşlik kuran yaklaşımı, ulusu toprağından koparır ve onu görünmez, kadiri mutlak bir güç haline getirir. Bunun sonucu, yaşayan ve etkin değil, bazen gizemli, elle tutulmaz gözle görülmez bir ulustur. Bu yüzden tekrar soruyorum: Örneğin üyeleri birbirlerini anlamayan (çünkü farklı dillerden konuşurlar), yeryüzünün farklı yerlerinde yaşayan, hiçbir zaman birbirlerini göremeyecek olan ve barışta ya da savaşta hiçbir zaman birlikte davranamayacak olan Gürcü, Dağıstanlı, Rus, Amerikan ve diğer Yahudilerden oluşan Yahudi ulusu nasıl bir ulustur?!

Hayır, sosyal demokrasi, böylesi kağıt üzerinde "uluslar"ı kendi ulusal programına yazamaz. Sosyal demokrasi, yalnızca hareket ve eylemiyle kendisinin hesaba katılmasında ısrar eden gerçek ulusları göz önüne alabilir.

Bauer açık bir şekilde tarihsel bir kategori olan *ulus* ile etnografik bir kategori olan *aşiret*i birbirine karıştırıyor.

Bununla birlikte Bauer kendi pozisyonunun zayıflığını hissetmiş gibidir. Kitabının başında Yahudileri kesin bir dille ulus olarak ilan ediyor, kitabının sonunda ise kendini şu cümleyle düzeltiyor: Başka uluslar tarafından asimile edilmeleri nedeniyle "kapitalist toplum onlara (Yahudilere) kendilerini bir ulus olarak inşa etme imkânı vermiyor." Öyle görünüyor ki bunun gerekçesi "Yahudilerin birbirine yakın yerleşim yerlerine sahip olmayışları"dır. Bauer'e göre, örneğin Çeklerin böylesi yerleşim yerleri vardır ve onlar bir ulus olarak ayakta kalacaklardır. Kısacası, bütün mesele topraksızlıktır.

Bauer, bunları savunurken Yahudi işçilerin ulusal özerklik talep edemeyeceklerini kanıtlamak istiyordu. Fakat böylelikle ortak bir toprağın ulusun temel özelliklerinden biri olduğunu inkârdan gelen kendi teorisini ister istemez reddetmiş oluyordu.

Bauer daha da ileri giderek kitabının başında kesin bir dille şunu ilan ediyor: "Yahudilerin *ortak* bir dili yoktur; ama yine de onlar bir ulustur." Ama daha 130. sayfaya gelir gelmez

yönünü değiştirmeyi başarıyor ve aynı kesinlikle, "*şüphesiz ki, ortak dile sahip olmayan bir ulusun varlığı imkansızdır,*" diyor. [italikler bizim –J. St.]

Bauer, "dil, insanlar arasında iletişim sağlayan en önemli araçtır," önermesini kanıtlamak istiyor; fakat aynı zamanda ister istemez hiç de kanıtlamak istemediği bir şeyi daha kanıtlıyordu: Ortak dilin önemini inkâr eden kendi teorisinin çürüklüğünü.

Öyleyse, kendini inkâr eden bu teori idealist bir iplikle teğellenmiştir.

II

Ulusal Hareket

Ulus yalnızca tarihsel bir kategori değil, belirli bir çağa, kapitalizmin yükseliş çağına ait bir kategoridir. Feodalizmin tasfiyesi ve kapitalizmin gelişimi süreci, aynı zamanda insanların ulus·olarak örgütlenme sürecidir. Örneğin Batı Avrupa böyle bir süreç yaşamıştı. İngilizler, Fransızlar, Almanlar, İtalyanlar ve diğerleri, kapitalizmin muzaffer ilerleyişi ve feodal parçalanmışlığı yenmesiyle eş zamanlı olarak ulus şeklinde örgütlenmişlerdi.

Fakat yukarıda adı geçen ulusların oluşumu, aynı zamanda onların bağımsız ulusal devletlere dönüştüğünü de gösteriyordu. İngilizler, Fransızlar ve diğer uluslar bundan böyle aynı zamanda İngiltere vb. devletleriydi. Bu süreci tamamlamamış olan İrlanda, genel manzarayı değiştirmemektedir.

Sürecin Doğu Avrupa'daki ilerleyişi biraz farklıdır. Batıda uluslar, devlet halinde gelişirken, Doğuda birkaç ulustan meydana gelen çok uluslu devletler oluşturuldu. Avusturya-Macaristan ve Rusya gibi. Avusturya'da, Almanlar, politik olarak en gelişkin ulus olduklarını kanıtlayarak Avusturya'yı bir devlet olarak birleştirme işini kendi üzerlerine aldılar. Macaristan'ın birliği, Macaristan uluslarının çekirdeğini oluşturan ve devlet

olarak örgütlenme geleneği en güçlü olan Macarlar tarafından sağlandı. Rusya'da, ulusların birleştirilmesi işini başlarında tarihsel olarak şekillenmiş, güçlü ve iyi organize edilmiş aristokratik askeri bürokrasi bulunan Büyük-Ruslar üstlendi.

Sorunun Doğudaki gelişimi böyleydi.

Devletlerin oluşumunun bu özel yolu, feodalizmin henüz tasfiye edilmediği, kapitalizmin cılız bir şekilde geliştiği, geri bırakılmış milliyetlerin, ulusların ayrılmaz parçası olan ekonomik bütünleşmelerini henüz tamamlayamadıkları koşullarda ortaya çıkabilirdi.

Gelgelelim, kapitalizm Doğu devletlerinde de gelişmeye başladı. Ticaret ve iletişim araçları gelişiyordu. Büyük kentler mantar gibi bitiyordu. Uluslar ekonomik olarak pekişiyordu. Kapitalizm geri bırakılmış ulusların durgun hayatlarına nüfuz ediyor, onları canlandırıyor ve harekete geçiriyordu. Basının ve tiyatronun gelişmesi, Reichsrat (Avusturya) ve Duma'nın (Rusya) etkinlikleri "ulusal duyarlık"ların güçlenmesine yardım ediyordu. Aydınlar *(intelligentsia)* "ulus fikri"nden esinlenerek yola çıkıyor ve bu doğrultuda harekete geçiyorlardı.

Fakat, geri bırakılmış ve şimdi bağımsız bir hayatın farkına varmış olan uluslar, bundan böyle kendi başlarına bağımsız devletler kuramazlardı; hedefledikleri yolda uzun zamandır devlet iktidarını kontrol eden egemen ulusların yönetici sınıflarıyla karşı karşıya geldiler. Artık çok geç kalmışlardı!..

Avusturya'da Çekler, Polonyalılar vb.; Macaristan'da Hırvatlar vb.; Rusya'da Letonyalılar, Litvanyalılar, Ukraynalılar, Gürcüler, Ermeniler vb., kendilerini bu yolla ulus olarak oluşturdular. Batı Avrupa'da istisna olan bu durum (İrlanda) Doğuda kural haline geldi.

Batıda İrlanda, bu istisnai konumuna ulusal bir hareketle karşılık verdi. Doğuda uyanan ulusların da aynı biçimde karşılık vereceği kesin gibiydi.

Doğu Avrupa'nın genç uluslarını mücadele yoluna sevk eden koşullar işte böyle ortaya çıktı.

Şundan emin olmak gerekir ki; bu mücadele, aslına bakılırsa, bir bütün olarak uluslar arasında değil, ezen ile ezilen ulusların egemen sınıfları arasında başlayıp alevlendi. Bu mücadele genellikle ya ezilen ulusların kent küçük burjuvazisi tarafından egemen ulusların büyük burjuvazisine (Çekler ve Almanlar); ya ezilen ulusların kır burjuvazisi tarafından ezen ulusların toprak ağalarına (Polonya'daki Ukraynalılar); ya da ezilen ulusların ulusal burjuvazisi tarafından egemen ulusların yönetici aristokrasisine karşı (Polonya, Litvanya ve Rusya'daki Ukrayna) yürütülmüştü.

Burjuvazi önderlik rolünü oynuyordu.

Genç burjuvazi için temel sorun pazar sorunuydu. Bu sınıfın amacı mallarını satmak ve başka ulusların burjuvazisiyle girdiği rekabetten galip çıkmaktı. Dolaysıyla, arzuladığı şey "kendini" ve "iç" pazarını güvenceye almaktı. Pazar, burjuvazinin milliyetçiliği öğrendiği ilk okuldu.

Fakat sorun genel olarak pazar sorunuyla sınırlandırılamaz. Egemen ulusun yarı-feodal, yarı-burjuva bürokrasisi mücadeleye kendi "koruyucu ve önleyici" yöntemleriyle müdahale etti. Egemen ulusların burjuvazisi –büyük ya da küçük fark etmez– daha "hızlı" ve daha "kararlı" bir şekilde rakipleriyle başa çıkma yeteneğine sahipti. "Güçler" birleştirildi ve yasalar aracılığıyla uygulanan bir dizi kısıtlayıcı önlem, ki bunlar kolaylıkla baskıcı eylemlere dönüşebilir, "yabancı" burjuvaziye karşı yürürlüğe konuldu. Mücadele ekonomik alandan politik alana yayılıyordu. Seyahat özgürlüğünün kısıtlanması, dil ile ilgili baskılar, okulların kapatılması, dini kısıtlamalar ve benzerleri "rakipler"in başına yağdırılmıştı. Böylesi önlemler elbette ki yalnızca egemen ulusların burjuva sınıflarının çıkarına değil, ama bununla birlikte kast çıkarlarına, deyim yerindeyse, yönetici bürokrasinin çıkarlarına da hizmet ediyordu.

Fakat bu, ortaya çıkan sonuçlar bakımından son derece önemsizdir; ister Avusturya-Macaristan'da isterse Rusya'da olsun, burjuva sınıfı ve bürokrasi bu konuda el ele yürürler.

Dört bir yandan kuşatılmış olan ezilen ulus burjuvazisi do-

ğal olarak harekete geçti. "Yerli" halkına yakarmaya, "vatan" diye haykırmaya ve kendi davasının bütün bir ulusun davası olduğunu iddia etmeye başladı. Kendi "vatandaş"larını kendisi askere alarak, "vatan"ın çıkarları için bir ordu kurdu. "Halk" bu çağrıya her zaman kayıtsız kalmadı; burjuvazinin bayrağı altında toplandı. Yukarıdan gelen baskı onu da etkiliyor, hoşnutsuzluklarını kışkırtıyordu.

Böylece ulusal hareket başlıyordu.

Ulusal hareketin gücü, ulusun geniş katmanlarını oluşturan proletarya ve köylülüğün bu harekete katılım düzeyi tarafından belirlenir.

Proletaryanın, burjuva milliyetçiliği bayrağı altında toplanıp toplanmayacağı; sınıf çelişkilerinin gelişmişlik düzeyine, proletaryanın sınıf bilincine ve örgütlülük düzeyine bağlıdır. Sınıf bilinçli proletarya kendi sınanmış bayrağına sahiptir ve burjuvazinin bayrağı altında toplanmasını gerektiren bir neden yoktur.

Köylülüğe gelince; onun ulusal harekete katılımı esas olarak baskıların niteliğine bağlıdır. Eğer baskılar, İrlanda'da olduğu gibi "toprağı" etkiliyorsa, köylü kitleleri hemencecik ulusal hareket bayrağı altında toplanır.

Diğer yandan, örneğin Gürcistan'da *ciddi* bir *Rus karşıtı* milliyetçilik yoksa, bunun başlıca nedeni, orada böyle bir milliyetçiliği kışkırtan Rus toprak ağaları ve burjuvazisinin bulunmamasıdır. Gürcistan'da *Ermeni karşıtı* bir milliyetçilik vardır; fakat bunun nedeni de, orada küçük ve hâlâ gelişmesini tamamlamamış Gürcü burjuvazisi aracılığıyla gelişen ve sonuçta onu Ermeni karşıtı bir milliyetçiliğe sürükleyen Ermeni burjuvazinin varlığıdır.

Bu etkenlere bağlı olarak ulusal hareket ya düzenli bir şekilde büyüyüp kitlesel nitelik kazanır (İrlanda ve Galiçya'da olduğu gibi) ya da "tabela" kavgaları ve ağız dalaşları şeklinde yozlaşarak bir dizi küçük çatışmaya dönüşür (Bohemya'nın bazı küçük kasabalarında olduğu gibi).

Tabii ki ulusal hareketin içeriği her yerde aynı olmaz: İçe-

rik, bütünüyle hareketin yarattığı farklı talepler tarafından belirlenir. İrlanda'da tarımsal bir nitelik taşırken Bohemya'da dile ait sorunlarla karakterize olur; bir yerde yurttaş eşitliği ve inanç özgürlüğü, bir başka yerde ise resmi görevlilerin ulusun kendi fertleri arasından seçilmesi ya da ulusal meclis (*Diet*) talep edilir. Taleplerin farklılığı, hiç de seyrek olmayan bir şekilde genel olarak ulusu karakterize eden çeşitli nitelikleri çağrıştırır (dil, toprak vb.). Bauer'in kadiri mutlak "ulusal karakter"ine bağlı bir taleple hiçbir yerde karşılaşmayışımız ise dikkate değer bir durumdur. Ve şu doğaldır: "Ulusal karakter" *kendi başına* soyut bir şeydir ve J. Strasser tarafından doğru bir şekilde işaret edildiği gibi, "bir siyasetçi bununla hiçbir şey yapamaz".*

Ulusal hareketin biçimleri ve içeriği genel olarak böyledir.

Bu söylenenlerden açıkça anlaşılacağı gibi, *yükselen* kapitalizm koşullarında ulusal mücadele burjuva sınıfların kendi aralarındaki bir mücadeledir. Bazen burjuvazi proletaryayı da ulusal hareketin içine çekmeyi başarır ve o zaman ulusal mücadele sanki "tüm halkın" mücadelesiymiş gibi bir *görünüm* kazanır. Gelgelelim bu, yalnızca görünüşte böyledir. Özünde ise, daima bir burjuva mücadelesidir; esas olarak burjuvazinin çıkarına ve kârına hizmet eder.

Fakat buradan, asla proletarya ulusal baskı politikasına karşı mücadele etmemelidir, gibi bir anlam çıkmaz.

Seyahat özgürlüğünün kısıtlanması, oy hakkından yoksunluk, dil üzerindeki baskılar, okulların kapatılması ve diğer zulüm biçimleri en az burjuvazi kadar işçileri de etkiler. Bütün bu kısıtlamalar, hür olmayan ulusların proletaryasının zihinsel güçlerinin özgür gelişimini geciktirmeye hizmet eder. Eğer toplantılarda ve konferanslarda ana dilini kullanmasına izin verilmiyor ve okulları kapatılıyorsa, Tatar ya da Yahudi işçinin zihinsel yeteneklerinin tam olarak gelişebileceğini hiç kimse söyleyemez.

* *Der Arbeiter und dei Nation* (1912) adlı eseri.

Fakat milliyetçi zulüm politikası proletarya davası için başka bir açıdan da tehlikelidir. Bu politika, geniş yığınların dikkatini toplumsal sorunlardan, sınıf mücadelesinin sorunlarından, ulusal sorunlara, proletarya ile burjuvazinin "ortak" sorunlarına çevirir. Ve bu, "çıkarların uyumu"na dair yalan propaganda için, proletaryanın çıkarlarının karartılması ve işçilerin fikri köleliği için uygun bir zemin yaratır.

Bu durum, bütün ulusların işçilerinin birleşmesi davası için ciddi bir engel oluşturur. Eğer Polonyalı işçilerin hatırı sayılır bir kesimi fikri bakımdan hâlâ burjuva milliyetçilerinin esiri durumundaysa, eğer onlar hâlâ uluslararası işçi hareketinin uzağında duruyorlarsa, bu esas olarak "iktidardakiler"in eski zamanlardan kalma Polonya karşıtı politikaları böyle bir köleliğe zemin hazırladığı ve işçilerin bu kölelikten kurtulmasını engellediği içindir.

Fakat zulüm politikaları burada kalmaz. Hiç de seyrek olmayan bir biçimde *baskı* "sistem"inden ulusları birbirine karşı *kışkırtma* "sistem"ine, oradan da katliam ve soykırımlar "sistem"ine doğru ilerler. Elbette bu sonuncu sistem her yerde ve her zaman mümkün değildir. Fakat o, olabildiği koşullarda –temel yurttaş haklarının yokluğu durumunda– korkutucu bir hal alır ve işçilerin birliği davasını kan ve gözyaşı içinde boğar. Kafkasya ve Güney Rusya bunun çok sayıda örneğiyle doludur. "Böl ve yönet"; zulüm politikasının amacı işte budur. Böyle bir politikanın başarılı olması, proletarya için büyük bir kötülüktür ve bir devlet içindeki bütün uluslardan işçilerin birliği önünde ciddi engeller oluşturur.

Fakat işçilerin çıkarı, bütün işçi yoldaşlarının tek bir uluslararası ordu olarak eksiksiz birliğinde, burjuvaziye olan fikri köleliklerinden hızlı ve nihai kurtuluşlarında ve hangi ulustan olursa olsun kardeşlerinin fikri bakımdan tam ve özgür gelişimindedir.

Bu sebeple işçiler, en incesinden en kabasına kadar ulusal baskıya ve ulusları birbirine karşı kışkırtma politikalarının bütün biçimlerine karşı savaşırlar ve savaşmaya devam edecekler.

Bu sebeple Sosyal demokrasi, bütün ülkelerde, ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkına sahip olduğunu ilan ediyor.

Ulusların kendi kaderini tayin hakkı şu anlama gelir: Kendi geleceğini belirleme hakkı yalnızca ulusun kendisine aittir; kimse ulusun hayatına *zorla* müdahale etme, okullarını ve diğer kurumlarını *yok etme*, gelenek ve göreneklerine *tecavüz etme*, dilini *baskı altına alma* ve haklarını *kısıtlama* hakkına sahip değildir.

Bu, elbette ki sosyal demokrasinin bir ulusun her gelenek ve kuruluşunu destekleyeceği anlamına gelmez. Herhangi bir ulusun baskı altına alınmasına karşı mücadele ederken sosyal demokrasi yalnızca *ulus*un kendi kaderini belirleme hakkını destekleyecek, aynı zamanda ulusun emekçi kesimlerinin bu ulusun zararlı gelenek ve kurumlarından kurtulmasını mümkün kılmak için ajitasyon yapacaktır.

Kendi kaderini tayin hakkı, bir ulusun kendi hayatını istediği gibi düzenlemesi anlamına gelir. Ulusun kendi hayatını özerklik temelinde düzenleme hakkı vardır. Ulus, diğer uluslarla federatif bir ilişki içine girme ya da tamamıyla ayrılma hakkına da sahiptir. Uluslar egemendir ve hepsi eşit haklara sahiptir.

Bu, elbette ki sosyal demokrasi bir ulusun bütün taleplerini destekleyecek demek değildir. Bir ulus eski düzenin ilişkilerine dönme hakkına da sahiptir; fakat bu, sosyal demokrasinin belirli bir ulusun belirli bir kuruluşunun böylesi bir kararını onaylayacağı anlamına gelmez. Proletaryanın çıkarlarını savunan sosyal demokrasinin yükümlülükleri ile çeşitli sınıflardan oluşan ulusun hakları iki farklı şeydir.

Ulusların kendi kaderini tayin hakkı için mücadelede, sosyal demokrasinin amacı, ulusal baskı politikasına son vermek, bu politikayı imkansız kılmak ve böylece uluslar arasındaki çekişmeyi ortadan kaldırmak, köreltmek ve en aza indirmektir.

Sınıf bilinçli proletaryanın politikasını, ulusal mücadeleyi şiddetlendirip alevlendirmeye, ulusal hareketi de sürdürüp bilemeye çalışan burjuvazinin politikasından ayıran temel yan budur.

Ve bu, sınıf bilinçli proletaryanın neden burjuvazinin sancağı altında toplanamayacağının cevabıdır.

Bu, Bauer tarafından desteklenen sözde "ulusal evrim" politikasının neden proletaryanın politikası olamayacağının da cevabıdır. Bauer'in kendi "ulusal evrim" politikasıyla "modern işçi sınıfı"nın politikası arasında özdeşlik kurma girişimi, işçilerin sınıf mücadelesini ulusların mücadelesine uyarlama girişimidir.

Özünde bir burjuva hareketi olan ulusal hareketin kaderi doğal olarak burjuvazinin kaderine bağlıdır. Ulusal hareketin kesin ortadan kalkışı yalnızca burjuvazinin çöküşüyle mümkündür. Barış, yalnızca sosyalizmin hüküm sürdüğü koşullar altında gerçekleşebilir. Fakat kapitalizmin çatısı altında olunsa bile ulusal mücadelenin en aza indirilmesi, kökünün kazınması, proletarya için mümkün olduğunca az zararlı kılınması mümkündür. Bu, İsviçre ve Amerika tarafından doğrulanmaktadır. Bunun için ülkenin demokratikleştirilmesine ve uluslara özgürce gelişme fırsatı verilmesine ihtiyaç vardır.

III

Sorunun Ortaya Konuluşu

Bir ulus kendi kaderini özgürce belirleme hakkına sahiptir. Kendi hayatını başka ulusların haklarını çiğnemeksizin düzenleme hakkına da sahiptir. Bu tartışma götürmez bir gerçektir.

Fakat ulusun çoğunluğunun, özellikle de proletaryanın çıkarları göz önünde bulundurulduğunda, bir ulus kendi hayatını tam olarak *nasıl* düzenlemeli ve geleceğini *hangi biçimlerde* inşa etmelidir?

Bir ulus kendi yaşamını özerk biçimde düzenleme hakkına sahiptir. Hatta ayrılma hakkına da sahiptir. Fakat bu; her koşulda özerklik ya da ayrılma hakkı kullanılmalıdır, her zaman ve her yerde ulus için, yani onun çoğunluğu için, yani emekçi tabakalar için yararlıdır, demek değildir. Diyelim ki, Transkafkasya Tatar-

ları bir ulus olarak kendi meclisleri içinde *(Diet)* bir araya gelsinler, beylerin ve mollaların etkisiyle eski düzeni yeniden canlandırmaya ve devletten ayrılmaya karar versinler. Transkafkasya Tatarları, kendi kaderini tayin hakkı hükmü uyarınca böyle bir karar verme hakkına sahiptirler. Fakat bu, Tatar ulusunun emekçi tabakalarının çıkarına mı olacaktır? Mollalar ve beyler ulusal sorunun çözümü konusunda kitleleri peşlerinde sürüklerken sosyal demokrasi buna seyirci mi kalacaktır?

Sosyal demokrasi, bu duruma müdahale etmemeli ve ulusal iradenin belirli bir yönde tecelli etmesi için etkide bulunmamalı mıdır? Sorunun çözümü için Tatar kitlelerinin çıkarlarını en iyi biçimde ifade edecek bir planla ortaya çıkmamalı mıdır?

Emekçi kitlelerin çıkarlarıyla en çok bağdaşan çözüm hangisi olacaktır: özerklik mi, federasyon mu, ayrılık mı?

Bütün bunlar, çözümü, belirli bir ulusun kendini içinde bulduğu somut tarihsel koşullara bağlı olan problemlerdir.

Dahası; koşullar da her şey gibi zaman içinde değişir; dün için doğru olan bir karar, bugün için tamamen yanlış hale gelebilir.

Marx, 19. yüzyılın ortalarında Rus Polonya'sının ayrılmasından yana tavır koymuştu ve bu tavrında haklıydı da. Çünkü o zaman daha ileri bir kültürün onu yok eden daha geri bir kültürden kurtuluşu sorunu vardı. Bu sorun o zaman akademik içerikli teorik bir sorun olmaktan çok, somut bir içeriğe sahip gerçek bir sorundu.

19. yüzyılın sonunda ise Polonyalı Marksistler artık Polonya'nın ayrılmasına karşı olduklarını haklı olarak ilan ettiler. Geçen elli yıl zarfında Rusya ve Polonya'yı ekonomik ve politik olarak yakınlaştıran büyük değişiklikler meydana gelmişti. Üstelik bu dönem boyunca ayrılma sorunu pratik bir sorun olmaktan çıkmış ve belki de yurtdışındaki aydınlardan başka hiç kimseyi heyecanlandırmayan akademik bir tartışma haline gelmişti.

Bu, elbette, Polonya'nın ayrılma sorununu günün koşullarına göre yeniden gündeme getirebilecek kimi iç ve dış koşulla-

rın ortaya çıkma olasılığının bütünüyle ortadan kalktığı anlamına gelmez.

Ulusal sorunun çözümü, yalnızca, ulusların gelişim sürecinde ortaya çıkan tarihsel koşullarla bağlantı içinde mümkündür.

Belirli bir ulusun içinde bulunduğu ekonomik, politik ve kültürel koşullar; o ulusun kendi hayatını *nasıl* düzenleyeceğinin ve geleceğini *hangi biçimlerde* inşa edeceğinin anahtarını verir. Her bir ulus için sorunun özel bir çözüm gerektireceği olasıdır. Eğer bir yerde diyalektik yaklaşıma ihtiyaç duyuluyorsa o yer tam da burasıdır, ulusal sorundur.

Bundan dolayı, ulusal sorunun, oluşumunu Bund'a borçlu olan son derece yaygın ama bir o kadar da dar görüşlü "çözüm"üne karşı çıkmaya karar verdiğimizi ilan etmeliyiz. Ulusal sorunu sözümona çözmüş olan Avusturya ve Güney Slavları sosyal demokrasisini* örnek göstermeye dayanan ve Rus sosyal demokratlarına da bu çözümü ödünç almalarını öğütleyen o basit yöntemden söz ediyoruz. Bu yöntem, Avusturya için doğru olan ne varsa bunların Rusya için de doğru olduğunu farz ediyor. En önemli ve tayin edici etken burada gözden kayboluyor; yani bir bütün olarak Rusya'daki ve özel olarak da Rusya'da yaşayan her bir ulusun hayatındaki somut tarihsel koşullar.

Örneğin ünlü Bundcu V. Kossovskiy'i dinleyelim. Şöyle söylüyor:

> "Bund'un Dördüncü Kongresi'nde sorunun (yani ulusal sorunun –J. St.) başlıca ilkeleri tartışılırken, kongre üyelerinden biri tarafından yapılan, sorun Güney Slavları Sosyal Demokrat Partisi'nin çözümünün ruhuna uygun bir şekilde karara bağlansın, şeklindeki öneri genel kabul gördü."**

Ve sonuç şuydu: "kongre görüş birliğine vardı" ... ulusal özerklik.

* Güney Slavları Sosyal Demokrasisi Avusturya'nın güneyinde faaliyet yürütür.

** V. Kossovskiy, *Milliyet Sorunları*, 1907.

Ve hepsi buydu. Rusya'daki koşulların doğru bir analizi yok, Rusya'daki Yahudilerin yaşam koşullarının bir incelemesi yok. Öncelikle Güney Slavları Sosyal Demokrat Partisi'nin çözümünü ödünç almışlar, sonra da "onaylayıp", "oy birliğiyle benimsemişler"! Bundcular Rusya'da sorunu böyle ortaya koyar ve böyle "çözerler"...

Gerçekte Avusturya ve Rusya'nın koşulları birbirinden tamamıyla farklıdır. Bu durum, Avusturya sosyal demokratlarının Brünn'de[2] (1899) Güney Slavları Sosyal Demokrat Partisi'nin kararının ruhuna uygun bir şekilde ulusal programlarını benimsediklerinde (bazı önemsiz değişiklikler yapıldığı doğrudur) soruna neden tamamen Rus olmayan bir yoldan yaklaştıklarını, ve deyim yerindeyse, elbette sorunu neden Rus olmayan bir yoldan çözdüklerini de açıklar.

Her şeyden önce, sorunun ele alınış tarzı. Avusturyalı ulusal özerklik teorisyenleri, Brünn ulusal programı ve aynı zamanda, Güney Slavları Sosyal Demokrat Partisi kararının yorumcuları olan Springer ve Bauer sorunu nasıl sunmuştu?

"Çok uluslu bir devletin mümkün olup olmadığı, özel olarak da Avusturya uluslarının tek bir politik biçime mecbur olup olmadıkları sorularına burada cevap vermeyeceğiz, ama onların karara bağlanmış olduğunu farz edeceğiz." diyor Springer, "Çok uluslu bir devletin olabilirliğini, Avusturya uluslarının politik olarak bütünleşmesinin gerekliliğini kabul etmeyen birisi için bizim incelememiz elbette anlamsız olacaktır. Bizim konumuz şudur: Avusturya ulusları mümkün olduğunca bir arada yaşamak *zorundadır, birlikte yaşam için en olanaklı yolu* onlara hangi *yasal biçimler* sağlayacaktır?" [İtalikler Springer'in]*

Demek ki, çıkış noktası Avusturya devletinin bütünlüğüdür.

Bauer de aynı şeyleri söylüyor:

"Bu yüzden Avusturya uluslarının mevcut devlet birliği içinde kalacağı varsayımından hareket ediyor ve ulusların bu birlik içindeki

* Springer, *Ulusal Sorun.*

ilişkilerini kendi aralarında ve devlete karşı nasıl düzenleyeceklerini araştırıyoruz."*

Buradaki öncelikli şey de yine Avusturya devletinin birliğidir.

Rus sosyal demokrasisi sorunu *bu şekilde* ele alabilir mi? Hayır. Rus sosyal demokrasisi başlangıçtan beri ulusların kendi kaderini tayin hakkını ve bir ulusun ayrılma hakkını savunduğundan dolayı sorunu bu şekilde ele alamaz. Bundcu Goldblatt bile, Rus Sosyal Demokrat Partisi'nin İkinci Parti Kongresi'nde kabul ettiği ulusların kendi kaderini tayin hakkı bakış açısını terk edemeyeceğini kabul etmişti. İşte Goldblatt'ın söyledikleri:

"Ulusların kendi kaderini tayin hakkına karşı hiçbir şey söylenemez. Bir ulus bağımsızlık için çabalıyorsa ona karşı çıkmamalıyız. Eğer Polonya, Rusya ile resmi bir nikah kıymak istemiyorsa onun işine burnumuzu sokmak üzerimize vazife değildir."

Bunların hepsi doğrudur. Gelgelelim, burada, Avusturya ve Rus sosyal demokratlarının çıkış noktalarının paralel olması şöyle dursun, taban tabana zıt olduğu anlaşılır. Öyleyse, Avusturyalıların ulusal programının ödünç alınması diye bir şey söz konusu olabilir mi?

Dahası Avusturyalılar, "ulusların özgürlüğünün" küçük reformlar ve ağır adımlarla sağlanacağını umuyorlar. Pratik bir önlem olarak ulusal-kültürel özerkliği önerirken, akıllarının köşesinden bile geçirmedikleri radikal bir değişikliği, demokratik bir özgürlük hareketini hiç hesaba katmıyorlar. Diğer yandan, reformlara bel bağlamak için hiçbir nedenleri olmayan Rus Marksistleri "ulusların özgürlüğü" sorununu muhtemel bir radikal değişikliğe, demokratik özgürlük hareketine bağlarlar. Bu durum, Rusya uluslarının kaderine ilişkin sorunları temelden değiştirir.

"Elbette," diyor Bauer, "ulusal özerkliğin, büyük bir kararın ve kararlı bir kalkışmanın sonucu olacağı ihtimali azdır. Avusturya, ulu-

* Bauer, *Ulusal Sorun ve Sosyal Demokrasi.*

sal özerkliğe doğru, yasama ve yürütmeyi kronik bir felç durumuna sokan şiddetli bir mücadelenin seyri içinde, adım adım, yavaş bir gelişim süreci ile ilerleyecektir. Yeni anayasa büyük bir yasama eylemiyle değil, tersine ayrı eyaletler ve ayrı topluluklar için çıkarılmış birçok ayrı yasanın birleşmesiyle meydana getirilecektir."

Springer de aynı şeyleri söylüyor:

"Şunun farkındayım," diye yazıyor, "bu tür kurumlar (yani ulusal özerklik kuruluşları –J. St.) bir ya da on yıl içinde yaratılmazlar. Tek başına Prusya yönetiminin yeniden kuruluşu bile hatırı sayılır bir zaman almıştır. ... Temel yönetim kurumlarını tam olarak oluşturmak Prusya'nın yirmi yılını aldı. Avusturya'nın üstesinden gelmesi gereken güçlükler ve ihtiyaç duyduğu zaman konusunda bir yanılsama içinde olduğum sanılmasın."

Bütün bunlar çok açık. Ama Rus Marksistleri ulusal sorunu "kararlı kalkışmalar"a bağlamaktan kaçınabilirler mi? Kısmi reformlardan, "ulusların özgürlüğü"nün kazanılmasının bir aracı olarak "bir sürü değişik yasa"ya bel bağlayabilirler mi? Eğer bunlara bel bağlayamazlarsa ve bağlamamak zorundalarsa? Avusturyalılar ve Rusların mücadele yöntemleri ve geleceklerinin tamamen farklı olması gerektiği açık değil midir? Böyle bir durumda Rus Marksistleri kendilerini Avusturyalıların tek taraflı ve melez ulusal-kültürel özerklik anlayışlarına hapsedebilirler mi? Eğer öyleyse iki ihtimal söz konusudur: Ya, Rusya'da da "kararlı kalkışmalara" bel bağlanılmamasını onaylıyorlar ya da böylesi kalkışmalara bel bağlıyor ama "ne yapacaklarını bilmiyorlar".

Sonuç olarak, Rusya ve Avusturya'nın önündeki acil görevler bütünüyle birbirinden farklıdır ve bu farklı görevler ulusal sorunun çözümü için farklı yollar emretmektedir. Avusturya'da parlamentarizm hüküm sürmektedir ve bu koşullar altında bu ülkede parlamentosuz bir gelişim imkansızdır. Fakat parlamenter yaşam ve yasama organı, ulusal partiler arasındaki keskin çelişkiler nedeniyle Avusturya'da sık sık kesintiye uğramaktadır. Bu, Avusturya'nın uzunca bir zamandan beri acısını çekti-

ği kronik siyasi krizi açıklar. Bundan dolayı, ulusal sorun, Avusturya'da yaşamsal bir öneme sahiptir ve siyasi hayatın merkezinde yer alır. Bu yüzden, Avusturyalı sosyal demokrat politikacıların öncelikli olarak ulusal çelişkilere şu ya da bu yoldan bir çözüm bulmaya çalışmalarında şaşılacak bir şey yoktur –tabii ki parlamenter zeminde ve parlamenter yollarla...

Rusya'da durum böyle değildir. Birinci olarak, Rusya'da "Tanrıya şükürler olsun ki bir parlamento yoktur."[3] İkinci olarak –esas nokta budur– Rusya'da siyasi hayatın merkezi sorunu ulusal sorun değil, toprak sorunudur. Bundan dolayı Rus sorununun da ve buna bağlı olarak ulusların "kurtuluşu" sorununun da kaderi toprak sorununun çözümüne, yani feodal kalıntıların yok edilmesine, yani ülkenin demokratikleşmesine bağlanmıştır. Bu, ulusal sorunun Rusya'da neden bağımsız ve nihai bir sorun değil de, genel ve daha önemli bir sorunun, ülkenin kuruluşu sorununun bir parçası olduğunu gösterir.

"Avusturya parlamentosunun kısırlığı," diye yazıyor Springer, "her reformun, ulusal partiler arasında onların birliğini etkileyebilecek çelişkiler yaratmasından kaynaklanır. Bundan dolayı partilerin liderleri reform kokan her şeyden kaçınırlar. Avusturya'nın ilerlemesi ancak ulusların, kendilerine parlamentoda sürekli olarak ulusal militan gruplar bulundurma zorunluluğunu ortadan kaldıracak ve dikkatlerini ekonomik ve sosyal sorunların çözümüne yöneltecek geri alınamaz yasal haklar verildiğinde tasarlanabilir bir şeydir."

Bauer de aynı şeyleri söylüyor.

"Ulusal barış, her şeyden önce devlet için vazgeçilmez bir şeydir. Devlet, aptalca bir dil sorunu ya da ateşli kişiler arasındaki dilsel sınır yahut da her yeni okul üzerindeki çekişmeler nedeniyle yasama organının kesintiye uğramasına müsaade edemez."

Bütün bunlar çok açık. Fakat Rusya'da ulusal sorunun çok farklı bir düzlemde olduğu daha az açık değildir. Rusya'da ilerlemenin kaderine karar verecek olan şey ulusal sorun değil, toprak sorunudur. Ulusal sorun ise ikincil bir sorundur.

Bundan dolayı, sorunun ele alınışı bakımından da, mücadele umutları ve yöntemleri bakımından da, acil görevler bakı-

mından da farklara sahibiz. Bu durumda, zaman ve mekân farklılıklarını gözetmeksizin ulusal sorunu Avusturya'dan apartılan örneklerle ve ödünç alınan programlarla "çözen" kişilerin yalnızca bilgiçlik taslayan kişiler olduğu açık değil midir?

Tekrarlamak gerekirse: Çıkış noktası olarak somut tarihsel koşullar ve sorunun tek doğru ele alınış tarzı olarak diyalektik bir sunuş yöntemi –işte ulusal sorunun çözüm anahtarı budur.

IV

Ulusal ve Kültürel Özerklik

Yukarıda Avusturya ulusal programının biçimsel yönü ve Rus Marksistlerinin Avusturya sosyal demokrasisi örneğini basitçe uyarlayıp onların son programını kendi programı yapmasını imkansız hale getiren yöntemsel dayanaklar üzerinde durduk.

Şimdi bu programın özünü inceleyelim.

O halde, Avusturya sosyal demokratlarının ulusal programı nedir?

Bu program iki kelimeyle ifade edilebilir: ulusal-kültürel özerklik.

İlk olarak bu; özerkliğin esas olarak Çeklerin ve Polonyalıların yaşadığı Bohemya ve Polonya'ya değil de, Avusturya'nın hangi bölgesinde yaşadıklarına bakılmaksızın, yaşadıkları topraklardan bağımsız olarak, genel olarak Çeklere ve Polonyalılara lütfedildiği anlamına gelir.

Bu özerkliğin bölgesel değil *ulusal* olarak adlandırılmasının nedeni budur.

İkinci olarak bu; Avusturya'nın çeşitli bölgelerine dağılmış şahıslar, bireyler olarak kabul edilen Çekler, Polonyalılar, Almanlar ve benzerlerinin aslında Avusturya devletinin bir parçasını oluşturan uluslar olarak bütünleştiklerini varsaymak anlamına gelir. Bu yolla Avusturya, özerk bölgelerin birliğini değil de, yaşadıkları toprağa bakılmaksızın özerk ulusların birliğini temsil edecektir.

Üçüncü olarak da bu; Polonyalılar, Çekler ve benzerleri için bu amaçla oluşturulmuş ulusal kuruluşların "politik" sorunlarla değil, yalnızca "kültürel" sorunlarla ilgilenmek için yetkili kılındıkları anlamına gelir. Politik sorunlarla ilgilenmek ise, özellikle Avusturya parlamentosunun (Reichsrat) görevi olacaktır.

Bu özerkliğin *kültürel*, ulusal-kültürel olarak da adlandırılmasının nedeni budur.

İşte Avusturya Sosyal Demokrat Partisi'nin 1899 yılındaki Brünn Kongresi'nde benimsediği programın metni:[4]

"Avusturya'daki ulusal ihtilafların politik gelişimi engellediği"nden söz eden program, "ulusal sorunun nihai çözümü ... esasen kültürel bir gerekliliktir," "sorunun çözümü yalnızca evrensel bir temelde kurulmuş, genel, açık ve eşit oy hakkına dayalı hakiki bir demokratik toplumda mümkündür," der ve şöyle devam eder:

"Avusturya halklarının *özelliklerinin korunması ve geliştirilmesi*[5] yalnızca eşit haklar temelinde ve her türlü baskıdan kaçınılarak mümkündür. Bundan dolayı, bütün bürokratik devlet merkeziyetçiliği ve fertlere tanınmış bütün ayrıcalıklar ilk elde reddedilmelidir.

"Avusturya'da ulusal ihtilafların yerine ulusal düzenin kurulması yalnızca ve yalnızca bu koşullar altında ve şu temel ilkelerle mümkün olacaktır:

"1. Avusturya, ulusların demokratik devlet federasyonuna dönüştürülmelidir.

2. Tarihi hükümdarlık bölgelerinin yerini ulusal olarak sınırlandırılmış özerk meclisler almalıdır. Her bir özerk meclisin yasama ve yürütme organı genel, açık ve eşit oyla seçilmiş ulusal parlamentolara emanet edilmelidir.

3. Bir ve aynı ulusun bütün özerk bölgeleri tek bir ulusal birlik olarak teşekkül etmelidir. Ulusal meselelerin çözümü kesin bir özerklik temelinde başarılacaktır.

4. Ulusal azınlıkların hakları, İmparatorluk Parlamentosu tarafından çıkarılan özel bir yasayla güvence altına alınmalıdır."

Program, bütün Avusturya uluslarına dayanışma çağrısı yaparak sona eriyor.*

* *Verhandlungen des Gesamtpartitages*, Brünn, 1899.

Genel olarak bir ulusal özerklik reçetesi veren programın "bölgeciliğin" izlerini taşıdığını görmek zor olmasa gerek. Ulusal-kültürel özerkliğin baş ajitatörü olan Springer'in bu programı şevkle selamlaması nedensiz değil. Bauer de "teorik bir zafer" olarak adlandırdığı bu programı destekliyor, sadece daha anlaşılır olması için dördüncü maddenin daha kesin bir ifadeyle değiştirilmesini öneriyor: Eğitimsel ve kültürel meselelerin yönetimi için "her bir özerk bölge içindeki ulusal azınlıkların kamu-tüzel kuruluşu olarak teşekkülü"nün gerekliliği ilan edilsin.

Avusturya sosyal demokrasisinin ulusal programı işte böyledir.

Bu programın bilimsel temellerini inceleyelim.

Avusturya sosyal demokrasisinin ulusal-kültürel özerkliği nasıl gerekçelendirdiğini ve nasıl savunduğunu görelim.

Ulusal-kültürel özerkliğin teorisyenleri olan Springer ve Bauer'e dönelim.

Ulusal özerkliğin çıkış noktası, belirli bir toprağı göz önünde bulundurmaksızın bireylerin birliği olarak ulus fikridir.

Springer'e göre "milliyet aslında toprakla ilişkili değildir"; uluslar "kişilerin özerk birlikleridir".

Bauer de ulusun "belirli bir bölgede ayrıcalıklı bir egemenlik" gerektirmeyen "bireyler topluluğu", olduğunu söylüyor.

Fakat ulusu oluşturan bireyler daima yoğun kitleler halinde yaşamazlar; sık sık gruplara bölünürler; yabancı ulusal organizmalar içine serpiştirilmiş halde bulunurlar. Onları rızkları için çeşitli bölge ve şehirlere iten kapitalizmdir. Fakat yabancı topraklara girdiklerinde ve orada bir azınlık oluşturduklarında oradaki ulusal çoğunlukların, dilleri, okulları, vb. üzerindeki kısıtlamalarından dolayı sıkıntı çekerler. Ulusal çatışmalar bu yüzdendir. Bölgesel özerkliğin "elverişsizliği" bu yüzdendir. Springer ve Bauer'e göre böyle bir duruma tek çözüm, devletin çeşitli bölgelerine saçılmış ulusal azınlıkları, sınıf ayrımı gözetmeksizin genel bir ulusal birlik halinde örgütlemektir. Onların görüşlerine göre, yalnızca böylesi bir ulusal birlik ulusal azın-

lıkların kültürel çıkarlarını koruyabilir ve ancak böylesi bir birlik ulusal ihtilaflara son verme yeteneğine sahiptir.

"Ulusların örgütlenmesi, onlara haklarının ve itibarlarının verilmesi gerekliliğinden dolayı," diyor Springer, tabii ki, "kolaylıkla bir yasa hazırlanır, fakat bu etkili olur mu?" ... "Eğer birisi uluslar için bir yasa yapmak istiyorsa, öncelikle ulusları yaratmalıdır..." "Uluslar oluşmadıkça ulusal hakların ortaya çıkarılması ve ulusal ihtilafların yok edilmesi imkansızdır."

Bauer de "azınlıklar kişilik ilkesi üzerinde temellenmiş kamusal meclisler içinde oluşmalıdır" şeklindeki talebin "işçi sınıfının bir talebi" olduğunu öne sürerken aynı ruha uygun olarak konuşur.

Fakat bir ulus nasıl örgütlenir? Herhangi bir kişinin hangi ulusa mensup olduğu nasıl saptanır?

"Tabiiyet," diyor Springer, "vesikalar aracılığıyla belirlenecektir; belirli bir yerde ikamet eden her kişi bölgedeki uluslardan birinin mensubu olduğunu bildirmelidir."

"Kişilik ilkesi," diyor Bauer, "nüfusun uluslara bölünmüş olduğunu varsayar. ... Ulusal kayıtlar, yetişkin yurttaşların özgür bildirimleri temelinde hazırlanmalıdır."

Ek olarak, "Ulusal olarak türdeş bölgelerdeki bütün Almanlar," diyor Bauer, "ve çifte yapılı bölgelerdeki ulusal kütük defterlerine kaydedilmiş bütün Almanlar, Alman ulusunu oluşturacak ve bir *Ulusal Meclis* seçeceklerdir."

Aynı şey, Çekler, Polonyalılar ve benzerleri için de geçerlidir.

Springer'e göre, "*Ulusal Meclis*, ulusun kültürel parlamentosudur, temel ilkeler oluşturmak, bütçe hazırlamak ve böylece ulusal eğitim, ulusal edebiyat, sanat ve bilim üzerinde sorumluluk üstlenmek, akademiler, müzeler, galeriler, tiyatrolar vb. kurmak konusunda yetkili kılınmıştır."

Bir ulusun örgütlenmesi ve onun merkezi kuruluşu da böyle olacaktır.

Bauer'e göre, Avusturya Sosyal Demokrat Partisi, bu sınıflar üstü kuruluşları yaratarak "ulusal kültürü ... halkın ortak

mülkiyeti haline getirmek ve böylece ***ulusun bütün üyelerini bir ulusal-kültürel topluluk içinde birleştirmek,*** için mücadele etmektedir. [italikler bizim –J. St.]

Bütün bunların sadece Avusturya'yı ilgilendirdiğini düşünenler olabilir. Fakat Bauer aynı fikirde değildir. O, ulusal özerkliğin Avusturya gibi birkaç ulustan meydana gelmiş diğer devletler için de gerekli olduğunu üzerine basa basa ilan etmektedir.

Bauer'e göre, "Çok uluslu devletlerde bütün ulusların işçi sınıfı, ulusal özerklik talebi için, mülk sahibi sınıfların ulusal denetim politikasına karşı çıkar."

Daha sonra, çaktırmadan ulusal özerkliği ulusların kendi kaderini tayin hakkının yerine geçiren Bauer, şöyle devam ediyor:

"Bu yüzden, ulusal özerklik, ulusların kendi kaderini tayin hakkı, zorunlu olarak çok uluslu devletlerde bulunan bütün ulusların proletaryasının anayasal programı haline gelmiştir."

Bauer daha da ileri gidiyor. O, Springer ve kendisi tarafından "kurulan" sınıflar üstü "ulusal birlikler"in geleceğin sosyalist toplumunun bir modeli olacağına kesin olarak inanıyor. Çünkü o, "sosyalist toplum düzeninin ... insanlığı ulusal olarak sınırları belirlenmiş topluluklara böleceğini," "insanlığın özerk ulusal topluluklar şeklinde gruplandırılmasının" sosyalizm koşullarında gerçekleşeceğini ve böylece "sosyalist toplumun kesinlikle ulusal kişiler birliklerinin ve bölgesel meclislerin renkli bir tablosunu sunacağını," ve bundan dolayı "milliyetin sosyalist ilkesinin ulusal ilke ve ulusal özerkliğin daha yüksek bir sentezi olacağını," biliyor.

Yeterli gibi görünüyor.

Bauer ve Springer'in çalışmalarında ulusal-kültürel özerklik için kullandıkları savlar bunlardır.

İlk göze çarpan şey, tamamen anlaşılmaz ve kesin olarak haksız bir şekilde ulusal özerkliğin ulusların kendi kaderini tayin hakkının yerine geçirilmesidir. İki olasılık var: Bauer ya kendi kaderini tayın hakkının ne anlama geldiğini idrak ede-

memiştir, ya da idrak etmiş ama bazı gerekçelerle kendi kaderini tayin hakkının anlamını kasten daraltmıştır. Çünkü şunlar kesindir: a) Ulusal-kültürel özerklik, mantıken çok uluslu devleti gerekli kılarken, kendi kaderini tayin hakkı çok uluslu devlet iskeletinin dışına çıkar. Ve b) Kendi kaderini tayin hakkı bir ulusa bütün haklarını verirken, ulusal özerklik sadece "kültürel" haklarını verir. Birincisi bu.

İkincisi; iç ve dış koşullar, örneğin Avusturya'da, şu ya da bu ulusun ileride çok uluslu devletten ayrılmaya karar vermesini mümkün kılabilir. Rutenya sosyal demokratları Brünn Parti Kongresi'nde kendi halklarının "iki bölümünü" tek bir bütün haline getirmeye hazır olduklarını bildirmemişler miydi?* Öyleyse, böyle bir durumda, *"bütün ulusların proletaryası için kaçınılmaz bir çözüm"* olan ulusal özerklik de ne oluyor?

Ulusları mekanik bir şekilde bütünleşmiş devletin Prokrustes** yatağına girmeye zorlayan "çözüm", ne türden bir "çözüm"dür?

Dahası: Ulusal özerklik, ulusların gelişme yönüyle tamamen ters istikamettedir. O ulusların kurulmasını talep eder; ama, eğer yaşam, eğer ekonomik gelişme, ondan koca gruplar kopararak farklı bölgelere dağıtıyorsa, uluslar yapay olarak kaynaştırılabilir mi? Kapitalizmin erken dönemlerinde ulusların birbirleriyle birleştiklerine kuşku yoktur. Fakat kapitalizmin ileri dönemlerinde, büyük grupların uluslarından ayrılarak rızklarının peşine düşüp daha sonra devletin başka bölgelerine kalıcı olarak yerleşmeleriyle uluslar içinde dağılma sürecinin başladığına da kuşku yoktur. Bu yolla bir yere yerleşenler eski ilişkilerini kaybeder, yeni meskenlerinde yeni ilişkiler kurarlar. Kuşaklar boyunca yeni âdetler, yeni beğeniler ve belki de yeni bir dil kazanırlar.

Şu soru ortaya çıkıyor: çok farklı gelişimlere sahip olan

* *Brünn Sosyal Demokrat Parti Kongresi Tutanakları.*

** *Prokrustes*: Yunan mitolojisinde yolcuları durdurup demir yataklara yatıran ve kısa gelirse çekerek uzatan, uzun gelirse kesip kısaltan ve böylece onları korkunç bir biçimde sakatlayan Attikalı haydut.

grupları tek bir ulusal birlik içinde birleştirmek mümkün müdür? Birleştirilemez olanları birleştirecek olan bu sihirli halkalar nerede? Örneğin, Baltık ülkeleri Almanlarıyla Transkafkasya Almanlarını "tek bir ulus içinde birleştirmek" mümkün müdür? Eğer böyle bir şey imkansız ise, ulusal özerkliğin, tarihin çarkını geriye çevirmeye çalışan eski milliyetçilerin ütopyasından farkı kalır mı?

Ama, ulusun birliği sadece göçün bir sonucu olarak zayıflamaz. Ulusun birliği, içsel bir nedenden, sınıf mücadelesinin kesinleşmesinden dolayı da zayıflar. Kapitalizmin erken dönemlerinde hâlâ burjuvazi ve proletaryanın "ortak kültür"ünden söz edilebilirdi. Gelgelelim, büyük ölçekli sanayinin gelişmesi ve sınıf mücadelesinin daha da keskinleşmesiyle bu "ortak kültür" yok olmaya başlar. Bir ve aynı ulusun işveren ve işçileri birbirlerini anlamaz hale gelince bir ulusun "ortak kültür"ünden ciddi bir şekilde söz edilemez. Burjuvazi savaşa susadığında ve proletarya "savaşa karşı savaş" ilan ettiğinde, orada nasıl bir "kader birliği" olabilir? Böylesi karşıt unsurlardan sınıflar üstü bir ulusal birlik nasıl oluşturulabilir? Ve bundan sonra "ulusun bütün üyelerinin bir ulusal-kültürel topluluk içinde birliği"nden söz edilebilir mi? Ulusal özerkliğin, sınıf mücadelesinin bütün gidişatına ters olduğu açık değil mi?

Fakat bir an için "ulusu örgütleyin" sloganının geçerli olduğunu düşünelim. Burjuva milliyetçi parlamenterlerin biraz daha fazla oy almak amacı için bir ulusu "örgütleme"ye çabalamaları anlaşılabilir bir şeydir. Fakat sosyal demokratlar ne zamandan beri uluslar "örgütlemek", uluslar "oluşturmak", uluslar "yaratmak" gibi işlerle meşgul oluyorlar? Sınıf mücadelesinin son derece keskinleştiği bir devirde sınıflar üstü ulusal birlikler örgütlemeye çalışan sosyal demokratlar nasıl sosyal demokratlardır? Şimdiye kadar diğer sosyal demokrat partiler gibi Avusturya Sosyal Demokrat Partisi'nin bir tek görevi vardı: proletaryayı örgütlemek. Görüldüğü kadarıyla bu görev artık "mazide kaldı". Springer ve Bauer şimdi yeni ve daha sürükleyici bir görev saptıyorlar; yani bir ulus "yaratma" ve "örgütleme" görevi.

Gelgelelim, mantığın kendi yükümlülükleri vardır: Ulusal özerkliği benimseyen kişi, bu "yeni" görevi de benimsemek zorundadır; ama bu sonuncu görevi benimsemek sınıfsal duruşunu terk edip milliyetçilik yoluna girmek anlamına gelir.

Springer ve Bauer'in ulusal-kültürel özerkliği milliyetçiliğin inceltilmiş bir biçimidir.

Ve Avusturya sosyal demokratlarının "halkların ulusal özelliklerinin *korunması* ve *geliştirilmesi*" için ilgi gösterilmesini talep etmesi hiç de rastlantı değildir. Hele bir düşünün: Transkafkasya Tatarlarının Muharrem ayinlerinde kendilerini kırbaçlamasının bir "ulusal özellik" olarak "korunması"nı; ya da Gürcülerin kan davası geleneklerinin "ulusal bir özellik" olarak "geliştirilmesi"ni!..

Bu içerikte bir talep burjuvazinin milliyetçi programında resmen yer alabilir ve böyle bir madde Avusturya sosyal demokratlarının programında da yer alıyorsa, bu, ulusal özerklik böylesi talepleri hoş gördüğü ve onlarla ters düşmediği içindir.

Ulusal özerklik günümüz toplumuyla uyumsuzluk içindeyse, geleceğin sosyalist toplumuyla daha da uyumsuzluk içinde olacaktır.

Modern toplumun bütün gelişme aşamaları, Bauer'in "insanlık ulusal olarak sınırları belirlenmiş topluluklara bölünecektir," şeklindeki kehanetini yalanlamıştır. Ulusal çitler sağlamlaşacağına yıkılıp parçalanmaktadır. 1840'ların ortalarında Marx, "halklar arasındaki ulusal farklılık ve çelişkilerin günden güne yok olacağını" ve "proletaryanın egemenliğinin bu yok oluşu daha da hızlandıracağını" ilan etmişti.* İnsanlığın daha sonraki gelişimine kapitalist üretimin devasa boyutlara ulaşması, milliyetlerin birbirine karışması ve insanların gittikçe daha büyük topraklarda birleşmesi eşlik etti. Bütün bunlar, Marx'ın düşüncesini kesin olarak doğruladı.

Bauer'in, sosyalist toplumu, "insanların ulusal birliklerinin ve bölgesel kamusal oluşumlarının renkli bir tablosu" olarak

* Karl Marx ve Friedrich Engels, *Komünist Parti Manifestosu*, II. bölüm.

sunma arzusu, Marx'ın sosyalizm düşüncesinin yerine Bakunin'in revize edilmiş sosyalizm düşüncesini geçirmek için başvurduğu ürkek bir girişimdir. Sosyalizmin tarihi böylesi girişimlerin fiyaskoyla sonuçlandığını kanıtlamaktadır.

Bauer'in yücelttiği "milliyetin sosyalist ilkesi"nin, *sınıf mücadelesi* sosyalist ilkesi yerine burjuvazinin *"milliyet ilkesini"* geçirmek anlamına geldiğini söylemeye bile gerek yoktur. Ulusal özerklik böylesi kararsız bir ilkeye dayanıyorsa, onun, işçi sınıfı hareketine yalnızca zarar vereceği itiraf edilmelidir.

Bu milliyetçiliğin gerçek niteliğini fark etmek kolay değildir; çünkü sosyalist cümlelerle ustaca gizlenmiştir; ama o bu nedenden dolayı proletarya için daha da zararlıdır. Kolayca fark edilebilen bir milliyetçiliğin üstesinden her zaman gelebiliriz. Gizlenip maskesi altında tanınmaz hale geldiği zaman milliyetçilikle dövüşmek çok daha zordur. Sosyalizm zırhıyla korunması onu saldırılara daha da dayanıklı hale getirir. Böylesi bir milliyetçilik, zehrini aşıladığı çeşitli uluslardan işçilerin arasına zararlı havasını yayar.

Fakat ulusal özerkliğin neden olduğu kötülükler bununla tükenmez. O, yalnızca ulusların ayrılmasının değil, emek hareketinin parçalanmasının zeminini de hazırlar. Ulusal özerklik fikri, işçilerin birleşik partisinin bölünerek ulusal düzeyde ayrı partiler olarak inşasının manevi koşullarını yaratır. Partilerin parçalanmasını, sendikaların parçalanması takip eder ve sonuç büsbütün ayrılma olur. Bu şekilde birleşik sınıf hareketi ulusal dereciklere parçalanır.

"Ulusal özerkliğin" anayurdu olan Avusturya, bunun en acıklı örneklerini sunmaktadır. Birleşik Avusturya Sosyal Demokrat Partisi, daha 1897'de (Wimberg Parti Kongresi'nde)[6] ayrı partiler haline gelerek parçalanmaya başlamıştı. Ulusal özerkliği benimseyen Brünn Parti Kongresi'nden sonra (1899) parçalanma daha da belirgin hale geldi. Sonuçta mesele öyle bir hal aldı ki, şu anda birleşik bir uluslararası parti yerine, arala-

rında Alman Sosyal Demokrat Partisi ile her tür ilişkiden kaçınan Çek Sosyal Demokrat Partisi'nin de bulunduğu, altı ulusal parti bulunmaktadır.

Sendikalar da partilere bağlıdır. Avusturya'da partilerde olduğu gibi sendikalarda da işi asıl olarak sosyal demokrat işçiler omuzlamıştır. Bu, partideki ayrılıkçılığın sendikalara da sirayet edeceğinden, sendikaların da parçalanacağından duyulan endişenin nedeniydi. Gerçekten de beklenen oldu: sendikalar da milliyetlere göre bölündü. Bundan böyle, Çek işçilerin Alman işçilerin grevini kırdığına ya da belediye seçimlerinde Alman işçilere karşı Çek burjuvazisini desteklediğine sık sık rastlanacaktı.

Yukarıda anlatılanlardan ulusal-kültürel özerkliğin ulusal soruna bir çözüm olmadığı görülmektedir. Ulusal-kültürel özerklik yalnızca ulusal soruna bir çözüm olmamakla kalmaz, emek hareketinin birliğinin tahrip olmasına, işçilerin milliyetlerine göre bölünmesinin kışkırtılmasına ve aralarındaki sürtüşmelerin şiddetlenmesine zemin hazırlayarak, onun daha da ağırlaşıp karmaşık bir hale gelmesine hizmet eder.

İşte ulusal özerkliğin hasadı böyledir.

V

Bund, Milliyetçiliği ve Ayrılıkçılığı

Yukarıda, Çekler, Polonyalılar ve benzerleri için ulusal özerkliğin gerekliliğini kabul eden Bauer'in, sıra Yahudilere gelince benzer bir özerkliği reddettiğini söylemiştik. Bauer, "işçi sınıfı Yahudiler için özerklik talep etmeli midir?" sorusuna şöyle cevap veriyor: "Ulusal özerklik Yahudi işçiler tarafından talep edilemez." Bauer'e göre bunun sebebi, "kapitalist toplumun onların (Yahudilerin –J. St.) bir ulus olarak varlığını sürdürmesini olanaksız hale getirmesi"dir.

Kısaca, Yahudi ulusu ölmektedir ve bu yüzden hiç kimse onlar için ulusal özerklik talep edemez. Yahudiler asimile edilmiştir.

Bir ulus olarak Yahudilerin kaderine ilişkin bu görüş yeni değildir. Bu görüş, daha 1840'lı yılların ortalarında Marx tarafından dile getirilmişti.[7] Marx, esas olarak Alman Yahudileri üzerinde durmuştu. Aynı görüş, 1903 yılında Kautsky tarafından* Rus Yahudileri konusunda tekrarlandı. Söz konusu görüş şimdi Bauer tarafından Avusturya Yahudileri esas alınarak tekrarlanıyor. Gelgelelim arada bir fark var; o, Yahudi ulusunun bugününü değil, geleceğini inkâr ediyor.

Bauer, Yahudilerin bir ulus olarak mevcudiyetlerini korumalarının olanaksızlığını "Yahudilerin kendilerine ait bir yerleşim yerleri yoktur," gerçeği ile açıklıyor. Bu açıklama, genel olarak doğru olmakla birlikte hakikati tam olarak yansıtmamaktadır. İşin doğrusu şudur: Ulusu doğal olarak perçinleyecek, yalnızca ulusun iskeletini oluşturmakla kalmayıp aynı zamanda "ulusal" pazarın oluşumuna da hizmet edecek toprağa bağlı büyük ve istikrarlı bir Yahudi kitlesi yoktur. Beş ya da altı milyon Rus Yahudisinin sadece yüzde üç ya da dördü çeşitli biçimlerde tarımla ilişkilidir. Kalan yüzde doksan altılık kitle kentlerdeki ticaret ve sanayi kuruluşlarında çalışır, genellikle kentlerde ikamet eder. Üstelik bir uçtan bir uca Rusya'ya dağılmışlardır ve tek bir eyalette bile çoğunluk durumunda değillerdir.

Bu yüzden Yahudiler, başka ulusların yaşadıkları alanlarda ulusal azınlık konumundadırlar; imalatçı, tüccar ya da serbest meslek erbabı kişiler olarak "yabancı" uluslara hizmet ederler ve doğal olarak dil ve benzeri bakımlardan kendilerini "yabancı uluslara" uyarlarlar. Bütün bunlar, kapitalizmin gelişmiş biçimlerinin ulusları başka yerlere sürükleme özelliği ile birlikte, Yahudilerin asimilasyonuna yol açmaktadır. Yahudilere özgü "Yerleşim Sınırları"nın lağvedilmesi, asimilasyon sürecini daha da hızlandıracaktır.

* K. Kautsky, *Kişinev Soykırımı ve Yahudi Sorunu*, 1903.

Rus Yahudileri için ulusal özerklik sorununun, bundan dolayı, oldukça garip bir özellik taşıdığı görülmektedir: Geleceği inkâr edilen ve hâlâ varlığı kanıtlanması gereken bir ulus için özerklik önerilmektedir!

Yine de, bu garip ve çürük pozisyon, katıksız bir ulusal özerklik zihniyetiyle Altıncı Kongresi'nde (1905) "ulusal program"ını kabul eden Bund tarafından benimsenmiş oldu.

Bund'u böyle bir adım atmaya iten başlıca iki etken vardı.

Birinci etken; Bund'un sadece ve sadece sosyal demokrat Yahudi işçilerin bir örgütü olarak ortaya çıkmasıdır. Yahudi işçiler arasında faaliyet yürüten sosyal demokrat gruplar daha 1897'den önce "özel bir Yahudi işçiler" örgütünün yaratılmasını amaçlamışlardı.* 1897'de böyle bir örgüt kurdular ve birleşerek Bund'u oluşturdular. Rus sosyal demokrasisi o zaman henüz yekpare değildi. Rus sosyal demokrasisinin kara günlerine karşın, Bund, istikrarlı bir şekilde büyüyor, yayılıyor ve yıldızı giderek daha çok parlıyordu. Sonra 1900'ler geldi. Kitlesel emek hareketi başladı. Polonya sosyal demokrasisi gelişti ve Yahudi işçileri kitle mücadelesine sürükledi. Rus sosyal demokrasisi gelişti ve "Bund" işçileri için çekim merkezi haline geldi. Bir toprak temelinden yoksun olan Bund'un ulusal çerçevesi son derece zayıfladı. Ya uluslararası dalga içinde kaybolma ya da bölgeler üstü bağımsız varlığını ilan etme sorunuyla yüz yüze gelen Bund, tercihini ikinci seçenekten yana kullandı.

"Yahudi proletaryasının yegâne temsilci Bund'dur," şeklindeki teori böylece ortaya çıktı.

Gelgelelim, bu acayip "teori"yi temize çıkaracak hiçbir "kolay" yol kalmadı. "İlkesel düzeyde" bir temele, "ilkesel düzeyde" haklı bir gerekçeye ihtiyaç vardı. Ulusal-kültürel özerklik böyle bir temeli hazırlamıştı. Bund, Avusturya sosyal demokrasisinden ödünç aldığı bu ilkeye sarıldı. Avusturyalıların böyle bir programı olmasaydı bile, Bund, "ilkesel düzeyde" bağımsız varlığını haklı çıkarmak için böyle bir şeyi kendisi yaratırdı.

* *Ulusal Hareketin Biçimleri, vb.* Editör: Kastelyanskiy.

Bund, 1901'deki (Dördüncü Kongre'deki) çekingen girişiminden sonra, "ulusal program"ı 1905'te (Altıncı Kongre'de) kesin olarak benimsedi.

İkinci etken; diğer ulusların derli toplu çoğunluk oluşturduğu birleşik bölgeler içinde, ayrı ulusal azınlıklar olarak Yahudilerin kendine özgü durumudur. Bu durumun Yahudilerin bir ulus olarak varoluşunun altını oyduğunu ve onların asimilasyonuna zemin hazırladığını daha önce söylemiştik. Bu, nesnel bir süreçtir. Öznel yan ise, bu durumun Yahudilerin zihninde bir tepkiyi kışkırtması ve asimilasyona karşı ulusal azınlığın haklarının güvence altına alınması talebinin yükselmesine neden olmasıdır. Yahudi "milliyeti"nin diriliğini vaaz eden Bund, bu "güvence" talebini onaylamazlık edemezdi. Bunu onayladığı durumda da ulusal özerklikten başka bir şeyi kabul etmesi mümkün değildi. Çünkü, o bir şeye sığınabilecekse ancak ulusal özerkliğe, yani *ulusal-kültürel özerkliğe* sığınabilirdi; Yahudilerin bölgesel-siyasal özerklik gibi bir sorunu olamazdı, çünkü belirli bir yurtları yoktu.

Şu dikkate değerdir: Bund, daha başından beri, ulusal özerkliğin temel özelliğinin, ulusal azınlıkların haklarının güvencesi olduğunu, ulusların "özgür gelişiminin" güvencesi olduğunu vurgulamaktadır. Rus Sosyal Demokrat Partisi'nin İkinci Kongresi'nde Bund'u temsil eden Goldblatt'ın ulusal özerkliği "onların (yani ulusların –J. St.) kültürel gelişimlerinin eksiksiz bir biçimde sağlanmasını *güvence altına alan* kurumlar," olarak tanımlaması bir tesadüf değildir.* Benzer bir öneri, Bund'un fikirlerini destekleyenler tarafından Dördüncü Duma'daki sosyal demokrat gruba da getirildi...

Bund, bu yolla Yahudilerin ulusal özerkliği gibi acayip bir tutum benimsedi.

Yukarıda genel olarak ulusal özerkliği inceledik. Bu inceleme, ulusal özerkliğin milliyetçiliğin yolunu açtığını gösteriyordu. Daha sonra Bund'un da milliyetçilikle buluştuğunu göre-

* *İkinci Kongre Tutanakları.*

ceğiz. Ama Bund, ulusal özerkliği özel bir açıdan da, yani, ulusal azınlıkların haklarını *güvence altına alması* açısından da ele almaktadır. Sorunu bu özel açıdan da inceleyelim: Ulusal azınlıklar sorunu –ve tabii ki sadece Yahudi azınlıklar değil– sosyal demokrasi için ciddi bir sorun olduğu için böyle bir inceleme daha da gereklidir.

Demek ki, ulusların "kültürel gelişimlerinin eksiksiz bir biçimde sağlanması", bunu "*güvence altına alan kurumların*" sorunudur. [italikler bizim –J. St.]

Ama bu "güvence altına alan kurumlar" ve benzerleri nelerdir?

Bunların başında Springer ve Bauer'in "Ulusal Meclis"i gelir. Springer ve Bauer'in "Ulusal Meclis"i, kültürel sorunlar için oluşturulan doğal bir meclistir.

Fakat bu kurumlar bir ulusun "kültürel gelişiminin eksiksiz bir biçimde sağlanmasını" güvence altına alabilir mi? Kültürel sorunlar için oluşturulmuş bir meclis, bir ulusun ulusal zulme uğramasını engelleyebilir mi?

Bund engelleyebileceğine inanıyor.

Fakat tarih tersini söylüyor.

Bir zamanlar Rus Polonyası'nda bu türden bir meclis vardı. Bu, siyasi bir meclisti ve tabii ki Polonyalıların "kültürel gelişim" özgürlüğünü güvence altına almak için çaba sarf etmişti. Gelgelelim, bunu başarmak bir yana, Rusya'da hüküm süren siyasi koşullara karşı eşit olmayan mücadelede yenik düştü.

Böyle bir meclis yıllardır Finlandiya'da da bulunmaktadır. Bu meclis Finlileri "tecavüzler"den korumak için çok çaba harcamıştır; fakat ne kadar başarılı olabildiği de gözler önündedir.

Elbette; meclisten meclise fark vardır. Ve demokratik bir şekilde örgütlenmiş olan Finlandiya ulusal meclisi ile baş etmek aristokratik Polonya devleti ile baş etmekten daha kolay değildir. Gelgelelim, *belirleyici* etken, bu meclis değil, Rusya'daki genel durumdur. Eğer Rusya'da Polonya ulusal meclisinin lağvedildiği dönemdeki kadar tahammül edilemez bir As-

yatik sosyal ve politik rejim hüküm sürüyor olsaydı, Finlandiya ulusal meclisi de şimdikinden daha zor bir durumda olurdu. Üstelik, Finlandiya üzerindeki "tecavüzler" siyasetinin yenilgiye uğratıldığı söylenemeyeceği gibi daha da arttığı görülmektedir.

Eğer eski, tarihsel olarak gelişmiş kurumların –politik meclislerin– durumu hâlâ böyleyse, genç meclisler, genç kurumlar, özellikle de "kültürel" meclisler gibi güçsüz kurumlar, ulusların özgürce gelişimini güvence altına alabilecekler midir?

Açıkçası, sorun "kurumlar" sorunu değil, ülkede hüküm sürmekte olan genel durum sorunudur. Eğer ülkede demokrasi yoksa ulusların "eksiksiz kültürel gelişimi" güvence altına alınamaz. Şu kesin olarak söylenebilir: bir ülke ne kadar demokratikse "ulusların özgürlüğüne" de o kadar az "tecavüz" gerçekleşebilecek ve böylesi "tecavüzler"e karşı güvence de o kadar büyük olacaktır.

Rusya yarı Asyatik bir ülkedir. Bundan dolayı Rusya'da "tecavüzler" politikasının en vahşi biçimlerine ve soykırımlara sıkça rastlanmaktadır. Bu ülkede "güvenceler"in en aza indirilmiş olduğunu söylemeye bile gerek yoktur.

Bir ölçüde siyasi özgürlüklere tahammül gösteren Almanya ne kadar Avrupalı sayılırsa sayılsın; orada "tecavüzler" şimdiye kadar soykırım biçimi almamış olsa da bundan sonra böyle bir şeyin yaşanması şaşırtıcı olmayacaktır.

Almanya'dan daha demokratik olduğu için Fransa'da tabii ki daha fazla "güvence" vardır.

Burjuva demokrasisi olsa da son derece gelişmiş olmasından dolayı azınlık ya da çoğunluk olduğuna bakılmaksızın ulusların özgürce yaşadığı İsviçre'den söz etmeye bile gerek yoktur.

Demek ki Bund, ulusların eksiksiz kültürel gelişiminin "kurumlar" tarafından sağlanacağını ileri sürmekle yanlış bir tutum takınmıştır.

Bund'un Rusya'da demokrasinin kuruluşuna "kurumların

yaratılması"nın ve özgürlüğün güvence altına alınmasının *ön koşulu* gözüyle baktığı söylenebilir. Fakat durum böyle değildir. Bund'un Sekizinci Konferans tutanaklarına[8] bakıldığında görülecektir ki, o, "kurumların" Rusya'daki mevcut sistem *temelinde* Yahudi topluluğunun geliştirilmesiyle elde edilebileceğini düşünmektedir.

Bund'un liderlerinden birisi bu konferansta şunları söylemektedir:

"Topluluk, gelecekteki ulusal-kültürel özerkliğin çekirdeği olabilir. Ulusal-kültürel özerklik, ulusların kendi kendilerine hizmet etmelerinin, ulusal ihtiyaçlarını tatmin etmelerinin bir biçimi olabilir. Topluluk benzer bir içeriği kendi içinde barındırır. Bunlar, aynı zincirin halkaları, aynı evrimin aşamalarıdır."*

Konferans, bu temelde, "Yahudi topluluğunun geliştirilmesi ve *yasal araçlarla*" demokratik olarak örgütlenmiş "laik bir kuruluşa dönüştürülmesi için," çaba harcamaya karar vermiştir. [italikler bizim –J. St.]

Bund'un koşul ve güvence olarak kabul ettiği şeyin Rusya'nın demokratikleştirilmesi değil, "topluluğunun geliştirilmesiyle", diyelim ki Duma içindeki "yasal araçlarla" elde edilen gelecekteki "laik" Yahudi "kurumu" olduğu açıktır.

Devlet rejimi demokratik olmadıkça "kurumların" kendiliğinden bir "güvence" sağlayamayacağını görmüştük.

Yine de, geleceğin demokratik rejiminde durumun ne olacağı sorulabilir. Demokrasi koşullarında bile, "güvence altına alınan özel kurumlara" vb. gereksinim duyulmayacak mıdır? Örneğin, demokratik İsviçre'de bu bakımdan durum nedir? Bu ülkede Springer'in "Ulusal Meclis"ine benzer özel kültürel kurumlar var mıdır? Hayır, *yoktur*. Fakat, örneğin İsviçre'de azınlık konumunda bulunan İtalyanların kültürel çıkarları, Springer'in "Ulusal Meclis"ine benzer özel bir kültürel kurumları yok diye, zedelenmekte midir? Herhalde böyle bir şey duyan yoktur. Ve bu son derece doğaldır: demokrasi, İsviçre'de,

* *Bund'un Sekizinci Kongre Raporu*, 1911, s. 62.

sözüm ona "güvence altına alıcı" bütün özel kültürel "kurumlar"ı gereksiz hale getirmiştir.

Şu anda güçsüz, gelecekte gereksiz –işte ulusal-kültürel özerklik *kurumları*, işte ulusal özerklik budur.

Ama bu, mevcudiyeti ve geleceği tartışma götürür bir ulusun içine sokulduğunda daha da zararlı hale gelir. Bu durumda ulusal özerklik savunucuları iyi ya da kötü olduğuna bakmaksızın sadece "ulusu asimilasyondan kurtarmak" uğruna, sadece ulusu "korumak" uğruna "ulus"a özgü bütün nitelikleri korumak ve kollamak mecburiyetindedirler.

Bund'un bu tehlikeli yola girmesi kaçınılmazdı. Girdi de. Bund'un son kongrelerinde "Sebt günü" ve "Yidiş dili" vb. konularda alınan kararlardan söz ediyoruz.

Sosyal demokrasi bütün ulusların ana dillerini konuşma hakkının kazanılması için mücadele ediyor. Ama bu, Bund'u tatmin etmiyor. O, "*Yahudi* dilinin hakları"nın [italikler bizim –J. St.] "özel bir ısrarla" savunulmasını istiyor. Ve Bund'un kendisi Dördüncü Duma seçimlerinde, "Yahudi dilinin haklarını savunanları (yani adayları) tercih edeceğini" ilan ediyor.

Genel olarak bütün ulusların ana dillerini konuşma hakkı değil, ama özel olarak Yahudi dilinin, Yidiş dilinin hakkı! Çeşitli uluslardan işçiler *esas olarak* kendi dilleri için savaşsınlar: Yahudiler Yahudi dili için, Gürcüler Gürcü dili için vb. Bütün ulusların genel hakkı için mücadele ikinci plandadır. Ezilen ulusların ana dillerini konuşma hakkını desteklemek zorunda değilsiniz; ama eğer Yidiş dilinin konuşulma hakkını destekliyorsanız, bilin ki Bund size oy verecek, sizi "tercih" edecektir.

Öyleyse Bund'u burjuva milliyetçilerinden ayıran şey nedir?

Sosyal demokrasi zorunlu haftalık tatil günü hakkının kazanılması için mücadele ediyor. Ama bu, Bund'u tatmin etmiyor. O, "Yahudi proletaryasının cumartesi gününü bayram olarak kutlama hakkının güvence altına alınmasını ve Yahudilerin başka bir günü bayram olarak kutlama zorunluluğundan kurtarılmasını," istiyor.

Bund'un "bir adım ileri" giderek bütün eski İbrani tatillerinin bayram olarak kutlanılmasını talep edeceği beklenebilir. Ve eğer Bund'un işleri yolunda gitmez de Yahudi işçiler dinsel önyargılarından kurtulurlar ve bu tatillerini bayram olarak kutlamak istemezlerse, Bund onlara, onların "Cumartesi tatili"ni hatırlatacak ve deyim yerindeyse Yahudi işçiler arasına "Cumartesi ruhunu" ekecektir.

Dolayısıyla Bund'un Sekizinci Kongresi'ndeki "ateşli söylevler"de "Yahudi hastaneleri" talep edilmesi son derece anlaşılır bir şeydir. Bu talep, "bir hastanın kendisini kendi insanları arasında daha iyi hissettiği" fikrine dayanıyordu. Buna göre "Yahudi işçi kendini Polonyalı işçiler arasında değil, Yahudi esnafı arasında daha iyi hissedecektir".

Yahudiliğe dair her şeyin korunması, proletaryaya açıkça zararlı olsa bile Yahudilerin *bütün* ulusal özelliklerinin korunması, Yahudilerin Yahudi olmayan her şeyden yalıtılması, işin özel hastanelerin kurulması talebine kadar götürülmesi –işte Bund bu seviyeye düşmüştür!

Plehanov yoldaş, "Bund sosyalizmi milliyetçiliğe uyarlıyor" derken bin kez haklıydı. Elbette, V. Kossovskiy ve onun gibi Bundcular, Plehanov'u bir "demagog" olarak nitelendirebilirler*[9] –kâğıt, üzerine yazılan her şeyi sineye çeker– fakat Bund'un etkinliklerini yakından izleyenler, bu yürekli adamların kendileriyle açıkça yüzleşmekten korktuklarını ve "demagoji" konusunda sert ve kırıcı sözlerin arkasına gizlendiklerini kolayca anlayacaklardır...

Ancak ulusal sorun konusunda böylesi bir tutum benimsedikten sonra Bund, doğal olarak örgütlenme konusunda da Yahudi işçilerin ayrılması, sosyal demokrasi içinde ulusal topluluklar kurulması yolunu tutmak zorundaydı. Ulusal özerkliğin mantığı böyledir!

Gerçekten de Bund, işçilerin "bütünlüklü temsil" teorisinden "ulusal sınır çizme" teorisine geçti. O, Rus sosyal demok-

* *Naşa Zarya*, sayı: 9-10, 1912, s. 120.

rasisinin "örgütsel yapısının ulusal topluluklara göre sınırlanmasını" talep ediyor. "Bölünme"den "bir adım ileri" atarak "yalıtım" teorisine ulaşıyor. Bund'un Sekizinci Kongresi'nde verilen söylevlerde "ulusal varlığın ayrılıktan geçtiği"nin ilan edilmesi boşuna değildir.

Örgütsel federalizm, bölünme ve ayrılık öğelerini içinde barındırır. Bund, ayrılıkçılığın liderliğini yapmaktadır.

Doğrusu başka bir şeye de önderlik edemez. Bölgeler üstü örgütlenmiş olmasi onu ayrılıkçılığa sürüklemektedir. Bund'un belirli bir bölgesi yoktur; "yabancı" bölgelerde faaliyet yürütmektedir, oysa komşu Polonya, Letonya ve Rus sosyal demokratları uluslararası bölgesel kolektif topluluklardır. Bunun sonucu olarak, bu kolektif toplulukların her genişlemesi Bund için bir "kayıp" ve onun faaliyet alanının sınırlandırılması anlamına gelmektedir. İki alternatif vardır: ya bir bütün olarak Rus sosyal demokrasisi ulusal federalizm temelinde yeniden inşa edilecektir –ki bu durum Bund'a Yahudi proletaryası üzerinde hakimiyet kurma imkanı verecektir; ya da bu kolektif toplulukların uluslararası bölge ilkesinin yürürlüğe girmesi söz konusu olacaktır –bu durumda da Bund, Polonya ve Letonya sosyal demokrasisinin yaptığı gibi kendini enternasyonalizm temelinde yeniden örgütlemek zorundadır.

Bu durum, Bund'un ta başından beri neden "Rus sosyal demokrasisinin federalizm temelinde yeniden örgütlenmesini"* talep ettiğini açıklamaktadır.

1906'da aşağıdan gelen birleşme isteğine boyun eğen Bund, orta bir yol seçerek Rus sosyal demokrasisine katılmıştı. Fakat bu nasıl bir katılımdı? Polonya ve Letonya sosyal demokrasisi, kardeşlik içinde birlikte faaliyet yürütmek için Rus sosyal demokrasisine katılırken, Bund federasyon için mücadele etmek amacıyla katıldı. Bundcuların lideri Medem'in o zaman söyledikleri tam olarak bunu göstermektedir:

* *Ulusal Sorun Özerklik ve Rus Sosyal Demokrasisinin Federal Temelde Yeniden Örgütlenmesi Hakkında*, 1902, Bund yayını.

"Aşk şarkıları söylemek için değil, savaşmak için katılıyoruz. Aşk şarkıları söylemek yok. Yakın gelecekte bu tür tatlı hülyaları ancak Malinovlar ümit edebilir. Bund, partiye tepeden tırnağa silahlanmış bir biçimde katılmalıdır."*

Medem'in söylediklerinde kötü niyet aramak yanlış olacaktır. Mesele kötü niyet meselesi değildir. Mesele Bund'un tutumuyla ilgilidir. Bu tutum onu enternasyonalizm temelinde inşa edilmiş olan Rus sosyal demokrasisine karşı savaşmaya mecbur etmektedir. Ve o, böylesi bir savaşa girdiğinde, doğal olarak, birliğin çıkarlarına zarar vermiştir. Sonuçta, işler öyle bir noktaya gelmiştir ki, Bund, ilkeleri çiğneyerek Dördüncü Duma seçimlerinde Polonyalı sosyal demokratlara karşı güçlerini Polonyalı milliyetçilerle birleştirmiş ve Rus sosyal demokrasisiyle bağlarını resmen koparmıştır.

Öyle görünüyor ki Bund, bağımsız faaliyetin en güvenli yolunun böylesi bir kopuş olacağını keşfetmiştir.

Böylece örgütsel "sınırlama ilkesi" ayrılıkçılığın ve kesin bir kopuşun yolunu açmıştır.

Bund, eski *İskra*[10] ile federalizm konusunda giriştiği bir tartışmada şunları yazmıştı:

"*İskra,* Bund ve Rus sosyal demokrasisi arasındaki federal ilişkilerin, aralarındaki bağları kesin olarak zayıflatacağını kabul etmemizi istiyor. Bu fikri Rusya pratiğine bakarak çürütemeyiz. Bunun basit bir nedeni var: Rus sosyal demokrasisi federal bir yapı olarak vücuda gelmemiştir. Fakat bu konuda 1897 Parti Kongresi'nde aldığı bir kararla federal bir karakter kazanan Avusturya sosyal demokrasisinin öğretici deneylerle dolu pratiğine başvurabiliriz."

Bu satırlar 1902'de yazılmıştır.

Fakat şu anda 1913'teyiz. Şimdi hem Rusya "pratiğini" hem de "Avusturya sosyal demokrasisi deneyimini" görme imkanına sahibiz.

Bunlar bize ne anlatıyor?

"Avusturya sosyal demokrasisinin öğretici deneylerle dolu

* *Naşe Slovo* (Bizim Sözümüz), sayı: 3, Vilno, s. 24.

pratiği" ile başlayalım. 1896'dan önce Avusturya'da birleşik bir Sosyal Demokrat Parti vardı. O yıl Çekler Londra'da yapılan Uluslararası Kongre'de ilk kez ayrı temsil edilmeyi talep ettiler ve bu talepleri kabul edildi. Partinin 1897'de yapılan Viyana (Wimberg) Kongresi'nde birleşik parti resmen tasfiye edildi ve onun yerini altı ulusal "sosyal demokrat grup"tan oluşan federal bir birlik aldı. İlişkileri giderek gerginleşen bu gruplar, sonradan bağımsız partilere dönüştü. Bağımsız partilerin oluşumunu meclis grubunun dağılması izledi –ulusal "klüp"ler oluşturuldu. Peşinden ulusal temelde bölünen sendikalar geldi. Bundan kooperatifler bile etkilendi; ayrılıkçı Çekler, işçilere kooperatifleri dağıtma çağrısı yaptı.* Ayrılıkçı propagandanın işçilerin dayanışma ruhunu zayıflattığına ve sık sık grev kırıcılığına yol açtığına burada girmeyeceğiz.

Demek ki, "Avusturya sosyal demokrasisinin öğretici deneylerle dolu pratiği" Bund'a *karşı,* eski *İskra*'dan yanadır. Avusturya partisindeki federalizm, ayrılıkçılığın en korkuncuna ve işçi hareketinin birliğinin yıkılmasına yol açmaktadır.

"Rusya'daki pratik deneyim"in de bunu kanıtladığını yukarıda görmüş bulunuyoruz. Ayrılıkçı Çekler gibi, Bundcu ayrılıkçılar da Rus Sosyal Demokrat Partisi ile bağlarını genel olarak koparmış bulunuyorlar. Sendikalara gelince; Bundcu sendikalar baştan beri ulusal düzeyde örgütlenmişler, deyim yerindeyse, diğer uluslardan işçilerle ilişkilerini kesmişlerdi.

Tam ayrılık ve tam kopuş –Federalizmin "Rusya'daki pratik deneyim"inin açığa çıkardığı şey işte budur.

Bu durumun işçilerin moralini bozmasına ve aralarındaki dayanışma ruhunu zayıflatmasına şaşmamak gerekir. Ki moral bozukluğu Bund'a da nüfuz etmiştir. İşsizlik konusunda Yahudi ve Polonyalı işçiler arasında çıkan çatışmaların yükselişinden bahsediyoruz. İşte Bund'un Dokuzuncu Konferansı'nda bu konuda yapılan konuşmalardan örnekler:

* Karl Vanek'in *Dokumente des Separatismus* adlı broşürü, s. 29.

"... Bizi kovan Polonyalı işçileri soy kırımcı, grev kırıcı sayıyoruz; onların grevlerini desteklemiyor, baltalıyoruz. İkinci olarak, bizi kovmalarına onları kovarak cevap veriyoruz: Yahudi işçilerin fabrikalara alınmamasını, Polonyalı işçilerin yanımızdaki tezgâhlarda çalışmalarına izin vermeyerek cevaplıyoruz... *Bu meseleyi denetim altına almazsak işçiler başkalarını izleyeceklerdir.*" [italikler bizim –J. St.]

Bundcuların konferansında dayanışma hakkında işte bunlar söyleniyor.

"Sınırlandırma" ve "ayrılığın" gidebileceği daha ileri bir nokta olamaz. Bund amacına ulaşmıştır:

"Sınırlama"sını farklı uluslardan işçilerin çatışmalarına ve birbirlerinin grevlerini kırmalarına kadar götürmektedir. Ve başka bir yol yoktur: "Bu meseleyi denetim altına almazsak *işçiler başkalarını izleyeceklerdir...*"

Emek hareketinin örgütsüzlüğü ve sosyal demokrat saflarda moral bozukluğu –Bund'un federalizmi işte bunların yolunu açıyor.

Demek ki, ulusal-kültürel özerklik ve onun yarattığı atmosferin Avusturya'dan çok Rusya için zararlı olduğu kanıtlanmış oluyor.

VI

Kafkasya, Tasfiyeciler Konferansı

Yukarıda milliyetçilik "salgını"na dayanamayan bir kısım Kafkasyalı sosyal demokratın bocalamalarından söz etmiştik. Bu bocalamalar, garip görünse de, sözü edilen sosyal demokratların Bund'un izinden gitmeleri ve ulusal-kültürel özerkliği ilan etmeleri gerçeğinde ifadesini bulmuştur.

Bir bütün olarak Kafkasya için bölgesel özerklik ve Kafkasya'daki uluslar için ulusal-kültürel özerklik –bu sosyal demokratlar, yeri gelmişken söyleyelim ki Rus tasfiyecileri ile birleşmişlerdir, taleplerini böyle formüle ediyorlar.

Tartışmasız ve ünlü liderleri *N.*'yi dinleyelim:

"Herkes, Kafkasya'nın nüfusunun ırksal bileşimi bakımından olsun, arazisi ve tarımsal gelişimi bakımından olsun, merkez eyaletlerden son derece farklı olduğunu bilir. Böyle bir bölgenin geliştirilmesi ve maddi ilerlemesi, yerel özgünlükleri tanıyan, yerel iklime ve kültüre alışkın işçiler gerektirir. Yerel bölgenin geliştirilmesi ile ilgili bütün yasalar yerel olarak hazırlanmalı ve yerel iktidarlar tarafından uygulanmalıdır. Bundan dolayı Kafkasya öz-yönetiminin merkez organının yetkisi, bölgesel sorunlar üzerine yasa çıkarmaya kadar genişletilmelidir... Böylece, Kafkasya merkezinin görevi, yerel bölgenin iktisadi bakımdan geliştirilmesi ve bölgenin maddi refahı için yasa çıkarmak olmalıdır."*[11]

Bu yüzden Kafkasya için bölgesel özerklik istenmektedir.

Kendimizi *N.*'nin oldukça karmaşık ve tutarsız iddialarından soyutlayacak olursak, onun ulaştığı sonucun doğruluğunu kabul etmeliyiz. Genel bir devlet anayasası çerçevesinde ulusal özerklik, *N.*'nin de inkâr etmediği gibi, yaşam koşulları ve bileşiminin özgünlüklerinden dolayı Kafkasya için gerçekten de gereklidir. Bu, İkinci Kongre'de "yaşam koşulları ve nüfuslarının bileşimleri Rusya'nın asıl bölgelerine benzemeyen sınır bölgeleri için bölgesel öz-yönetim" tanınması gerektiğini ilan eden Rusya Sosyal Demokrat Partisi tarafından da kabul edilen bir şeydir.

Bu görüş, Martov tarafından İkinci Kongre'de tartışmaya açılırken şu haklı gerekçeye dayandırılmıştı: "Rusya'nın muazzam büyüklüğü ve merkezi yönetimimizin deneyimleri göstermektedir ki Finlandiya, Polonya, Litvanya ve Kafkasya gibi büyük bölgeler için bölgesel öz-yönetim gerekli ve zorunludur."

Ama bu, bölgesel *öz-yönetimin* bölgesel *özerklik* olarak yorumlanmış olması gerektiği anlamına gelir.

Fakat *N.* daha ileri gidiyor. Ona göre Kafkasya için bölgesel özerklik, "sorunun yalnızca bir yönünü" kapsar.

"Şimdiye kadar sadece yerel hayatın maddi gelişiminden bahsettik. Fakat ekonomik gelişim yalnızca ekonomik etkinlikleri değil, aynı za-

* *Şveni Thovreba (Bizim Hayatımız)* adlı Gürcü gazetesi, sayı 12, 1912.

manda manevi ve kültürel etkinlikleri de kolaylaştırır." ... "Kültürel olarak güçlü bir ulus ekonomik alanda da güçlüdür." ... "Fakat ulusların kültürel gelişimi ancak ulusal bir dille mümkündür." ... "Bu sebeple ulusal kültürün bütün sorunları ana dil sorunuyla bağlantılıdır. Bunlar, eğitim, yargılama, kilise, edebiyat, sanat, bilim, tiyatro vb. sorunlardır. Eğer bir bölgenin maddi gelişimi ulusları birleştiriyorsa, ulusal kültürün sorunları da onları ayırır ve her birini farklı alanlara yerleştirir. Maddi gelişimle ilgili etkinlikler belirli bir toprakla ilişkilidir." ... "Bu, ulusal kültürün sorunlarını ilgilendiren bir durum değildir. Ulusal kültürün sorunları belirli bir toprakla değil, belirli bir ulusun varlığıyla bağdaştırılır. Gürcü dilinin yazgısı nerede yaşarsa yaşasın her Gürcüyü ilgilendirir. Gürcü kültürünün yalnızca Gürcistan'da yaşayan Gürcüleri ilgilendirdiğini söylemek büyük bir cehalet göstergesi olurdu. Örneğin Ermeni kilisesini alalım. Çeşitli bölge ve devletlerden Ermeniler bu kilisenin işlerinin yürütülmesine katılmaktadırlar. Burada toprağın rolü yoktur. Yahut da, örneğin Gürcü müzesinin kurulması sadece Tiflis'te yaşayan Gürcüleri değil, aynı zamanda Bakû'daki, Kutais'deki, Petersburg'daki Gürcüleri de ilgilendirmektedir. Bundan dolayı ulusal kültür sorunlarının idare ve yönetimi ilgili uluslara bırakılmak zorundadır. Kafkasya'daki ulusların ulusal-kültürel özerkliğinden yana olduğumuzu ilan ediyoruz."*

Kısacası kültür toprak, toprak da kültür olmadığı için ulusal-kültürel özerklik gerekmektedir. *N.*'nin ulusal-kültürel özerklik lehine söyleyebildiklerinin hepsi budur.

Genel olarak ulusal-kültürel özerklik tartışması üzerinde yeniden durmayacağız; yukarıda bunun kabul edilemez yanlarına değinmiştik. Sadece genel olarak elverişsiz olan ulusal-kültürel özerkliğin Kafkasya söz konusu olduğunda anlamsız ve saçma olduğunu dile getirmek istiyoruz.

Şu nedenle:

Ulusal-kültürel özerklik, kültür ve edebiyat bakımından az-çok gelişmiş ulusların varlığını kabul eder. Bu koşullar olmadığı takdirde özerklik bütün anlamını yitirir ve saçmalaşır. Gelgelelim Kafkasya'da ilkel bir kültürü, ayrı bir dili olan, ama kendi

* *Şveni Thovreba*, sayı: 12, 1912.

edebiyatı olmayan birtakım uluslar vardır. Üstelik bir geçiş aşamasında olan bu uluslar kısmen asimile edilmekte kısmen de gelişimlerini sürdürmektedirler. Ulusal-kültürel özerklik bu uluslara nasıl uygulanır? Ne yapılmalıdır bu uluslar için? Eğer ayrı ulusal-kültürel birlikler halinde örgütlenmek ulusal-kültürel özerkliğin vazgeçilmez koşuluysa, bu uluslar nasıl ayrı ulusal-kültürel birlikler halinde "örgütlenir"?

Ayrı diller konuşan, fakat kendi edebiyatları olmayan Mingrelleri, Abazaları, Acarları, Svanları ve Lezginleri ne yapmalı? Bunları hangi uluslarla birleştirmeli? Bunlar ayrı ulusal-kültürel birlikler içinde örgütlenebilirler mi? Hangi "kültürel meseleler" etrafında "örgütlenecekler"?

Transkafkasya'daki Osetler, Gürcüler tarafından asimile edilmektedir (fakat henüz tam olarak asimile edilmemişlerdir). Çerkez Osetler kısmen Ruslar tarafından asimile edilmişlerdir, kısmen de gelişimlerini sürdürmekte ve kendi edebiyatlarını yaratmaktadırlar. Ya bu Osetleri ne yapmalı? Bunlar tek bir ulusal birlik içinde nasıl "örgütlenecekler"?

Gürcüce konuşan ama Türk kültürüne sahip olan ve Müslüman olduğunu ilan eden Acarları hangi ulusa dahil etmeli? Dinsel meseleler konusunda Gürcülerden ayrı, diğer kültürel meselelere gelince Gürcülerle birlikte mi "örgütlenecekler"? Ya Kobuletler, İnguşlar, İngiloidler?

Birçok ulusu liste dışı bırakan bu ulusal özerklik ne türden bir ulusal özerkliktir?

Hayır. Bu, ulusal sorunun çözümü değil, olsa olsa aylak düşlerin meyvesidir.

Fakat imkansızı kabul edip, bizim *N*'nin ulusal-kültürel özerkliğinin uygulandığını varsayalım. Bu nelere yol açar ve hangi sonuçları doğururdu? Örneğin okur yazar oranı minimum düzeyde olan, okulları her şeye kadir mollalar tarafından yönetilen ve dinlerinin ruhu kültürlerinin içine işlemiş olan Transkafkasya Tatarlarını ele alalım... Ulusal-kültürel bir birlik içinde "örgütlemenin" onları mollaların denetimine soka-

cağını, gerici mollaların insafına terk edeceğini, Tatar kitlelerinin ruhsal esareti için baş düşmanlarına yeni bir kale yaratacağını anlamak zor değildir.

Ama sosyal demokratlar ne zamandan beri gericilerin değirmenine su taşımaktadırlar?

Kafkasyalı tasfiyeciler, Transkafkasya Tatarlarının ulusal-kültürel bir birlik içinde yalıtılması suretiyle alçak gericilerin esiri haline getirilmesinden başka "ilan edecek" bir şey bulamıyorlar mı?

Hayır, ulusal sorunun çözümü bu değildir.

Kafkasya'da ulusal sorun sadece *geri kalmış ulusların ve milliyetlerin daha yüksek bir kültür seli içine çekilmesiyle* çözülebilir. Tek ilerici çözüm budur ve sosyal demokrasi sadece böyle bir çözümü kabul eder. Kafkasya'da bölgesel özerklik geri kalmış ulusları ortak bir kültür seli içine çekebileceği için kabul edilebilir; bu, küçük uluslara özgü dar görüşlülük kabuğunun kırılmasına yardım edecek; onları ilerlemeye sevk edecek ve gelişmiş kültürün nimetlerinden yararlanmalarını kolaylaştıracaktır. Gelgelelim, ulusal-kültürel özerklik tam tersi bir yönde etkide bulunur. Çünkü o, ulusları eski kabuklarına hapseder, kültürel gelişimin alt düzeylerinde tutar ve kültürel olarak daha yüksek bir düzeye ulaşmalarını engeller.

Bu yolla ulusal özerklik, bölgesel özerkliğin yararlı yönlerini etkisiz hale getirip hükümsüz bırakır.

N. tarafından önerilen ulusal-kültürel özerklikle bölgesel özerkliği birleştiren karma özerklik modelinin kabul edilemez oluşunun nedeni de budur. Bu yapay birleştirme, sorunu iyileştirmek bir yana daha da zorlaştırır. Çünkü geri kalmış ulusların gelişmesini geciktirdiği gibi bölgesel özerkliği de ulusal birlikler halinde örgütlenmiş ulusların çatışma alanı haline getirir.

Bu yüzden, genel olarak kabul edilemez olan ulusal-kültürel özerklik, gericiliğin hâkimiyetindeki Kafkasya'da bir saçmalık halini alacaktır.

N.'nin ve Kafkasyalı fikirdaşlarının ulusal-kültürel özerkliği için bunlar söylenebilir.

Kafkasyalı tasfiyecilerin örgütlenme sorununda da Bund'un izinden yürüyerek "bir adım ileri" atıp atmayacaklarını zaman gösterecektir. Sosyal demokrasinin şimdiye kadarki tarihinde örgütlenmede federalizm daima programda ulusal özerklikten önce gelmiştir. 1897 öncesinde örgütsel federalizmle tanışan Avusturyalı sosyal demokratlar, ulusal özerkliği benimsediklerinde aradan sadece iki yıl geçmişti. Örgütsel federalizmi 1897'den beri uygulamakta olan Bundcular, ulusal özerkliği ilk kez 1901'de dillendirdiler.

Kafkasyalı tasfiyeciler ise işe sondan, ulusal özerklikten başladılar. Bund'un izinden yürümeye devam ederlerse, ilk olarak, mevcut örgütsel yapılarını yıkmak zorunda kalacaklardır; bu örgütsel yapı doksanlı yılların sonunda enternasyonalizm temelinde inşa edilmişti.

Gelgelelim, işçilerin hâlâ anlayamadığı ulusal özerklik fikrini benimsemek ne kadar kolay olduysa, bütün milliyetlerden Kafkas işçilerin yıllarca emek vererek, üzerine titreyerek yükselttiği büyük yapının yıkılması o kadar zor olacaktır. Herostratvari* böylesi bir girişim, ulusal-kültürel özerkliğin milliyetçi karakterine karşı işçilerin gözlerini açmasına ön ayak olacaktır.

* * *

Kafkasyalılar ulusal sorunu sözlü ve yazılı tartışmalarla yerli yerine oturtmaya çalışırken Bütün Rusya Tasfiyeciler Konferansı en sıra dışı yöntemi icat etti. Basit ve kolay bir yöntem bu. Dinleyin:

"... ulusal-kültürel özerklik talebinin gerekliliği hakkında Kafkasya delegasyonunun tebliğini dinleyen konferans, talebin esası üzerine görüş belirtmezken, programın her ulusun kendi kaderini tayin hakkını tanıyan maddesinin böylesi bir yorumunun parti programının ruhuna ters düşmediğini bildirir."

* *Herostrat:* Geçmişi karanlık bir Efesli. Adını ölümsüzleştirmek için, İ.Ö. 356'da, Büyük İskender'in doğduğu gece, Efes'teki Artemis Tapınağı'nı yaktı. Efesliler onu işkence ile öldürdüler ve adının anılmasını yasakladılar. Yasağa uymayanın cezası ölümdü.

Önce sorunun "esası üzerine görüş belirtmiyorlar", sonra da "belirtiyorlar". Özgün bir yöntem...

Bu özgün konferans ne "belirtiyor"?

Ulusal-kültürel özerklik "talebi"nin, ulusların kendi kaderini tayin hakkını tanıyan programın "ruhuna ters düşmediğini".

Bu önermeyi inceleyelim:

Kendi kaderini tayin hakkı üzerine olan madde, ulusların haklarından söz eder. Bu maddeye göre, uluslar sadece özerklik değil ayrılma hakkına da sahiptir. Sorun, *siyasi olarak* kendi kaderini tayin etmedir. Tasfiyeciler, bütün uluslararası sosyal demokrasi tarafından uzunca bir zamandır tanınan ulusların siyasi bakımdan kendi kaderini tayin hakkını çarpıtmaya çalışarak kimi kandırmak niyetindedirler?

Tasfiyeciler belki de, ulusal-kültürel özerkliğin ulusların hakkına "ters düşmediği" iddiasının arkasına sığınıp bilgiçce kendilerini savunacaklar ve işin içinden sıyrılmaya çalışacaklardır. Demek oluyor ki, belirli bir devletin içindeki ulusların kendi meselelerini ulusal-kültürel özerklik temelinde düzenlemelerine rıza gösterilir, bu ulusların hepsi böyle bir hakka sahiptir ve hiç kimse onlara farklı bir siyasi hayat tarzı *dayatamaz*. Genel olarak konuşacak olursak; buna bir ulusun, kendi anayasasını yok edip yerine zorbalığı getirme, ulus zemininde eski düzene dönme hakkının da var olduğu eklenemez mi? Bir ulus kendi kaderini belirleme hakkına ancak kendisi sahip değil mi? Tekrarlıyoruz: Bu anlamda, ne ulusal-kültürel özerklik ne de milliyetçi eylemler *ulusların haklarına* "ters düşer".

Saygıdeğer konferansın söylemek istediği şey bu değil mi?

Hayır, bu değil. Konferansın özel olarak söylediği şey, ulusal-kültürel özerkliğin ulusların haklarına değil, *programın ilgili maddesinin "ruhuna"* ters düşmediği. Burada bahsi geçen şey ulusların hakları değil, programdır.

Ve bu son derece anlaşılabilir bir şeydir. Eğer bir ulus Tasfiyeciler Konferansı'na başvursaydı, konferans bu ulusun ulusal-kültürel özerklik hakkına sahip olduğunu doğrudan ilan edebilirdi. Gelgelelim konferansa başvuran bir ulus değil, Kaf-

kasya sosyal demokratlarının bir "delege"siydi –doğrudur, kötü sosyal demokratlar, ama ne de olsa sosyal demokratlar. Ve bunların hakkında bilgi almak istedikleri şey ulusların hakları değil, ulusal-kültürel özerkliğin *sosyal demokrasinin ilkeleriyle* çelişip çelişmediği, bunun *sosyal demokrasinin programının ruhuna* "ters düşüp" düşmediğiydi.

Demek ki, *ulusların hakları* ve *sosyal demokrasinin programının ruhu* bir ve aynı şey değildir.

Şu açıktır: Öyle talepler vardır ki, ulusların haklarıyla çelişmezken, yine de programın "ruhuna" ters düşebilirler.

Örneğin, sosyal demokratların programında dini inanç özgürlüğü üzerine bir madde yer almaktadır. Bu maddeye göre herhangi bir bireyler grubu dilediği herhangi bir dini kabul ettiğini açıkça söyleme *hakkına sahiptir*: Katoliklik gibi, Ortodoksluk gibi. Sosyal demokratlar; Ortodoksları, Katolikleri, Protestanları hedef alan her türlü eziyete karşı savaşacaktır. Bu, Katolikliğin, Protestanlığın, ve benzerlerinin, programın "ruhuna ters düşmediği" anlamına mı gelir? Hayır. Sosyal demokratlar Katolikliğin ya da Protestanlığın zulme uğramasına karşı çıkacak, ulusların diledikleri dini seçme hakkını daima savunacak; fakat aynı zamanda proletaryanın çıkarlarının doğru bir değerlendirmesi temelinde, sosyalist dünya görüşünün zaferi için Katolikliğe, Protestanlığa ve Ortodoksluğa karşı ajitasyon yapmaya devam edeceklerdir.

Ve sosyal demokratlar bunu, kuşkusuz, bu dinler programın ruhuna, yani proletaryanın çıkarlarına tam olarak ters düştüğü için yapacaklardır.

Aynı şey kendi kaderini tayin hakkı için de söylenmelidir. Uluslar, meselelerini diledikleri gibi çözüme bağlama hakkına sahiptirler; onlar yararlı olsun, zararlı olsun ulusal kurumlarını koruma hakkına sahiptirler –kimse bir ulusun hayatına *zorla* müdahale edemez (hiç kimse bu hakka sahip değildir!). Gelgelelim bu, sosyal demokrasi ulusların zararlı kurumlarına ve kabul edilemez taleplerine karşı mücadele etmeyecek ve onlara karşı ajitasyon yapmayacak anlamına gelmez. Bilakis, sos-

yal demokrasinin görevi böylesi bir ajitasyona girişmek, ulusların iradelerini, kendi sorunlarının en doğru çözümünün proletaryanın çıkarları doğrultusunda hareket ederek mümkün olabileceği doğrultusunda etkilemektir. Bundan dolayı sosyal demokrasi bir yandan ulusların kendi kaderini tayin hakkı için mücadele ederken, bir yandan da örneğin Tatarların ayrılmasına ya da Kafkasya uluslarının ulusal-kültürel özerkliğine karşı ajitasyon yapacaktır. Çünkü, Tatarların ayrılması ya da Kafkasya uluslarının ulusal-kültürel özerkliği bu ulusların *haklarına* ters düşmemekle birlikte, *programın ruhuna* yani Kafkasya proletaryasının çıkarlarına ters düşmektedir.

"Ulusların hakları" ile programın "ruhu"nun iki ayrı düzlem olduğu açıktır. Programın "ruhu" proletaryanın programında bu sınıfın çıkarlarının bilimsel olarak formüle edilmesi anlamına gelirken, ulusların hakları güçlerine ve etkilerine bağlı olarak herhangi bir sınıfın çıkarlarını dile getirebilir –burjuvazinin, aristokrasinin, papazların, vb.– Bir tarafta Marksistlerin *görevleri*, diğer tarafta çeşitli sınıflardan oluşan ulusların *hakları*. Ulusların hakları ile sosyal demokrasinin ilkeleri birbirleriyle çelişebilir de, çelişmeyebilir de. Nasıl ki Keops Piramidi* tasfiyecilerin ünlü konferansıyla çelişebilir ya da çelişmeyebilirse. Bunlar basitçe mukayese edilebilir şeyler değildir.

Ama görülüyor ki saygıdeğer konferans tamamen farklı iki şeyi affedilemez bir biçimde birbirine karıştırıyor. Sonuç, ulusal sorunun bir çözümü değil, tam bir saçmalıktır; öyle ki, ulusların hakları ile sosyal demokrasinin ilkeleri birbirine ters düşmez ve bundan dolayı bir ulusun her talebi proletaryanın çıkarlarıyla uyumlu hale getirilebilir; bundan dolayı kendi kaderini tayin etmek için çabalayan bir ulusun hiçbir talebi "programın ruhu"na ters düşmez!

* Mısır'da Gize yaylasındaki piramitlerin en büyüğü (yükseklik: 146,60 m, kenar: 231 m). Ender rastlanan Mısır kaynaklarına göre, o dönemde siyasal başkent olan Memfis'in yanı sıra dinsel başkent olmaya başlayan Heliopalis'te (Güneş kültünün merkezi) din adamları üzerinde büyük etkisi oldu.

Mantığın sesine kulak verdikleri yok...

Tasfiyeciler Konferansı'nda ilan edilen ve artık ünlü olan ulusal-kültürel özerklik talebinin programın "ruhuna ters düşmediği" şeklindeki önermeye işte bu saçmalık yol açmıştır.

Fakat Tasfiyeciler Konferansı'nda ayaklar altına alınan yalnızca mantığın yasaları değildir.

Ulusal-kültürel özerkliği benimseyerek Rus sosyal demokrasisine olan görevlerini de çiğniyorlar. Kesin olarak programın "ruhunu" çiğniyorlar; çünkü gayet iyi bilinmektedir ki bu programı benimseyen İkinci Kongre ulusal-kültürel özerkliği *kesinlikle reddetmiştir*. İşte kongrede bu bağlamda yapılan konuşmalar:

"*Goldblatt* (Bundcu): ... Ben, ulusların kültürel gelişim özgürlüğünü korumak için özel kurumlar oluşturulmasının gerekli olduğunu düşünüyorum. Bundan dolayı 8. maddeye şu cümlenin eklenmesini öneriyorum: '*ve onların kültürel gelişim özgürlüğünü tam olarak güvence altına alacak kurumların yaratılması.*' " (Bildiğimiz gibi bu, Bund'un ulusal-kültürel özerklik tanımıdır. –J. St.)

"*Martinov,* genel kurumların özgün çıkarları da koruyacak biçimde oluşturulmasının zorunlu olduğuna dikkati çekiyor. Ulusların kültürel gelişim özgürlüğünü güvence altına alacak *özel* kurumlar yaratılmasının imkansızlığını dile getiriyor.

"*Yegerov*: Milliyet sorunu üzerine sadece olumsuz önerileri kabul edebiliriz; yani, biz ulusal topluluk üzerindeki bütün kısıtlamalara karşıyız. Fakat sosyal demokratlar olarak bizler, belirli bir ulusal topluluğun öyle mi yoksa böyle mi gelişeceğiyle ilgilenmeyiz. Bu, kendiliğinden bir süreçtir.

"*Koltsov*: Bund delegeleri ne zaman milliyetçilikleri söz konusu olsa güceniyorlar. Yine de Bund delegesinin 8. madde ile ilgili olarak gündeme getirdiği değişiklik önerisi katıksız milliyetçi bir karaktere sahiptir. Bizden istenen şey ölmekte olan ulusal topluluklar için bile bütünüyle saldırıya dönük önlemler almamızdır."

Sonuçta "*Goldblatt'ın önerisi sadece üç oya karşılık çoğunluk tarafından reddedilmiştir.*"

Demek ki, Tasfiyeciler Konferansı, programın "ruhu ile çelişkiye düşmüştür". Programı bozmuştur.

Tasfiyeciler şimdi de ulusal-kültürel özerkliği onayladığını ileri sürdükleri Stokholm Konferası'nı gündeme getirerek kendilerini haklı çıkarmaya çalışıyorlar. V. Kossovskiy şöyle yazıyor:

"Bildiğimiz gibi Stokholm Konferansı'nda, Bund'un ulusal programını koruması (partinin genel kongresinde ulusal sorun üzerine bir karar alınana kadar) konusunda anlaşmaya varıldı. Bu kongre ulusal-kültürel özerkliğin genel parti programıyla hiçbir şekilde çelişmeyeceğini kabul etti."*

Ama tasfiyecilerin gayretleri boşunadır. Stokholm Kongresi Bund'un programını onaylamayı hiçbir zaman düşünmemiştir –sadece bu sorunu zamanı geldiğinde ele almak üzere, şimdilik kapatmıştır. Cesur Kossovskiy gerçeği bütünüyle söyleyecek kadar yürekli değildir. Gelgelelim gerçekler kendilerini dile getirirler. İşte gerçekler:

"Galin şu değişiklik teklifini getiriyor: 'Ulusal program sorunu parti kongresi tarafından incelenmediği için açık bırakılmıştır.' (50 lehte, 32 aleyhte oy.)

"*Bir ses*: Ne demek, açık bırakılmıştır?

"*Başkan*: Ulusal sorun açık bırakılmıştır derken, Bund'un bu sorun üzerindeki kararını gelecek kongreye kadar koruyabileceğini, söylüyoruz."** [italikler bizim –J. St.]

Gördüğünüz gibi kongre Bund'un ulusal programına dair sorunu "yakından incelememiştir" bile; onu yalnızca "açık" tutmuş, "Bund'u kendi programının yazgısını kendisi belirlesin diye gelecek kongreye kadar serbest bırakmıştır". Diğer bir deyişle Stokholm Kongresi, ulusal-kültürel özerklik sorunu üzerine şu yahut bu şekilde görüş bildirmekten kaçınmıştır.

Gelgelelim, Tasfiyeciler Konferansı, mesele üzerine kesin bir fikir beyan ediyor, ulusal-kültürel özerkliği kabul edilebilir bulduğunu ilan ediyor ve bunu Parti programı adına onaylıyor.

* *Naşa Zarya*, sayı: 9-10, s. 120.
** *Naşe Slovo*, sayı: 8, 1906, s. 53.

Fark olabildiğince açık.

Bu yüzden, bütün kurnazlıklarına rağmen, Tasfiyeciler Konferansı ulusal sorunu tek bir adım bile ilerletememiştir.

Konferansın yapabildiği tek şey Bund'un ve Kafkasyalı ulusal-tasfiyecilerin huzurunda süklüm püklüm olmak olmuştur.

VII

Rusya'da Ulusal Sorun

Geriye ulusal soruna ilişkin çözüm önerimizi anlatmak kalıyor.

Biz şu noktadan yola çıkıyoruz: Sorun, yalnızca Rusya'nın bugünkü durumuyla yakın ilişkisi içinde ele alındığında çözümlenebilir.

Rusya, "normal", "anayasal" yaşamın henüz kurulmadığı, politik krizin henüz çözülmediği bir geçiş dönemindedir. Fırtına ve "kargaşa" günleri bizi bekliyor. Ve bu, bugünün ve geleceğin hareketine, tam bir demokratikleşmeyi amaçlayan harekete yol açmaktadır.

Ulusal sorun, bu hareketle ilişkilendirilerek incelenmek zorundadır.

Demek ki ülkenin tam demokratikleşmesi, ulusal sorunun *temeli* ve koşuludur.

Soruna bir çözüm ararken yalnızca içerideki değil, dışarıdaki durumu da hesaba katmalıyız. Rusya; Avrupa, Asya, Avusturya ve Çin'in arasındadır. Asya'da demokrasinin gelişmesi kaçınılmazdır. Avrupa'da emperyalizmin gelişmesi rastlantısal değildir. Sermaye Avrupa'da sıkıştığını hissetmekte, yeni pazarlar, ucuz emek ve yatırım alanları bulmak için elini yabancı ülkelere uzatmaktadır. Fakat bu, dış kargaşalara ve savaşlara yol açmaktadır. Kimse Balkan Savaşı'nın[12] bu kargaşaların başlangıcı değil de sonu olduğunu iddia edemez. O nedenle, Rusya'daki şu ya da bu milliyetin kendi bağımsızlık so-

rununu ortaya koyup çözmeyi gerekli bulacağı iç ve dış koşullar bileşiminin ortaya çıkması son derece mümkündür. Ve tabii ki, böylesi durumlarda engeller yaratmak Marksistlere göre değildir.

Fakat bundan, Rus Marksistlerinin ulusların kendi kaderini tayin hakkından vazgeçemeyecekleri anlamı çıkar.

Demek ki, *kendi kâderini tayin hakkı*, ulusal sorunun çözümünde *temel bir öğedir.*

Ayrıca; şu ya da bu nedenle bütünün çerçevesinde kalmayı tercih edecek olan uluslara karşı tutumumuzu da belirlemeliyiz.

Ulusal-kültürel özerkliğin kabul edilemez olduğunu gördük. İlk olarak, yapay ve pratik olarak gerçekleşmesi mümkün olmayan bir yoldur bu. Çünkü olayların seyrinin ayırdığı ve yurdun dört bir yanına dağıttığı insanları yapay bir şekilde tek bir ulus çatısı altında bir araya getirmeyi önermektedir. İkincisi, milliyetçiliği teşvik etmektedir. Çünkü, insanların ulusal temelde "sınırlanması"ndan, ulusların "örgütlenmesinden", "ulusal özelliklerin" geliştirilip "korunmasından" yanadır –bunların hiçbiri sosyal demokrasi ile hiçbir şekilde bağdaşmaz. Reichsrat'taki Morovyalı ayrılıkçıların Alman sosyal demokrat milletvekillerinden ayrıldıktan sonra, Morovyalı burjuva milletvekilleriyle, deyim yerindeyse Morovya "grubu" içinde birleşmeleri bir rastlantı değildir. Bund ayrılıkçılarının "Sebt günü" ve "Yidiş dili" tezahüratları eşliğinde milliyetçiliğin batağına saplanması da bir tesadüf değildir. Şimdilik Duma'da Bundcu milletvekilleri yok. Ama Bund'un faaliyet alanında dinci-gerici Yahudi topluluğu var; ve Bund başlangıç olarak Yahudi işçiler ile burjuvaları "idari kurumlar" içinde bir araya getirme işini örgütlemektedir.

Demek ki, *ulusal* özerklik sorunun çözümü değildir.

Öyleyse çıkış yolu nedir?

Tek doğru çözüm, *bölgesel* özerkliktir; Polonya, Litvanya, Ukrayna, Kafkasya gibi kristalize olmuş birimlerin özerkliği.

Bölgesel özerkliğin avantajı her şeyden önce şuna dayanır: Topraktan yoksun bir kurgu değildir burada söz konu olan; ama belli bir toprakta yaşayan belli insanlardır. Sonra, bu özerklik insanları uluslarına göre bölmez, ulusal sınırları pekiştirmez; tam tersine, bu sınırları ortadan kaldırır ve insanları birleştirerek başka türden bir bölünmenin, sınıflara göre bölünmenin yolunu açar. Son olarak da, bölgenin ulusal zenginliklerinden yararlanmayı, üretici güçlerinin sonuna kadar gelişmesini, ortak merkezin kararlarını beklemeye gerek kalmaksızın, mümkün kılar –bu fonksiyonlar, ulusal-kültürel özerkliğin sahip olmadığı özelliklerdir.

Bu yüzden, *bölgesel özerklik*, ulusal sorunun çözümünün *temel bir öğesidir.*

Elbette bu bölgelerden hiçbiri ulusal bakımdan türdeş değildir. İçine ulusal azınlıkların serpiştirildiği bir görünüm arz ederler. Polonya'daki Yahudiler, Litvanya'daki Letonlar, Kafkasya'daki Ruslar, Ukrayna'daki Polonyalılar ve benzerleri gibi. Buna bakılarak azınlıkların ulusal çoğunluklar tarafından ezileceğinden korkulabilir. Ama bu korku, ülkede eski düzen hüküm sürmeye devam ediyorsa yerinde olacaktır. Ülkeye tam demokrasi verin, bu korku kayıplara karışacaktır.

Dağılmış azınlıkların tek bir ulusal birlik içinde birbirlerine bağlanması önerilmektedir. Gelgelelim, azınlıkların istedikleri şey yapay birlik değil, yaşadıkları yerlerde gerçek haklara sahip olmaktır. Tam bir demokratikleşme *olmaksızın* böylesi bir birlik onlara ne verebilir? Diğer yandan tam demokratikleşmenin olduğu yerde ulusal birliğe neden gereksinim olsun ki?

Ulusal bir azınlığı özellikle endişelendiren şey nedir?

Bir azınlık, yapay birliğin olmayışından değil, ana dilini kullanma hakkının olmayışından hoşnutsuzdur. Ona ana dilini kullanma hakkını verin, hoşnutsuzluğu geçecektir.

Bir azınlık, yapay bir birliğin olmayışından değil, kendi okullarına sahip olmayışından hoşnutsuzdur. Verin okullarını, hoşnutsuzluğunun bütün temelleri yok olacaktır.

Bir azınlık, yapay bir birliğin olmayışından değil, vicdan (din özgürlüğü) özgürlüğünün, seyahat özgürlüğünün, vb. olmayışından hoşnutsuzdur. Verin bu özgürlükleri hoşnutsuzluk bitecektir.

Demek ki, *ulusların her bakımdan (dil, okul, vb.) eşit haklara sahip olması* ulusal sorunun çözümünün *temel bir öğesidir.* Demek ki, ülkenin ihtiyaç duyduğu şey, tam demokratikleşme temelinde, istisnasız bütün ulusal ayrıcalıkları ve ulusal azınlıklar üzerindeki her türlü kısıtlama ve sınırlamaları yasaklayan bir devlet yasasıdır.

Kâğıt üzerinde kalmayan azınlık haklarının gerçek ve biricik güvencesi budur.

Örgütsel federalizm ile ulusal-kültürel özerklik arasında mantıksal bir ilişki olup olmadığı tartışılabilir. Ama ulusal-kültürel özerkliğin keskin bir kopuş içinde, ayrılık içinde sınırsız bir federalizme elverişli bir iklim yarattığı gerçeği tartışılamaz. Eğer Avusturya'da Çekler ve Rusya'da Bundcular özerklikle başlayıp, federasyonla devam ettirdikleri işi ayrılıkçılıkla sonuçlandırdılarsa, bunda ulusal-kültürel özerkliğin doğal olarak yarattığı milliyetçi atmosferin önemli bir rol oynadığından şüphe edilemez. Ulusal özerklik ve örgütsel federalizmin el ele gidişi rastlantı sonucu değildir. Bu, son derece anlaşılır bir şeydir. İkisi de ulusal temelde sınır çizilmesini isterler. İkisi de ulusal temelde örgütlenmeyi doğru olarak kabul ederler. Benzerlik çok açıktır. Tek fark bölünenin birinde sosyal demokrat işçilerin, diğerinde bir bütün olarak nüfusun söz konusu olmasıdır.

İşçilerin ulusal temelde ayrılmasının nereye götürdüğünü biliyoruz. Birleşik işçi partisinin parçalanması, sendikaların ulusal temelde bölünmesi, ulusal sürtüşmelerin, ulusal grev kırıcılıkların şiddetlenmesi, sosyal demokrat saflarda tam bir moral çöküntüsü –işte örgütsel federalizmin sonuçları. Avusturya'da sosyal demokrasinin tarihi ve Rusya'da Bund'un etkinlikleri bunu etkili bir biçimde doğrulamaktadır.

Bunun tek çözümü enternasyonalizm temelinde örgütlenmektir.

Rusya'nın bütün milliyetlerden işçilerinin *tek* ve *birleşik*, kolektif yapılar içinde toplanması, bu yapıların *tek* bir parti haline getirilmesi –işte görev budur.

Böyle bir parti yapısının, *bölgelerin* geniş kapsamlı özerkliğini dışarıda bırakmadığını, tam tersine öngördüğünü söylemeye gerek bile yok.

Kafkasya deneyimi bu tip bir örgütlenmenin geçerliliğini kanıtlamaktadır. Eğer Kafkasyalılar Ermeni ve Tatar işçiler arasındaki ulusal sürtüşmenin üstesinden gelmeyi başarmışlarsa; insanları olası katliam ve kurşuna dizmelerden koruyabilmişlerse; ulusal gruplar mozaiği görünümünde olan Bakû'da ulusal çatışmalar bundan böyle mümkün değilse ve eğer bu, işçilerin aynı mecrada akan güçlü bir hareket içine çekilmesini sağlamışsa, bunda Kafkasya sosyal demokrasisinin enternasyonal yapısının rolü hiç de azımsanacak gibi değildir.

Bu tip bir örgütlenme yalnızca pratik çalışmayı etkilemez. İşçilerin bütün düşünsel hayatlarına da silinmez bir damga vurur. İşçi, entelektüel gelişimini teşvik eden örgütünün hayatını yaşar ve kendini orada eğitir. Ve böylece, örgütünde rol alan ve orada sürekli olarak başka uluslardan yoldaşlarıyla buluşan, onlarla yan yana aynı kolektifin liderliğinde ortak bir savaşa girişen işçi, işçilerin *aslında* aynı ailenin, birleşik sosyalizm ordusunun üyeleri olduğu fikrini özümser. Ve bu, işçi sınıfının büyük bölükleri için muazzam bir eğitim değeri taşır.

Bundan dolayı uluslararası örgütlenme tipi kardeşlik duygularının bir okulu olma işlevi görür ve enternasyonalizm adına muazzam bir ajitasyon etkisi yapar.

Gelgelelim, ulusal temeldeki bir örgütlenmede durum böyle değildir. İşçiler ulusal temelde örgütlendiklerinde, kendilerini ulusal kabukları içine hapsederler; etrafları örgütsel çitlerle çevrilir. Vurgulanan, işçilerin *ortak* yanları değil farklılıklarıdır. İşçi, bu tarz örgütlenmede *esas olarak* kendi ulusunun üyesidir: bir Yahudi, bir Polonyalı, vb. Örgüt içinde *ulusal* federa-

lizmin, işçilerin kafasına ulusal ayrılığı sokmasında şaşılacak bir şey yoktur.

Bundan dolayı, ulusal örgütlenme tarzı, ulusal dar görüşlülüğün ve yerinde saymanın okuludur.

Demek ki *temelde* birbirinden tamamen farklı iki örgütlenme tarzı ile karşı karşıyayız: Biri enternasyonal dayanışma, diğeri işçilerin ulusal topluluklarına göre "sınırlanan" örgütlülüğü temeline dayalı iki farklı tarz.

Bu iki farklı tarzı uzlaştırma girişimleri şimdiye kadar boş bir çaba olmanın ötesine gidememiştir. Avusturya Sosyal Demokrat Partisi'nin 1897'de Wimberg'de hazırlanan uzlaştırma tüzüğü havada kalmıştır. "Uzlaştırma"nın sadece ütopik değil, aynı zamanda zararlı olduğu da görülmüştür. Strasser, "ayrılıkçılık ilk zaferini Wimberg Parti Kongresi'nde kazandı," derken haklıdır.* Aynı şey Rusya için de geçerlidir. "Uzlaştırma" Stokholm Kongresi'nde baş gösteren Bund federalizmi ile tam bir fiyaskoyla sonuçlanmıştır. Bund, Stokholm uzlaştırmasını çiğnemiştir. Stokholm Kongresi'nin hemen ardından Bund, işçilerin çalıştıkları yerlerde bütün uluslardan işçileri kapsayacak biçimde *tek* bir örgütte birleşmesinin önünde engel haline gelmiştir. Ve Bund, 1907 ve 1908'de Rus sosyal demokrasisi bütün uluslardan işçilerin temel birliğinin kurulmasını tekrar tekrar istemesine karşın, ayrılıkçı taktiğinde inatla ısrar etmiştir.[13] Örgütsel ulusal özerklikle başlayan Bund, işi gerçekte tam bir kopuşa ve ayrılıkçılığa götürmek üzere federalizme geçmiştir. Ve Rus Sosyal Demokrat Partisi'nden koparken onun saflarında uyumsuzluk ve örgütsüzlüğe neden olmuştur. Örneğin Jagiello meselesini hatırlayalım.

Öyleyse "uzlaştırma" yolu ütopik ve zararlı bir yol olarak ıskartaya çıkartılmalıdır.

Ya biri ya öteki: *ya* Bund federalizmi, ki o zaman Rusya Sosyal Demokrat Partisi işçilerin ulusal topluluklara göre "ayırımı" temeli üzerinden yeniden biçimlenmek durumunda kalacaktır;

* *Der Arbeiter und dei Nation* adlı çalışması.

ya uluslararası örgütlenme tarzı, ki o zaman Bund; Kafkasya, Letonya ve Polonya sosyal demokratlarını model alarak kendini bölgesel özerklik temelinde yeniden biçimlendirmek zorunda kalacak ve böylece Yahudi işçilerin Rusya'daki diğer uluslardan işçilerle doğrudan bir birleşmesini mümkün kılacaktır.

Orta yol yoktur: ilkeler galip gelirler ve "uzlaşmazlar".

Demek ki, *işçilerin enternasyonal dayanışma ilkesi* ulusal sorunun çözümünün *temel öğelerinden biridir.*

Ocak 1913, Viyana
K. Stalin

İlk kez Prosveşçenye'de yayımlandı
Sayı: 3-5, Mart-Mayıs 1913

J. V. Stalin, Works (Eserler), Cilt: 2, sf. 300-381, Foreign Languages Publishing House (Yabancı Diller Yayınevi), 1953, Moskova

AÇIKLAYICI NOTLAR

1) *Siyonizm:* Yahudi burjuvazisinin gerici milliyetçi akımı. Siyonistler Yahudi işçi sınıfı kitlelerini proletaryanın genel mücadelesinden yalıtmaya çalışmışlardı.

2) Avusturya Sosyal Demokrat Partisi'nin Brünn Parti Kongresi 1899'da 24-29 Eylül günleri arasında yapıldı. Bu kongre tarafından benimsenen ulusal sorun üzerine teklif, Stalin tarafından "Ulusal-Kültürel Özerklik" başlıklı IV. Bölümde aktarılmaktadır.

3) "Tanrıya şükür ki burada bir parlamento yok" –bu sözler çarın Maliye Bakanı (daha sonra Başbakan) V. Kokovtsev tarafından Devlet Duması'nda 24 Nisan 1908 günü dile getirilmişti.

4) Güney Slavları Sosyal Demokrat Partisi temsilcileri de bu yönde oy vermiştir. 1906 Brünn Kongresi'nde *Ulusal Sorun Üzerine Tartışma.*

5) M. Panin'in Rusça çevirisinde (Bauer'in çevirisi), "ulusal bireysellikler" "ulusal özgünlükler" yerine kullanılmıştır. Panin bu pasajı yanlış çevirmiştir. Almanca metinde "bireysellik" diye bir kelime yoktur. Sözü edilen şey "bireysellik"le aynı olmaktan çok uzak olan *notionalen Eigenart,* yani, *özellikler*dir.

6) Avusturya Sosyal Demokrat Partisi'nin Viyana Kongresi (bu kongre, toplandığı otelin adından dolayı *Wimberg* Kongresi olarak da adlandırılır) 6-12 Haziran 1897 tarihinde yapıldı.

7) Burada Marx'ın 1844 yılında *Alman-Fransız Yıllıkları*'nda yayımlanan *Yahudi Sorunu* adlı makalesine gönderme yapılmaktadır.

8) Bund'un Sekizinci Konferansı, 1910 yılının Eylül ayında Lvov'da yapıldı.

9) *Za Partiyu* (Parti İçin) gazetesinin 2 (15) Ekim 1912 tarihli sayısında yayımlanan "Bir Bölücü Konferans Daha" adlı makalede Plehanov Tasfiyecilerin "Ağustos" Konferansı'nı mahkûm etmişti. Bundcu Kossovskiy, tasfiyecilerin *Nasha Zarya* adlı dergisinde Plehanov'u eleştiren bir yazı yazmıştı.

10) *İskra* (Kıvılcım): Bütün Rusya'da ilk illegal Marksist gazete. Lenin tarafından 1900 yılında kuruldu.

11) *Şveni Thovreba*: Kutays'ta 1-22 Temmuz 1912 tarihleri arasında Gürcü Menşevikler tarafından yayımlanan günlük bir gazeteydi.

12) Balkan Savaşı, Ekim 1912'de Bulgaristan, Sırbistan, Yunanistan ve Karadağ ile Türkiye (Osmanlı) arasında patladı.

13) RSDİP Dördüncü (Üçüncü Tüm Rusya) Konferansı önergeleri: 5-12 Kasım 1907. Ve RSDİP Beşinci (Tüm Rusya 1908) Konferans önergeleri: 21-27 Aralık 1908 (1-9 Ocak 1909). (*RBKP (B) Kongreleri, Konferansları ve Merkez Komite Plenumları*, cilt 1, 6. Baskı, 1940, s. 118-131).

ULUSAL SORUN ÜZERİNE ELEŞTİREL NOTLAR[1]

Ekim-Aralık 1913

V. İ. LENİN

Şu anda, ulusal sorunun, Rusya toplumsal yaşamının sorunları arasında öne çıkmış olması anlaşılır bir şeydir. Gericiliğin saldırgan milliyetçiliği, karşıdevrimci burjuva liberalizminden milliyetçiliğe geçiş (özellikle Büyük-Rus milliyetçiliğine, fakat Polonyalı, Yahudi ve Ukraynalı vb. milliyetçiliğine de), ve son olarak da işi parti programını ihlâle kadar götüren farklı "ulusal" (yani Büyük-Rus olmayan) sosyal demokratlar arasında milliyetçi yalpalamalar –bütün bunlar bize, ulusal soruna şimdiye kadar olduğundan daha fazla titizlik gösterme sorumluluğu yüklüyor.

Bu makale, esas olarak, Marksistlerin ve sözde Marksistlerin ulusal sorun üzerine genel tutumlarındaki programatik yalpalamalarını tam olarak incelemeyi amaçlamaktadır. *Severnaya Pravda*'nın[2] 29. sayısında (5 Eylül 1913, "Dil Sorunu Üzerine Liberaller ve Demokratlar"*) liberallerin ulusal sorun üzerine oportünizmlerinden söz etme fırsatı bulmuştum. Bu makalem, Bay F. Liebman'ın oportünist Yahudi gazetesi *Zeit*'ta[3] yer alan bir makalesinin saldırısına uğradı. Diğer yandan, Rus Marksistlerinin ulusal soruna ilişkin programı da, Ukraynalı oportünist Bay Lev Yurkeviç tarafından eleştirildi

* V. İ. Lenin, *Toplu Eserler*, cilt 19, s. 354-357

(*Dzvin*,[4] 1913, sayı: 7-8). Her iki yazar da soruna o kadar çok değindiler ki, konunun farklı farklı yönlerini ele almak bizim için kaçınılmaz hale geldi. Sanırım en doğrusu, *Severnaya Pravda*'daki makaleyi buraya aktarmakla işe başlamak olacak.

1-Dil Sorununda Liberaller ve Demokratlar

Gazeteler, çeşitli vesilelerle Kafkasya Genel Valisinin raporundan söz ettiler. Bu rapor sadece Kara Yüz[5] ruhundan dolayı değil, ürkek "liberalizm"inden dolayı da dikkate değer bir rapordur. Vali, diğer şeylerin yanı sıra, Rus olmayan milliyetlerin yapay olarak Ruslaştırılmasına da karşı çıkıyor. Kafkasya'daki Rus olmayan milliyetlerin temsilcileri, çocuklarına Rusça öğretmek için *kendiliklerinden* çaba gösteriyorlar. Rusça öğrenimin zorunlu olmadığı Ermeni kilise okulları buna bir örnektir.

Rusya'da en yaygın gazetelerden biri olan *Ruskoye Slovo*[6] (sayı 198) bu gerçeğe değiniyor ve şu doğru sonucu çıkarıyor: Rusya'da, Rus diline karşı düşmanlık "yalnızca" bu dilin "yapay olarak" ("zorla" denilmeliydi) dayatılmasından kaynaklanıyor.

"Rus dilinin geleceğinden endişelenmeye gerek yok. Bu dil, Rusya'nın her tarafında kendini kabul ettirmeyi başaracaktır," diyor *Ruskoye Slovo*. Bu tamamen doğrudur; çünkü ekonomik zorunluluklar, aynı devlet çatısı altında yaşayan milliyetlerin (birlikte yaşamak istedikleri sürece) çoğunluğun dilinde öğrenim görmesi sonucunu doğuracaktır. Rusya'da sistem daha demokratik olduğunda, kapitalizm daha kuvvetli, daha hızlı ve daha yaygın bir şekilde gelişecek; ekonomik zorunluluklar farklı milliyetleri acilen genel ticari ilişkiler için daha elverişli olan dili öğrenmeye yöneltecektir.

Gelgelelim, liberal gazete fazla bekletmeden, kendisiyle çelişkiye düşmekte ve liberal tutarsızlığını sergilemektedir.

"Ruslaştırmaya karşı çıkanların bile," diyor, "Rusya gibi

çok büyük bir ülkede tek bir resmi dilin olması gerektiğini ve bu dilin yalnızca Rusça olabileceğini inkâr etmesi pek olası değildir."

Mantık tersyüz edilmiştir! Minicik İsviçre, *tek bir* resmi dil yerine üç dile –Almanca, Fransızca, İtalyanca– sahip olmaktan hiçbir şey kaybetmemiş, aksine çok şey kazanmıştır. İsviçre'de nüfusun yüzde 70'ini Almanlar (Büyük-Ruslar Rusya'da nüfusun yüzde 43'üdür), yüzde 22'sini Fransızlar (Ukraynalılar, Rusya nüfusunun yüzde 17'sidir) ve yüzde 7'sini İtalyanlar (Polonyalılar, Rusya nüfusunun yüzde 6'sı, Beyaz Ruslar da yüzde 4 buçuğudur) oluşturur. Eğer İsviçre'deki İtalyanlar ortak parlamentolarında genellikle Fransızca konuşuyorlarsa, bunu, zalim polis yasalarının (İsviçre'de böyle bir şey yoktur) tehdidi nedeniyle değil, demokratik bir devletin uygar yurttaşları, çoğunluğun anlayacağı dilden konuşmayı kendileri tercih ettikleri için yapıyorlar. Fransızca, İtalyanların kafasına kin tohumları ekmez; çünkü bu dil, iğrenç polis önlemleriyle empoze edilen bir dil değil, özgür ve uygar bir ulusun dilidir.

Çok daha çeşitli ve korkunç derecede geri bir ülke olan "büyük" Rusya, herhangi bir dile bir ayrıcalık vererek kendi gelişmesini neden *engellesin*? Tam tersini yapmak doğru değil mi, liberal baylar? Eğer Rusya Avrupa'yı yakalamak istiyorsa, her türlü ayrıcalığa olabildiğince çabuk, olabildiğince tam ve olabildiğince enerjik bir şekilde son vermek zorunda değil midir?

Eğer bütün ayrıcalıklar ortadan kalkarsa, eğer herhangi bir dilin zorla kabul ettirilmesine son verilirse, bütün Slavlar çabucak ve kolayca birbirlerini anlamayı öğrenecek ve ortak parlamentoda farklı dillerden verilen söylevleri dinlemek gibi "korkunç" bir düşünceden dolayı dehşete düşmeyeceklerdir. Ticari ilişkilerin çıkarı açısından, verili ülkenin hangi dilini öğrenmenin çoğunluğun *yararına* olduğunu ekonomik zorunlulukların kendisi belirleyecektir. Bu ortak dil seçimi, çeşitli ulusların halkları tarafından gönüllü olarak benimseneceğinden, büyük ölçüde sağlam olacaktır ve demokrasi ne kadar tutarlı gelişirse ve bunun sonucu olarak kapitalizmin gelişimi ne kadar hızlı

olursa, ortak dil seçiminin benimsenmesi o kadar çabuk ve kapsamlı olacaktır.

Liberallerin dil sorununa yaklaşımı bütün politik sorunlara yaklaşımlarıyla aynıdır: ikiyüzlü işportacılar gibi bir elini (açıktan) demokrasiye uzatırken, (arkada gizlediği) öteki elini feodallere ve polise uzatmak. Liberaller, biz ayrıcalıklara karşıyız diye bağırıp çağırırlar, ama kapalı kapılar ardında, feodallerle kâh şu kâh bu ayrıcalık için sıkı pazarlıklara girerler.

Bütün liberal-burjuva milliyetçiliğin yapısı işte böyledir –yalnızca Büyük-Rus değil (şiddetli karakteri ve Purişkeviç'lere yakınlığından dolayı en kötüsü budur), Polonyalı, Yahudi, Ukraynalı, Gürcü ve öteki bütün milliyetçiliklerin de. Hem Avusturya'da hem de Rusya'daki *bütün* ulusların burjuvazisi, "ulusal kültür" sloganı altında, *gerçekte* işçilerin bölünmesi, demokrasinin kuşa çevrilmesi politikası izliyor ve halkın hakları ve özgürlüğünün satışı üzerinden feodallerle pazarlığa giriyor.

İşçi sınıfı demokrasisinin sloganı "ulusal kültür" değil, demokrasinin ve dünya çapındaki işçi sınıfı hareketinin enternasyonal kültürüdür. Bırakın burjuvazi çeşitli "pozitif" programlarla halkı aldatadursun. Sınıf bilinçli işçi burjuvaziye şu yanıtı verecektir: Ulusal sorunun yalnızca bir çözümü vardır (genel olarak çıkar, hır-gür ve sömürü dünyası olan kapitalist dünyada çözülebildiği kadarıyla) ve bu çözüm tutarlı demokrasidir. Kanıt –Batı Avrupa'da eski bir kültüre sahip İsviçre, Doğu Avrupa'da genç bir kültüre sahip Finlandiya.

İşçi sınıfı demokrasisinin ulusal programı şudur: Herhangi bir ulus ya da herhangi bir dil için kesinlikle herhangi bir ayrıcalık olmayacaktır; ulusların siyasi olarak kendi kaderlerini tayin etmesi sorunu, yani, ulusların tamamen serbest ve demokratik bir şekilde ayrı devlet kurmaları sorunu; uluslardan birine herhangi bir ayrıcalık tanıyan (kırsal, kentsel ya da toplumsal vb., vb.) ve bir ulusal azınlığın haklarına ya da ulusların eşitliğine karşı çıkan her önlemi yasadışı ve geçersiz ilan edecek ve devletin her yurttaşına anayasaya aykırı olduğu için, bu tür önlemlerin feshedilmesini talep etme hakkını verecek ve böylesi

önlemleri uygulamaya girişenlerin etkili bir şekilde cezalandırılmasını sağlayacak genel bir yasanın yürürlüğe konulması.

İşçi sınıfı demokrasisi, değişik burjuva partilerin dil, vb. sorunlar üzerine milliyetçi kavgalarına karşı, her türden burjuva milliyetçiliğinin tersine, *bütün* milliyetlerden işçilerin *bütün* işçi sınıfı örgütlerinde –sendikalar, kooperatifler, tüketici birlikleri, eğitim kurumları ve bütün ötekiler– kayıtsız şartsız birleşip kaynaşması talebini ileri sürer. Sadece bu türden bir birlik ve kaynaşma demokrasiyi koruyabilir, sermayeye karşı işçi sınıfının çıkarlarını savunabilir –ki sermaye daha şimdiden uluslararasıdır ve giderek uluslararası olmaktadır– ve insanlığın gelişimini bütün sömürü ve bütün ayrıcalıklara yabancı yeni bir hayata doğru ilerletebilir.

2-"Ulusal Kültür"

Okurun göreceği gibi, *Severnaya Pravda*'daki bu makale, somut bir örnekten, yani resmi dil sorunundan yararlanarak ulusal sorunda bir elini feodallere ve polise uzatan liberal burjuvazinin tutarsızlık ve oportünizmini teşhir etmektedir. Herkes, liberal burjuvazinin resmi bir dil sorunundan başka, konuyla ilişkili birçok sorunda da (hatta liberalizmin çıkarları açısından bile) hain, ikiyüzlü ve aptalca bir tutum içerisinde olduğunu anlayacaktır.

Bundan çıkarılması gereken sonuç nedir? Çıkarılması gereken sonuç; bütün liberal burjuvazinin işçiler arasına fesat karıştırdığı ve özgürlük davası ve proleter sınıf mücadelesine sınırsız bir zarar verdiğidir. Bu burjuva (ve burjuva-feodal) eğilim, "ulusal kültür" sloganının arkasına *gizlendiği* için daha tehlikelidir. Kara Yüzler, papazlar ve de *bütün* ulusların burjuvazisi, kirli ve gerici işlerini ulusal kültür kisvesi altında –Büyük-Rus, Polonyalı, Yahudi, Ukraynalı ve benzeri ulusal kültürü kisvesi altında– yapmaktadır.

Eğer konu Marksist açıdan, yani sınıf mücadelesi bakış açı-

sından incelenirse; eğer sloganlar anlamsız "genel ilkeler", açıklamalar ve sözlerle değil, sınıfların çıkarları ve politikaları ile karşılaştırılırsa, günümüz ulusal hayatının gerçekleri işte böyledir.

Ulusal kültür sloganı, bir burjuva (çoğu kez Kara Yüzlerin ve papazların da) sahtekârlığıdır. Bizim sloganımız ise şudur: demokrasi ve dünya işçi sınıfı hareketinin enternasyonal kültürü.

Bu noktada Bundcu[7] Liebman, balıklama kavganın içine dalıyor ve şu öldürücü sözlerle beni bitiriyor:

"Ulusal sorunla en küçük bir yakınlığı olan herkes enternasyonal kültürün ulusal olmayan (ulusal bir biçimi olmayan) kültür demek olmadığını bilir; Rus, Yahudi, yahut da Polonyalı olmayan saf bir kültür, ulusal olmayan bir kültür, bir zırvadan ibarettir; enternasyonal fikirler ancak işçinin konuştuğu dile ve yaşadığı somut ulusal şartlara uyarlandığında işçi sınıfı açısından çekici olabilir; işçi, ulusal kültürünün durumu ve gelişimine kayıtsız kalamaz, çünkü 'dünya işçi sınıfı hareketi ve demokrasinin enternasyonal kültürü'ne sadece ve sadece ulusal kültürü aracılığıyla katılabilir. Bunlar, gayet iyi bilinen gerçeklerdir. Ama V. İ. bunların hiçbirine kulak asmaz..."

İleri sürdüğüm Marksist tezi sözde yerle bir etmek üzere planlanan şu tipik Bundcu muhakeme tarzına bir bakın lütfen. Bu Bundcu, "ulusal sorunla haşır neşir" birinin yüksek özgüveniyle sıradan burjuva görüşleri "herkesçe bilinen" gerçekler olarak yutturmaya çalışıyor.

Enternasyonal kültürün ulusal olmayan bir kültür olmadığı doğrudur benim sevgili Bundcum. Kimsenin böyle bir şey söylediği yok zaten. Kimse "saf" bir Polonyalı, Yahudi ya da Rus kültürü olabileceğini söylemedi. Boş sözlerinizin karmaşıklığı tamamen okurun dikkatini dağıtmaya ve laf kalabalığıyla meselenin özünü karartmaya yönelik bir girişimdir.

Demokratik ve sosyalist kültürün *öğeleri*, gelişmemiş de olsa, *her* ulusal kültürde mevcuttur. Çünkü her ulusun emekçi ve sömürülen sınıfları vardır ve onların yaşam koşulları kaçınılmaz bir şekilde demokrasi ve sosyalizm ideolojisine yol açmaktadır. Fakat *her* ulus sadece "öğeler" biçiminde değil, *egemen* kültür

olarak burjuva (çoğu durumda gerici ve yobaz) bir kültüre de sahiptir. Bundan dolayı "genel" ulusal kültür, toprak sahiplerinin, papazların ve burjuvazinin kültürüdür. Bu, bir Marksist için temel ve basit bir gerçektir. Fakat bu gerçek, Bundcu tarafından gölgede bırakılmış, laf salatası içinde "boğulmuştur". Yani Bundcu, sınıflar arası uçurumu aydınlatıp açığa çıkarmak yerine karartmıştır. O, aslında, çıkarları sınıf dışı bir ulusal kültürün yayılmasını gerektiren bir burjuva gibi davranmıştır.

"Demokrasi ve dünya işçi sınıfı hareketinin enternasyonal kültürü" sloganını ileri sürerken *her* ulusal kültürden *yalnızca* onun demokratik ve sosyalist öğelerini alıyoruz; *her* ulustan *yalnızca* ve *kesin olarak* burjuva kültürüne ve burjuva milliyetçiliğine karşı olan şeyleri alıyoruz. Hiçbir demokrat ve elbette hiçbir Marksist, bütün dillerin eşit bir statüde olması gerektiğini inkâr etmez. Bir demokrat ve bir Marksist, "yerli" burjuvaziyle "yerli" dilde polemik yapmanın ve "yerli" köylülük ve küçük burjuvazi arasında anti-dinsel ve anti-burjuva fikirleri "yerli" dilde savunmanın gerekliliğini de reddetmez. Söylemeye bile gerek yok, fakat Bundcu, bu su götürmez gerçekleri, tartışmalı noktayı, yani gerçek meseleyi çarpıtmak için kullanıyor.

Bir Marksist için sorun, ulusal kültür sloganını ileri sürmenin, doğrudan veya dolaylı olarak kabul edilebilir olup olmadığı, ya da kendini bütün yerel ve ulusal özelliklere "uyarlamasına" rağmen, işçilerin *enternasyonalizmi* sloganının bütün dillerde savunulmasına karşı çıkıp çıkmayacağı sorunudur.

"Ulusal kültür" sloganının anlamı, onu "enternasyonal kültürü yaymanın bir aracı" olarak yorumlayan, dar kafalı bazı aydınların vaatlerine ve iyi niyetlerine göre belirlenemez. Soruna bu açıdan bakmak çocukça bir öznellik olur. "Ulusal kültür" sloganının anlamı, belirli bir ülkedeki ve dünyanın bütün ülkelerindeki sınıflar arasındaki nesnel ilişkiler tarafından belirlenir. Burjuvazinin ulusal kültürü bir *gerçek*tir (ve tekrar ediyorum; burjuvazi her yerde toprak sahipleri ve papazlarla işbirliği halindedir). Burjuvazinin, yularından tutarak istediği gibi oynaması için işçilerin beynini uyuşturan, yavaş yavaş yok

eden ve parçalayan saldırgan burjuva milliyetçiliği –günümüzün temel gerçeği budur.

Her kim proletaryaya hizmet etmek istiyorsa, bütün ulusların işçilerini birleştirmeli ve *yerli* ya da yabancı burjuva milliyetçiliğine karşı şaşmaz bir kavgaya girişmelidir. Her kim bunları yapmak yerine ulusal kültür sloganını savunuyorsa, onun yeri Marksistlerin değil, milliyetçi küçük burjuvazinin yanıdır.

Somut bir örnek alalım: Bir Büyük-Rus Marksisti, Büyük-Rus ulusal kültürü sloganını kabul edebilir mi? Hayır, edemez. Bunu kabul eden biri, Marksistlerin değil, milliyetçilerin saflarında yer almalıdır. Bizim görevimiz, egemen Kara Yüz ve burjuva Büyük-Rus ulusal kültürüne karşı savaşmak ve yalnızca ve yalnızca enternasyonalist bir ruhla diğer ülkelerin işçileriyle yakın bir ittifak kurarak bizim demokratik ve işçi sınıfı hareketimizin tarihinde de bulunan unsurları geliştirmektir. Kendi toprak sahiplerinize ve burjuvazinize karşı savaşın, enternasyonalizm adına onların "kültürüne" karşı savaşın; ve bu savaşta kendinizi Purişkeviç'ler ve Struve'lerin özel şartlarına "uyarlayın". Göreviniz işte budur; yoksa ulusal kültür sloganını savunmak veya hoşgörmek değil.

Aynı şey, en çok ezilen ve en çok zulme uğrayan ulus olan Yahudiler için de geçerlidir. Yahudi ulusal kültürü sloganı, hahamların ve burjuvazinin sloganıdır, düşmanlarımızın sloganıdır. Fakat bir bütün olarak Yahudi kültürü ve tarihinde başka öğeler de vardır. Dünyada 10 buçuk milyon Yahudi bulunmaktadır. Bunların yarısından fazlası geri ve yarı-barbar Galiçya ve Rusya'da yaşamakta ve *zorla* bir kast statüsü içinde tutulmaktadır. Diğer yarısı ise, uygar dünyada bir kast olarak ayrılmaksızın yaşamaktadır. Orada Yahudi kültürünün yüksek ve dünya çapındaki ileri nitelikleri berrak bir şekilde açığa çıkmaktadır: enternasyonalizmin, çağın ileri hareketleriyle özdeşleşmesi (Yahudilerin demokratik ve proleter hareketler içindeki oranı her yerde genel nüfusa oranından daha yüksektir).

Her kim, doğrudan ya da dolaylı olarak Yahudi "ulusal kültürü" sloganını ileri sürüyorsa (iyi niyetinden bağımsız ola-

rak) proletaryanın bir düşmanı, Yahudi halkı arasında *demode* olmuş ve *kast* niteliği taşıyan şeylerin destekçisidir; o kişi hahamların ve burjuvazinin suç ortağıdır. Diğer yandan Rus, Litvanyalı, Ukraynalı ve öteki enternasyonal Marksist örgütlenmelere katılan ve işçi sınıfı hareketinin enternasyonal kültürünün yaratılmasına kendi katkılarını (Rusça ve Yahudice) sunan Yahudi Marksistler, Bund'un ayrılıkçılığına rağmen, "ulusal kültür" sloganıyla savaşarak en iyi Yahudi geleneklerini yükseltmektedirler.

Burjuva milliyetçiliği ve proletarya enternasyonalizmi –bunlar kapitalist dünyada iki büyük sınıfa tekabül eden ve ulusal sorunda iki farklı siyaseti (hatta iki farklı dünya anlayışını) ifade eden birbirleriyle uzlaşmaz düşman sloganlardır. Ulusal kültür sloganını savunan ve bütün plan ve pratik programlarını "ulusal-kültürel özerklik" olarak adlandırdıkları şey üzerine inşa eden Bundcular, *aslında* burjuva milliyetçiliğinin işçiler arasındaki aletleridirler.

3 - Milliyetçi "Asimilasyon" Umacısı

Asimilasyon sorunu, yani ulusal özelliklerin yitirilmesi ve başka bir ulus tarafından emilme sorunu, Bundcular ve yandaşlarının milliyetçi yalpalamalarının sonuçlarını gözle görülür bir şekilde örneklemektedir.

Bundcuların basmakalıp iddialarını, daha doğrusu hilelerini tekrarlayıp duran Bay Liebman, belirli bir ülkedeki bütün milliyetlerden işçilerin birleşik işçi örgütleri içinde birleşip kaynaşması talebini (*Severnaya Pravda*'daki makalenin sonuç bölümüne bakınız) "*eski asimilasyon hikâyesi*" olarak nitelendirmektedir.

Severnaya Pravda'daki makalenin sonuç bölümü hakkında yorumda bulunan Bay F. Liebman, "öyleyse," diyor, "kendisine hangi milliyetten olduğu sorulan bir işçi şu cevabı vermelidir: Ben bir sosyal demokratım."

Bundcumuz bunu nüktenin zirvesi sanıyor. Aslında, "asi-

milasyon" hakkındaki tutarlı demokratik ve *Marksist* bir sloganı *bu tür* espri ve itirazlarla *suçlayarak* kendini ele veriyor.

Gelişen kapitalizm ulusal sorun konusunda iki farklı tarihsel eğilime tanıklık eder. Birincisi, uyanan ulusal yaşam ve ulusal hareketler, her türlü ulusal baskıya karşı mücadele ve ulusal devletlerin yaratılmasıdır. İkincisi ise, her biçimde uluslararası ilişkilerin gelişip büyümesi, ulusal çitlerin yıkılması, sermayenin, genel olarak ekonomik yaşamın, politikanın, bilimin vb. uluslararası birliğinin ortaya çıkmasıdır.

Her iki eğilim de kapitalizmin evrensel yasasıdır. Kapitalist gelişmenin başlangıcında birinci eğilim ağır basar. İkinci eğilim ise sosyalist topluma dönüşmeye doğru ilerleyen olgun kapitalizmi karakterize eder. Marksistlerin ulusal programı, her iki eğilimi de hesaba katar ve şunları savunur: İlk olarak ulusların ve dillerin eşitliği ve bu bakımdan hiçbir *ayrıcalığa* izin verilmemesi (ve aynı zamanda ulusların kendi kaderini tayin hakkı; bundan ayrıca söz edeceğiz). İkinci olarak da enternasyonalizm ilkesi ve en ince biçimleriyle burjuva milliyetçiliğinin proletaryaya bulaştırılmasına karşı amansız bir mücadele.

Bundcumuz göklere "asimilasyon" karşıtı sözler bağırırken aslında ne demek istiyor, sorusu ortaya çıkıyor. Ulusların ezilmesinden yahut da belirli bir ulusa tanınan *ayrıcalıktan* söz ediyor olamaz. Çünkü "asimilasyon" sözcüğünün burada hiçbir yeri yoktur; çünkü gerek tek tek, gerek resmi, bir bütün olarak bütün Marksistler en küçük bir şiddet ve baskıyı ve ulusların eşitsizliğini gayet açık ve net bir şekilde mahkûm etmişlerdir; son olarak, zira, Bundcuların saldırdığı bu genel Marksist düşünce *Severnaya Pravda*'daki makalede en vurgulu bir şekilde ifade edilmiştir.

Hayır, burada kaçak güreşmek olanaksızdır. "Asimilasyon"u kınarken Bay Liebman'ın düşündüğü şey *ne* zorbalık, *ne* eşitsizlik, *ne* ayrıcalıklardır. Her türlü zorbalık ve her türlü eşitsizlik dışarıda bırakıldıktan sonra, asimilasyon kavramından geriye kalan bir şey var mıdır?

Şüphesiz ki vardır. Kalan şey, kapitalizmin ulusal çitleri

yıkma, ulusal farklılıkları yok etme ve ulusları kaynaştırmaya yönelik tarihsel eğilimidir –her geçen dönem kendini daha çok belli eden bu eğilim, kapitalizmi sosyalizme dönüşmeye en çok zorlayan eğilimdir.

Ulusların ve dillerin eşitliğini tanıyıp savunmayan ve her türlü baskı ve eşitsizliğe karşı savaşmayan kişi Marksist olmadığı gibi demokrat da değildir. Bu kesindir. Bununla birlikte, başka bir ulusun Marksistini "asimilasyoncu" kategorisine dahil edip küfreden sözde Marksistin *milliyetçi bir ahmak* olduğuna da şüphe yoktur. Bütün Bundcular ve (az sonra göreceğimiz gibi) L. Yurkeviç, Dontsov ve arkadaşları gibi Ukraynalı milliyetçi sosyalistler de bu çirkin kategoriye dahildir.

Bu milliyetçi ahmakların inandıkları görüşlerin gericiliğini somut olarak göstermek için üç tür gerçeği kanıt olarak ileri süreceğiz.

Rusya'da Ortodoks Marksistlerin "asimilasyoncu" olduğu konusunda en çok yaygara koparanlar genel olarak Yahudi milliyetçileri, özel olarak da Bundculardır. Oysa, yukarıda zikredilen rakamların gösterdiği gibi, dünyadaki on buçuk milyon Yahudinin *yaklaşık yarısı en ağır* asimilasyon şartlarının bulunduğu uygar dünyada yaşamaktadır. Oysa, Rusya ve Galiçya'da (Rus ve Polonyalı) Purişkeviç'lerin cehenneminde azap çeken mutsuz, ezilmiş, oy hakkı elinden alınmış Yahudiler, *en hafif* asimilasyon koşullarında, hatta *Pale of Settlement,*[8] *numerus clasus*[9] ve Purişkeviç rejiminin öteki cazip özelliklerinin hüküm sürdüğü yerlerde yaşamaktadır.

Uygar dünyadaki Yahudiler bir ulus değildir, Karl Kautsky ve Otto Bauer'in söylediği gibi, onlar esas olarak asimile edilmiştir. Rusya ve Galiçya'daki Yahudiler bir ulus değildir; ne yazık ki (kendi kabahatleri yüzünden değil, Purişkeviç'lerin kabahatlerinden dolayı) hâlâ bir *kast*tırlar. Yahudi tarihini tartışılmaz biçimde iyi bilenlerin ve yukarıda belirtilen gerçekleri göz önünde bulunduranların yadsınamaz yargıları böyledir.

Bu gerçekler neyi kanıtlamaktadır? Bu gerçekler, sadece ve sadece, tarihin tekerleğini tersine çevirmek isteyen Yahudi mil-

liyetçi budalaların, Rusya ve Galiçya'da egemen olan koşulları Paris ve New York'ta egemen olan koşullara doğru ilerletmeyi değil, tam tersini yapmayı istediklerini kanıtlamaktadır –yalnızca onlar "asimilasyon"a karşı yaygara koparabilir.

Dünya tarihindeki ünlü Yahudiler, demokrasi ve sosyalizmin önde gelen liderleri olan Yahudiler hiçbir zaman asimilasyona karşı yaygara koparmamışlardır. Asimilasyona karşı yaygara koparanlar, Yahudi "geçmişini" saygılı bir hayranlıkla seyre dalan Yahudilerdir.

Gelişmiş kapitalizmin mevcut şartları altında ulusların asimilasyon sürecinin genel gidişi hakkında, örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nin göç istatistiklerinden kabaca bir fikir edinilebilir. 1891-1900 yıllarını kapsayan dönemde 3 milyon 700 bin ve 1901'den 1909'a kadar geçen 10 yıllık dönemde de 7 milyon 200 bin kişi Avrupa'dan Amerika Birleşik Devletleri'ne göç etmiştir. Birleşik Devletler'de 1900 yılında yapılan nüfus sayımında 10 milyonun üzerinde kişinin yabancı olduğu kaydedilmiştir. Bu sayıma göre, 78 binin üzerinde Avusturyalının, 136 bin İngilizin, 20 bin Fransızın, 480 bin Almanın, 37 bin Macarın, 425 bin İrlandalının, 182 bin İtalyanın, 70 bin Polonyalının, 166 bin Rusyalının (çoğunluğu Yahudi), 43 bin İsveçlinin yaşadığı New York eyaleti ulusal farklılıkları öğütmektedir. Ve New York'ta, muazzam, uluslararası ölçekte gerçekleşen şey, *her* büyük şehir ve sanayi kasabasında da görülmektedir.

Milliyetçi önyargılara saplanıp kalmamış olan birisi, kapitalizmin ulusları asimile ettiği bu sürecin büyük bir tarihsel ilerleme anlamına geldiğini; ücra köşelerde, özellikle de Rusya gibi geri kalmış ülkelerde, dar görüşlü ulusal tutuculuğun yıkıldığı anlamına geldiğini görebilir.

Rusya'yı ve Büyük-Rusların Ukraynalılara yaklaşımını ele alalım. Her demokrat ve söylemeye gerek yok ki her Marksist, doğal olarak, Ukraynalıların inanılmaz aşağılanmalarına güçlü bir şekilde karşı çıkacak ve onlar için tam eşitlik isteyecektir. Gelgelelim, tek bir devlet sınırları içinde yer alan Ukrayna

ve Büyük-Rus proletaryası arasındaki bağları ve ittifakı *zayıflatmak* sadece sosyalizme tam bir ihanet olmakla kalmaz, Ukrayna burjuvazisinin "ulusal amaçları" açısından *bile* ahmakça bir politika olurdu.

Kendini bir Marksist olarak adlandıran Bay Lev Yurkeviç (zavallı Marx!) bu ahmakça politikanın bir örneğidir. Bay Yurkeviç'in yazdığına göre, 1906 yılında, Sokolovski (Basok) ve Lukaseviç (Tuçapski), Ukrayna proletaryasının tamamen Ruslaştığını ve ayrı bir örgütlenmeye gerek olmadığını öne sürmüşlerdir. Bay Yurkeviç, *sorunun özüyle ilgili* tek bir alıntı bile yapmaksızın iki yazara saldırıyor ve –tamamen en alçak, en aptal ve en gerici milliyetçilik ruhuyla– bu "ulusal boyun eğme"dir, bu "ulusal feragat"tir, bu adamlar "Ukraynalı Marksistleri bölmektedir" diye avazı çıktığı kadar bağırıyor. Bay Yurkeviç, bugün "işçiler arasında Ukrayna ulusal bilincinin gelişmesine" rağmen, çoğunluk "Rus kültürünün etkisi altındayken" işçilerin *azınlığı* "ulusal bakımdan bilinçli"dir, diye bizi temin ediyor. Ve bizim görevimiz, diye hiddetleniyor kaba milliyetçi, "kitlelerin peşinden gitmek değil, ulusal amaçları doğrultusunda onları aydınlatmak ve onlara önderlik etmektir" (*Dzvin,* s. 89).

Bay Yurkeviç'in bu muhakeme tarzı bütünüyle burjuva milliyetçidir. Gelgelelim, bu iddia, bazıları bağımsız bir Ukrayna devletini savunurken, Ukrayna için tam eşitlik ve özerkliğin savunuculuğunu yapan kimi burjuva milliyetçilerin bakış açısından bile parlak bir muhakeme tarzı değildir. Ukraynalıların özgürlük mücadelesine, Büyük-Rus ve Polonyalı toprak sahibi sınıfı ile bu iki ulusun burjuvazisi tarafından karşı çıkılmaktadır. Bu sınıflara karşı gelmeye yetenekli güçler hangi toplumsal güçlerdir? 20. yüzyılın ilk 10 yılı bu soruya gerçek bir cevap verdi: bu güç, demokratik köylülüğü peşinden sürükleyen işçi sınıfından başkası değildir. Bay Yurkeviç, ulusal baskıyı gerçekten imkansız hale getirecek demokratik gücü bölmeye çalışarak ve böylece zayıf düşürerek, yalnızca genel olarak demokrasinin çıkarlarına ihanet etmiyor, bununla birlikte kendi ülkesi olan Ukrayna'nın çıkarlarına da ihanet ediyor. Özgür

bir Ukrayna, Büyük-Rus ve Ukraynalı proletaryanın birleşik eylemiyle *mümkün* olabilir, böyle bir birlik olmaksızın, özgür Ukrayna'nın lafı bile edilemez.

Marksistler kendilerini burjuva ulusal bakış açısıyla sınırlandırmazlar. On yıllardan beri hızlı bir ekonomik gelişme süreci yaşayan Güney, yani Ukrayna, Büyük-Rusya'dan yüzlerce ve binlerce işçi ve köylüyü kapitalist çiftliklerine, maden ocaklarına ve şehirlerine çekiyor. Büyük-Rus ve Ukraynalı proletaryanın "asimilasyonu" –bu sınırlar içinde– su götürmez bir gerçektir. *Ve bu gerçek kesinlikle* ilericidir. Kapitalizm, Ukrayna ya da Rusya'nın kuytu köşelerindeki cahil, tutucu ve yerleşik mujiğin yerine, yaşam koşulları ulusal dar görüşlülüğü yıkan Büyük-Rus ya da Ukraynalı etkin proletaryayı getiriyor. Zamanla Büyük-Rusya ve Ukrayna arasına bir devlet sınırı çizileceğini varsaysak bile, Büyük-Rus ve Ukraynalı işçilerin "asimilasyon"unun tarihsel olarak ilerici karakteri, Amerika'da ulusların öğütülmesinin ilerici karakteri gibi olacaktır. Ukrayna ve Büyük-Rusya ne kadar özgür olursa, kapitalizmin gelişimi *o kadar yaygın ve o kadar hızlı* olacaktır ve kapitalizm, devletin bütün bölgelerindeki uluslardan ve bütün komşu devletlerden (Rusya, Ukrayna ile komşu bir devlet olacak olursa) işçileri ve emekçi kitleleri kentlere, maden ocaklarına ve fabrikalara şimdikinden daha güçlü bir şekilde çekecektir.

Bay Lev Yurkeviç, her iki ulustan *proletaryanın* ilişkisinden, kaynaşmasından ve asimilasyonundan elde edilebilecek yararları, Ukrayna ulusal davasının bir anlık başarısı uğruna feda ederken, gerçek bir burjuva ve bir miyop, dargörüşlü bir burjuva, dahası bir mankafa gibi davranmaktadır. Burjuva milliyetçiler, ulusal dava önce, proletarya davası sonra gelir, diyorlar. Yurkeviç'ler, Dontsov'lar ve benzeri sözde Marksistler de onları tekrar ediyorlar. Biz ise, önce proletarya davası, diyoruz. Çünkü bu dava sadece emeğin ve insanlığın sürekli ve temel çıkarlarını korumakla kalmaz, aynı zamanda demokrasinin çıkarlarını da korur; ve demokrasi olmaksızın ne bağımsız ne de özerk Ukrayna söz konusu olabilir.

Bay Yurkeviç'in öne sürdüğü iddialarda milliyetçi cevherler bakımından olağanüstü zengin bir noktaya daha işaret edilmelidir: Ukraynalı işçilerin azınlığı ulusal bakımdan bilinçlidir, diyor Bay Yurkeviç; ve "çoğunluk Rus kültürünün etkisi altındadır," diye devam ediyor.

Proletarya hakkında konuşurken bir bütün olarak Ukrayna kültürü ile bir bütün olarak Büyük-Rus kültürünü karşı karşıya getirmek, burjuva milliyetçiliğinin yararı için proletaryanın çıkarlarına toptan ihanet etmektir.

Bütün milliyetçi sosyalistlere, her modern ulusta iki ulusun var olduğunu söylüyoruz. Her ulusal kültürde iki ulusal kültür mevcuttur. Bir Purişkeviç'lerin, Guçkov'ların ve Struve'lerin Büyük-Rus kültürü; ama bir de Çernişevskiy ve Plehanov isminde sembolleşen Büyük-Rus kültürü vardır. O *aynı iki kültür,* Almanya'da, Fransa'da, İngiltere'de ve Yahudiler arasında olduğu gibi Ukrayna'da da mevcuttur. Eğer Ukraynalı işçilerin çoğunluğu Büyük-Rus kültürünün etkisi altındaysa, biz biliyoruz ki Büyük-Rus papazları ve burjuvazisinin kültürüne paralel olarak Büyük-Rus demokrasisinin ve sosyal demokrasisinin düşünceleri de işçileri etkilemektedir. Ukraynalı *Marksist,* papazların ve burjuvazinin kültürüne karşı mücadele ederken daima sosyal demokrasinin fikirlerine odaklanacak ve işçilere şöyle diyecektir: "Büyük-Rus sınıf bilinçli işçileriyle, onların edebiyatı, onların fikir çevreleriyle ilişkilerimizi geliştirmek için her fırsattan olabildiğince yararlanmalı ve onlardan bir şeyler kapmaya çalışmalıyız; *hem* Ukrayna *hem* de Büyük-Rusya işçi sınıfı hareketinin temel çıkarları bunu talep etmektedir."

Eğer Ukraynalı bir Marksist, Büyük-Rus zalimlerine duyduğu *son derece haklı ve doğal* öfkesinin bir zerresini bile, Büyük-Rus işçilerinin proleter davası ve proleter kültürüne aktarırsa, bu yalnızca yabancılaşma duygusu olsa bile, böylesi bir Marksist, bu durumda burjuva milliyetçiliğine saplanmış olacaktır. Aynı şeyi Büyük-Rus Marksisti yaparsa, eğer bir an olsun Ukraynalıların tam eşitliği ya da bağımsız devlet kurma

*hak*kını savunmayı unutursa, o da yalnızca burjuva değil, Kara Yüz milliyetçiliğinin batağına saplanmış olacaktır.

Büyük-Rus ve Ukraynalı işçiler, tek bir devlet çatısı altında yaşadıkları sürece, proletarya hareketinin ortak bir enternasyonal kültürünün yaratılması için birlikte çalışmalı ve en sıkı bir örgütsel birlik ve ittifak içinde yer almalıdırlar. Bunu yaparken propagandanın hangi dilde yürütüleceği ve bu propagandaya ilişkin sadece yerel ya da sadece ulusal *ayrıntılar* konusunda birbirlerine karşı tam bir hoşgörü göstermelidirler. Bu, Marksizmin zorunlu bir talebidir. Bir ulusun işçilerinin öteki ulusun işçilerinden ayrılmasına verilen her destek; Marksist "asimilasyon"a yönelik her saldırı ya da kalkışma; proletaryayı ilgilendiren konularda, bir ulusal kültürü bir bütün olarak sözde bütün olarak bir diğer ulusal kültürle karşı karşıya getirmek ve benzeri tutumlar, *burjuva* milliyetçiliğidir ve buna karşı acımasızca mücadele etmek temel görevlerden biridir.

4-"Ulusal-Kültürel Özerklik"

"Ulusal kültür" sloganı, burjuva propagandadan farklı olarak, yalnızca ulusal sorun konusundaki ajitasyon ve propagandamızın içeriğini belirlediği için değil, fakat aynı zamanda çok tartışılan ulusal-kültürel özerklik programının dayandığı temel olması bakımından da Marksistler için büyük önem taşır.

Bu programın başlıca ve temel kusuru en rafine, en kesin ve en aşırı milliyetçiliği ortaya koymayı amaçlamasıdır. Programın özü, her yurttaşın ulusal temelde kayda geçirilmesi, her ulusun kendi üyelerini zorunlu vergilere bağlaması ve ulusal parlamentolar (Diets) ve ulusal devlet sekreterleri (bakanları) ile hukuksal bir varlık olarak kurulmasıdır.

Bu görüş, ulusal soruna uygulandığı zaman, Proudhon'un görüşünün kapitalizme uygulanmasına benzer. Kapitalizmi ve onun temelini –meta üretimini– ortadan kaldırmak değil, onu kötülüklerinden, urlarından vb. *arındırmak*; değişim ve deği-

şim değerini ortadan kaldırmak değil, tam tersine onu "yapısal", evrensel, mutlak ve *"adil"* hale getirmek, dalgalanmalardan, krizlerden ve yolsuzluklardan arındarmak –Proudhon'un düşüncesi işte böyleydi.

Nasıl ki Proudhon bir küçük burjuva idiyse ve nasıl ki onun teorisi, değişimi ve meta üretimini mutlak bir kategori haline getirmiş ve bunları kusursuzluğun zirvesi olarak göklere çıkarmışsa, "ulusal özerklik" program ve teorisi de şiddetten, adaletsizlikten vb. arındırılmış burjuva milliyetçiliğini kusursuzluğun zirvesi olarak göklere çıkardığı için küçük burjuvadır.

Marksizm, milliyetçilikle uzlaştırılamaz; bu, "en adil", "en kusursuz", en arı ve en uygar türden bir milliyetçilik olsa bile. Marksizm, her türden milliyetçiliğin yerine enternasyonalizmi, bütün ulusların yüksek bir birlik içinde kaynaşmasını koyar. Bu birlik, inşa edilen her kilometre demiryolu hattı ile, her uluslararası tröst ile ve (ekonomik etkinlikleriyle olduğu kadar fikirleri ve amaçlarıyla da enternasyonal bir nitelik taşıyan) her işçi örgütü ile gözlerimizin önünde biçimlenmektedir.

Milliyet ilkesi, burjuva toplumunda tarihsel olarak kaçınılmaz bir olgudur. Bu toplumu hesaba katan bir Marksist, ulusal hareketlerin tarihsel haklılığını kesin olarak kabul eder. Gelgelelim, bu kabul edişin milliyetçiliğin savunusu olmasının önüne geçmek için, kesinlikle bu hareketlerin içindeki ilerici olanla sınırlandırılması gerekir, öyle ki, proleter bilincin burjuva ideolojisi tarafından bulandırılmasına yol açmasın.

Kitlelerin feodal uyuşukluktan uyanması ve halkın, ulusun egemenliği için her türlü ulusal baskıya karşı mücadele etmesi ilericidir. Bu yüzden ulusal sorunun her cephesinde en kararlı, en ısrarlı demokratizmin savunuculuğunu yapmak bir Marksistin *zorunlu* görevidir. Bu görev, büyük ölçüde olumsuz bir görevdir. Fakat bu, milliyetçiliğin desteklenmesinde proletaryanın gidebileceği sınırdır; çünkü bunun ötesinde, milliyetçiliği *güçlendirme* mücadelesi veren burjuvazinin "olumlu" etkinliği başlar.

Feodal boyunduruğu, her türlü ulusal baskıyı ve belirli bir ulus ya da belirli bir dil için her türlü ayrıcalığı yere sermek de-

mokratik bir güç olarak proletaryanın zorunlu görevidir. Bu görevi yerine getirmek, kesinlikle, ulusal sorun üzerine tartışmalarla karartılan ve geciktirilen proleter sınıf mücadelesinin çıkarlarınadır. Fakat burjuva milliyetçiliğine yardım etmede, kesin olarak sınırlı ve belirli tarihsel sınırların ötesine geçmek, proletaryaya ihanet ve burjuvaziyi desteklemek anlamına gelir. Burada, çoğu kez belli belirsiz ve Bundcularla Ukraynalı sosyalistlerin unuttukları bir sınır çizgisi vardır.

Bütün ulusal baskılara karşı mücadele mi? Elbette evet! Her türlü ulusal gelişme *için* genel olarak "ulusal kültür" *için* mücadele mi? Pek tabii ki hayır! Kapitalist toplumun ekonomik gelişimi bize, bütün dünya üzerinde, olgunlaşmamış ulusal hareket örnekleriyle birlikte, bir dizi küçük ulusun dışında ya da bazı küçük ulusların zararına büyük ulusların oluşumu örneklerini, aynı zamanda ulusların asimilasyonu örneklerini sunar. Milliyetçiliğin gelişmesi genellikle, burjuva milliyetçiliğinin ilkesidir. Burjuva milliyetçiliğinin kendine özgülüğü bundandır, sonu gelmeyen ulusal çekişmeler bu yüzdendir. Gelgelelim proletarya, her ulusun ulusal gelişmesini savunmayı üstlenmek bir yana; tam tersine, kitleleri böyle bir yanılsamaya karşı uyarır, kapitalist ilişkinin tam serbestliğini savunur ve zora ve ayrıcalığa dayalı olmamak kaydıyla ulusların asimilasyonunun her türünü hoş karşılar.

Sınırları "tam olarak" belirlenmiş bir alanda milliyetçiliği güçlendirmek ve milliyetçiliğe "yasal bir çerçeve oluşturmak", özel bir devlet kuruluşu aracılığıyla bütün ulusları birbirinden ayırmak –ulusal-kültürel özerkliğin ideolojik temeli ve içeriği işte budur. Bu fikir tamamen burjuva bir fikirdir ve tamamen yanlıştır. Proletarya, milliyetçiliğin kutsanmasını destekleyemez; tam tersine, o, ulusal farklılıkların silinmesine ve ulusal sınırların yıkılmasına yardım eden, uluslar arasındaki bağları daha da güçlendiren ya da ulusları kaynaştıran her şeyi destekler. Başka türlü davranmak, gerici milliyetçi cahillikle aynı safta yer almaktır.

Avusturyalı sosyal demokratlar, Brünn'deki kongrelerinde

ulusal-kültürel özerklik planını tartıştıklarında, bu planın teorik olarak irdelenmesine hemen hemen hiç ilgi gösterilmedi. Gelgelelim bu programa karşı öne sürülen şu iki itiraz dikkate değerdi: 1) Bu plan kilisenin siyasi etkisini güçlendirmeye hizmet edecektir; 2) "Bu plan şovenizmin ebedileştirilmesi ve her küçük topluluğa, her küçük gruba sokulması sonucunu doğuracaktır" (Brünn Kongresi resmi raporunun Almanca baskısı, s. 92. Rusça çevirisi Yahudi Milliyetçi Partisi JSLP[10] tarafından yayınlanmıştır).

Terimin alışılagelmiş anlamıyla "ulusal kültür"ün, yani okulların vb., şu anda dünyanın bütün ülkelerinde kilisenin ve burjuva şovenistlerin güçlü etkisi altında olduğundan şüphe edilemez. Bundcular, "ulusal-kültürel özerkliği" savunurken, ulusların oluşumunun onların içindeki sınıf mücadelesini her türlü yabancı düşünceden *arındıracağını* söylemektedirler. Bu, sonuç olarak, açıkça gülünç bir safsatadır. Her kapitalist toplumda sürdürülen ciddi bir sınıf mücadelesi esas olarak ekonomik ve politik alanda ortaya çıkar. Eğitim alanını *bu alandan* ayırmak, okullar (genel olarak "ulusal kültür" gibi) ekonomik ve politikadan ayrılamayacağı için, her şeyden önce, saçma bir ütopyadır. İkinci olarak, kapitalist bir ülkenin ekonomik ve politik yaşamı, saçma ve modası geçmiş ulusal çitleri ve önyargıları her adımda tuzla buz olmaya *zorlar*. Oysa eğitim sistemini ve benzerini ayırmak, sadece "saf" kilise yandaşlığını ve "saf" burjuva şovenizmini ebedileştirmeye, şiddetlendirmeye ve güçlendirmeye yarar.

Farklı uluslardan kapitalistler, anonim şirketlerin yönetim kurullarında tam bir uyum içinde birlikte yer alıyor. Farklı uluslardan işçiler fabrikalarda yan yana çalışıyor. Gerçekten ciddi ve gerçekten büyük politik meselelerde saflaşma, uluslara göre değil, sınıflara göre gerçekleşiyor. Okul eğitimini ve benzerini devletin denetiminden alıp ulusların denetimine vermek, deyim yerindeyse, toplumsal yaşamın ideolojik alanını, "saf" ulusal kültür içinde bir alanı ya da kilisenin ve şovenizmin ulusal temelde serbestçe gelişmesinin en uygun olduğu ala-

nı, gerçekte, ulusları en üst derecede birleştiren ekonomiden *ayırmaya* yönelik bir girişimdir.

"Toprağa bağlı olmayan" (şu ya da bu ulusun oturduğu bölgeye bağlı olmayan) ya da "ulusal-kültürel" özerklik planının, pratikte yalnızca bir anlamı vardır: ***eğitim işlerinin ulusal temelde bölünmesi,*** yani, okul işlerinde ulusal yönetimlerin tanınması. Ünlü Bund planının bu *gerçek* anlamına yeterince kafa yorunca, onun, sosyalizm için proleter sınıf mücadelesi şöyle dursun, demokrasi açısından bile bütünüyle gerici olduğu anlaşılacaktır.

Eğitim sisteminin "ulusallaştırılması"na ilişkin tek bir örnek ve tek bir proje, bu konuyu yeterince açık hale getirecektir. Amerika Birleşik Devletleri'nde eyaletlerin Kuzey ve Güney olarak bölünmesi, yaşamın bütün alanlarında bugün de etkisini sürdürmektedir. Kuzey'de, özgürlük ve köle sahiplerine karşı mücadelenin en mükemmel gelenekleri egemenken, Güney, köle sahipliği ve ekonomik bakımdan ezilmiş, kültürel bakımdan geri kalmış zencilere (zencilerin yüzde 44'ü okuma yazma bilmez, beyazların ise yüzde 6'sı) yapılan zulümden arta kalan şeylere ilişkin gelenekler egemendir. Kuzey eyaletlerinde zenci çocuklar beyaz çocuklarla aynı eğitimi alırlar. Güneyde ise zenci çocuklar için "ulusal", ırksal (ya da ne demeyi uygun görürseniz) okullar vardır. Sanırım, bu, okulların "ulusallaştırılması"nın yegâne somut örneğidir.

Doğu Avrupa'da Beylis davasına[11] benzer şeylerin hâlâ olabildiği bir ülke var. Yahudiler bu ülkede, Purişkeviç'ler tarafından zencilerinkinden daha kötü bir duruma mahkûm edilmiştir. Burada, *Yahudi okullarının ulusallaştırılmasına* ilişkin bir proje son zamanlarda Bakanlıkta tartışma konusu oldu. Ne mutlu ki, bu gerici ütopyanın gerçekleşme şansı yoktur. Tutarlı demokrasinin elde edilmesi ya da ulusal çekişmelere son verilmesi konusunda ümidini yitirmiş ve ulusları, ***okulların paylaşımı*** üzerindeki çekişmelerden uzak tutmak için eğitim ***bölümleri*** icat etmiş, bir "ulusal kültür"le diğeri arasında ***sonsuza kadar sürüp giden*** çekişmeler "yaratmış" olan Avusturya küçük

burjuvazisinin ütopyasının gerçekleşme şansı olmaması gibi.

Ulusal-kültürel özerklik fikri, büyük ölçüde Avusturyalı sosyal demokratların kendilerinin bile ciddiye almadığı edebi bir hayal olarak kaldı. Gelgelelim, bu fikir Rusya'da bütün Yahudi burjuva partilerin ve farklı uluslardan değişik küçük burjuva, oportünist unsurların programlarına dahil edildi –örneğin Bundcuların, Kafkasya'daki tasfiyecilerin, sol Narodnik eğilimdeki Rus ulusal partileri konferansının. (Şunu parantez içinde belirtelim ki, bu konferans 1907'de toplandı. Onun kararı, Rus Sosyalist Devrimcileri[12] ve PSP'nin[13], Polonyalı sosyal-yurtseverlerin *çekimser kalmalarıyla* kabul edildi. Ulusal program konusundaki en önemli ilke sorununda tutumlarının ne olduğunu ortaya koymaları beklenirken, oylamada çekimser kalmaları, Sosyalist Devrimcilerin ve PSP'nin şaşırtıcı derecede karakteristik bir davranış özelliğidir!)

"Ulusal-kültürel özerkliğin" Avusturya'daki baş teorisyeni Otto Bauer'di. Bauer, böyle bir programın Yahudiler için önerilemeyeceğini kanıtlamak için kitabında bu konuya özel bir bölüm ayırmıştı. Gelgelelim, bu program Rusya'da, özellikle Yahudiler arasında bütün burjuva partiler –ve onları yineleyen Bund– tarafından benimsendi.* Bu ne demektir? Şu demektir:

* Bundcuların, bütün Yahudi burjuva partilerin "ulusal-kültürel özerkliği" kabul ettiklerini hiddetle inkâr etmeleri anlaşılır bir şeydir. Bu gerçek, Bund'un gerçekte hangi rolü oynadığını göz kamaştırıcı bir şekilde gözler önüne seriyor. Bir Bundcu olan Bay Manin, Luç'ta[14] bu inkârı tekrarlamaya kalkışınca N. Skop onun foyasını meydana çıkaran bir yazı yayımladı (*Prosveşçenye*, sayı 3[15]). Fakat Bay Lev Yurkeviç *Dzvin*'deki yazısında (1913, sayı 7-8, s. 92) *Prosveşçenye*'den alıntı yaparken (sayı 3, s. 78) N. Skop'un şu cümlesini aktardı: "Bundcular, bütün Yahudi partileri ve gruplarıyla birlikte uzun zamandır ulusal-kültürel özerklik fikrini savunuyorlar." Yurkeviç, Bundcular sözcüğünü *çıkararak* ve "ulusal-kültürel özerklik" kelimeleri *yerine* "ulusal haklar" kelimelerini *koyarak* bu cümleyi çarpıttı. Bu çarpıtma karşısında, İnsanın elinden hayrete düşmekten başka bir şey gelmiyor! Bay Yurkeviç sadece bir milliyetçi değildir. Sadece sosyal demokratların tarihi ve programları konusunda şaşırtıcı ölçüde cahil bir kişi de değildir. O aynı zamanda Bund çıkarına *doğrudan doğruya bir alıntı düzenbazı*dır. Gerçekten Bund ve Yurkeviç'lerin işleri yolunda değil!

Tarih, Bauer'in keşfinin saçmalığını başka bir devletin siyasi pratiği aracılığıyla ortaya koymuştur. Tamı tamına Rus Bernstein'cıların (Struve, Tugan-Baranovski, Berdayev ve arkadaşları gibi) hızla Marksizmden liberalizme evrilmelerinin Alman Bernstein'cılığının[16] gerçek içeriğini ortaya koyması gibi.

Ne Avusturyalı ne de Rus sosyal demokratlar "ulusal-kültürel" özerkliği programlarına dahil etmiştir. Fakat, en geri kalmış ülkedeki Yahudi burjuva partiler ve bir dizi küçük burjuva, sözde sosyalist grup, burjuva milliyetçi fikirleri en inceltilmiş bir biçimde işçi sınıfı arasında yaymak için bu fikri *benimsemiştir*. Bu gerçek dururken başka söze ne hacet.

* * *

Mademki, ulusal sorun konusunda Avusturya programına değinmek zorunda kaldık, öyleyse Bundcuların sık sık çarpıttıkları bir gerçeğin de üzerinde durmalıyız. Brünn Kongresi'nde *saf* bir "ulusal-kültürel özerklik" programı *sunuldu*. Bu, Güney Slavları Sosyal Demokrat Partisi'nin programıydı. Programın 2. paragrafında şunlar söyleniyordu:

"Üyelerinin yerleştiği toprağa bakılmaksızın Avusturya'da yaşayan her ulus, bütün ulusal meselelerini (dil ve kültür meselelerini) tamamen bağımsız olarak çözen özerk bir grup oluşturur."

Bu program yalnızca Kristan tarafından değil, sözü geçen Ellenbogen tarafından da desteklendi. Bununla birlikte tek bir oy bile alamadığı için geri çekildi. Benimsenen *toprağa dayalı* (territorialist) bir programdı, yani, "ulusun üyelerinin yerleştiği toprağa bakılmaksızın" hiçbir ulusal grup yaratmayan bir program.

Kabul edilen programın üçüncü paragrafında şunlar yazıyor:

"Bir ve aynı ulusun özerk *bölgeleri,* ortaklaşa, ulusal meselelerini kesin bir özerklik temelinde çözecekleri ulusal olarak kaynaşmış bir birlik oluşturacaklardır," (*Prosveşçenye*, 1913, sayı 4, s. 28[17]).

Bu uzlaşma programının da yanlış olduğu açıktır. Bir örnek bunu açıklayacaktır. Saratov eyaletindeki Alman sömürgecile-

rinin oluşturduğu topluluk, artı Riga ya da Lodz'un kenar mahallelerindeki Alman işçileri, artı St. Petersburg yakınlarındaki Alman malikâneleri vb. Rusya'daki Almanların "ulusal olarak kaynaşmış birliği"ni oluşturacaktır. Kolayca görüleceği gibi, sosyal demokratlar, belirli bir devlet içinde yer alan herhangi bir milliyete ait herhangi bir topluluğun birlikleri de içeren her türlü birleşme *özgürlüğünü* zerre kadar yadsımamalarına rağmen, belirtilen türden "ulusal olarak kaynaşmış birlik"leri de *talep edemezler*. Birileri, örneğin papazlar, burjuvalar ya da küçük burjuvalar, Rusya'nın farklı yerlerinde yaşayan farklı sınıflardan Almanları vb. bir devlet yasası aracılığıyla tek bir ulusal-Alman birliği halinde ayırmayı deneyebilir. Fakat bu birileri sosyal demokratlar olamaz.

5-Ulusların Eşitliği ve Ulusal Azınlıkların Hakları

Rusya'daki oportünistler, ulusal sorunu tartışırken delil olarak Avusturya örneğine başvururlar. Kimi oportünistlerin (*Novaya Raboçaya Gazeta*'da[18] Bay Semkovski'nin ve *Zeit*'te Bay Liebman'ın) saldırısına uğrayan *Severnaya Pravda*'daki (*Prosveşçenye*, sayı 10, s. 96-98) makalemde* demiştim ki, kapitalizm koşullarında mümkün olabildiği kadarıyla, ulusal sorunun tek bir çözümü vardır, bu da tutarlı demokrasidir. Buna kanıt olarak, başka şeylerin yanı sıra, İsviçre'ye göndermede bulunmuştum.

Söylediklerim, öne sürdüğüm şeyi çürütmeye ya da önemini küçültmeye çalışan bu iki oportünistin hoşuna gitmedi. Kautsky, İsviçre'nin bir istisna, yerinden yönetimin özel bir örneği olduğunu söylemişti. Düşünebiliyor musunuz, bu ülkenin özel bir tarihi, özel coğrafi koşulları, farklı dillerden konuşan insanların eşsiz bir dağılımı varmış vb. vb.

Bütün bunlar tartışmadan *kaçma* girişiminden başka bir

* Bu makalenin "Dil sorununda liberaller ve demokratlar" başlıklı bölümü

şey değildir. İsviçre, elbette tek-ulus devlet olmamak anlamında bir istisnadır. Ama Avusturya ve Rusya da istisnadır (ya da Kautsky'nin eklediği gibi, gelişme bakımından geri kalmış istisnalardır). Elbette, onun özel ve eşsiz tarihsel ve toplumsal koşulları İsviçre'ye hiçbir komşu Avrupa ülkesinde olmadığı kadar *demokratik bir rejim* sağlamıştır.

Ama, eğer benimsenecek bir *örnek* hakkında konuşuyorsak, bütün bunlar ne işe yarıyor? Günümüz koşullarında, bütün dünyada, başkalarından ayrı herhangi bir kurumun *tutarlı* demokratik ilkeler temelinde oluşturulduğu ülkelerin hepsi istisnadır. Bu bizi, programımızda, bütün kurumlarda tutarlı demokrasiyi savunmaktan alıkoyar mı?

İsviçre'nin özel nitelikleri onun tarihinden, coğrafyasından ve diğer koşullarından kaynaklanıyor. Rusya'nın özel nitelikleri, burjuva devrimleri çağında, nesnel olarak alışılmadık derecede hızlı ve kararlı ilerlemeyi zorunlu kılan şaşırtıcı geriliği içinde, yenilgi ve geri çekilmelerin tehdidi altındaki eşi benzeri görülmemiş proletaryasında yatıyor.

Proletaryanın bakış açısına göre bir ulusal program geliştiriyoruz; Böyle bir programın hazırlanışında en iyileri dururken en kötü örneklerin model olarak alınması ne zamandan beri salık veriliyor?

Her durumda, ulusal barışın kapitalizm koşullarında *yalnızca* tutarlı demokrasinin varlığını sürdürdüğü ülkelerde gerçekleşebileceği (ne kadar gerçekleşebilirse) su götürmez ve inkâr edilemez bir gerçek değil midir?

Bu su götürmez gerçeğe rağmen, oportünistlerin ısrarla İsviçre yerine Avusturya örneğine göndermede bulunmaları, tipik bir Kadet hilesinden başka bir şey değildir. Çünkü Kadetler[19] en iyileri yerine en kötü Avrupa anayasalarını kopya ederler.

İsviçre'de *üç* ayrı resmi dil vardır. Fakat referanduma sunulan yasa tasarıları, beş dilde, yani üç resmi dilin yanında iki Latin lehçesinde daha yayınlanır. 1900 yılında yapılan sayıma göre bu ülkenin toplam nüfusu 3.315.443'tür ve genel nüfus içinde bu iki lehçeyi konuşanların sayısı 38.651'dir. Yani bu

iki lehçe, nüfusun *yüzde 1*'inden biraz fazlası tarafından konuşulmaktadır. Orduda, subaylar ve astsubaylar "askerlere kendi ana dillerinde hitap etmekte bütünüyle serbesttirler." Graubunden ve Wallis kantonlarında (her birinin nüfusu 100 binin biraz üzerindedir) her iki lehçe de tam bir eşitlikten yararlanmaktadır.*

Soru şudur: gelişmiş bir ülkenin bu canlı *deneyimini* mi savunup desteklemeliyiz, yoksa Avusturya'dan, henüz dünyanın hiçbir yerinde denenmemiş olan (ki bunu daha Avusturyalıların kendileri bile benimsememiştir) "toprağa bağlı olmayan özerklik" gibi *icatları* mı ödünç alacağız?

Böylesi bir icadı savunmak, eğitimin milliyetlere göre bölünmesini savunmak demektir ve bu bütünüyle zararlı bir fikirdir. Buna rağmen, İsviçre deneyimi ulusal barışın (görece) en yüksek mertebesinin tutarlı (gene görece) bir demokratik devlette *olabilirliğini, olmakta olduğunu ve pratik olarak sağlandığını* kanıtlamaktadır.

Bu sorunu incelemiş olan insanlar, "İsviçre'de," diyorlar, "terimin Doğu Avrupa'daki anlamıyla *ulusal sorun yoktur*. Bu deyim (ulusal sorun) orada bilinmemektedir..." "İsviçre'de, uluslar arasındaki mücadeleler çok geride kalmıştır, 1797-1803'te."**

Bu, feodalizmden kapitalizme geçişin güncel sorunlarının en demokratik çözümünü sağlayan Büyük Fransız Devrimi çağının, ulusal sorunun "çözümü"nü de *geçerken başardığı* anlamına gelir.

Bırakın Semkovski'ler, Liebman'lar ve diğer oportünistler, "yalnızca İsviçre'ye özgü" çözümün, sadece 200 binlik nüfusu içinde 40 bini *iki lehçe* konuşan ve yaşadıkları yerde dillerinin *tam eşitliğini* isteyen Rusya'nın herhangi bir ilçesinde uygulanamaz olduğunu ispatlamaya çalışsınlar!

Ulusların ve dillerin tam eşitliği savunusu, her ulus içindeki

* René Henry, *İsviçre ve Diller Sorunu*, Bern, 1907.
** Ed. Blocher, *İsviçre'deki Milliyetler*, Berlin, 1910.

yalnızca tutarlı demokratik öğeleri (yani proleterleri) diğerlerinden ayırır ve onları ulusal temelde değil, büyük ve ciddi bir bütünlüklü devlet sistemi geliştirme arzusuyla *birleştirir*. "Ulusal-kültürel özerklik" savunusu ise, tam tersine, bazı birey ve grupların din kisvesi altındaki isteklerine rağmen *ulusları böler* ve herhangi bir ulusun işçilerini ve burjuvalarını birbirine yakınlaştırır (bu "ulusal-kültürel özerkliğin" bütün Yahudi burjuva partileri tarafından benimsenmesi).

Ulusal azınlığın haklarının güvence altına alınması, kopmaz bir şekilde tam eşitlik ilkesine bağlıdır. *Severnaya Pravda*'daki makalemde bu ilke, Marksistlerin konferansının daha sonraki resmi ve kusursuz kararındakiyle hemen hemen aynı kelimelerle ifade edilmişti. Bu karar, "bir ulusal azınlığın haklarına yönelik bütün tecavüzler ve herhangi bir ulusa tanınan ayrıcalıkların hükümsüz olduğunu ilan edecek temel bir yasanın anayasaya konulmasında birleşilmesini," talep ediyordu.

Bay Liebman, bu formülle dalga geçiyor ve şu soruyu yöneltiyor: "Bir ulusal azınlığın haklarının neler olduğuna kim karar verecek?" Bay Liebman, bu hakların, azınlıkların, ulusal okullar için "kendi programına" sahip olma hakkını içerip içermediğini öğrenmek istiyor. Kendi yargıçlarına, kendi memurlarına ve kendi dilinde eğitim yapan okullarına sahip olabilmesi için bir azınlığın hangi büyüklükte olması gerektiğini soruyor. Bay Liebman, bu soruları, "olumlu" bir ulusal programın zorunlu olduğunu göstermek için soruyor.

Bu sorular gerçekte, Bundcumuzun, tartışmayı güya küçük ayrıntılar ve hususlarla örterek, gerici fikirlerini gümrükten mal kaçırır gibi geçirmeye çalıştığını gösterir.

Kendi ulusal okullarında "kendi programı"!.. Ey benim sevgili milliyetçi sosyalistim, Marksistler, örneğin kesin olarak laik okullar talep eden *genel* bir eğitim programına sahiptir. Marksistlere göre, demokratik bir devlette, bu genel programdan herhangi bir yer ve zamanda uzaklaşmak hoş görülebilir bir şey değildir (dil ve benzeri gibi "yerel" konuların bu programa dahil edilmesi sorunu o yörede yaşayanların karar vere-

ceği bir durumdur). Gelgelelim, "eğitim işlerinin devletin elinden alınıp" ulusların kontrolüne verilmesi ilkesinden biz işçiler şu sonucu çıkarırız: Bizim demokratik devletimizdeki "uluslar"ın, halkın parasını kilise okulları için harcamalarına izin vermeliyiz! Bay Liebman, bu gerçeğin farkına varmaksızın "ulusal-kültürel" özerkliğin gerici doğasını net bir şekilde ortaya koyuyor!

"Bir azınlık hangi büyüklükte olmalı?" Bu, Bundcuları kendine âşık eden Avusturya programında bile tanımlanmamıştır. Avusturya programı (bizim programımızdan daha kısa ve daha bulanık bir şekilde) şöyle yazıyor: "Ulusal azınlıkların hakları İmparatorluk Parlamentosu tarafından çıkarılan özel bir yasayla korunur." (Brünn programı, 4. paragraf)

Neden hiç kimse Avusturyalı sosyal demokratlara şunu sormadı: Bu yasa tam olarak nedir ve tam olarak hangi azınlıkları ve hangi azınlık haklarını koruyacaktır?

Çünkü her akıllı kişi bilir ki, bir programda ayrıntıları tanımlamak yersiz ve imkansızdır. Bir program sadece temel ilkelerden bahseder. Bu bağlamda, temel ilke Avusturyalılar tarafından dolaylı olarak belirtilmiş, Rus Marksistlerinin son konferansında alınan kararda doğrudan ifade edilmiştir. Bu ilke şudur: Ulusal ayrıcalıklar ve ulusal eşitsizlikler kabul edilemez.

Bundcuyu bu konuda netleştirmek için somut bir örnek alalım. 18 Ocak 1911'de St. Petersburg'da yapılan okul sayımına göre, "Eğitim" Bakanlığı'na bağlı ilkokullara devam eden öğrencilerin sayısı 48.076'dır. Bunların 396'sı yani yüzde 1'inden daha azı Yahudidir. Diğer rakamlar ise şöyledir: Romanyalılar 2, Gürcüler 1, Ermeniler 3 vb.[20] Bu ilişkiler ve koşullar çeşitliliğini kapsayacak "olumlu" bir ulusal program hazırlamak mümkün müdür? (Kaldı ki St Petersburg, Rusya'nın nüfusun bileşimi bakımından en karmaşık şehri olmaktan çok uzaktır.) Ulusal "şeytanlıklar" konusunda uzman olan Bundcular bile böylesi bir program hazırlamakta zorlanacaklardır.

Ve sonuçta, eğer ülkenin anayasası bir azınlığın haklarını ihlal eden her türlü önlemi geçersiz kılan temel bir yasa içer-

seydi, her yurttaş, örneğin ücreti devlet tarafından ödenen İbranice, Yahudi tarihi, vb. özel dersler veren öğretmenlerin görevlendirilmesini ya da Yahudi, Ermeni, Romen çocuklara, hatta tek bir Gürcü çocuğa bile ders verilmesinin devlet tarafından koşullarının hazırlanmasını engelleyen düzenlemelerin iptal edilmesini isteyebilecekti. Her şeye rağmen, hak eşitliği temelinde, ulusal azınlıkların yerinde ve haklı bütün isteklerinin karşılanması hiç de olanaksız değildir ve hiç kimse hak eşitliğini savunmanın zararlı olduğunu söyleyemez. Diğer yandan, okulların ulusal temelde ayrılmasını, örneğin St. Petersburg'daki Yahudi çocukları için özel okulları savunmak kesinlikle zararlıdır ve *her* ulusal azınlık için, bir, iki, üç çocuk için ulusal okullar oluşturmak bütünüyle olanaksız olurdu.

Ayrıca, herhangi bir ülkenin genel yasasında, hangi büyüklükte ulusal bir azınlığın özel okullar ya da tamamlayıcı dersler için özel öğretmenler konusunda yetkilendirilmesi gerektiğinin saptanması olanaksızdır.

Diğer yandan, eşitliği sağlayan bir genel yasa, bölgesel meclislerin, şehirlerin, vilayet meclislerinin, köy topluluklarının ve diğer yetkililerin özel düzenlemeleri ve kararları aracılığıyla ayrıntılı bir şekilde geliştirilip çözülebilir.

6-Merkeziyetçilik ve Özerklik

Bay Liebman, yanıtında şunları söylüyor:

"Bizim Litvanya'yı, Baltık bölgesini, Polonya'yı, Volhinya'yı, Güney Rusya'yı, vb. alın –her yerde *karışık* bir nüfus bulacaksınız; büyük bir ulusal azınlığın olmadığı tek bir şehir bile yoktur. Yerinden yönetim ne kadar uzaklara götürülürse farklı yerlerde (başlıca kent topluluklarında) her zaman birlikte yaşayan milliyetler bulunacaktır ve tam da demokratizm ulusal azınlığı, ulusal çoğunluğun eline teslim etmektedir. Fakat bildiğimiz gibi, V. İ., federal devlet yapısına ve İsviçre'deki sınırsız yerinden yönetime karşıdır. Soru şudur: acaba kendi görüşünü kanıtlamak için neden İsviçre örneğini gösteriyor?"

İsviçre örneğini neden verdiğimi yukarıda açıklamış bulunuyorum. Bir ulusal azınlığın haklarının korunması sorununun, *ancak,* eşitlik ilkesinden şaşmayan tutarlı bir demokratik devletin yürürlüğe koyacağı genel bir yasa aracılığıyla çözülebileceğini de açıkladım. Fakat Bay Liebman, yukarıda aktarılan pasajda Marksist ulusal programa karşı öne sürülen ve bu yüzden de burada incelenmesi gereken en yaygın (ve en temelsiz) itirazları (ya da en şüpheci sözleri) tekrar ediyor.

Marksistler, elbette ki federasyona ve yerinden yönetime karşıdır. Bunun çok basit bir nedeni vardır, çünkü kapitalizm kendi gelişimi için mümkün olan en büyük ve en merkezileşmiş devletlere ihtiyaç duyar. *Diğer koşullar eşit kalmak kaydıyla* sınıf bilinçli proletarya daima büyük devleti savunacaktır. O, daima ortaçağ tutuculuğuna karşı mücadele edecek, daima proletaryanın burjuvaziye karşı mücadelesinin genişçe gelişebileceği büyük toprakların olabilir en sıkı ekonomik kaynaşmasını içtenlikle karşılayacaktır.

Kapitalizmin üretici güçleri geniş ölçüde ve hızlı biçimde geliştirmesi, büyük, politik bakımdan derli toplu ve birleşik topraklar gerektirir. Çünkü burjuva sınıfı –kaçınılmaz olarak karşıtı olan proletarya ile birlikte– ancak böyle bir alanda birleşir ve bütün eski, ortaçağa ait kast, dar görüşlü, küçük-ulusal, dinsel ve diğer çitleri ancak böyle bir alanda silip süpürebilir.

Ulusların kendi kaderini tayin hakkı, yani bağımsız ulusal devletler olarak ayrılma hakkı, başka bir yazıda ele alınacak.* Ancak, farklı uluslar tek bir devlet kurabildikleri sürece, Marksistler hiçbir durumda, ne federalizmi ne de yerinden yönetimi savunacaklardır. Merkezileşmiş büyük devlet, ortaçağın dağınıklığından bütün dünyanın gelecekteki sosyalist birliğine doğru atılan devasa bir tarihsel adımdır. (Kapitalizmle *kopmaz bir şekilde bağlı*) Böyle bir devlet dışında sosyalizme giden başkaca bir yol yoktur.

Gelgelelim merkezileşmeyi savunurken, savunduğumuz şeyin

* Lenin, *Toplu Eserler,* cilt 20, s. 393-454

yalnızca *demokratik* merkeziyetçilik olduğunu unutmak affedilmez bir hata olur. Bu konuda genel olarak bütün ahmaklar, özel olarak da milliyetçi ahmaklar (merhum Dragomanov da dahil) sorunu o kadar karmaşık hale getirdi ki, onu aydınlatmak için tekrar tekrar zaman harcamak zorunda kaldık.

Demokratik merkeziyetçilik, yerel öz yönetimi dışarıda bırakmak şöyle dursun, özel ekonomik ve toplumsal şartlara sahip, ulusal nüfus bileşimi farklı olan vb. bölgeler için hem yerel yerinden yönetimi hem de *özerkliği* mutlaka talep eder. Merkeziyetçilik, Rusya'da sık sık zorbalık ve bürokrasiyle karıştırılır. Bu karışıklığı doğal olarak Rusya tarihi doğurur. Fakat, böyle bir karışıklığa meydan vermek bir Marksist için affedilemez bir durumdur.

Bu konu, en iyi somut bir örnekle açıklanabilir.

Rosa Luxemburg, "Ulusal Sorun ve Özerklik"* başlıklı uzun makalesinde diğer ciddi hatalarının yanı sıra (bunlara aşağıda değineceğiz), özerklik talebini yalnızca Polonya ile *sınırlandırmaya* çalışmakla ender görülen tuhaf bir yanlışa düşüyor.

Ama önce Rosa Luxemburg'un özerkliği *nasıl* tanımladığını görelim:

Rosa Luxemburg, kapitalist toplumun bütün büyük ve önemli ekonomik ve politik sorunlarının, ayrı bölgelerin özerk meclislerini değil, özel olarak bütün ülkenin merkezi parlamentosunu ilgilendirmesi gerektiğini kabul ediyor –ve elbette bir Marksist olarak kabul etmekle yükümlüdür de–. Bu sorunlar, gümrük vergileri politikasını, ticaret ve sanayi yasalarını, taşıma ve iletişim araçlarını (demiryolu, posta, telgraf, telefon vb.), ordu, vergilendirme sistemi, medeni hukuk** ve ceza hukuku, eğitimin genel ilkeleri (örneğin, tümü ile laik okullar, ev-

* *Sosyal Demokrat Basın Bülteni,*[21] Krakov, 1908 ve 1909.

** Fikirlerini dikkatle işleyen Rosa Luxemburg, ayrıntılara giriyor ve örneğin son derece haklı olarak boşanma hukukunu zikrediyor (adı geçen makale, s. 162).

rensel eğitim, asgari program, demokratik okul yönetimi, vb. hakkında yasa gibi), emeğin korunması kanunu ve politik özgürlükler (örgütlenme hakkı), vb. konuları kapsıyor (adı anılan dergi, sayı 12, s. 162).

Özerk meclisler –ülkenin genel yasaları temelinde– sadece yerel, bölgesel, ya da ulusal anlamdaki sorunlarla ilgilenmelidir. Rosa Luxemburg, bu fikri büyük –aşırı ölçüde dememek için büyük diyorum– ölçüde ayrıntılandırarak yazıyor. Örneğin yerel demiryolları (No. 12, s. 149) ve yerel karayollarının (No. 14-15, s. 376) inşasına değiniyor.

Açıktır ki, hiç kimse, farklı ekonomik ve toplumsal özelliklere, özel bir ulusal bileşime vb. sahip her bölgeye böyle bir özerklik vermeyen gerçekten demokratik bir devlet tasavvur edemez. Kapitalizmin gelişmesi için zorunlu olan merkeziyetçilik ilkesi, böyle (yerel ve bölgesel) bir özerklikle ihlâl edilmiş olmaz. Fakat buna karşıt olarak, bu ilke, bürokratik olarak değil, *demokratik olarak* uygulanır. Sermayenin merkezileşmesini *kolaylaştıran*, üretici güçleri geliştiren, burjuvaziyi ve proletaryayı ülke çapında birleştiren böylesi bir özerklik *olmaksızın* kapitalizmin sınırsız, serbest ve hızlı gelişimi imkansız olacak, ya da en azından büyük ölçüde engellenecektir. Çünkü *sadece* yerel (bölgesel, ulusal, ve ötekiler) sorunlarda bürokratik müdahale, genel olarak ekonomik ve politik gelişmenin en büyük engellerinden biridir, özel olarak da ciddi, önemli ve temel sorunlarda, *merkeziyetçiliğin* bir engelidir.

Bu yüzden, bizim gösterişli Rosa Luxemburg'umuzun ciddi bir havada ve "saf Marksist" sözlerle, özerkli talebinin *yalnızca* Polonya için ve bir istisna olarak uygulanabilir olduğunu kanıtlamaya çabaladığını okuyunca insan gülümsemeden edemiyor! Elbette burada bir zerre bile "dar görüşlü" yurtseverlik yoktur. Yalnızca "pratik" yorumlar vardır... örneğin Litvanya'nın durumu gibi.

Rosa Luxemburg, dört eyaleti –Vilna, Kovno, Grodno ve Suvalki– ele alıyor ve okurlarını (ve kendini) bu eyaletlerde oturanların "esas olarak" Litvanyalılar olduğuna ikna ediyor.

Sonra, Litvanyalıların bu eyaletlerde ikamet edenlerin toplamının yüzde 23'ünü oluşturduğunu, eğer Zhmud'lar eklenirse bu oranın yüzde 31 olacağını, yani, Litvanya'da yaşayan Litvanyalıların toplam nüfusa oranının yüzde 30'dan daha az olduğunu ekliyor. Bundan ise Litvanya için özerklik düşüncesinin "keyfi ve yapay" olduğu sonucunu çıkarıyor (sayı 10, s. 807).

Rus resmi istatistiklerinin yaygın olarak bilinen eksikliklerine aşina olan okur, Rosa Luxemburg'un yaptığı hatayı hemen fark edecektir. Acaba neden Litvanyalıların nüfusun yüzde 0,2'sini, *yüzde sıfır virgül ikisini* oluşturduğu Grodno eyaleti hesaplamaya dahil edilmiştir? Neden bütün Vilna eyaleti hesaplamaya dahil edilmiştir de nüfusunun *çoğunluğunu* Litvanyalıların oluşturduğu Troki ilçesi dışarıda bırakılmıştır? Neden bütün Suvalki eyaleti alınmış ve bu eyaletteki Litvanyalıların sayısının nüfusun yüzde 52'sini oluşturduğu belirtilmiş, ama bu eyaletteki Litvanya ilçeleri, yani, Litvanyalıların nüfusun yüzde 72'sini oluşturduğu 7 ilçeden 5'i hariç tutulmuştur?

Bir yandan, modern kapitalizmin koşulları ve taleplerinden söz ederken, bir yandan da, ne "modern" ne de "kapitalist" olabilen Rusya'nın ortaçağa özgü, feodal ve resmi-bürokratik idari bölünmesini almak ve bunu en kaba bir biçimde yapmak (ilçeler yerine eyaletleri almak) gülünç oluyor. Bu bölünmeler feshedilip yerine hazinenin *değil*, bürokrasinin *değil*, adetlerin *değil*, toprak sahiplerinin ve papazların *değil*, kapitalizmin gerçek ihtiyaçlarının gerektirdiği *gerçekten* "modern" bir bölünme konulmadıkça Rusya'da hiçbir ciddi yerel reform sorunu gündeme gelemez. Kapitalizmin modern gereksinimlerinden biri de, şüphesiz ki, nüfusun mümkün olduğu kadar türdeş bir ulusal bileşime sahip olması gerektiğidir. Çünkü milliyet ve dil özdeşliği, iç pazarın bütünüyle kontrol altına alınmasının ve ekonomik ilişkilerin tam serbestliğinin en önemli etkenlerinden biridir.

İşin tuhafı, Rosa Luxemburg'un bu apaçık yanlışının, Polonya'nın kendine has özelliklerinin istisna olmadığını, bununla birlikte ulusal-bölgesel özerklik ilkesinin uygunsuz olduğu-

nu kanıtlamaya girişen Bundcu Medem tarafından da tekrarlanıyor olmasıdır. (Bundcular toprağa bağlı olmayan bir ulusal özerkliği savunurlar!) Bundcularımız ve tasfiyecilerimiz, bütün dünyadaki farklı ülkelerden ve farklı uluslardan sosyal demokratların bütün hatalarını ve oportünist yalpalamalarını toplayıp, dünya sosyal demokrasisi içinde bulabilecekleri *en kötü* şeyleri kendilerine malediyorlar. Eğer Bundcuların ve tasfiyecilerin yazdıkları yazılar bir kitap müsveddesi olarak bir araya getirilebilseydi, ortaya sosyal demokrat *zevksizlik müzesinin* bir örneği çıkardı.

Medem, akıl hocalığına meraklı birinin edasıyla bize şunları söylüyor: Bölgesel özerklik, bir bölge ya da "yerleşim yeri" için iyidir. Fakat, yarım milyondan 2 milyona kadar nüfusu ve bir eyalet büyüklüğünde alanı olan Letonya ve Estonya için kötüdür. "*Bu özerklik değil, yalın biçimde Zemstvo* olur*... Bu Zemstvo'nun üzerinde gerçek bir özerklik kurmak gerekir..." Ve yazar eski eyalet ve ilçelerin** "dağıtılmasını" kınıyor.

Aslında, ortaçağa özgü, feodal, resmi idari bölünmelerin korunması, modern kapitalizm koşullarının "ortadan kaldırılması" ve kötürüm edilmesi anlamına gelir. Yalnızca böylesi bölünmelerin heveslileri, bir uzman edasıyla, "Zemstvo" ve "özerklik" arasındaki karşıtlık üzerine fikir yürütebilir ve basma kalıp bir şekilde "özerkliğin" büyük bölgelere, Zemstvo'nun da küçük bölgelere uygulanmasını isteyebilir. Modern kapitalizm, bu bürokratik şemayı hiçbir şekilde gerektirmez. Neden yalnızca yarım milyonluk değil, hatta 50.000 nüfuslu ulusal alanlar özerk olmasınlar ki? Ve neden böyle alanlar, eğer elverişliyse ve ekonomik ilişkiler için gerekliyse, çeşitli biçimlerde, farklı büyüklüklerdeki komşu alanlarla özerk bir "yerleşim alanı" halinde birleştirilmesin ki? –bunlar Bundcu Memem'in sır gibi sakladığı şeylerdir.

* Eski Rusya'da vilayet meclisi –ç.n.

**V. Medem: "Rusya'da Ulusal Sorunun Ortaya Konuluşuna Katkı", *Vestnik Yevropi*[22], 1912, sayı 8 ve 9.

Sosyal demokrasinin Brünn ulusal programının tamamen ulusal bölgesel özerklik temelinde inşa edildiğini zikretmek isteriz. Bu program, Avusturya'nın "tarihsel hükümdarlık alanları yerine" "ulusal bakımdan bağımsız" alanlara bölünmesi gerektiğini önermektedir (Brünn programı, madde 2). İşi bu kadar ileri götürmek istemezdik. Nüfusun türdeş ulusal bileşimi, ticari ilişkilerin serbest, geniş ölçüde ve gerçekten modern gelişmesi için en güvenilir etkenlerden biri olduğuna kuşku yoktur. Şüphesiz, tek bir Marksist ve hatta tek bir kararlı demokrat, Avusturya hükümdarlığının topraklarını ve Rus eyalet ve ilçelerini (bunlar Avusturya hükümdarlığının toprakları kadar kötü olmasa da yine de çok kötüdür) savunmayacaktır. Bu modası geçmiş bölünmeler yerine, nüfusun ulusal bileşimini mümkün olduğunca hesaba katan bölünmeleri geçirmek gerektiğine karşı çıkmayacağı da kesindir. Son olarak, küçük olmakla birlikte üyeleri bütün ülkeye ya da bütün dünyaya dağılmış, türdeş bileşimi olan ulusal toplulukların birbirleriyle ilişkiye geçip özgür birlikler kurmalarını sağlayan özerk alanların yaratılması, her türlü ulusal baskıyı bertaraf etmek için son derece önemlidir. Bütün bunlar su götürmez gerçeklerdir ve bunlara ancak dar kafalı ve bürokratik bir bakış açısından karşı çıkılabilir.

Nüfusun ulusal bileşimi çok önemli ekonomik etkenlerden *biri* olmakla birlikte, *tek* ve en önemli etken *değildir*. Örneğin, ister Polonya'da, ister Ukrayna'da ister Büyük-Rusya'da, isterse de başka yerlerde olsun kapitalizm koşullarında *son derece önemli* bir rol oynayan kentler kendilerini karmaşık bir nüfusla gösterirler. Kentleri, "ulusal" etken uğruna, ekonomik olarak kendilerine bağlanmış köylerden ve diğer alanlardan ayırmak saçma ve olanaksız bir şey olur. Bu yüzden Marksistler bütünüyle ve yalnızca "ulusal-toprak" ilkesini savunmakla yetinmemelidirler.

Rus Marksistlerinin son konferansında soruna ilişkin önerdikleri çözüm Avusturyalılarınkinden daha doğrudur. Bu soruna ilişkin olarak konferansta şu tez ortaya konulmuştur:

"... geniş bir bölgesel özerklik [şüphesiz yalnızca Polonya için değil, Rusya'nın bütün bölgeleri için]* ve tam demokratik yerel özerklik sağlanması zorunludur. Yerinden yönetilen ve özerk bölgelerin sınırları [şu andaki eyaletlerin, ilçelerin, vb. mevcut sınırları tarafından değil] o bölgelerde yaşayanlar tarafından, bölgenin ekonomik ve toplumsal şartları ve nüfusun ulusal yapısı temelinde belirlenmelidir."**

Nüfusun ulusal bileşimi burada, bürokrasinin ve Asyatik barbarlığın değil, modern kapitalizmin ihtiyaçlarına denk düşen yeni sınırların belirlenmesinde bir temel işlevi gören diğer koşullarla (önce ekonomik, sonra da toplumsal, vb.) *aynı düzeyde* yer alıyor. Bu koşullar tam bir kesinlikle ancak yerel nüfus tarafından "dikkate alınabilir" ve bu temelde, ülkenin merkezi parlamentosu özerk bölgelerin sınırlarını ve özerk meclislerin yetkilerini belirleyecektir.

* * *

Hâlâ ulusların kendi kaderini tayin hakkı sorununu incelemeye ihtiyacımız var. Bütün ulusların oportünistleri –tasfiyeci Semkovski, Bundcu Liebman ve Ukraynalı milliyetçi sosyalist Lev Yurkeviç– Rosa Luxemburg'un bu konudaki hatalarını "yaygınlaştırmaya" koyulmuş durumdalar. Bütün bu "sürü" tarafından büsbütün karmaşık hale getirilmiş olan bu sorun, gelecek makalemizde ele alınacak.[23]

Prosveşçenye, sayı. 10, 11, 12.
Ekim-Aralık 1913.

V. İ. Lenin, Collected Works (Toplu Eserler),
20. Cilt, s. 17-51, İngilizce 4. Baskı,
Progress Yayınevi, Moskova, 1964.

*Lenin tarafından aktarılan cümlelerde parantez içine alınmış bölümler, başka türlü gösterilmedikçe Lenin'e aittir –*İngilizce basımın Editörü.*

** Lenin, *Toplu Eserler,* cilt 19, s. 427-428.

AÇIKLAYICI NOTLAR

1) "Ulusal Sorun Üzerine Eleştirel Notlar" başlıklı makale, Ekim-Aralık 1913'te Lenin tarafından yazıldı ve aynı yıl Bolşeviklerin yasal yayın organı olan *Prosveşçenye*'nin 10, 11 ve 12. sayılarında yayımlandı. Lenin, bu makaleyi, İsviçre'nin Zürih, Cenevre, Lozan ve Bern kentlerinde 1913 yazında ulusal sorun üzerine verdiği bir dizi konferanstan sonra yazdı.
Lenin, 1913 sonbaharında RSDİP Merkez Komitesi Ağustos (Yaz) Konferansı'nda partili işçilerle birlikte ulusal sorun üzerine bir rapor hazırladı. Rapor üzerine Lenin tarafından kaleme alınan bir öneri kabul edildi. Lenin, Konferans'tan sonra "Ulusal Sorun Üzerine Eleştirel Notlar" başlıklı makale üzerinde çalışmaya başladı.

2) *Severnaya Pravda (Kuzey Gerçeği)*: *Pravda*'nın isimlerinden biridir. *Pravda*, Bolşeviklerin St. Petersburg'da günlük olarak yayımladıkları yasal bir gazeteydi ve 1912 Nisanında St. Petersburglu işçiler tarafından kurulmuştu. 22 Nisan (5 Mayıs) 1912 ile 7 (22) Eylül 1913 tarihleri arasında yayınlanmıştır. 8 Temmuz 1914'te Birinci Dünya Savaşı arifesinde kapatıldı ve Şubat Devrimi sonrasına kadar yayımlanmadı. 5 Mart 1917'den itibaren RSDİP'in merkez yayın organı haline geldi. Lenin, 5 Nisan'da gazetenin yazı kuruluna katıldı ve yurtdışından döndükten sonra gazetenin yönetimini üzerine aldı.

3) *Zeit (Zaman)* Bund'un, St. Petersburg'da İbranice yayımlanan haftalık yayın organı. 20 Aralık 1912'den (2 Ocak 1913) 5 Mayıs 1914'e (18 Mayıs 1914) kadar çıktı.

4) *Dzvin (Çan):* Menşeviklerin aylık milliyetçi gazetesi. Ocak 1913'ten 1914 ortalarına kadar Kiev'de Ukrayna dilinde yayımlandı.

5) *Kara Yüzler*: Çarcı polis tarafından devrimci hareketlere karşı oluşturulmuş monarşist çete. Devrimcileri öldürdüler, ilerici aydınlara saldırdılar ve katliamlar tertiplediler.

6) *Ruskoye Slovo (Rus Sözü)*: 1895'ten Temmuz 1914'e kadar Moskova'da yayımlanan günlük gazete. Herhangi bir partiye bağlı olmayan gazete, ılımlı-liberal bir çizgide Rus burjuvazisinin çıkarlarını savundu.

7) *Bund (Litvanya, Polonya ve Rusya Yahudi İşçilerinin Genel Birliği)*: 1897'de Vilna'da kuruldu. Esas olarak Batı Rusya'nın yarı-proleter Yahudi esnafından oluşuyordu. RSDİP'in 1898'de yapılan ilk kongresine "özerk bir yapı olarak" katıldı.
Nisan 1904'teki Dördüncü Bund Kongresi'nde, RSDİP'in Birinci Kongresi'nde kurulan yapısal bağları değiştirme kararı aldı. Bund

Kongresi, RSDİP'i ulusal örgütlenmelerin bir federasyonu, kendisini de bu federasyonun federal bir üyesi olarak gördüğünü ilan etti.

RSDİP'in İkinci Kongresi'nde, Bund'un Yahudi proletaryasının tek temsilcisi olarak kabul edilmesi talebi reddedildi. Bund, bunun ardından partiden ayrıldı. Ancak 1906'da Dördüncü (Birlik) Kongresi kararlarını esas alarak yeniden partiye katıldı. Mart 1921'de kendini fesheden Bund, genel ilkelerini benimseyerek Rus Komünist Partisi'ne (Bolşevikler) katıldı.

8) *Pale of Settlement*: Çarlık Rusyası'nda Yahudilerin ikamet etmelerine izin verilen yerleşim bölgesi.

9) *Numerus clasus*: Çarlık Rusyası'nın Yahudilere, devletin orta ve yüksek dereceli okullarına girişte; fabrikalarda ya da diğer işyerlerinde işe alımlarda uyguladığı oransal kısıtlama.

10) *JSLP (Yahudi Sosyalist İşçi Partisi)*: 1906'da kurulan küçük burjuva milliyetçi örgüt. Programının temelinde Yahudiler için ulusal-özerklik talebi vardı. Bu talep, Rusya'daki Yahudileri ilgilendiren sorunları çözmeye yetkili bölgeler üstü Yahudi parlamentolarının kurulmasını da içeriyordu.

11) *Beylis Davası*: 1913'te, Kiev'de çarlık hükümetinin başlattığı provokatif dava. Bir Yahudi olan Beylis, dini nedenlerden dolayı Yuçinski adlı bir Hıristiyan genci öldürmekten suçlanıyordu (cinayet aslında Kara Yüzler tarafından işlenmişti). Bu komplonun amacı Yahudi düşmanlığını körüklemek ve halkın devrimci hareketten uzaklaşmasını sağlamak amacıyla Yahudilere yönelik katliamları kışkırtmaktı. Yargılama halkta büyük bir heyecana yol açtı. İşçiler, Beylis'in aklanması için birçok kentte protesto gösterisi düzenledi.

12) *Sosyalist Devrimciler*: Çeşitli Narodnik grupların birleşmesi sonucu, 1901 sonları ve 1902 başlarında Rusya'da kurulan küçük burjuva parti.

Sosyalist Devrimci Parti'nin sol kanadı 1917 Kasımında Sol Sosyalist Devrimciler adlı bir parti kurdu. Köylü kitleleri arasındaki etkilerini korumaya gayret ederek Sovyet yönetimini resmen tanıyarak Bolşeviklerle anlaşmaya vardılar. Ancak, daha sonra Sovyetlere karşı bir mücadeleye giriştiler.

13) *Polonya Sosyalist Partisi (PSP)*: 1892'de kurulan reformist milliyetçi örgüt. Bağımsız bir Polonya için mücadele sloganını benimseyen PSP, Pilsudski ve yandaşlarının yönetimi altında ayrılıkçı-milliyetçi bir propaganda yürütüyor ve Polonyalı işçilerin otokrasi ve kapitalizme karşı mücadele eden Rus işçilerle birleşmesini engellemeye çalışıyordu. Parti, 1906 yılında sağcı, solcu ve şovenist kanat (sözde "devrimci") olarak üçe bölündü. Solcular, Bolşevikler ile Polonya ve Litvanya sosyal demokratlarının etkisiyle giderek devrimci bir konuma geldiler.

Birinci Dünya Savaşı sırasında

PSP'nin bazı solcu unsurları enternasyonalist bir çizgi benimsediler. Polonya ve Litvanya sosyal demokratları birleşerek Polonya Komünist İşçi Partisi'ni oluşturdular (1925'e kadar Polonya Komünist Partisi).

PSP, İkinci Dünya Savaşı sırasında yeniden dağıldı. Özgürlük, Eşitlik, Bağımsızlık adını alan grup faşistlerle işbirliği yaptı ve Londra'daki gerici Polonya göçmen "hükümeti" içinde yer aldı. Kendisini Polonya Sosyalist İşçi Partisi olarak adlandıran grup ise, 1942'de kurulan Polonya İşçi Partisi'nin etkisinde kalarak Nazi işgalcilerine karşı halkçı bir çizgide Polonya'nın bağımsızlığı için savaştı ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ile dostane ilişkiler kurmaya çalıştı.

Polonya Sosyalist İşçi Partisi, 1944'te, Polonya'nın doğusundaki toprakların bağımsızlığı ve Polonya Ulusal Bağımsızlık Komitesi'nin kurulmasından sonra, yeniden PSP adını aldı ve Polonya İşçi Partisi (PWP) ile birlikte demokratik Polonya'nın inşası için çalıştı. Aralık 1948'de, PWP ve PSP birleşerek Polonya Birleşik İşçi Partisi adını aldı.

14) *Luç (Işık)*: Menşevik tasfiyecilerin yasal günlük gazetesi. 16 (29) Eylül 1912 ve 5 (18) Temmuz 1919 tarihleri arasında St. Petersburg'da, toplam 237 sayı yayımlandı. Varlığını esas olarak liberallerin katkılarıyla sürdüren gazetenin ideolojik önderliğini P. B. Akselrod, F. İ. Dan, L. Martov ve A. S. Martinov yapıyordu. Tasfiyeciler, gazetenin sütunlarını, Bolşeviklerin devrimci taktiklerine karşı çıkmak, oportünistlerin "açık parti" sloganının sözcülüğünü yapmak, işçilerin devrimci grevlerine saldırmak ve parti programının en önemli noktalarını revize etmek için kullanıyorlardı. Lenin, gazetenin "liberal politikanın kölesi haline geldiğini" yazmış ve onu döneklerin sözcüsü olarak adlandırmıştır.

15) *Prosveşçenye (Aydınlanma)*: Bolşeviklerin aylık yasal teorik dergisi. Aralık 1911 ve Haziran 1914 tarihleri arasında St. Petersburg'da yayımlandı.

Prosveşçenye, Birinci Dünya Savaşı öncesinde çarlık hükümeti tarafından kapatıldı. 1917 sonbaharında yeniden yayımlanmaya başlandıysa da sadece tek bir sayı (bu sayı, iki sayının birleşmesinden oluşuyordu) çıkabildi. Lenin, derginin bu sayısına "Bolşevikler Devlet İktidarını Ellerinde Tutabilecekler mi" ve "Parti Programının Yeniden Gözden Geçirilmesi" başlıklı iki yazı yazdı.

16) *Bernstein'cılık*: Uluslararası sosyal demokrasi içinde anti-Marksist bir eğilim. 19. yüzyıl sonlarında Almanya'da ortaya çıktı. Adını Alman oportünist Eduard Bernstein'dan aldı. Bernstein, Engels'in ölümünden sonra Marx'ın devrimci teorisinin burjuva liberal bir anlayışla revize edilmesi gerektiğini açıkça savundu. Bernstein'ın amacı Sosyal Demokrat Parti'yi sosyal reformlar için mücadele

eden küçük burjuva bir parti haline getirmekti. Bu eğilimin Rusya'daki temsilcileri "legal Marksistler", ekonomistler, Bundcular ve Menşeviklerdi.

17) Lenin burada, Stalin'in "Marksizm ve Ulusal Sorun" başlıklı makalesine gönderme yapıyor. Bu makale, 1913 yılında *Prosveşçenye*'nin 3, 4 ve 5. sayılarında "Ulusal Sorun ve Sosyal Demokrasi" başlığı altında yayımlandı. Stalin'in makalesinin 4. bölümü, Avusturya Sosyal Demokrat Partisi'nin Brünn Kongresi'nde benimsenen ulusal programdan aktarmalar yapıyor.

18) *Novaya Raboçaya Gazeta (Yeni İşçi Gazetesi)*: Menşevik tasfiyecilerin yasal, günlük gazetesi. Yayınına 1913 Ağustosunda St. Petersburg'da başlandı. 30 Ocak (12 Şubat) 1914'ten sonra yerini *Servernaya Raboçaya Gazeta (Kuzey İşçileri Gazetesi)* ve daha sonra da *Naşa Raboçaya Gazeta (Bizim İşçi Gazetemiz)* aldı.

19) *Kadetler*: Rusya'daki en önemli liberal-monarşist burjuva parti olan Anayasal Demokrat Parti'nin üyeleri. Anayasal Demokrat Parti 1905 Ekiminde kuruldu. Parti üyeleri, burjuvazinin temsilcilerinden, Zemstvo'ların toprak sahibi üyelerinden ve burjuva aydınlardan oluşuyordu. Kadetlerin en önemli liderleri şunlardı: P. N. Milyukov, S. A. Muromtsev, V. A. Maklakov, A. İ. Şingaryov, P. B. Struve ve F. İ. Rodiçev. Kadetler, halkı kandırmak için kendilerine "halkın özgürlük partisi" adını verseler de, gerçekte anayasal monarşi talebinin ötesine geçmediler.

20) Lenin, bu rakamları istatistik el kitabından almıştır: *İmparatorluk İlkokullarında Bir Ders Gününe İlişkin Sayım, 18 Ocak 1911, sayı: 1, bölüm: 2. St. Petersburg Eğitim Bölgesi, Arçangel Eyaletleri Vologda, Novgorod, Olonets, Pskov ve St. Petersburg*. St. Petersburg, 1912, s. 72.

21) *Przeglad Socjaldemokratyczny (Sosyal Demokrat Basın Bülteni)*: Polonyalı sosyal demokratların Rosa Luxemburg ile yakın işbirliği ile, 1902'den 1904'e ve 1908'den 1910'a kadar yayınladıkları bir dergi.

22) *Vestnik Yevropi (Avrupa Habercisi)*: Burjuva liberal akımın tarih, politika ve edebiyat ağırlıklı aylık dergisi. 1866-1918 yılları arasında St. Petersburg'da çıktı. Dergide devrimci Marksizm karşıtı makaleler yayımlandı.

23) Lenin, "Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı" adlı makale üzerine yazmayı planladığı bir makaleye gönderme yapıyor. Bu makale Şubat-Mayıs 1914'te yazılmış ve *Prosveşçenye*'nin 4, 5 ve 6. sayılarında, Nisan-Haziran aylarında yayımlanmıştır. Lenin, *Toplu Eserler*, cilt 20, s. 393-454.

RSDİP'İN ULUSAL PROGRAMI ÜZERİNE

15 Aralık 1913

V. İ. Lenin

Ulusal sorun üzerine bir karar benimseyerek* bunu bildiri halinde yayımlayan Merkez Komite Konferansı, ulusal program sorununu kongre gündemine aldı.

İçinde bulunduğumuz dönemde ulusal sorunun –karşı-devrimin bütün politikasında, burjuvazinin sınıf bilincinde ve proleter Rusya Sosyal Demokrat Partisi'nde– neden ve nasıl ön planda olduğu, kabul edilen kararda ayrıntılı bir şekilde gösteriliyor. Durum açık olduğundan bu konu üzerinde durmaya neredeyse hiç ihtiyaç yok. Bu durum ve sosyal demokrasi açısından ulusal programın temelleri, son dönemlerde Marksist teorik literatürde açıklığa kavuşturulmuştur (bu konuda en önemli yeri Stalin'in makalesi tutmaktadır**). Bu yüzden, bu makalede, sorunun ele alınışını sadece Parti açısından sınırlayacak ve Stolipin-Maklakov baskısıyla ezilmekte olan legal basında ele alınamayan yönlerini izah edeceğiz.

Sosyal demokrasi, Rusya'da, daha eski ülkelerin, yani Avrupa'nın kendine özgü deneyimlerine ve bu deneyimin teorik ifadesi olan Marksizme dayanarak biçimleniyor. Ülkemizin ken-

* Lenin, *Toplu Eserler*, cilt 19, s. 427-429.

** Stalin'in *Maksizm ve Ulusal Sorun* adlı çalışması kastediliyor.

dine has özelliği ve ülkemizde sosyal demokrasinin kurulduğu tarihsel dönemin kendine has özellikleri şunlardır: Birincisi, sosyal demokrasi ülkemizde Avrupa'dan farklı olarak burjuva devriminden *önce* biçimlenmeye başladı ve biçimlenişini devrim *sırasında* sürdürdü. İkincisi, proletarya demokrasisini sıradan burjuva ve küçük burjuva demokrasisinden ayırmak için kaçınılmaz olan mücadele (ki bu mücadele özünde bütün ülkelerin yaşadığı deneyimle aynıdır) Marksizmin Batıda ve ülkemizde tam bir teorik zaferinin gerçekleştiği koşullarda yürütülüyor. Bu yüzden, söz konusu mücadele Marksizm için bir mücadeleden çok, şöyle böyle "Marksist" cümleler arkasına gizlenen küçük burjuva teorilerine karşı bir mücadeledir.

Durum, Ekonomizm (1895-1901) ve "legal Marksizm"in (1895-1901, 1902) başlangıcından beri böyledir. Bu akımların Menşevizm (1903-1907) ve tasfiyecilik (1908-1913) ile yakın ve çok sıkı bağlantı ve ilişkisini ancak tarihsel bir gerçeklikten korkanlar unutabilir.

1901-1903 yılları arasında, Rusya işçi hareketinin teori ve pratiğini ilk olarak ve esaslı bir şekilde Marksizm temelinde oluşturmuş, RSDİP programı üzerinde çalışma yürütüp onu tamamlamış olan eski *İskra,* diğer sorunlarda olduğu gibi ulusal sorunda da küçük burjuva oportünizmine karşı mücadele etmek zorunda kalmıştı. Bu oportünizm her şeyden önce Bund'un milliyetçi eğilim ve tereddütlerinde ifadesini buluyordu. Eski *İskra*, Bund milliyetçiliğine karşı azimli bir mücadele yürüttü. Bunu unutmak bir kez daha unutkan birinin durumuna düşmek ve Rusya'daki bütün sosyal demokrat işçi hareketiyle tarihsel ve ideolojik bağlarını kesmek olur.

Diğer yandan, 1903 Ağustosundaki İkinci Kongre'de RSDİP Programı nihayet kabul edildiğinde verilen bir başka mücadele daha vardı. Hemen hemen bütün kongrenin katıldığı *Program Komisyonu*'nda cereyan ettiği için kongre tutanaklarında kaydı olmayan bu mücadele, "ulusların kendi kaderini tayin hakkı"na şüpheyle bakıp burun kıvıran bazı Polonyalı sosyal demokratların beceriksiz teşebbüslerine karşı verilmişti.

Söz konusu Polonyalı sosyal demokratlar, oldukça farklı bir taraftan oportünizm ve milliyetçiliğe sapma eğilimindeydiler.

Ve bugün, on yıl sonra, bu mücadele aynı iki temel *çizgiyi* izleyerek devam ediyor. Bu durum, söz konusu mücadele ile Rusya'da ulusal sorunu etkileyen nesnel koşullar arasında derin bir bağlantı olduğunu gösterir.

1899'da Avusturya'da gerçekleşen Brünn Kongresi'nde, (Kristan, Ellenbogen ve diğerleri tarafından savunulan ve Güney Slavları tasarısında ifade edilen) "ulusal-kültürel özerklik" programı *reddedilmişti, bölgesel* ulusal özerklik kabul edilmişti. Bütün ulusal bölgelerin zorunlu birliği için sosyal demokrasinin propagandası, "ulusal-kültürel özerklik" fikriyle sadece bir *uzlaşma*ydı. "Ulusal-kültürel özerkliğin" baş teorisyenleri, bu talihsiz fikirlerinin Yahudilere *uygulanamazlığını* özellikle vurguladılar.

Rusya'da *–her zaman olduğu gibi–* işleri güçleri küçük bir oportünist hatayı sistematik bir oportünist politika haline getirmek olan insanlar çıktı. Nasıl ki Almanya'da Bernstein beraberinde Rusya'daki Sağ Anayasal Demokratları getirmişse –Struve, Bulgakov, Tugan ve arkadaşları–, Otto Bauer'in "enternasyonalizm unutkanlığı" da (fazlasıyla ihtiyatlı Kautsky'nin dediği gibi!) Rusya'da *tüm* Yahudi burjuva partileri ve birçok küçük burjuva akımın (Bund ve 1907'deki Sosyalist Devrimci Ulusal Partiler *Konferansı*) "ulusal-kültürel özerkliği" kabul etmesine *neden oldu.* Denilebilir ki, geri kalmış Rusya, Batı Avrupa oportünizminin mikroplarının bizim yabani topraklarımız üzerinde bütün salgın hastalıkları üretmesine hizmet ediyor.

Rusya'da insanlar, Bernstein'ın Avrupa'da "hoşgörüldüğünü" söylemeyi pek severler. Gelgelelim, "kutsal" Rusya Ana dışında dünyanın hiçbir yerinde Bernstein'cılığın Struveciliği doğurmadığını ya da "Bauerciliğin", sosyal demokratlar tarafından Yahudi burjuvazisinin süzme milliyetçiliğinin haklı gösterilmesine yol açtığını eklemeyi unuturlar.

"Ulusal-kültürel özerklik" kesin olarak en rafine ve bundan

dolayı en zararlı milliyetçilik demektir. "Ulusal-kültürel özerklik", ulusal kültür sloganı ve tamamen zararlı ve antidemokratik olsa bile milliyetlere göre okul• propagandasıyla işçilerin yozlaştırılması anlamına gelir. Kısacası, bu programın, proletarya enternasyonalizmiyle çeliştiğine kuşku yoktur. O, ancak milliyetçi küçük burjuvazinin ideallerine denk düşer.

Fakat Marksistlerin, eğer demokrasiye ve proletaryaya ihanet etmek istemiyorlarsa, ulusal sorunda özel bir talebi savunmakla yükümlü oldukları *bir durum* vardır ki bu, ulusların kendi kaderini tayin *hakkını* (RSDİP programının 9. maddesini), yani siyasal bakımdan ayrılma hakkını savunmaktır. Konferans kararı, bu talebi, herhangi bir yanlış anlamaya meydan vermeyecek kadar ayrıntılı bir şekilde anlatıyor ve savunuyor. Bu yüzden, sadece Programın bu bölümüne karşı ileri sürülmüş olan inanılmaz cehaletin ve oportünist itirazların kısa bir özetini vereceğiz. Bu nedenle belirtelim ki, Programın var olduğu *on yıl boyunca* RSDİP'in *tek bir birimi*, tek bir ulusal örgüt, tek bir bölgesel konferans, bir yerel komite ve kongre ya da konferansın tek bir delegesi bile 9. maddenin iptali ya da değiştirilmesi sorununu gündeme getirmemiştir.

Bunu hiç akıldan çıkarmamak gerekir. Bu durum bize, bu noktadan yöneltilen itirazlarda bir zerre ciddiyet ya da Parti ruhu bulunup bulunmadığını gösterir.

Tasfiyecilerin gazetesinden Bay Semkovski'yi ele alalım. Bir partiyi tasfiye etmiş adamın vurdumduymaz havasıyla şunları söylüyor:

> "Rosa Luxemburg'un, 9. maddenin Programdan tümüyle çıkarılmasına ilişkin önerisini bazı gerekçelerle paylaşmıyoruz." (*Novaya Raboçaya Gazeta,* sayı 71.)

Yani bu gerekçeler bir sır! Fakat, Programımızın tarihi hakkında böylesi bir cehalet karşısında insan sır saklamaktan nasıl kaçınabilir? Vurdumduymazlıkta eşi benzeri olmayan Bay Semkovski (Parti ve Program da ne oluyor ki!) Finlandiya'yı bir istisna sayarsa, aynı biçimde insan sır saklamaktan nasıl kaçınır?

"Eğer Polonya proletaryası tek devlet çerçevesinde bütün Rusya'nın proletaryasıyla birlikte birleşik bir mücadele vermek isterse, Polonya toplumunun gerici sınıfları, bunun tersine, Polonya'nın Rusya'dan ayrılmasını isterse ve bir referandum aracılığıyla ayrılık lehine oyların çoğunu kazanırlarsa... ne yapmalı? Biz Rus sosyal demokratları, merkezi parlamentoda Polonyalı yoldaşlarımızla birlikte ayrılmaya *karşı* mı oy kullanmalıyız, yoksa, 'kendi kaderini tayin hakkını' ihlâl etmemek için ayrılıktan *yana* mı oy kullanmalıyız?"

Gerçekten, böylesine bön ve böylesine onulmaz kafa karışıklığı yaratan sorular sorulduğunda ne yapmalıyız?

Benim sevgili tasfiyecim, ulusların kendi kaderini tayin *hakkı*, sorunun merkezi parlamentoda çözüleceği anlamına *gelmez*, aksine, *ayrılan azınlığın* parlamentosunda, meclisinde yahut da referandumunda çözüme bağlanır. 1905'te Norveç, İsveç'ten ayrıldığında buna *tek başına* karar veren (İsveç'in yarısı kadar olan) Norveç'ti.

Bay Semkovski'nin her şeyi ümitsizce karman çorman ettiğini bir çocuk bile görebilir.

"Kendi kaderini tayin hakkı", yalnızca genel olarak demokrasiyi değil, ayrılma sorununda *antidemokratik* bir çözümün *mümkün olmadığı tipte* bir demokratik sistemi gerekli kılar. Genel anlamıyla demokrasi, militan ve zalim milliyetçilikle bağdaşabilir. Proletarya, herhangi bir ulusun bir devlet sınırları içinde zorla tutulmasını *dışarıda bırakan* bir demokrasi talep eder. Bu yüzden, "kendi kaderini tayin hakkını ihlâl etmemek için" kurnaz Semkovski'nin varsaydığı gibi, "ayrılıktan yana oy kullanmak"la *değil*, ayrılan bölgenin sorunun çözümüne *kendisinin* karar vermesi yönünde oy kullanmakla yükümlüyüz.

Mevcut zihinsel yetenekleriyle Bay Semkovski'nin bile, "boşanma *hakkı*"nın boşanma yönünde *oy vermeyi* gerektirmediğini anlaması zor değilmiş gibi görünüyor! Gelgelelim, mantığın abc'sini unutan ve 9. maddeyi eleştirenlerin kaderi işte böyledir.

Norveç, İsveç'ten ayrıldığında, İsveç proletaryası milliyetçi küçük burjuvazinin peşinden gitmek istemiyorduysa, İsveçli papazlar ve toprak sahiplerinin arzuladığı gibi Norveç'in zorla ilhakına karşı ajitasyon yapmak ve *oy kullanmak zorundaydı.* Bu, açık ve anlaması zor olmayan bir şeydir. İsveçli milliyetçi demokratlar, kendi kaderini tayin hakkı ilkesinin, *egemen, ezen ulusların* proletaryasından talep ettiği tipte bir ajitasyondan kaçınabilirdi.

"Eğer gericiler çoğunluktaysa ne yapmalıyız?" diye soruyor Bay Semkovski. Tam ilkokul üçüncü sınıf öğrencilerine yaraşır bir soru. *Eğer* demokratik bir oylama çoğunluğu gericilere verirse, Rusya anayasasını ne yapmalı? Bay Semkovski hiçbir değeri olmayan boş, anlamsız sorular soruyor –yedi aptalın sorup yetmiş bilgenin yanıtlayamadığı türden sorular bunlar.

Demokratik bir oylama çoğunluğu gericilere verdiğinde genellikle iki şeyden biri olur: ya gericilerin kararı uygulamaya konur ve onun zararlı sonuçları kitleleri az ya da çok hızlı bir biçimde gericilere karşı demokrasiye yöneltir ya da gericilik ve demokrasi arasındaki çelişki bir iç savaşla yahut da benzeri bir yolla çözülür. Bu (Semkovski'lerin bile işitmiş olduğuna kuşku yoktur ki), demokrasi koşullarında da tamamiyle mümkündür.

Bay Semkovski bize, kendi kaderini tayin hakkının tanınması "dizginlerinden boşanmış burjuva milliyetçiliğinin ekmeğine yağ sürmektir," diyor. Bu çocuksu bir saçmalıktır, çünkü bu hakkın tanınması, ne ayrılığa *karşı* ajitasyon ve propagandayı, ne de burjuva milliyetçiliğinin teşhirini dışarıda bırakır. Fakat ayrılma hakkının reddi kesinlikle ve su götürmez bir şekilde *en gerici Büyük-Rus* milliyetçiliğinin oyununa gelinmesidir.

Rosa Luxemburg'un, uzun bir zaman önce (Ağustos 1913) Alman ve Rus sosyal demokratları arasında alaya alınmasına neden olan kibirli hatasının özü de budur: Ezilen ulusların burjuva milliyetçiliğinin ekmeğine yağ sürme korkusuyla insanlar sadece burjuvazinin ekmeğine yağ sürmekle kalmamakta, aynı

zamanda *ezen* ulusun gerici milliyetçiliğinin ekmeğine de yağ sürmektedirler.

Eğer Bay Semkovski, Parti tarihi ve Parti programıyla ilgili meselelerde bu kadar safdil olmasaydı *on bir yıl önce* Plehanov'u çürütmenin kendi görevi olduğunu anlardı. Plehanov, o zaman *Zarya*'da* RSDİP'in program taslağını savunurken (ki bu taslak 1903'te Programın kendisi oldu), kendi kaderini tayin hakkının tanınmasına *özel olarak özen gösteriyor* (s. 38) ve bu konuda şunları yazıyordu:

"Burjuva demokratlar için teorik düzeyde bile zorunlu olmayan bu talep, sosyal demokratlar olarak bizim için zorunludur. Eğer bu talebi unutursak, ya da Büyük-Rusya kökenli yurttaşlarımızın ulusal önyargıları üzerinde etkide bulunmak endişesiyle ileri sürmekten korkarsak, dünya sosyal demokratlarının savaş sloganı, 'Bütün ülkelerin işçileri, birleşin' sloganı, dudaklarımızda utanç verici bir yalan olur."

Plehanov, yıllar önce, daha *Zarya* günlerinde, konferans kararında ayrıntılı bir şekilde geliştirilmiş olan temel bir iddiayı ileri sürüyor, öyle bir iddia ki, Semkovski'ler buna on bir yıldır ilgi göstermiyor. Rusya'da Büyük-Rusların oranı yüzde 43'tür, fakat Büyük-Rus milliyetçiliği nüfusun kalan yüzdesi üzerinde egemendir ve bütün ulusları ezmektedir. Ulusal Liberaller (Struve ve ekibi, İlericiler, vb.) güçlerini daima ulusal gericilerle birleştirmiş ve *ulusal* demokrasinin "ilk kırlangıçları" görünmüştür (Peşehanov'un, Ağustos 1906'da, mujiğin ulusal önyargılarına karşı dikkatli olmamız gerektiği konusundaki ricası hatırlansın).

Rusya'da burjuva demokratik devrimin bittiğini düşünenler yalnızca tasfiyecilerdir. Bütün dünyada *böyle* devrimlere daima ulusal hareketler eşlik etmiştir; bu, bugün de böyledir. Rusya'da, özellikle birçok sınır bölgesinde, komşu devletler içinde daha fazla özgürlüğe sahip olan ezilen uluslar bulunmaktadır. Komşu devletlerden daha gerici olan Çarlık, özgür

* Plehanov, "Rus Sosyal Demokrasisinin Proğram Taslağı", Ağustos 1902, Zarya, sayı 4.

ekonomik gelişmenin önünde en büyük engeli oluşturmakta ve en aşırı Büyük-Rus milliyetçiliğini körüklemektedir. Elbette, bir Marksist için, *öteki bütün koşullar eşit olmak kaydıyla* büyük devletler küçük devletlere göre daima daha iyidir. Gelgelelim, çarlık monarşisindeki koşulların herhangi bir Avrupa ülkesindeki ya da çok azı dışındaki Asya ülkelerindeki koşullarla eşit olduğunu sanmak gülünç ve bir o kadar da gerici bir şey olur.

Bu yüzden, günümüz Rusya'sında ulusların kendi kaderini tayin hakkını inkâr etmek kesinlikle oportünizmdir ve kesinlikle hâlâ çok güçlü gerici Büyük-Rus milliyetçiliğine karşı mücadele etmeyi reddetmektir.

Sosyal Demokrat, sayı 32,
15 Aralık 1913.

V. İ. Lenin, Collected Works (Toplu Eserler),
19. Cilt, s. 539-545, İngilizce 4. Baskı,
Progress Yayınevi, Moskova, 1964.

BÜYÜK-RUS ULUSAL GURURU ÜZERİNE

12 Aralık 1914

V. İ. Lenin

Bu günlerde milliyet ve vatan hakkında ne çok laf ediliyor, ne çok münakaşa yapılıyor ve ne çok bağırılıp çağırılıyor! İngiltere'de liberal ve radikal bakanlar, Fransa'da gerici meslektaşlarıyla bütünüyle hemfikir olduklarını kanıtlayan bir sürü "ileri görüşlü" gazeteci ve Rusya'da resmi Kadet ve değişik Narodnik ve "Marksistler"den oluşan yazar müsveddeleri sürüsü –hepsi de kendi ülkelerinin bağımsızlığı ve kurtuluşunu, ulusal bağımsızlık ilkesinin yüceliğini büyük bir coşkuyla methedip duruyorlar. Nikola Romanov kasabına methiyeler düzen onur satıcısının yahut da zenciler ve Hintlilerin merhametsiz zaliminin nerede bitip, sırf ahmaklık ve korkaklığından dolayı akıntıya kapılan adi budalanın nerede başladığını söyleyebilmek olanaksız. Ayrıca bunun bir önemi de yok. Görüyoruz ki, kökleri egemen ulusun kapitalistleri ve toprak sahiplerinin çıkarlarıyla birleşen yaygın ve derin bir ideolojik akımla karşı karşıyayız. Bu sınıfların çıkarına olan fikirlerin propagandası için her yıl onlarca ve yüzlerce milyon harcanıyor: Suyunu, inançlarıyla bir şovenist olan Menşikov pınarından, oportünistlik ya da korkaklıklarından dolayı şovenist olan Plehanov

ve Maslov, Rubanoviç ve Smirnov, Kropotkin ve Burtsev pınarından alan hayli büyük bir değirmendir bu.

İzin verin de Büyük-Rus sosyal demokratları olarak, biz de, bu ideolojik eğilime karşı tutumumuzun ne olduğunu açıklayalım. Biz, Avrupa'nın en doğusunda bulunan ve Asya'nın epey büyük bir bölümünü kaplayan ezen bir ulusun temsilcileriyiz. Ülkemiz haklı olarak "halklar hapishanesi" olarak adlandırılıyor. İçinde bulunduğumuz dönemde, kapitalizm, Avrupa'nın en doğusunda ve Asya'da büyük ve küçük bir dizi yeni ulusu uyandırıp bilinçlendiriyor. Çarlık monarşisi bir dizi ulusal sorunu Birleşik Soylular Meclisi'nin[1] ve Guçkov'ların, Krestovnikov'ların, Dolgorukov'ların, Kutler'lerin ve Rodiçev'lerin çıkarlarına göre "çözmek" için milyonlarca Büyük-Rus'u ve Rus olmayanları askere çağırıyor. Bütün bunlar olup biterken ulusal sorunun engin önemini unutmak bize yakışmazdı.

Ulusal gurur duygusu biz Büyük-Rus sınıf bilinçli proleterlerine yabancı bir şey midir? Elbette değil! Biz, dilimizi ve ülkemizi seviyoruz. Ve *ülkemizin* emekçi sınıflarını (yani, nüfusun onda dokuzunu) demokratik ve sosyalist bilinç düzeyine yükseltmek için elimizden geleni yapıyoruz. Çarların kasaplarının, soyluların ve kapitalistlerin ellerinde sıkıntı çeken güzel yurdumuzun uğradığı zulmü, çektiği eziyeti ve yaşadığı rezillikleri görmek ve duymak bizim için en büyük acıdır. Bu zulme karşı aramızdan, Büyük-Rusların arasından yükselen direnişten gurur duyuyoruz. Kendi içimizden Radişçev'i, Dekabristleri[2] ve devrimci komünarlar yedilisini[3] çıkarmış olmamızdan; Büyük-Rus işçi sınıfının 1905'te büyük bir devrimci kitle partisi yaratmış olmasından; ve Büyük-Rus köylüler sınıfının yüzünü demokrasiye dönüp ruhban sınıfını ve toprak sahiplerini devirmeye kalkışmasından gururluyuz.

Yaşamını devrim davasına adayan Büyük-Rus demokratı Çernişevskiy'nin yarım yüzyıl önce şöyle dediğini hatırlıyoruz: "Çaresiz bir ulus, baştan aşağı bir köleler ulusu –hepsi köle."*

* Çernişevskiy'nin *Başlangıç* adlı romanından bir alıntı.

Açık ya da gizli Büyük-Rus köleler (Çarlık monarşisine göre köleler) bu sözleri hatırlamaktan hoşlanmıyorlar. Oysa bize göre bunlar, yurdumuza yönelik içten gelen sevgi sözleridir. Büyük-Rus halk kitleleri arasında devrimci bir ruhun olmayışından duyulan kederin ifadesi olan sözlerdir. O zamanlar böyle bir devrimci ruh yoktu. Şimdi tam olarak olmasa bile yine de var. Ulusal gurur duygusuyla doluyuz. Çünkü Büyük-Rus halkı *da* devrimci bir sınıf yarattı. Çünkü Büyük-Rus halkı *da* insanlığa yalnızca büyük soykırımlar, sıra sıra darağaçları, zindanlar, kıtlıklar, ve papazlara, çarlara, toprak sahiplerine ve kapitalistlere kulluklar değil, aynı zamanda özgürlük ve sosyalizm mücadelesinin büyük bir örneğini verme yeteneğinde olduğunu gösterdi. Ulusal gurur duygusuyla doluyuz ve özellikle bundan dolayı kölelere yaraşır geçmişimizden *nefret* ediyoruz. Nefret ettiğimiz bu geçmişimizde toprak sahibi soyluluk, Macaristan'ın, Polonya'nın, İran'ın ve Çin'in özgürlüğünü boğmak için köylüleri savaşa sürdü. Kölelere yaraşır bugünümüzden de nefret ediyoruz. Aynı toprak sahipleri, bugün, kapitalislerin yardımıyla Polonya ve Ukrayna'nın boğazını sıkmak, İran ve Çin'deki demokratik hareketi ezmek ve Büyük-Rus ulusal gururumuzu gözden düşüren Romanov'lar, Bobrinski'ler ve Purişkeviç'leri güçlendirmek için silahlarımızı doldurup bizi savaşa sürüyor. Kimse bir köle olarak doğduğu için ayıplanmamalıdır; fakat özgürlük için çabalamaktan kaçınmakla kalmayıp köleleğini haklı çıkaran ve öven (mesela Polonya, Ukrayna ve benzerlerinin boğazlanmasını Büyük-Rusların bir "yurt savunması" olarak adlandıran) bir köle, haklı bir öfke ve nefret uyandıran aşağılık, dalkavuk ve adi bir köledir.

19. yüzyıl demokrasisinin en tutarlı temsilcileri ve devrimci proletaryanın öğretmenleri olan Marx ve Engels "başka ulusları ezen bir ulus özgür olamaz," demişlerdi. Ulusal gurur duygusuyla dolu olan biz Büyük-Rus işçiler, ne olursa olsun, özgür, bağımsız, demokratik, cumhuriyetçi ve haysiyetli bir Büyük-Rusya istiyoruz. İstediğimiz; komşularıyla ilişkileri bir büyük ulus için alçaltıcı bir nitelik taşıyan feodal ayrıcalık ilkesine de-

ğil, insani eşitlik ilkesine dayalı Büyük-Rusya'dır. İşte bunu istediğimiz için şunu söylüyoruz: Monarşiye, *kendi* yurdumuzun toprak sahiplerine ve kapitalistlerine, yani yurdumuzun *en kötü* düşmanlarına karşı mücadele için her türlü devrimci aracı kullanmadan 20. yüzyılda ve Avrupa'da (Avrupa'nın en doğusunda bile) "anayurt savunması" olanaksızdır. Diyoruz ki, Büyük-Rusya'da yaşayanların onda dokuzu için kötünün iyisi anlamına gelmek üzere girdiği her savaşta çarlığın mağlup olmasını istemeden Büyük-Ruslar "anayurtlarını savunamazlar". Çünkü çarlık, Büyük-Ruya'da yaşayanların onda dokuzunu ekonomik ve politik olarak ezmekle kalmıyor, aynı zamanda başka ulusları ezmeyi ve bu utanç verici durumu, ikiyüzlü ve sözde yurtseverce sözlerle örtbas ederek onların moralini bozuyor, soysuzlaştırıyor ve onları kötü emellerine alet ediyor.

Belki şöyle bir itiraz gelebilir: Çarlıktan başka, onun kanatları altında bir başka tarihsel güç, yani Büyük-Rus kapitalizmi doğup güçleniyor. Bu güç, geniş bölgeleri ekonomik olarak merkezileştirip kaynaştırarak kalkındırıyor. Gelgelelim, bu itiraz, (tıpkı Marx'ın Lassalle'cıları Prusya kraliyet sosyalistleri diye adlandırdığı gibi)* çarcı Purişkeviç sosyalistleri diye adlandırmamız gereken sosyal şovenistlerimizi haklı çıkarmaz, tam tersine daha çok suçlu çıkarır. Tarihin yargısını yüzde bir küçük uluslar, yüzde doksan dokuz Büyük-Rus ezen ulus kapitalizmi lehine vereceğini varsaysak bile durum değişmez. Tarihin yargısını bu yönde vermesi imkânsız değildir. Çünkü sermayenin bütün tarihi, zorbalık ve talan, kan ve namussuzluk tarihidir. Ne pahasına olursa olsun, küçük ulusların korunmasından yana değiliz. *Diğer koşullar eşit olmak kaydıyla* kesinlikle merkezileşmeden yanayız ve küçük burjuvazinin federal ilişkiler idealine karşıyız. İlk olarak varsayımımız doğru olsaydı bile, Romanov-Bobrinski-Purişkeviç'in Ukrayna ve benzerlerini boğazlamasına yardım etmek bizim, sosyalistler şöyle dursun, demokratların işi değildir. Bismarck, kendi Junker tar-

* Marx-Engels, *Seçme Mektuplar,* Moskova, s. 201.

zıyla ilerici bir tarihsel görev başarmıştı. Ama bundan dolayı Bismarck'a sosyalist bir destek verme düşüncesi, doğrusu katışıksız bir "Marksist" düşünce olurdu! Üstelik, Bismarck, başka uluslar tarafından ezilmekte olan parçalanmış Almanları bir araya getirerek ekonomik gelişmeyi teşvik etmişti. Gelgelelim, Büyük-Rusya'nın ekonomik refahı ve hızlı gelişmesi, öteki ulusların Büyük-Rus baskısından kurtulduğu bir ülke gerektirir –Rus Bismarck'ı olacakların bizdeki hayranlarının gözden kaçırdıkları gerçek budur.

İkinci olarak, eğer tarih Büyük-Rus egemen ulus kapitalizmi lehine karar verirse, bundan çıkacak sonuç; kapitalizmin doğuracağı komünist devrimin itici gücü olarak Büyük-Rus proletaryasının *sosyalist* rolünün daha da büyük olacağıdır. Proleter devrim, işçilerin *tam* bir ulusal eşitlik ve kardeşlik içinde uzun süre eğitilmelerini gerektirir. Bundan dolayı Büyük-Rus proletaryasının çıkarları, Büyük-Ruslar tarafından ezilen ulusların kendi kaderini tayin hakkı ve tam eşitliğini, en kararlı, tutarlı, cesaretli ve devrimci bir şekilde savunmak için kitlelerin sistematik eğitimini gerektirir. Büyük-Rus ulusal gururunun çıkarları (köleci bir anlamda değil) Büyük-Rus ve diğer proleterlerin *sosyalist* çıkarlarıyla birdir. Uzun yıllar Britanya'da yaşayıp yarı İngiliz olduktan sonra İngiliz işçilerin sosyalist hareketinin çıkarları için İrlanda'nın özgürlük ve ulusal bağımsızlığını talep eden Marx, daima bize örnek olacaktır.

Üzerinde durduğumuz ikinci varsayımsal durumda, bağrımızdan çıkan Plehanov, vb., vb., sosyal şovenler, sadece kendi ülkelerine –özgür ve demokratik Büyük-Rusya'ya– değil, aynı zamanda Rusya'nın bütün uluslarının proleter kardeşliğine, yani sosyalizm davasına ihanet ettiklerini kanıtlamış olacaklardır.

Sosyal Demokrat, sayı. 35,
12 Aralık 1914.

V. İ. Lenin, Collected Works (Toplu Eserler),
21. Cilt, s. 102-106, İngilizce 4. Baskı,
Progress Yayınevi, Moskova, 1964.

AÇIKLAYICI NOTLAR

1) *Birleşik Soylular Meclisi:* Toprak sahiplerinin Mayıs 1906'da kurulan karşı-devrimci örgütü. Çarcı hükümetin siyaseti üzerinde hatırı sayılır bir etkisi oldu. Lenin bu Meclisi "Feodallerin Birlik Meclisi" olarak adlandırdı.

2) *Dekabristler*: Aralık 1825'te otokrasiye ve serflik sistemine karşı ayaklanma başlatan soyluluktan gelme Rus devrimciler.

3) *Komünarlar:* Soyluluktan gelenlerden farklı olarak taşra halkı, papazlar, tüccar ve köylü sınıfından gelen Rus aydınları.

SOSYALİST DEVRİM
VE
ULUSLARIN KENDİ KADERİNİ TAYİN HAKKI

(Tezler)

Ocak - Şubat 1916

V. İ. Lenin

1-Emperyalizm, Sosyalizm ve Ezilen Ulusların Kurtuluşu

Emperyalizm, kapitalizmin gelişiminin en yüksek aşamasıdır. Gelişmiş ülkelerdeki sermaye büyüyerek ulusal devlet sınırlarının ötesine geçmiş, rekabet yerini tekele bırakmış ve sosyalizmin başarısı için bütün nesnel koşulları yaratmıştır. Bundan dolayı, Batı Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nde, kapitalist hükümetleri devirmek ve burjuvaziyi mülksüzleştirmek için proletaryanın devrimci mücadelesi günün görevidir. Emperyalizm sınıf karşıtlıklarını büyük ölçüde keskinleştirerek, yaşam koşullarını hem ekonomik –tröstler ve hayat pahalılığı– hem de politik –artan militarizm, sık sık patlak veren savaşlar, tırmanan gericilik, artan ve genişleyen ulusal zulüm ve sömürgeci yağma– olarak kötüleştirerek, kitleleri bu mücadeleye girmeye zorlar. Muzaffer sosyalizm zorunlu olarak tam demokrasiyi tesis etmek zorundadır. Dolayısıyla uluslar arasında tam bir eşitlik sağlamakla kalmamalı, aynı zamanda ezilen ulusların kendi kaderini tayin hakkını, yani siyasi olarak özgürce ayrılma hakkını da gerçekleştirmelidir. Şimdi, devrim

sırasında ve devrimin zaferinin ardından, köleleştirilmiş ulusları kurtaracaklarını ve onlarla gönüllü birlik temelinde ilişki kuracaklarını –siyasal olarak ayrılma hakkı olmaksızın özgür-gönüllü birlik sahte bir sözdür– icraatlarıyla göstermeyen sosyalist partiler sosyalizme ihanet etmiş olacaklardır.

Demokrasi elbette bir devlet biçimidir ve devlet ortadan kalktığında o da ortadan kalkmalıdır. Ama, demokrasinin ortadan kalkması ancak, tam olarak zafere ulaşmış ve pekiştirilmiş sosyalizmden tam komünizme geçiş sürecinde gerçekleşecektir.

2-Sosyalist Devrim ve Demokrasi Uğruna Mücadele

Sosyalist devrim tek bir eylem, tek cephede verilen bir muharebe değil, bir bütün olarak şiddetli sınıf çatışmaları dönemi, bütün cephelerde, ekonomik ve politik tüm sorunlar üzerine uzun süren bir dizi savaş demektir. Bu savaşlar ancak burjuvazinin mülksüzleştirilmesiyle sonuçlanabilir. Demokrasi mücadelesinin, proletaryanın dikkatini sosyalist devrimden uzaklaştıracağını, sosyalist devrim ufkunu karartacağını ya da onu gölgede bırakacağını düşünmek köklü bir yanılgı olacaktır. Tersine, nasıl ki sosyalizm tam demokrasiyi uygulamaya koymadan kesin zafere ulaşamazsa, proletarya da demokrasi uğruna çok yönlü, tutarlı ve devrimci bir mücadeleye girişmeksizin burjuvaziye karşı zaferinin koşullarını hazırlayamaz.

Demokratik programın herhangi bir maddesini, sözgelimi ulusların kendi kaderini tayin hakkını, emperyalizm koşullarında "uygulanamaz" ya da "hayali" olduğunu ileri sürerek programdan çıkarmak da daha küçük bir yanılgı olmayacaktır. Ulusların kendi kaderini tayin hakkının kapitalizm sınırları içinde uygulanamaz olduğu şeklindeki iddia iki şekilde anlaşılabilir: ya mutlak olarak yani ekonomik anlamda ya da koşullara bağlı olarak yani politik anlamda.

İlk olarak, bu iddia teorik açıdan bakıldığında temelden yanlıştır. Birincisi, emeğin karşılığını alması ya da krizlerin sona ermesi gibi şeyler, teorik olarak kapitalizm koşullarında uygulanamaz şeylerdir. Ama ulusların kendi kaderini tayin hakkının *aynı derecede* uygulanamaz olduğu tamamen yanlıştır. İkincisi, 1905 yılında Norveç'in İsveç'ten ayrılması örneği bile uygulanamazlık iddiasını çürütmeye yeterlidir. Üçüncüsü, diyelim ki, Almanya ve İngiltere arasındaki politik ve stratejik ilişkilerde küçük bir değişimin Polonya, Hindistan ya da benzeri türden yeni bir devletin oluşumunu tam olarak "uygulanabilir" kılacağını reddetmek gülünç olacaktır. Dördüncüsü, genişleme dürtüsündeki mali sermaye, en özgür demokratik ve cumhuriyetçi hükümeti ve herhangi bir ülkenin, o ülke "bağımsız" bile olsa, seçilmiş yöneticilerini "serbestçe" satın alabilecek ya da rüşvet yoluyla elde edebilecektir. Mali sermayenin ya da genel olarak sermayenin egemenliği siyasi demokrasi alanındaki herhangi bir reformla ortadan kaldırılamaz. Ulusların kendi kaderini tayin hakkı da tümü ile ve sadece siyasi demokrasi alanına aittir. Gelgelelim, mali sermayenin egemenliği, sınıf baskısı ve sınıf mücadelesinin daha serbest, daha geniş ve daha açık olduğu siyasi demokrasinin önemini hiçbir şekilde ortadan kaldırmaz. Dolayısıyla kapitalizm koşullarında siyasi demokrasi taleplerinden birinin ekonomik olarak "uygulanamazlığı" hakkındaki bütün savlar, bir bütün olarak siyasi demokrasi ve kapitalizm arasındaki ilişkileri genel ve temel düzeyde teorik olarak yanlış tanımlamaya götürür.

İkinci olarak, bu iddia eksik ve kusurludur. Çünkü emperyalizm koşullarında, yalnızca ulusların kendi kaderini tayin hakkı değil, siyasi demokrasinin bütün temel talepleri ancak kısmen uygulanabilir, üstelik çarpıtılmış ve istisnai olarak (Norveç'in 1905'te İsveç'ten ayrılması örneğinde olduğu gibi). Bütün devrimci sosyal demokratlar tarafından önerilen sömürgelerin acil kurtuluşu talebi de bir dizi devrim olmaksızın kapitalizm koşullarında "uygulanamaz" bir taleptir. Fakat bundan, hiç de sosyal demokratların *bütün* bu talepler için acil ve

kararlı bir mücadeleden vazgeçmeleri gerektiği sonucu çıkmaz —sosyal demokratların böylesi bir mücadeleden vazgeçmeleri sadece burjuvazi ve gericiliğin ekmeğine yağ sürecektir. Tersine, bu taleplerin, burjuva yasallığı çerçevesinde kalarak değil onu parçalayarak; parlamenter söylevlere ve sözlü protestolara hapsolarak değil kitleleri sonuç alıcı eylemlere sürükleyerek, her türden temel demokratik talep için verilen mücadeleyi genişletip güçlendirerek; reformist değil, devrimci bir tarzda formüle edilip uygulanmasının gerekliliği sonucu çıkar. Ta ki proletaryanın burjuvaziye doğrudan hücumuna, yani burjuvaziyi mülksüzleştirecek olan sosyalist devrime kadar. Sosyalist devrim sadece büyük bir grevin, bir sokak gösterisinin, açlıktan doğan bir ayaklanmanın, bir askeri başkaldırının ya da bir sömürge isyanının sonucunda patlak vermeyebilir. Sosyalist devrim, Dreyfus skandalı[1], Zabern olayı[2] ya da ezilen bir ulusun ayrılmasıyla ilgili bir referandum gibi siyasi krizlerin bir sonucu olarak da ortaya çıkabilir.

Emperyalizm koşullarında ulusal baskının artmış olması, sosyal demokrasi için, burjuvazinin "hayal" olarak tanımladığı ulusların ayrılma özgürlüğü için mücadeleden vazgeçmek gerektiği anlamına gelmez. Aksine, bu alanda ortaya çıkan çelişkilerden, kitle eylemlerinin ve burjuvazi üzerine devrimci saldırıların dayanağı olarak daha fazla yararlanmak gerektiği sonucu çıkar.

3-Kendi Kaderini Tayin Hakkının Anlamı ve Federasyonla İlişkisi

Ulusların kendi kaderini tayin hakkı yalnızca siyasi anlamda bağımsızlık hakkı, ezen ulustan siyasi olarak özgürce ayrılma hakkı anlamına gelir. Bu siyasal demokrasi talebi kesin biçimde, ayrılacak olan ulusun ayrılması yönünde ve ayrılma konusunda bir referandum için tam bir ajitasyon özgürlüğünü içerir. Bundan dolayı bu talep, ayrılma, parçalanma ve küçük devletler oluşturma talebiyle aynı anlama gelmez. Bu talep, yalnızca, her

türden ulusal baskıya karşı istikrarlı bir mücadelede ifadesini bulur. Demokratik bir devlet sistemi siyasi ayrılma konusunda tam özgürlüğe ne kadar yakınsa, ayrılma isteği pratikte o kadar nadir ve zayıf olacaktır. Çünkü büyük devletler, hem ekonomik gelişme, hem de kitlelerin çıkarları açısından tartışma götürmez üstünlükler sağlayacaktır. Dahası bu üstünlükler kapitalizmin gelişmesiyle daha da çoğalmaktadır. Ulusların kendi kaderini tayin hakkının tanınması, ilke olarak federasyonun kabul edilmesiyle aynı şey değildir. Bir insan, federasyon ilkesinin kararlı bir karşıtı ve demokratik merkeziyetçiliğin ateşli bir savunucusu olabilir. Buna rağmen, tam demokratik merkeziyetçiliğe giden tek yol olarak, federasyonu ulusal eşitsizliğe tercih edebilir. Bir merkeziyetçi olan Marx'ın, İrlanda ile İngiltere arasındaki federasyonu, İrlanda'nın İngiltere'ye zorla boyun eğdirilmesine tercih etmesi, bu bakış açısından kaynaklanıyordu.*

Sosyalizmin amacı yalnızca insanlığın günümüzde küçük devletlere bölünmüş olmasına ve ulusların herhangi bir biçimde yalıtılmasına son vermek değildir. Yalnızca ulusları birbirine daha yakınlaştırmak da değil, ulusları birbirleriyle kaynaştırmaktır. Ve bu amacın başarılması için biz, bir yandan Renner ve Otto Bauer'in sözde "ulusal-kültürel özerklik"[3] düşüncesinin gerici karakterini kitlelere anlatmalı, bir yandan da ezilen ulusların kurtuluşunu talep etmeliyiz. Bu talep, sorunu sosyalizmin kuruluşuna "erteleyecek" şekilde, genel bulanık ifadelerle, boş sözlerle değil, ezen ulus sosyalistlerinin namertliklerini ve ikiyüzlülüklerini özellikle göz önünde bulunduracak açıklıkla ve kesinlikle formüle edilmiş bir siyasi programda ifade edilmelidir. İnsanlık, nasıl ki, sınıfların ortadan kaldırılışı evresine ancak ezilen sınıfın diktatörlüğünün hüküm sürdüğü bir geçiş evresinden geçerek ulaşabilirse, aynı şekilde ulusların kaçınılmaz bütünleşmesine de, ancak bütün ezilen ulusların tam kurtuluşu evresinden, yani ayrılma özgürlüğünü elde ettiği bir geçiş evresinden geçerek varabilir.

* Marx'ın 2 ve 30 Kasım 1867 tarihlerinde Engels'e yazdığı mektuplar (Marx - Engels, *Seçme Mektuplar*, 1955, s. 234-237).

4-Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı Sorununun Proleter Devrimci Sunuluşu

Sadece ulusların kendi kaderini tayin hakkı talebi değil, bizim asgari demokratik programımızın *bütün* maddeleri de, uzun bir süre *önce*, daha 17. ve 18. yüzyıllarda, küçük burjuvazi tarafından ileri sürülmüştü. Onlar, sınıf mücadelesini ve onun demokrasi koşullarında şiddetlendiği gerçeğini göremedikleri ve "barışçıl" bir kapitalizme inandıkları için, *bütün* bu talepleri ütopik bir yolla bugün de ileri sürmektedirler. Kautskiciler tarafından savunulan ve halkı aldatmaya hizmet eden emperyalizm koşullarında eşit ulusların barışçıl birliği fikrinin gerçek niteliği işte budur. Bu küçük burjuva, oportünist ütopyanın karşıtı olarak sosyal demokrasinin programı, ulusların ezen ve ezilen uluslar olarak ikiye bölünmesini, emperyalizm koşullarında temel, önemli ve kaçınılmaz bir gerçek olarak kabul etmelidir.

Ezen ulusların proletaryası, burjuva pasifistlerinin tekrarlayıp durduğu gibi, ilhaklara karşı ve genel olarak ulusların eşit haklara sahip olmasından yana, genel, basmakalıp laflarla kendini sınırlamamalıdır. Proletarya, emperyalist burjuvazi için çok "tatsız" bir sorun olan ulusal baskı temelinde şekillenmiş bir devletin *sınırları* sorununda sessiz kalamaz. Proletarya, ezilen ulusların mevcut devlet sınırları içinde zorla tutulmasına karşı mücadele etmelidir, ki bu, ulusların kendi kaderini tayin hakkı için mücadele anlamına gelir. Proletarya, "kendi" ulusu tarafından ezilen uluslar ve sömürgeler için siyasi olarak ayrılma özgürlüğü talep etmelidir. Aksi takdirde, proletarya enternasyonalizmi anlamsız bir söz olarak kalacak; ezen ve ezilen ulusların işçileri arasında karşılıklı güven ve sınıf dayanışması imkansız hale gelecek; bir yandan kendi kaderini tayin hakkının savunuculuğunu yaparken, öte yandan "kendi" ulusları tarafından ezilen ve zorla "kendi" devlet sınırları içinde tutulan uluslar karşısında sessizliğini koruyan reformistlerin ve Kautskicilerin ikiyüzlülüğü teşhir edilmemiş olacaktır.

Diğer yandan, ezilen ulusların sosyalistleri, ezen ve ezilen ulus işçilerinin, örgütsel birliği de içermek üzere, tam ve koşulsuz birliğini özellikle savunmalı ve uygulamaya koymalıdır. Bu olmadan, burjuvazinin bütün entrikaları, kalleşlikleri ve hileleri karşısında proletaryanın bağımsız politikasını savunmak ve diğer ülkelerin proleterleriyle sınıf dayanışmasını gerçekleştirmek imkansız olacaktır. Ezilen ulus burjuvazisi, işçileri aldatmak için sürekli olarak ulusal kurtuluş sloganlarından yararlanır. Bu sloganları iç politikada egemen ulusun burjuvazisiyle gerici anlaşmalar yapmak için kullanır (örneğin, Avusturya ve Rusya'daki Polonyalılar, Yahudileri ve Ukraynalıları ezmek için gericilikle anlaşmaya varırlar). Dış politikada ise, kendi yağmacı amaçlarını gerçekleştirmek için rakip emperyalist güçlerden biriyle uzlaşmak için çaba gösterir (küçük Balkan devletlerinin politikaları, vb.).

Nasıl ki, örneğin Latin Amerika ülkelerinde olduğu gibi, cumhuriyetçi sloganları politik aldatma ve mali soygun amacı için burjuvazi tarafından kullandığı birçok durum sosyal demokrasinin cumhuriyetçilikten vazgeçmesine yol açmamışsa; aynı biçimde, bir emperyalist güce karşı verilen ulusal kurtuluş mücadelesinin, belirli koşullar altında, başka bir "büyük" güç tarafından kendi emperyalist amaçları için kullanılabilmesi gerçeği de, sosyal demokrasiyi ulusların kendi kaderini tayin hakkını tanımaktan alıkoyamaz.*

* Söylemeye gerek yoktur ki, mantıksal olarak "anayurt savunması" anlamına gelir diye, kendi kaderini tayin hakkını reddetmek büyük bir saçmalıktır. 1914-16'nın sosyal şovenleri aynı yüzeysel mantıkla ve "anayurt savunması"nı haklı çıkarmak amacıyla, bu argümanı demokrasinin bütün taleplerine (örneğin cumhuriyetçiliğe) ve ulusal baskıya karşı mücadelenin bütün formülasyonlarına uyguladılar. Avrupa'daki Büyük Fransız Devrimi ve Gribaldi savaşları söz konusu olduğunda anayurt savunmasını kabul eden Marksizm, 1914-16 emperyalist savaşı söz konusu olduğunda bunu reddetmiştir. Marksizm, bazı "genel ilkeler"den ya da programın belirli bir maddesinden değil, her farklı savaşın özgün tarihsel koşullarının analizinden yola çıkar.

5- Ulusal Sorun Üzerine Marksizm ve Proudhon'culuk

Küçük burjuva demokratların aksine Marx, her demokratik talebi, ayrım yapmaksızın, mutlak bir şey olarak değil, burjuvazi önderliğindeki halk yığınlarının feodalizme karşı mücadelesinin tarihsel bir ifadesi saymıştır. Bu taleplerden bir teki yoktur ki, belirli koşullar altında, burjuvazinin ellerinde işçileri aldatmanın bir aracı olarak hizmet etmemiş ve etmeyecek olsun. Bu bakımdan, siyasi demokrasi taleplerinden birini, özellikle ulusların kendi kaderini tayin hakkı talebini ayırıp diğerlerinin karşısına koymak, teorik anlamda köklü bir yanlıştır. Pratikte proletarya, tüm demokratik talepleri için mücadelesini, cumhuriyet talebini de içermek üzere, burjuvaziyi devirmeyi amaçlayan devrimci mücadelesine bağlarsa, ancak o zaman kendi bağımsızlığını koruyabilecektir.

Diğer yandan "sosyalist devrim adına" ulusal sorunu "yadsıyan" Proudhon'culardan farklı olarak Marx, esas olarak gelişmiş ülkelerdeki proletaryanın sınıf mücadelesinin çıkarlarını göz önünde bulundurarak enternasyonalizm ve sosyalizmin temel ilkesini, yani "başka ulusları ezen ulus özgür olamaz"[4] ilkesini öne çıkarmıştır. Marx'ın 1848'de Almanya'da galip gelen demokrasinin, Almanlar tarafından ezilen ulusların özgürlüğünü kabul ve ilan etmesi gerektiğini belirtmesi tamamen Alman işçilerin devrimci hareketinin çıkarları bakımındandı.* 1869'da Marx'ın, İrlanda'nın İngiltere'den ayrılmasını, "... bu federasyon ayrılığa yol açsa bile,"** sözleriyle talep etmesi de tamamen İngiliz işçilerin devrimci mücadelesinin çıkarlarını gözetmesindendi. Marx, ancak bu talebi ileri sürerek İngiliz işçileri enternasyonalizm ruhuyla gerçekten eğitiyordu. O, aradan yarım yüzyıl geçmiş olmasına rağmen, İrlanda "reformu-

* Friedrich Engels, "Der Prager Aufstand", *Neue Rheinische*, sayı: 18, 18 Haziran 1848.

** Marx'ın Engels'e 2 Kasım 1867 tarihinde yazdığı mektup (Marx - Engels, *Seçme Mektuplar*, 1955, s. 182-183).

nu" gerçekleştirmeyi beceremeyen oportünistlere ve burjuva reformizmine ancak bu yolla, tarihsel bir problemin devrimci çözümü yoluyla karşı koyabildi. Ancak bu yolla –küçük ulusların ayrılma hakkının düşsel ve uygulanamaz olduğunu, yalnızca ekonomik değil, politik olarak merkezileşmenin de ilerici olduğunu bas bas bağıran sermaye sözcülerinden farklı olarak– merkezileşmenin emperyalist olmayan bir anlam taşıdığında ilerici olabileceğini ve ulusların zorla değil, bütün ülkelerin proleterlerinin özgür birliği temelinde bir araya getirilmesi gerektiğini savunabildi. Marx ancak bu yolla, ulusların eşitliğinin ve kendi kaderini tayin hakkının sözde ve genellikle ikiyüzlüce tanınmasına karşı çıkarak, ulusal sorunların çözümünde *de* kitlelerin devrimci eylemini savunabilmiştir. 1914-16 emperyalist savaşı ve bu savaşın ortaya çıkardığı oportünistlerle Kautskicilerin ikiyüzlülükleri, Marx'ın politikasını parlak bir şekilde doğruladı. Bu politika bütün gelişmiş ülkeler için bir örnek görevi görmelidir, çünkü şu anda bunların tümü başka ulusları ezmektedir.*

6-Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı Bakımından Üç Tip Ülke

Ülkeler, ulusların kendi kaderini tayin hakkı sorunu bakımından üç ana kategoriye ayrılmalıdır.

* Marx'ın belirli halkların, örneğin 1848'de Çeklerin, ulusal hareketlerine karşı çıktığı gerçeğine, sık sık gönderme yapılıyor (son zamanlarda Alman şovenist Lensch'in Dei Glocke'nin[5] 8 ve 9. sayılarında yaptığı gibi). Ve bunun ulusun kendi kaderini tayin hakkının tanınması Marksist bakış açısına ters düştüğü söyleniyor. Fakat bu doğru değildir. Çünkü, 1848'de ulusları "gerici" ve devrimci-demokrat olarak ayırmanın tarihsel ve politik nedenleri vardı. Marx, gericileri mahkûm edip devrimci-demokratları savunurken haklıydı (Friedrich Engels, "Der demokratische Panslawismus"). Ulusların kendi kaderini tayin hakkı demokrasinin taleplerinden biridir ve doğal olarak onun genel çıkarlarına tâbidir. 1848'de ve takip eden yıllarda demokrasinin genel çıkarları esas olarak çarlığa karşı mücadeleden oluşmaktaydı.

Birincisi; Batı Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nin gelişmiş kapitalist ülkeleri. Bu ülkelerde ilerici, burjuva ulusal hareketler çoktan sona erdi. Bu "büyük" ulusların her biri sömürgelerde ve kendi ülkelerinde öteki ulusları ezmektedir. 19. yüzyıldaki İngiltere proletaryasının İrlanda sorunuyla ilgili görevi neyse, bu egemen ulusların proletaryasının görevi de odur.*

İkincisi; Doğu Avrupa: Avusturya, Balkanlar ve özellikle Rusya. Bu ülkelerde, burjuva demokratik ulusal hareketleri geliştiren ve ulusal mücadeleyi yoğunlaştıran özellikle 19. yüzyıldı. Bu ülkelerdeki proletaryanın görevleri –diğer ülkelerdeki sosyalist devrimlere yardım etmek bakımından olduğu kadar kendi ülkelerindeki burjuva demokratik reform sürecini tamamlamak bakımından da– ulusların kendi kaderini tayin hakkı savunulmadan yerine getirilemez. Burada en zor ve en önemli görev, ezen ulusların işçilerinin sınıf mücadelesini ezilen ulusların işçilerinin sınıf mücadelesiyle birleştirmektir.

Üçüncüsü; Çin, İran ve Türkiye gibi yarı-sömürge ülkeler ile bütün sömürge ülkeler, ki bu ülkelerin toplam nüfusu bir milyarı bulmaktadır. Bu ülkelerde burjuva-demokratik hareket ya yeni yeni ortaya çıkmaktadır ya da daha tamamlanmamıştır. Sosyalistler karşılık beklemeksizin, sömürgelerin özgürlüğünü –ki bu talebin siyasi ifadesi kendi kaderini tayin hakkını tanımaktan başka bir anlam ifade etmez– acil ve koşulsuz

* 1914-1916 savaşının dışında kalan bazı küçük devletlerde –örneğin Hollanda ve İsviçre'de– burjuvazi, emperyalist savaşa katılmayı aklamak için sık sık "ulusların kendi kaderini tayin hakkı" sloganına başvuruyor. Proletaryanın, emperyalist bir savaşta "anayurt savunması"nın reddi politikası yanlış argümanlar kullanılarak savunuluyor. Bunun teorik sonucu Marksizmin çarpıtılması, pratik sonucu da "egemen" uluslar tarafından köleleştirilen ulusların milyonlarca insanının yüz üstü bırakılmasıdır. Gorter yoldaş, Savaş ve Demokrasi adlı mükemmel broşüründe yanlış bir şekilde ulusların kendi kaderini tayin hakkı ilkesini reddediyor. Fakat Hollanda Hindistanı'nın "politik ve ulusal" bağımsızlığının acilen garanti edilmesini isterken ve bu talebi öne sürüp onun için dövüşmeyen Hollandalı oportünistlerin maskesini düşürürken, bu ilkeyi doğru bir şekilde uyguluyor.

olarak savunmakla kalmamalı, bu ülkelerdeki burjuva demokratik ulusal kurtuluş hareketleri içinde yer alan daha devrimci öğeleri kararlı bir biçimde desteklemeli ve onların kendilerini ezen emperyalist güçlere karşı ayaklanmasına –ya da böyle bir şey olması halinde, devrimci savaşına– yardım etmelidir.

7-Sosyal Şovenizm ve Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı

Emperyalist çağ ve 1914-16 savaşı, önde gelen ülkelerde şovenizm ve milliyetçiliğe karşı mücadelenin özellikle vurgulanmasına yol açtı. Sosyal şovenistler, yani "anayurt savunması" kavramını kullanarak, savaşın emperyalist, gerici karakterini gizleyen oportünistler ve Kautskiciler arasında ulusların kendi kaderini tayin hakkı konusunda temel iki eğilim vardır.

Bir yanda, emperyalizmin ve politik merkezileşmenin ilerici olduğunu söyleyerek ilhakları savunan; ütopik, aldatıcı ve küçük burjuva vb. diyerek kendi kaderini tayin hakkını reddeden, burjuvazinin gerçek yüzleri açığa çıkmış uşaklarını görüyoruz. Bu gruba, Cunow, Parvus ve Almanya'daki aşırı oportünistler, İngiltere'deki Fabyanların bir kısmı ve sendika liderleri ile Rusya'daki Semkovski, Liebman, Yurkeviç vb. oportünistler girerler.

Diğer yanda, Vandervelde, Renaudel'in de aralarında olduğu Kautskicileri ve İngiltere ve Fransa gibi ülkelerdeki bir sürü pasifisti görüyoruz. Bunlar birinci gruptakilerle birliği savunurlar ve pratikte onlarla tam olarak aynılaşmışlardır; kendi kaderini tayin hakkını sadece sözde ve ikiyüzlüce savunurlar: Siyasi ayrılma özgürlüğü talebini "aşırı" bulurlar ("zu viel verlangt" –Kautsky, *Neue Zeit*, 21 Mayıs 1915). Özellikle ezen ulusların sosyalistleri için, devrimci taktiklerin gerekliliğini savunmazlar. Tersine, devrimci yükümlülüklerinin anlaşılmasını güçleştirirler, oportünistliklerini haklı gösterirler, halkın kolayca aldatılmasının yolunu bulurlar, ezilen ulusları

zorla egemenliği altında tutan bir devletin *sınırları* sorununda yan çizerler.

Marksizmi çirkin emellerine alet eden her iki grup da oportünisttir. Bunlar, Marx'ın taktiklerinin, örneğin İrlanda ile ilgili olanının, teorik anlamı ve pratik önemini anlama yeteneğini bütünüyle yitirmişlerdir.

İlhaklara gelince; bu sorun, savaş dolayısıyla özellikle acil sorunlardan biri haline gelmiştir. Fakat ilhak nedir! İlhaklara karşı çıkmanın, ya ulusların kendi kaderini tayin hakkını savunmayı beraberinde getirdiği, ya da statükoyu korumaya ve her türlü şiddette, hatta devrimci şiddete bile düşmanca bir tutum içeren pasifist bir sözden öteye gitmediği apaçık bellidir. Bu tür sözler kökünden yanlıştır ve Marksizm ile bağdaşmaz.

8- Proletaryanın Yakın Gelecekteki Somut Görevleri

Sosyalist devrim çok yakında başlayabilir. Proletarya, bu durumda iktidarı ele geçirmek, bankaları kamulaştırmak ve diğer diktatörlük önlemlerini almak gibi acil görevlerle yüz yüze gelecektir. Böyle bir durumda burjuvazi ve özellikle Fabyanlar ve Kautskiciler gibi entelektüeller, ona sınırlı demokratik amaçlar yükleyerek devrimi bölmeye ve engellemeye çabalayacaklardır. Oysa, tamamen demokratik herhangi bir talep –eğer proletarya burjuva iktidarının siperlerine saldırmaya başlamışsa– bir bakıma devrimin engeli haline gelebilir. Bütün ezilen ulusların özgürlüğünü (yani kendi kaderini tayin hakkını) ilan etme ve buna rıza gösterme gerekliliği, sosyalist devrimde de, örneğin 1848'de Almanya'da ya da 1905'te Rusya'da burjuva demokratik devriminin zaferinde olduğu kadar acil bir önem kazanır.

Gelgelelim, sosyalist devrimin başlaması için 5, 10 ya da daha çok yıl geçmesi de gerekebilir. Bu, kitleleri devrimci bir ruhla eğitme zamanı olacaktır. Bu eğitim, sosyal şovenistler ve

oportünistlerin, işçi sınıfı partisine üye olmalarını ve 1914-16'da olduğu gibi başarı kazanmalarını imkansız kılacaktır. Sosyalistler, sömürgelerin ve İrlanda'nın ayrılma özgürlüğü talebini savunmayan İngiliz sosyalistlerini; sömürgeler, Alsaslılar, Danimarkalılar ve Polonyalılar için ayrılma özgürlüğü talebini savunmayan, devrimci propaganda ve devrimci kitle eylemini doğrudan ulusal baskıya karşı mücadele alanına taşımayan, Zabern'deki olaylardan ezen ulus proletaryası arasında yaygın bir yeraltı propagandası, sokak gösterileri ve devrimci kitle eylemleri örgütlemek için yararlanmayan Alman sosyalistlerini; Finlandiya, Polonya, Ukrayna vb. için ayrılma özgürlüğü talebini savunmayan Rus sosyalistlerini teşhir etmeli, böylesi sosyalistlerin şovenistler ve kan ve çamura batmış emperyalist krallıklar ve emperyalist burjuvazinin uşakları gibi davrandıklarını kitlelere açıklamalıdırlar.

9- Rus ve Polonya Sosyal Demokrasisi ile İkinci Enternasyonal'in Kendi Kaderini Tayin Hakkı Karşısındaki Tutumu

Devrimci Rus sosyal demokratları ile Polonya sosyal demokratları arasındaki kendi kaderini tayin hakkı sorununa ilişkin görüş ayrılıkları daha 1903'te, Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi programını onaylayan ve Polonya sosyal demokrat delegasyonunun itirazına rağmen, ulusların kendi kaderini tayin hakkını tanıyan 9. maddenin programa konulduğu Kongre'de su yüzüne çıkmıştı. Polonya sosyal demokratları o zamandan beri kendi partileri adına Parti programımızdan 9. maddenin çıkarılması ya da yerine başka bir madde konulması önerilerini tekrar etmediler.

Rusya'da, nüfusun yüzde 57'sinden daha az olmayan, yani 100 milyonu aşkın bir bölümünü ezilen uluslar oluşturur. Çoğunlukla sınır bölgelerinde yaşayan bu uluslardan bazıları Büyük-Ruslardan daha yüksek bir kültüre sahiptirler. Rusya'nın

Politik sistemi özellikle barbarca ve ortaçağa özgüdür. Burjuva demokratik devrimin tamamlanmadığı bu ülkede çarlık tarafından ezilen ulusların Rusya'dan özgürce ayrılma hakkının tanınması sosyal demokrasinin demokratik ve sosyalist amaçlarını ilerletme açısından kayıtsız şartsız zorunluluktur. 1912 Ocak'ında yeniden inşa edilen partimiz, 1913 yılında[6], ulusların kendi kaderini tayin hakkını pekiştiren ve bunu yukarıda belirtilen somut anlamda kesin biçimde açıklayan bir karar aldı. 1914-16'da dizginlerinden boşanmış Büyük-Rus şovenizminin hem burjuvazi ve hem de oportünist sosyalistler arasında (Rubanoviç, Plehanov, *Naşe Dyelo vb.)* hızla yayılması, bizi kendi kaderini tayin hakkı talebinde her zamankinden daha çok ısrar etmeye ve bu talebi reddedenleri Büyük-Rus şovenizminin ve çarlığın gerçek destekçileri olarak değerlendirmeye sevk etti. Partimiz, kendi kaderini tayin hakkına karşı bu türden hareketlerin hiçbir sorumluluğunu üstlenmeyeceğini üzerine basa basa ilan eder.

Ulusal sorun konusunda Polonya sosyal demokrasisinin görüşünü açıklayan son formülasyonu (Polonya sosyal demokratlarının Zimmerwald Konferansı'ndaki açıklaması) şu fikirleri içeriyor:

Bu bildiri, "Polonya'nın bölgelerini" yakın zamanda gerçekleşecek olan denge oyununun rehinesi olarak gören ve böylece "*Polonya halkını kendi kaderini tayin etme fırsatından yoksun bırakan*" Alman hükümetini ve diğer hükümetleri kınar. "Polonya sosyal demokrasisi *bütün bir ülkenin yeniden parsellenip bölünmesini* kesin ve çok ciddi bir biçimde protesto eder." ... "*Ezilen halkların kurtuluşu*" görevini Hohenzollern'lere bırakan sosyalistleri sert bir dille eleştirir. Onlar, yalnızca, uluslararası devrimci proletaryanın yakınlaşmakta olan mücadelesine katılma düşüncesini dile getirir. Sosyalizm mücadelesi, "*ulusal baskı prangalarını kıracak, her türlü yabancı* egemenliği *ortadan kaldıracak* ve *Polonya halkının* uluslar topluluğunun *eşit* bir üyesi olarak her alanda özgürce gelişimine olanak sağlayacaktır." Bildiri, ayrıca mevcut savaşın "*Po-*

lonyalılar için" "iki kez kardeş katliamı" olduğunu kabul eder. (*Uluslararası Sosyalist Komite Bülteni,* no: 2, 27 Eylül 1915, s. 15; Rusça çevirisi *Enternasyonal ve Savaş* sempozyumunda, s. 97.)

Bu politik ifade biçimi her ne kadar İkinci Enternasyonal'in program ve kararlarının çoğundan daha muğlak ve belirsiz ise de, bu düşüncelerin ulusların kendi kaderini tayin hakkının tanınmasından özde bir farkı yoktur. Bu fikirleri kesin politik ifadelerle açıklamaya ve onların kapitalist sistemde ya da yalnızca sosyalist sistemde uygulanıp uygulanmayacağını belirlemeye yönelik herhangi bir girişim, ulusların kendi kaderini tayin hakkı ilkesini reddetmekle Polonyalı sosyal demokratların yaptığı hatayı daha açık bir şekilde göz önüne serecektir.

1896'da Londra'da toplanan Uluslararası Sosyalist Kongre'nin ulusların kendi kaderini tayin hakkını tanıyan kararı, yukarıdaki ilkeler temelinde, şu hususlar açıkça belirtilerek tamamlanmalıdır: 1) Emperyalizm koşullarında bu talebin özel aciliyeti; 2) bu talebi de içermek üzere, bütün siyasi demokrasi taleplerinin sınıf içeriği ve siyasi bakımdan geleneklere bağlılığı; 3) ezen ulusun sosyal demokratları ile ezilen ulusun sosyal demokratlarının somut görevleri arasında ayırım yapma gerekliliği; 4) kendi kaderini tayin hakkının oportünistler ve Kautskiciler tarafından tutarsız, sadece sözde kalacak şekilde tanınması, bu nedenle de bunun siyasi anlamda ikiyüzlülük olması; 5) şovenistlerle "kendi" ulusları tarafından ezilen ulusların ve sömürgelerin ayrılma özgürlüğünü savunmayan sosyal demokratların, özellikle de Büyük devletlerin (Büyük-Ruslar, Anglo Amerikanlar, Almanlar, Fransızlar, İtalyanlar, Japonlar, vb.) sosyal demokratlarının gerçekte tam benzerlik içinde oluşları; 6) temel siyasi demokrasi talepleri kadar kendi kaderini tayin hakkı talebinin de burjuva hükümetleri devirmek ve sosyalizmi gerçekleştirmek için kitlelerin devrimci mücadelesine bağlanması gereği.

Bazı küçük ulusların bakış açısının –özellikle halkı milliyetçi sloganlarla bölen Polonya burjuvazisine karşı mücadelesin-

de kendi kaderini tayin hakkını reddetme yanılgısına düşen Polonya sosyal demokratlarının bakış açısının– Enternasyonal bakış açısının yerine geçirilmesi teorik bir hata, Proudhon'culuğu Marksizmin yerine koymak olacaktır. Bunun pratikteki sonucu ise, ister istemez büyük devletlerin uluslarının en tehlikeli şovenizmlerinin ve oportünizminin desteklenmesidir.

RSDİP Merkez Organı
Sosyal Demokrat Yazı Kurulu.

Not: Kısa süre önce yayınlanmış 3 Mart 1916 tarihli Die Neue Zeit'da, Kautsky, açıkça Habsburglar Avusturyası'ndaki ezilen ulusların ayrılma özgürlüğünü kabul etmediği halde Rusya Polonyası için bu hakkı tanırken, Alman şovenizminin en iğrenç temsilcilerinden Austerlitz'e Hıristiyanca uzlaşma elini uzatıyor, Hindenburg'a ve Wilhelm II'ye adice hizmet ediyor. Kautskicilik bundan daha güzel bir şekilde sergilenemezdi!

Ocak - Şubat 1916'da yazıldı.
Nisan 1916'da Vorbote dergisi
sayı: 2'de yayınlandı.

V. İ. Lenin, Collected Works (Toplu Eserler),
22. Cilt, s. 143-156, İngilizce 4. Baskı,
Progress Yayınevi, Moskova, 1964.

AÇIKLAYICI NOTLAR

1) *Dreyfus Skandalı*: Fransız militaristler arasındaki gerici kralcı çevrelerin 1894'te düzmece gerekçelerle Dreyfus'a karşı açtıkları dava. Dreyfus, Genel Kurmay'da subay olarak görev yapan bir Yahudiydi. Casusluk ve vatana ihanetle suçlandı. Askeri mahkeme onu ömür boyu hapse mahkûm etti. Kararın düzeltilmesi için başlatılan halk hareketi cumhuriyetçiler ve kralcılar arasında şiddetli bir mücadeleye neden oldu. Dreyfus bu mücadele sonucunda tahliye edildi. Lenin, Dreyfus davası hakkında "gerici askeri kastın binlerce hilesinden biri," dedi.
2) *Zabern Olayı:* 1913 Kasımında meydana gelen olay, Prusyalı bir subayın Zabern'deki Alsaslılara yönelik vahşeti nedeniyle patlak verdi. Zabern olayı, bölge halkının, özellikle de Fransızların Prusyalı militaristlere karşı bir öfke patlamasıyla sonuçlandı (Lenin'in "Zabern" başlıklı makalesi, *Toplu Eserler*, cilt 19, s. 513-15).
3) Renner ve Bauer'in gerici "ulusal-kültürel özerklik" fikrinin bir eleştirisi için Lenin'in "Ulusal-Kültürel Özerklik" (*Toplu Eserler,* cilt 19) ve "Ulusal Sorun Üzerine Eleştirel Notlar" (*Toplu Eserler,* cilt 20) başlıklı makalelerine bakınız.
4) Karl Marx, "Konfidentielle Mitteilung", Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Marksizm-Leninizm Enstitüsü arşivindeki el yazmasından aktarılmıştır.
5) *Die Glocke (Çan)*: 1915 ve 1925 tarihleri arasında, sosyal şovenist Parvus (A. L. Helfand) tarafından önce Münih'te sonra da Berlin'de çıkarılan dergi. Parvus, Alman Sosyal Demokrat Partisi üyesiydi.
6) Ulusal sorun üzerine bir teklif. Lenin tarafından yazıldı ve RSDİP Merkez Komitesi ve yöneticilerinin bir toplantısında kabul edildi. Toplantı, 6-14 Ekim 1913 tarihinde Cracow yakınlarındaki Poronin'de gerçekleştirildi. Bu toplantı, gizlilik nedenleriyle "Yaz" ya da "Ağustos" toplantısı diye bilinir. Teklifin metni için bkz: Lenin, *Toplu Eserler*, cilt 19, s. 427-429.

RSDİP VII. TÜM RUSYA KONFERANSI'NDA ULUSAL SORUN ÜZERİNE SÖYLEV

2 Mayıs 1917

V. İ. Lenin

Partimizin programını kabul ettiği 1903 yılından beri, Polonyalı yoldaşların şiddetli muhalefeti ile karşı karşıyayız. İkinci Kongre tutanaklarını incelerseniz Polonyalı sosyal demokratların şimdi ileri sürdükleri iddialarla o zaman ileri sürdükleri iddiaların aynı olduğunu ve ulusların kendi kaderini tayin hakkının tanınmasını kendileri açısından kabul edilemez bulmaları sebebiyle kongreyi terk ettiklerini göreceksiniz. O zamandan beri aynı sorunla yüz yüzeyiz. Emperyalizm daha 1903'te mevcut olmasına rağmen, Polonyalı sosyal demokratlar bu kavrama tezlerinde yer vermediler. Bu korkunç ve acayip hatayı geçmişte olduğu gibi bugün de yapıyorlar. Onlar partimizi şovenistlerle aynı duruma düşürmek istiyorlar.

Polonya'nın politikası, uzun yıllardır Rusya'nın baskısı altında olması yüzünden, bütünüyle milliyetçidir ve bütün bir Polonya halkının kafası tek bir şeyle meşguldür –Moskovalılardan intikam almak. Hiç kimse, Polonyalıları, çarların buyruğu altında Polonya'nın özgürlüğünün cellatlığını yapan Rus halkından daha fazla ezmemiştir. Hiçbir ulus Rusya'ya Polonyalılar kadar düşmanlık duymamıştır; Rusya'dan, Polonyalılar kadar nefret eden bir başka ulus yoktur. Sonuç olarak tuhaf

bir sorunumuz var. Polonya burjuvazisinden dolayı, Polonya, sosyalist hareketin önünde bir engel haline gelmiş durumdadır. Polonya özgür olmadığı sürece bütün dünya şeytana kalabilir. Sorunu bu şekilde ortaya koymak elbette enternasyonalizmle alay etmektir. Polonya'nın şu anda zorbalığın kurbanı olmasının, Polonya milliyetçilerinin ülkelerinin kurtuluşu için Rusya'ya bel bağlamaları sayesinde olduğuna kuşku yoktur –bu Enternasyonal'e ihanet sayılacaktır. Polonyalı milliyetçiler görüşleriyle Polonya halkını o kadar etkilemişlerdir ki, Polonya'da sorun onların görüşleri çerçevesinde ele alınmaktadır.

Polonyalı sosyal demokrat yoldaşlar, enternasyonalizm sloganını yükselterek, bütün ülkelerin proleterlerinin kardeşliğinin en önemli sorun olduğunu ve Polonya'nın kurtuluşu için savaşa katılmayacaklarını ilan ederek büyük bir tarihsel görevi yerine getirmektedirler. Onlara olan itimadımız ve yalnızca bu Polonyalı sosyal demokratları sosyalistler olarak tanımamız bundan kaynaklanıyor. Diğerleri ise sosyal yurtseverlerdir, Polonyalı Plehanov'lardır. Fakat, halkın sosyalizmi korumak için kudurgan ve ürkütücü milliyetçiliğe karşı mücadeleye itilmesine yol açan bu özel durum tuhaf bir sonuç doğurmuştur: Yoldaşlar bize, Polonya'nın özgürlüğünü ve ayrılma hakkını bir kenara bırakmamız gerektiğini söylüyorlar.

Herhangi bir halktan daha çok sayıda ulusu baskı altında tutmakta olan biz Büyük-Ruslar Polonya'nın, Ukrayna'nın, Finlandiya'nın ayrılma hakkını neden yadsıyalım? Bize önerilen şey şovenist olmamızdır. Çünkü böyle yaparak Polonya'daki sosyal demokratların durumunu daha da kolaylaştırmış olacağız. Biz, Polonya halkının, aralarında savaş çıkma ihtimali olan iki devlet arasında yaşamaları sebebiyle, Polonya'yı kurtarmak istiyormuş havasına girmiyoruz. Fakat Polonyalı işçilere, bir sosyalist partide şovenistlere yer olmadığını ve yalnızca Polonya halkının özgür olması gerektiğini ileri süren bu sosyal demokratların gerçek demokratlar olduğunu anlatmak yerine, Polonyalı sosyal demokratlar, yalnızca Rus işçilerle bir-

leşmeyi avantajlı buldukları için Polonya'nın ayrılmasına karşı çıktıklarını kanıtlamaya çalışıyorlar. Böyle yapmaya sonuna kadar hakları var elbette. Gelgelelim, insanlar, enternasyonalizmi güçlendirmek için aynı kelimeleri tekrarlayıp durmak zorunda olmadıklarını anlamıyorlar. Rusya'da ezilen ulusların ayrılma özgürlüğüne vurgu yapılırken, Polonya'da birleşme özgürlüğü vurgulanmalıdır. Birleşme özgürlüğü ayrılma özgürlüğü anlamına da gelir. Polonyalılar birleşme özgürlüğünde ısrar ederken, biz Ruslar ayrılma özgürlüğünde ısrar etmeliyiz.

Burada Marksizmden tam bir kopuşa götüren şu safsatalara dikkat edelim. Piyatakov yoldaşın tutumu Rosa Luxemburg'unkinin tekrarıdır ... (Hollanda bir örnektir). Piyatakov yoldaş, işte bu sonucu çıkarıyor ve böylece aynı zamanda kendini de çürütüyor. Teorik bakımdan ayrılma özgürlüğüne karşı çıkıyor; ama, halka, ayrılma özgürlüğüne karşı çıkan bir kişinin sosyalist olamayacağını söylüyor. Piyatakov yoldaşın söylediği, akıl almaz karmakarışık şeylerdir. Birçok Batı Avrupa ülkesi ulusal sorunlarını uzun zaman önce çözüme bağladı. Ulusal sorun çözüme bağlanmıştır denilirken kastedilen yer Batı Avrupa'dır. Gelgelelim, Piyatakov yoldaş bunu ilgisiz bir yere, Doğu Avrupa'ya uyguluyor ve kendimizi gülünç bir durumla karşı karşıya buluyoruz.

Bu korkunç durumun sonuçlarını düşünün bir kere! Finlandiya sağdaki kapı komşumuzdur. Piyatakov yoldaşın Finlandiya için belirli bir cevabı yoktur ve her şeyi karmakarışık bir hale getirmektedir. *Raboçaya Gazeta*'nın dünkü sayısında Finlandiya'da ayrılıkçılığın geliştiğini okudunuz. Buraya gelen Finliler, ülkelerindeki ayrılıkçılığın Kadetlerin Finlandiya'ya tam özerklik güvencesi vermemesinden dolayı geliştiğini söylüyorlar. Orada yaklaşmakta olan bir kriz vardır; General Rodiçev hükümetinden duyulan hoşnutsuzluk yaygındır; fakat *Raboçaya Gazeta* Finlilerin Kurucu Meclisi beklemeleri gerektiğini, çünkü Rusya ve Finlandiya arasında bu mecliste bir anlaşmaya varılacağını yazmaktadır. Anlaşmayla neyi kastediyor-

lar? Finliler kendi kaderlerini kendi seçtikleri yolla belirleme hakları olduğunu savunmalıdırlar. Bu hakkı inkâr eden her Büyük-Rus şovenisttir. Finli işçilere "en iyisinin ne olduğuna kendiniz karar verin" deseydik, bu farklı bir şey olurdu.

Piyatakov yoldaş, sosyalist devrimin bir sloganı olamayacağını söyleyerek bizim sloganımızı kolayca reddediyor; ama kendisi başka bir slogan da önermiyor. Sosyalist devrimin yöntemi, "kahrolsun sınırlar!" sloganı altında bütünüyle karmakarışık hale getirilmiştir. Bu görüşü, "emperyalist ekonomizm" olarak adlandırdığım makaleyi henüz yayımlayamadık. "Kahrolsun sınırlar!" sloganı altında, sosyalist devrimin "yöntemi" ne anlama gelmektedir? Devletin gerekli olduğunu iddia ediyoruz ve bir devletin varlığı mantıksal olarak sınırları da gerektirir. Elbette bir devlet burjuvazi tarafından yönetilebilir; ama bizim ihtiyaç duyduğumuz şey sovyetlerdir. Gelgelelim sovyetler de sınırlar sorunuyla karşı karşıyadır. "Kahrolsun sınırlar!" ne demektir? Anarşinin başlangıcı demektir... "Kahrolsun sınırlar!" sloganı altında, sosyalist bir devrimin "yöntemi", kargaşadan başka bir şey değildir. Sosyalist devrim vakti geldiğinde ve nihayet gerçekleştiğinde diğer ülkelere de sıçrayacaktır. Buna yardım edeceğiz; ama hangi yolla, bunu bilmiyoruz. "Sosyalist devrim yöntemi" tamamen anlamsız bir deyimdir. Biz, burjuva devriminin çözümsüz bıraktığı sorunlar olduğu ölçüde, bu sorunları çözeceğiz. Ayrılıkçı hareket karşısındaki tutumumuz, ilgilisizlik ve tarafsızlıktır. Finlandiya, Polonya ya da Ukrayna'nın Rusya'dan ayrılması kötü bir şey değildir. Bunun neresi yanlış ki? Böyle söyleyen kişi şovenisttir. Çar Nikola'nın siyasetini sürdürmek isteyen kişinin aklından zoru olmalı. Norveç, İsveç'ten ayrılmadı mı? I. Aleksandır ve Napolyon eskiden halkları değiş tokuş etmişlerdi. Çarlar bir zamanlar Polonya'daki hisselerini satışa çıkarırlardı. Biz çarların bu siyasetini sürdürmeli miyiz? Bu, enternasyolizmin taktiklerini reddetmektir; bu, şovenizmin en adi biçimi olur. Finlandiya'nın ayrılmasında ne kötülük var? Norveç'in İsveç'ten ayrılmasının ardın-

dan bu iki ülkenin halkları ve proleterleri arasında karşılıklı güven artmıştır. İsveçli toprak sahipleri savaşa girmek istediler; ama İsveçli işçiler böylesi bir savaşa sürüklenmeyi reddettiler.

Şu anda Finlilerin bütün istekleri özerkliktir. Biz Finlandiya'nın tam özgürlüğüne kavuşmasından yanayız. Çünkü o zaman Finlandiya'da Rus demokrasisine büyük bir güven doğacak ve Finliler ayrılmayacaktır. Bay Rodiçev özerklik konusunda pazarlık etmek üzere Finlandiya'ya giderken Finli yoldaşlarımız buraya geliyor ve "özerklik istiyoruz," diyorlar. Kötü muamele görüyor ve şu cevabı alıyorlar: "Kurucu Meclis'i bekleyin." Biz de şunu söylüyoruz: "Finlandiya'nın özgürlüğünü reddeden her Rus sosyalisti şovenisttir."

Sınırlar halkın rızasıyla belirlensin, diyoruz. Rusya, sakın Kurland için dövüşmeye kalkışma! Almanya, ordularını Kurland'dan çek! İşte bizim ayrılma sorunundaki çözümümüz budur. Proletarya şiddete başvuramaz; çünkü halkların özgürlüğünü kazanmasına engel olmamalıdır. "Kahrolsun sınırlar!" sloganı, sosyalist devrim sadece bir yöntem değil, bir gerçek olduktan sonra, yalnızca o zaman doğru bir slogan olacaktır. O zaman şöyle diyeceğiz: Yoldaşlar, bize gelin...

Savaş tamamen farklı bir meseledir. Eğer gerekirse devrimci bir savaşa girmeyi reddetmeyeceğiz. Pasifist değiliz... Milyukov burada oturup Rodiçev'i Fin halkıyla yüz kızartıcı bir şekilde kıran kırana pazarlık etmek için Finlandiya'ya gönderirken biz Rus halkına şöyle diyeceğiz: Finlandiya üzerinde baskı kurmaya kalkışmayın; başka ulusları ezen ulus özgür olamaz. Borgbjerg'le ilgili kararımızda şöyle diyoruz: Askeri birliklerinizi geri çekin ve bırakın bu ulus sorunu kendisi çözsün. Ama eğer yarın Sovyetler yönetimi ele geçirirse, bu artık "sosyalist devrimin bir yöntemi" olmayacaktır, o zaman şöyle diyeceğiz: Almanya, askeri birliklerini Polonya ve Rusya'dan geri çek, geri çek birliklerini Ermenistan'dan. Eğer böyle demezsek halkı aldatmış oluruz.

Jerjinski yoldaş bize, ezilen Polonya'yla ilgili olarak, orada

herkesin bir şovenist olduğunu söylüyor. Fakat tek bir Polonyalı, Finlandiya ya da Ukrayna hakkında tek laf etmemiştir. 1903'ten beri bu konu üzerine o kadar tartıştık ki, bu konuda konuşmak artık zor geliyor. İstediğinizi yapın... Bu bakış açısını kabul etmeyenler ilhakçıdır, şovenisttir. Biz, bütün ulusların kardeşçe birliğinden yanayız. Eğer bir Ukrayna cumhuriyeti ve bir Rus cumhuriyeti olursa, iki cumhuriyet arasında daha yakın bir ilişki ve daha büyük bir güven olacaktır. Ukraynalılar bizim bir Sovyet cumhuriyetimiz olduğunu görürlerse, ayrılmayacaklardır. Fakat, eğer bir Milyukov cumhuriyetimiz olursa, ayrılacaklardır. Piyatakov yoldaş kendisiyle çelişkiye düşerek ulusların zorla alıkonulmasına karşı olduğunu söylediğinde, aslında ulusların kendi kaderini tayin hakkını tanımış oluyor. Kiva'daki köylünün Kiva Hanı'nın yönetimi altında yaşamasını elbette istemeyiz. Devrimimizi geliştirerek ezilen halkları etkileyeceğiz. Ezilen kitleler arasındaki propaganda bu çizgide sürdürülmelidir.

Finlandiya ve Ukrayna'nın özgürlüğünü tanımayan her Rus sosyalisti bir şovenisttir. Ve hiçbir safsata ya da "yöntem"den dem vurma onu haklı çıkarmaya yetmeyecektir.

2 Mayıs 1917'de Pravda'nın 46. sayısında yayınlandı.

Tamamı ilk kez N. Lenin'in (V. Ulyanov) 1921'de yayınlanan Toplu Eserler, cilt 14, bölüm 2'de yer aldı.

EKLER

İŞÇİ SINIFININ POLONYA İLE NE İLGİSİ VAR?[1]

Friedrich Engels

I

"The Commonwealth" sayı 159
24 Mart 1866

"Commonwealth"in Redaktörüne [2]

Bayım,

İşçi sınıfı her nerede, politik hareketler içinde bağımsız olarak yer almışsa, orada başından itibaren izlediği dış politikasını birkaç kelimeyle ifade etmek mümkündür: *Polonya'nın İadesi.* Bu, var olduğu sürece Çartist hareket için geçerliydi; bu, Fransız işçiler için, 1848 yılının çok öncesinde olduğu gibi 15 Mayıs günü "Vive la Polonge!"–"Yaşasın Polonya!"– sloganıyla Ulusal Meclis'e yürüdükleri unutulmaz 1848 yılı için de geçerlidir.[3] Almanya'da 1848 ve 1849'da işçi sınıfının yayın organları Polonya'nın iadesi [restorasyonu] için Rusya ile savaş istedikleri zaman da aynı şey geçerliydi.[4] Bu, bugün için de geçerlidir; bir tek istisna dışında –ki buna daha sonra değineceğiz– Avrupa işçileri tek ses halinde, Polonya'nın bağımsızlığını politik programlarının önemli bir unsuru, dış politikalarının en kapsamlı ifadesi olarak ilan ediyorlar. Burjuvazi de Polonya'ya "sempati" duymuştu ve hâlâ duyuyor; ne var ki bu sempati, 1831, 1846 ve 1863'te Polonyalıları yarı yolda bırakmalarına engel olmadı; hatta bu sempati, bir yandan sözlerle

Polonya'yı savunurken, diğer yandan fiilen Rusya'yı destekleyen Lord Palmerston gibi Polonya'nın en azılı düşmanlarının dilediklerince hareket etmelerine göz yummalarına bile engel olmaya kalkmadı. Ancak işçi sınıfının tutumu farklıdır. O tarafsızlık değil, müdahale istiyor. O, Polonya'yı rahat bırakmadığı sürece Rusya ile savaş istiyor; ve, Polonya'nın zalimlerine karşı her ayaklanışında bu tutumunu ortaya koydu. Daha kısa bir süre önce, Uluslararası İşçi Birliği, temsilcisi olarak hareket ettiği sınıfın bu evrensel içgüdüsel duygusunu, bayrağına "Avrupa'da Rus tecavüzüne karşı direniş –Polonya'nın İadesi!" yazarak daha da güçlü bir vurgu kattı.[5]

Batı ve Orta Avrupa işçilerinin dış politika programları, daha önce de söylediğimiz gibi bir istisna dışında, seslendiği sınıfın bütünlüklü desteğini aldı. Fransa işçileri arasında, merhum P.-J. Proudhon'un okulunun taraftarlarından oluşan küçük bir azınlık var. Proudhon'cu okul, ileri ve düşünen işçi sınıfının çoğunluğundan tümüyle ayrılır ve onların cahil budalalar olduklarını ileri sürer ve çoğu konuda, onlarla taban tabana zıt görüşler savunur. Dış politikaları için de aynı durum geçerlidir. Ezilen Polonya'yı yargılayan Proudhon'cuların bu ülke hakkında verdikleri hüküm, Stalybrigde jürisininkiyle aynı: "Hak ettiğini buldu!" Onlar, geleceğin büyük ülkesi ve dünya üzerindeki en ilerici ulus olarak Rusya'ya hayranlık duyuyorlar; Birleşik Devletler ise, onun yanında adı anılmaya değmeyecek kadar zavallı bir ülke. Uluslararası İşçi Birliği Kurulu'nu, Bonapartçı milliyet ilkesini uygulamakla ve cömert Rus halkını, uygar Avrupa'nın sınırları dışında tutmakla suçluyorlar. Bunun, evrensel demokrasi ve bütün ulusların kardeşliği ilkesinin büyük bir ihlali anlamına geldiğini söylüyorlar. Suçlamaları böyle.[6]

Demokratik söylemlerini bir kenara bıraktığımızda, onların, her ülkedeki koyu muhafazakârların Polonya ve Rusya konusunda söyledikleri her şeyi sözlerinde ve yazılarında tekrarladıkları ilk bakışta görülecektir. Bu türden suçlamalar bir

çürütmeyi bile hak etmezdi aslında; ne var ki bunlar, ne kadar küçük de olsa, işçi sınıfının bir bölümünden geldiği için, bir kez daha Rusya-Polonya sorununu ele almayı ve bundan böyle Avrupa'nın bütün işçilerinin dış politikası diye tanımlanabilecek görüşler ortaya koymayı uygun buluyoruz.

Peki Polonya söz konusu olduğunda neden Rusya'yı hep tek başına anıyoruz? İki Alman gücü, Avusturya ve Prusya, aynı yağmayı paylaşmadı mı? Onlar da aynı şekilde Polonya'nın bazı bölgelerini esaret altında tutmuyor mu ve Rusya'yla ittifak halinde Polonya'daki her ulusal hareketi bastırmak çabasında değiller mi?

Avusturya'nın Polonya meselesinin dışında kalmak için ne kadar mücadele ettiği; Rusya'nın ve Prusya'nın parçalama planlarına ne kadar direndiği doğrusu biliniyor. Polonya Avusturya'nın, Rusya karşısındaki doğal müttefikiydi. Sonra Rusya korkunç bir güç haline gelince, Avusturya için en elverişli olan şey, Polonya'yı kendisiyle devleşen imparatorluk arasında ayakta tutmaktı. Avusturya, Polonya'nın kaderinin çizilmiş olduğunu, kendisi olsun ya da olmasın, diğer iki gücün Polonya'yı ortadan kaldırmaya kararlı olduğunu görünce, ancak o zaman kendi varlığını koruyabilmek, toprakların paylaşılmasında eli boş kalmamak için onlara katıldı. Ama daha 1815 gibi erken bir tarihte bağımsız Polonya'nın iadesi için mücadele etti; 1831'de ve 1863'te bu amaç için savaşa girmeye ve İngiltere ile Fransa'nın Avusturya'yı desteklemek konusunda anlaşmaları şartıyla Polonya'daki payından vazgeçmeye hazırdı. Kırım Savaşı sırasında da durum farklı değildi. Bütün bunları Avusturya hükümetinin genel politikasını savunmak amacıyla söylemiyoruz. Daha zayıf bir ulusu ezmenin, onun egemenlerinin bir alışkanlığı olduğunu Avusturya yeteri sıklıkta sergilemiştir. Ne var ki Polonya olayında, kendini koruma güdüsü, hükümetin yeni topraklara duyduğu hırstan veya onun alışkanlıklarından daha güçlüydü. Bu nedenle şimdilik Avusturya'yı, değerlendirmelerimizin dışında bırakacağız.

Prusya'ya gelince, onun Polonya'daki payı, kayda değer olmayacak kadar önemsizdir. Dostu ve müttefiki olan Rusya, üç parçalama sürecinde Prusya'nın elde ettiklerinin onda dokuzunu onun elinden almayı başardı. Ne var ki ona kalan o azıcık pay, üzerine bir karabasan gibi çökmüş durumda. Bu pay, Prusya'yı Rusya'nın zafer arabasının önündeki tampon haline getirdi; bu pay Prusya hükümetini, 1863 ve 1864'te bile itirazsız bir biçimde Prusya-Polonya'sında yasa ihlalleri, birey özgürlüğü, toplanma hakkı ve basın özgürlüğü ihlalleri gerçekleştirecek ve bunu kısa bir süre sonra ülkenin geri kalan kısmına da yaymasına neden olacak bir duruma soktu; doğu sınırında birkaç mil kare toprak kaybetmeyi riske etme korkusu yüzünden hükümete Polonyalıları yasaların kapsamı dışında tutmasına izin veren burjuvazinin tüm liberal hareketini bozuşturdu. Yalnızca Prusya işçileri değil, bütün Almanya işçileri, diğer ülke işçilerinden önce, Prusya'nın iadesi konusuna özel bir önem verdiklerini gösterdiler ve her devrimci hareket içerisinde bu bilinçlerini ortaya koydular. Polonya'nın iadesi onlar için, kendi ülkelerinin Rusya'nın köleliğinden kurtuluşu anlamına geliyor. Ve bu nedenle Prusya'nın da bu değerlendirmelerimizin dışında kaldığı görüşündeyiz. Rusya işçi sınıfı (eğer bu ülkede Batı Avrupa'da anlaşıldığı anlamda buna benzer bir şey varsa) ne zaman bir politik program ortaya çıkarır ve bu program Polonya'nın kurtuluşunu kapsarsa, işte o zaman, ama ancak o zaman, Rusya da ulus olarak bu değerlendirmelerin dışında bırakılacak ve sadece Çarlık hükümeti suçlamalarımızın hedefi olmaya devam edecektir.

II

"The Commonwealth" sayı 160

31 Mart 1866

"Commonwealth"in Redaktörüne

Bayım,

Polonya'nın bağımsızlığını talep etmenin, "milliyet ilkesi"ni kabul etmek anlamına geldiği, milliyet ilkesinin ise Fransa'daki Napolyon despotluğunu desteklemek için düşünülmüş Bonapartçı bir icat olduğu iddia ediliyor. Peki nedir bu "milliyet ilkesi"?

1815 anlaşmalarıyla çeşitli Avrupa devletlerinin sınırları, yalnızca diplomasinin, ama özellikle de dönemin en güçlü kıta gücü olan Rusya'nın dilediği biçimde çizildi. Bunlar yapılırken ne nüfusun arzu ve çıkarları ne de ulusal farklılıklar dikkate alındı. Polonya bu şekilde bölündü, Almanya bölündü, İtalya bölündü; güneydoğu Avrupa'da yerleşik olan ve o zamanlar çok az kimsenin haklarında bir şey bildiği çok sayıdaki küçük uluslardan ise bahsetmeye gerek bile yok. Bunun sonucunda Polonya, Almanya ve İtalya'da her türlü politik hareketin ilk adımını, ulusal birliği yeniden sağlamaya çalışmak oluşturmuştur; çünkü bu olmadan ulusal yaşam, bir gölgeden öte bir şey değildir. Ve, İtalya ile İspanya'daki devrimci girişimlerin bastırılmasının ardından 1821-1823'te ve yine Fransa'daki 1830 Temmuz devriminin ardından, uygar Avrupa'nın büyük bir bölümünün radikal politikacıları birbirleriyle temasa geçip bir tür ortak program oluşturma çalışmalarına başladıkları zaman, ezilen ve parçalanmış ulusların kurtuluşu ve birleşmesi, onların ortak sloganı haline geldi.[7] Aynı şey, 1848'de ezilen ulusların sayısı, Macaristan ile birlikte bir tane daha arttığı zaman da geçerliydi. Gerçekten de Avrupa'daki her büyük ulusal oluşumun, başkalarının özgürlüğüne zarar vermemek kaydıyla tüm iç meselelerde komşularından bağımsız olarak, kendi başlarına karar verme hakkına ilişkin farklı bir görüşün var olması mümkün değildi. Bu hak, gerçekten de, herkes açısından

içteki özgürlüklerinin en temel koşullarından biriydi. Örneğin Almanya, Avusturya'nın İtalya'yı doğrudan veya ona bağımlı ülkeler vasıtasıyla esaret altında tutmasına destek verip aynı zamanda özgürlük ve birleşme çabasında olabilir. Oysaki Almanya'nın birleşmesinin birinci koşulu, Avusturya monarşisinin tümüyle parçalanmasıdır!

Avrupa demokrasisi tarafından tanınmış bulunan, Avrupa'nın büyük ulusal yapılarının politik bağımsızlık hakkı, kuşkusuz aynı şekilde, özellikle işçi sınıfı tarafından da tanınmalıydı. Bu, gerçekte her bir ülkenin işçilerinin, kendileri için talep ettikleri ulusal varlık hakkının aynısını, diğer büyük, kuşkusuz yaşamaya yetenekli uluslara da tanımaktan başka bir anlama gelmiyordu. Ne var ki bu tanıma ve ulusal çabalara karşı duyulan bu sempati, Avrupa'nın büyük ve kesin olarak tanımlanmış tarihsel uluslarıyla sınırlıydı; bunlar İtalya, Polonya, Almanya ve Macaristan'dı. Ne bölünmüş olan ne de yabancı bir kontrol gücü altında bulunan Fransa, İspanya, İngiltere, İskandinavya, bu meseleyle yalnızca dolaylı olarak ilgiliydiler; ve Rusya'ya gelince, onun adı yalnızca, hesaplaşma günü gelip çattığında iade etmek zorunda kalacağı devasa miktarda gasp edilmiş mülklerin sahibi olarak geçebilir.

1851 darbesinden sonra, "Tanrı inayetinin ve halk iradesinin" imparatoru Louis-Napolyon, dış politikasına, kulağa daha demokratik ve halkçı gelen bir ad bulmak zorundaydı. Bayrağına "milliyet ilkesi" yazmaktan daha iyi ne olabilirdi? Her milliyet kendi kaderinin hakemidir; bir milliyetin ayrılmış bölümü, büyük anavatanına bağlanma hakkına sahiptir –bundan daha liberal ne olabilirdi? Yalnız şuna dikkat edelim –artık söz konusu olan uluslar değildi, milliyetler idi.

Avrupa'da farklı milliyetlerin bir hükümet altına toplanmadığı bir ülke yoktur. İskoçlar, İrlandalılar ve Galliler kuşkusuz milliyet olarak İngilizlerden farklıdır, ancak çoktan kaybolmuş halkları –ya da hatta Fransa'daki Bretange Keltlerini– ulus olarak adlandırmak kimsenin aklına gelmeyecektir. Bunun ötesinde, hiçbir devletin sınırı, milliyetin doğal sınırıyla, dilin sınırıy-

la örtüşmemektedir. Fransa dışında yaşayan ama anadili Fransızca olan, keza Almanya dışında yaşayıp da Almanca konuşan birçok insan vardır; ve büyük bir olasılıkla bu daima böyle olacaktır. Hemen hemen her büyükçe ulusun, ulusal yaşamdan kopmuş olan ve çoğunlukla başka bir halkın ulusal yaşamına katılmış olan bazı kısımlarından ayrılmak zorunda kalmış olması, Avrupa'nın son bin yıldır, karmaşık ve yavaş yavaş ilerleyen tarihsel gelişiminin doğal bir sonucudur. Ve bu ayrılma öyle köklü olmuştur ki, ayrılanlar, ana gövdeleriyle yeniden birleşme ihtiyacı duymamaktadır. İsviçre'deki ve Alsas'taki Almanlar, Almanya'yla yeniden birleşme arzusu duymamaktadırlar. Aynı şekilde Belçika'daki ve İsviçre'deki Fransızlar da Fransa'ya politik olarak bağlanmak isteğinde değiller. Sonuçta, politik olarak yapılandıkları şekliyle çeşitli ulusların çoğunlukla yabancı ülke unsurlarını bünyelerine almış olmalarının azımsanmayacak bir yararı da vardır; çünkü bunlar komşularıyla ilişki halkalarını meydana getirirler ve tersi durumda fazlasıyla tek tip olacak olan ulusal karakteri renklendirirler.

İşte burada, "milliyet ilkesi" ile demokrasinin ve işçi sınıfının, Avrupa'nın büyük uluslarının kendi başına ve bağımsız varolma hakkına dair eski temel ilkesi arasındaki farkı görüyoruz. "Milliyet ilkesi", Avrupa'nın tarihsel halklarının ulusal varolma hakkına dair büyük soruna hiç dokunmuyor, ve dokunduğunda da, bunu yalnızca onu dolaşık hale getirmek için yapıyor. Milliyet ilkesi ortaya iki türden sorun koyar: Birincisi, bu büyük tarihi halklar arasındaki sınırlar sorunu; ikincisi, uzun ya da kısa bir dönem tarih sahnesinde varolup sonuçta, daha büyük yaşam güçleri nedeniyle daha büyük engelleri aşacak durumda olan daha büyük uluslardan birinin unsuru haline gelmiş sayısız küçük halklardan arta kalanların bağımsız ulusal varoluş sorunu. Bir halkın Avrupalı önemi, onun yaşama gücü, milliyet ilkesinin bakış açısına göre hiçbir şey ifade etmez. Kulağa ne kadar abes gelse de bu ilkeye göre, ne bir tarihleri olmuş ne de bunun için gerekli enerjiye sahip olmuş Eflak'taki Rumenler ile 2 bin yıllık tarihi ve hiç azalmamış ulusal yaşam güçleriyle İtalyanlar eşit öne-

me sahiptirler; Galliler ve Man Adası yerlilerinin, dilerlerse eğer, bağımsız politik varlık hakları, İngilizlerle eşittir.[8] Tüm bunlar, yüzeysel insanların gözlerini boyamak için popüler bir kisve altındaki, koşullar gerektirdiğinde elverişli bir söylem olarak kullanılabilecek ya da bir kenara atılabilecek, bir saçmalıktır.

Ne kadar yüzeysel olsa da bu icadı bulmak için, Louis-Napolyon'unkinden daha zeki bir beyne ihtiyaç vardı. Milliyet ilkesi, Polonya'nın yeniden doğuşuna ilişkin Bonapartçı bir icat değildir, tersine, Polonya'yı ortadan kaldırmak üzere tasarlanmış bir Rus icadıdır. Rusya, eski Polonya topraklarının önemli bir bölümünü, daha sonra göreceğimiz gibi, milliyet ilkesini gerekçe göstererek yuttu. Rusya'nın şimdi sürekli başvurduğu fikir, yüz yıl önce de mevcuttu. Panslavizm, Rusya'nın Rus çıkarları doğrultusunda Türkiye'deki, Macaristan ve Almanya'daki Sırp, Hırvat, Ruten[9], Slovak, Çek ve diğer eski halkların kalıntılarına karşı uyguladığı, milliyet ilkesi değil de nedir? Şu anda bile Rusya hükümeti, ajanlarını Kuzey Norveç ve İsveç'te Laponlar arasında dolaştırıp bu göçebe yabaniler arasında Avrupa'nın en kuzeyinde, elbette ki Rusya'nın hamiliğinde kurulacak "büyük Fin ulusu" fikrini propaganda ediyor. Ezilen Laponların "çaresiz feryatları" Rus gazetelerinde yüksek perdeden dillendiriliyor; ne var ki bu feryat ezilen göçebelere değil, Rus ajanlarına ait. Bu zavallı Laponları kendi barbar yarı-eskimo lehçeleri ile sınırlamak yerine, onları uygar Norveç veya İsveç dilini öğrenmeye zorlamak, hakikaten ne korkunç bir baskıdır! Milliyet ilkesi gerçekten de yalnızca ve yalnızca, bin yıllar boyunca tekrar ve tekrar Asya istilalarına sahne olmuş, bugün etnologların bile ayırt etmekte güçlük çektiği ulus kalıntılarının biriktiği, Türkün, Fin Macarının, Rumenin, Yahudinin ve yaklaşık bir düzine Slav soyunun sınırsız bir karmaşa halinde bir arada yaşadığı doğu Avrupa'da icat edilebilirdi. Milliyet ilkesinin geliştirilebileceği zemin buydu ve Rusya'nın onu nasıl geliştirdiğini kısa bir süre sonra Polonya örneğinde göreceğiz.

III

"The Commonwealth" sayı 165
5 Mayıs 1866

Milliyet İlkesinin Polonya'ya Uygulanışı

Polonya, neredeyse tüm Avrupa ülkeleri gibi, çeşitli milliyetlerden insanların yaşadığı bir ülkedir. Nüfusun büyük çoğunluğunu, onun çekirdeğini oluşturan, kuşkusuz Lehçe konuşan asıl Polonyalılardır. Ne var ki daha 1390 yılından itibaren asıl Polonya, Polonya Cumhuriyeti'nin 1794'deki son bölünmeye değin bütünleyici bir unsurunu oluşturan Litvanya grandükalığı ile birleşmişti.[10] Bu Litvanya grandükalığında, büyük bir soylar çeşitliliği yerleşikti. Kuzey Baltık'ta Baltık denizinin kıyı bölgelerinde, Slav komşularından farklı bir dil kullanan bir halk olan asıl Litvanyalılar bulunuyordu. Bu Litvanyalılar, büyük oranda Alman göçmenler tarafından boyunduruk altına alınmışlardı. Bu göçmenlerse yalnızca büyük güçlükler altında kendilerini Litvanyalı grandüklere karşı savunabiliyorlardı. Şimdiki Polonya Krallığının güneyinde ve doğusunda, Lehçe ile Rusça karışımı, ama Rusçaya daha çok benzeyen bir dil konuşan *Beyaz Ruslar* bulunuyordu; güney bölgelerde ise *Küçük Ruslar* olarak adlandırılanlar yaşıyordu; onların kullandıkları dil konusunda otoritelerin çoğunluğu bugün bu dilin, Büyük-Rusçadan (bizim normalde Rusça dediğimiz dil) tamamen farklı bir dil olduğunu söylüyor. Polonya'nın iadesini talep etmenin, milliyet ilkesine dayanmak anlamına geldiğini söyleyenler, bu nedenle ne konuştuklarını bilmediklerini kanıtlamaktan başka bir şey yapmıyorlar; çünkü Polonya'nın iadesi demek, en az dört farklı milliyetten oluşan bir devletin yeniden kurulması demektir.

Peki, Litvanya'yla yapılan birlik ile bir Polonya devleti kurulduğu sırada, Rusya'da neler oluyordu? Rusya o sıralarda, Polonyalılar ve Almanların 150 yıl önce el birliğiyle doğuya,

Dinyeper'in öte kıyısına kovduğu Moğol fatihlerin boyunduruğu altında kıvranıyordu. Moskova'nın grandüklerinin Moğol boyunduruğunu nihayet kırıp atmak ve Büyük-Rusya'nın çok sayıdaki farklı dükalığını bir devlet çatısı altında toplamak uzun soluklu bir mücadeleyi gerektirmişti. Ne var ki bu başarı, onları hırslandırmış olsa gerek. İstanbul Türklerin eline henüz geçmişti ki, Moskova grandükü Bizans imparatorlarının çift başlı kartalını armasına kazıdı ve böylece kendini onların halefi ve müstakbel intikamcısı olarak ilan etti. Bilindiği üzere Ruslar o tarihten beri kendi dillerinde İstanbul'a verdikleri isimle Çargrad'ı, yani Çarların kentini fethetme amacı güttüler. Sonra, Küçük Rusya'nın zengin ovaları, ilhak etme iştahlarını kabarttı; fakat Polonyalılar ezelden beri yürekli ve o zamanlarda da güçlü bir halktı; yalnızca direnmeyi değil, aynı zamanda intikam almayı da biliyorlardı: 17. yüzyılın başlarında Moskova'yı bile birkaç yıl boyunca işgal altında tuttular.[11]

Hükmeden aristokrasinin yavaş yavaş demoralize olması, bir burjuvazi yaratmada gösterilen iktidarsızlık ve ülkeyi harap eden aralıksız savaşlar Polonya'nın gücünü kırdı. Tüm komşuları ileriye yürürken, burjuvazilerini yaratırken, ticaret ve sanayilerini kurup büyük kentler kurarken, ısrarla feodal toplum düzenine sarılan bir ülke çökmeye mahkûmdu. Aristokrasi Polonya'yı kelimenin gerçek anlamıyla yok oluşa, kesin bir yok oluşa götürdü; ve bunu yaptıktan sonra aristokratlar, suçu birbirlerinin üstüne atmaya, kendilerini ve ülkelerini yabancılara satmaya başladılar. 1700-1772 yılları arasındaki Polonya tarihi, Polonya İmparatorluğu'nun, soyluluğun rüşvet yiyiciliği sayesinde gerçekleşebilen Rus gasplarından başka bir şey değildir. Rus askerleri neredeyse aralıksız olarak Polonya'yı işgal altında tuttu ve Polonya kralları, kendileri de ülkeye ihanet etmemek adına, giderek daha çok Rus elçisinin sultası altına giriyorlardı. Bu oyun böylece, öyle başarıyla ve öyle uzun bir süre sürdürüldü ki, Polonya sonunda yok olduğunda, Avrupa'da tek bir protesto sesi yükselmedi ve herkes yalnızca Rusya'nın nasıl olup da böylesine gani gönüllülükle Avusturya ve Prusya'ya bu

kadar büyük bir bölgeyi terk edişine şaşırdı.

Bu paylaşımın hangi yol ve biçim altında yapıldığı, özellikle ilginçtir. Söz konusu dönemde, Avrupa'da aydın bir "kamuoyu" vardı. "Times" henüz bu ürünün fabrikasyonuna başlamamış olsa da, Diderot, Voltaire, Rousseau'nun ve 18. yüzyılın diğer Fransız yazarlarının devasa etkisi altında oluşan türdeki bir kamuoyu mevcuttu. Rusya, kamuoyunu mümkün olduğunca kendi tarafına çekmenin ne kadar önemli olduğunun her zaman farkındaydı. II. Katerina'nın sarayı, dönemin aydınlanmacılarının, özellikle Fransızların üssü haline geldi; imparatoriçe ve sarayı, aydınlanmanın en yüce ilkelerini kabul ettiklerini ilan etti. İmparatoriçe, kamuoyunu öyle isabetli bir biçimde yanıltmayı başardı ki, Voltaire ve daha birçokları ona "Kuzeyin Semiramis'i" övgüsünü düzdüler ve Rusya'yı dünyanın en ileri ülkesi olarak, liberal ilkelerin vatanı, dini hoşgörünün savunucusu olarak methettiler.

Dini hoşgörü –Polonya'ya öldürücü darbeyi vurabilecek eksik kelime buradaydı. Polonya dini meselelerde daima son derece liberal olmuştur; buna kanıt ise Avrupa'nın her yerinde kovalanırken Yahudilerin burada kendilerine sığınak bulmalarıdır. Doğu bölgelerindeki nüfusun büyük bölümü Yunan-Ortodoks inancına bağlıydı; asıl Polonyalılar ise Roma-Katoliğiydi. Yunan-Ortodokslarının önemli bir kısmı, 16. yüzyılda, Papanın üstünlüğünü kabul etmeye zorlanmışlardı ve onlara Birleştirilmiş-Yunanlılar deniyordu; ne var ki birçoğu her bakımdan eski Yunan-Ortodoks inancına sadık kaldı. Genelde bunlar serf olanlardı; onların soylu efendilerinin hemen hemen tamamıysa Roma-Katoliğiydi. Milliyet olarak serfler, Küçük Rus idi. Kendi evinde Yunan-Ortodoks dini dışında başka dinlere tahammül edemeyen ve dinden dönmeyi bir suç olarak cezalandıran; yabancı uluslar ele geçiren ve sağındaki solundaki yabancı bölgeleri ilhak eden yine aynı dönemde Rus serflerin prangalarını daha da sıkmakta olan işte bu Rus hükümeti, kısa bir süre sonra, Polonya Yunan-Ortodokslarını eziyor diye, dini hoşgörü adına; bu doğu bölgelerinin sakinleri *Küçük Rus-*

lar oldukları ve bu yüzden Büyük-Rusya'ya dahil edilmeleri gerektiği için, milliyet ilkesi adına; serfleri efendilerine karşı silahlandırarak devrim hakkı adına Polonya'ya saldırdı. Rusya araç seçiminde çekince bilmez. Sınıfın sınıfa karşı savaşının son derece devrimci bir şey olduğu söylenir; Rusya bu türden bir savaşı daha yaklaşık 100 yıl önce başlattı: Rus askerleri ve Küçük Rus serflerin elbirliğiyle, sırf Rus ilhakının yolunu düzlemek için Polonyalı soyluların saraylarını ateşe vermeye girişmeleri, sınıf savaşının aman ne güzel bir örneğiydi; bu iş yerine getirilir getirilmez aynı Rus askerleri, aynı serfleri efendilerinin boyunduruğu altına geri gönderdiler.

Bütün bunlar, dini hoşgörü adına yaşandı; çünkü milliyet ilkesi batı Avrupa'da henüz moda olmamıştı. Ne var ki daha o günlerde Küçük Rus köylülerine sergilendi ve Polonya meselelerinde önemli bir rol oynadı. Rusya'nın birinci ve öncelikli çabası, tüm Rus boylarının, kendini tüm Rusların efendisi (Zamodergets vseçk Rossyskikh) olarak adlandıran Çarın altında birleşmesidir ve buna Beyaz ve Küçük Rusya da dahil ediliyordu. Çabalarının bunun ötesine gitmediğini kanıtlamak için Rusya, üç paylaşım sırasında da yalnızca Beyaz ve Küçük Rus bölgelerini ilhak etmeye büyük bir özen gösterdi ve geri kalan, Polonyalıların yaşadığı bölgeyi ve hatta Küçük Rusya'nın (Doğu Galiçya) bir bölümünü de işbirlikçilerine bıraktı. Peki şimdi durum nedir? 1793 ve 1794'te Avusturya ve Prusya tarafından ilhak edilmiş bölgelerin en büyük kısmı Rus egemenliği altında olup Polonya Krallığı adını taşımaktadır. Ve zaman zaman Polonyalılar arasında, Polonya'nın geri kalan diğer bütün bölgelerinin yeniden birleşmesi için, başında kral olarak bir Rus İmparatorunun bulunduğu bir Polonya'nın yeniden kurulması için, yalnızca Rus Baş Majestelerine boyun eğmelerinin ve eski Litvanya bölgeleri üzerinde hak iddia etmekten vazgeçmelerinin yeterli olacağına dair bir umut yeşermektedir. Prusya ile Avusturya'nın bugünkü kritik koşullar altında bir boğuşma içine düşmesi halinde, bu savaşın son tahlilde, Schleswig-Holstein'in Prusya tarafından veya Venedik'in İtalya tarafından ilhak edil-

mesi meselesi olmayacağı, tersine Avusturya'nın bir kısmının, ama en azından Prusya-Polonya'sının Rusya tarafından bir ilhakı olacağı kuvvetle muhtemeldir.

Polonya meselelerinde milliyet ilkesine ilişkin söylenecekler bu kadar.

Friedrich Engels

Ocak sonu - 6 Nisan 1866
tarihleri arasında yazıldı.

İngilizce olarak yazılmıştır

Marx-Engels, Toplu Eserler, cilt 16

AÇIKLAYICI NOTLAR

1) Tamamlanmadan kalmış bu makaleler dizisini Engels, Marx'ın ricası üzerine, 1865 Londra Konferansı'nın Polonya'nın bağımsızlığı sorununu bir sonraki Cenevre Kongresi'nde görüşülmesine ilişkin aldığı karar nedeniyle Merkez Konsey içerisinde çıkan anlaşmazlıkla ilgili olarak kaleme aldı. Enternasyonal'in ulusal soruna ilişkin duruşunu açıklarken, hem Proudhon'cuların ulusal sorunda sergiledikleri nihilizme karşı çıkmak, hem de Bonapartçı çevrelerce demagojik bir biçimde ortaya konan sözde "milliyet ilkesi"nin gerici karakterini teşhir etmek gerekiyordu.

2) *"The Commonwealth":* İngiliz haftalık dergi; Şubat 1866'dan Temmuz 1867'ye kadar Londra'da çıkan Enternasyonal'in Merkez, daha doğrusu Genel Kurulu'nun bir yayın organı. Şubat 1866'dan Temmuz 1867'ye kadar Londra'da çıktı. Marx, Haziran 1866'ya değin yazı kurulundaydı, Şubat-Nisan 1866 arasında redaktörü Eccarius'tu. Gazete, Genel Kurul toplantılarından haberler ve Enternasyonal'in belgelerini yayınlıyordu. Gazete yönetimine giren trade-unioncu liderlerin uzlaşmacı politikası nedeniyle gazete seçim hakkı reformu için mücadele sırasında çizgisini değiştirdi ve fiilen radikal burjuvazinin bir organı haline geldi.

3) 15 Mayıs 1848'de Paris'te 150 bin insanın katıldığı kitlesel bir gösteri yaşandı. Göstericiler, o gün Polonya sorununun görüşüleceği Kurucu Ulusal Meclis'e yürüdü. Toplantı salonuna daldılar ve bağımsızlığı için mücadele eden Polonya'ya askeri destek verilmesini talep ettiler. Göstericilerin talepleri reddedildiği için, bunlar Ulusal Meclis'i dağıtma ve yeni bir geçici hükümet kurma girişiminde bulundular. Ne var ki gösteri, ordu ve Ulusal Muhafızlar tarafından şiddetle dağıtıldı.

4) Almanya'daki demokrat basın ve işçi basını, özellikle de *Neue Rheinische Zeitung* [Yeni Ren Gazetesi"] kastediliyor. Demokrasinin proleter kanadının bu mücadele organı, kararlı bir biçimde Polonya'nın bağımsızlığını savunuyor ve Polonya'nın kurtuluşunu Rusya'daki Çarcılık rejiminin devrilmesine bağlıyordu. Bu rejim, o dönemlerde Avrupa'daki feodal mutlakiyetçi gericiliğin ana dayanağını oluşturuyordu.

5) Bu, Enternasyonal'in 1865 Londra Konferansı gündeminin 9. maddesinin konusuydu.
Londra Konferansı, 25-29 Eylül 1865'te yapıldı. Konferansa, Merkez Kurul üyeleri ve tek tek seksiyon başkanları katıldı. Konferans, Merkez Kurul'un raporunu kabul

etti, mali raporunu ve bir sonraki kongrenin gündemini onayladı. Marx, Proudhon'cuların itirazına karşın, Polonya'nın bağımsızlığının iadesi talebinin kongre gündemine alınmasını sağladı. Hazırlıklarını ve seyrini Marx'ın yönettiği Londra Konferansı, Enternasyonal'in örgütsel ve politik sağlamlaşması açısından büyük bir önem taşır.

6) Engels, Proudhon'cu Hector Denis'in Polonya sorununa ilişkin kaleme aldığı ve "Tribune du Peuple"de Mart-Temmuz 1864 tarihleri arasında yayınlanan bir makale dizisine, ayrıca Aralık 1865'te "Echo de Verviers"de Genel Kurul'a yöneltilen suçlamalara dayanıyor.
"La Tribune de Peuple": Demokrat gazete; işçi derneği "Halk"ın yayın organı, 1861-1868 yılları arasında Brüksel'de yayınlandı; Ocak 1866'dan itibaren, Enternasyonal'in Belçika Seksiyonu'nun yayın organıydı; De Paepe, bu gazetenin yayın kurulunda yer alıyordu.

7) 1834'te İsviçre'de Mazzini'nin inisiyatifi üzerine illegal Genç Avrupa örgütü kuruldu. Bu örgüt, muhalif küçük burjuva mülteci örgütlerinin uluslararası bir birliği idi ve 1836'ya kadar varlığını sürdürdü. Genç Avrupa'ya, başkalarının yanı sıra şu ulusal politik örgütler dahildi: Genç İtalya, Genç Polonya, Genç Almanya. Bu birlik, Avrupa devletlerinde cumhuriyetçi bir düzen kurma hedefini güdüyordu.

8) Engels, küçük halkların kaderini değerlendirirken, bu halkların artık ayrı bir ulusal varlık göstermeye yetenekli olmadıkları ve güçlü komşuları tarafından özümlenmelerinin kaçınılmaz yazgıları olduğu düşüncesini geliştirmişti. Bu yanılgılı sonuca Engels, kapitalizm koşulları altında, büyük devletlerin merkezileşmesi ve yaratılması temel eğilimine sahip tarihsel gelişimin, küçük halkların daha büyük uluslar tarafından emilmesine yol açtığına –örneğin İngiltere'deki Gallilerde ve İspanya'daki Basklılarda olduğu gibi– dair genel görüşe dayanarak varmıştı. Ne var ki Engels, kapitalizme özgü bu eğilimi doğru yorumlarken, bir diğer eğilimi gözden kaçırmıştır: Küçük halkların ulusal baskıya karşı ve bağımsızlıkları için mücadelesini, onların kendilerine ait bir devlet yapısı yaratma çabalarını. Tarihin de gösterdiği gibi, bir dizi küçük halk, özellikle de eskiden Avusturya monarşisinin bir parçası olan Slav milliyetler, yalnızca bağımsız bir ulusal gelişimi gerçekleştirme, kendilerine ait bir devlet yapısı kurma yeteneklerini kanıtlamakla kalmayıp aynı zamanda en ilerici toplum düzeninin yaratıcılarının safları arasına da yükselmişlerdir.

9) *Rutenler:* Zorla Ukrayna halkından koparılmış olan, Galiçya, Kapratlar bölgesi ve Bukovina'da Ukraynalı nüfusu tanımlamak için burjuva etnograflar ve tarihçiler tarafından konulan ve 19. yüzyılda yaygın olarak kullanılan isim. Uk-

rayna halkının yeniden kesin olarak birleşmesi, SSCB'nin Büyük Anayurt Savaşı'ndaki (1941-1945) zaferinden sonra gerçekleşti.

10) Polonya ile Litvanya'nın birleşmesinin temelini 1385'te Litvanya grandükalığının Polonya Krallığına katılmasını öngören Litvanya ile Polonya arasında kurulan birlik atmıştı.

11) 1605 yılında Moskova, Polonyalı istilacılar tarafından işgal edildi. İşgalciler, 1606 yılının Mayıs ayında bir halk ayaklanması sonucu kovuldular. Eylül 1610'da Polonyalılar bir kez daha Moskova'ya girdi ve Moskova tahtını ele geçirdiler. Tüm Rus halkı, istilacılara karşı kurtuluş mücadelesi için harekete geçti. Minin ve Poşarski'nin komutanlığındaki hücumla Moskova Ekim 1612'de kurtarıldı.

HİNDİSTAN'DA İNGİLİZ EGEMENLİĞİ[1]

10 Haziran 1853

KARL MARX

Viyana'dan çekilen telgraflar, Türk, Sardenya ve İsviçre sorunlarının barışçı çözümüne orada kesin gözüyle bakıldığını bildiriyor.

Hindistan tartışması, dün akşam, Avam Kamarası'nda alışılagelmiş kasvetli tarzıyla devam etti. Bay Blackett, Sir Charles Wood ve Sir J. Hogg'un sözlerinin yapay bir iyimserlik taşıdığını öne sürdü. Bakanlığın ve idare meclisinin bir avuç savunucusu, bu suçlamayı savuşturmak için elinden geleni yaptı ve kafi derecede tanınan Bay Hume, durumu özetleyerek bakanları yasa tasarılarını geri çekmeye çağırdı. Tartışma ertelendi.

Hindistan, Alplere karşılık gelen Himalayaları, Lombardiya ovalarına karşılık gelen Benegal ovaları, Apeninlere karşılık gelen Deccan'ı ve Sicilya Adasına karşılık gelen Seylan Adası ile Asyalı boyutlarda bir İtalya'dır. Toprak ürünleri çeşitliliğinde aynı zenginlik ve siyasal düzende aynı parçalanmışlık. Nasıl ki İtalya zaman zaman, fatihlerin kılıç zoruyla çeşitli devlet yapıları halinde birleştirilmiş idiyse, Hindistan'ı da Müslümanların, Moğolların ya da İngilizlerin boyunduruğu altında olmadığı zamanlarda, kent hatta köy sayısı kadar çok bağımsız ve birbiriyle çatışan devletler halinde buluyoruz. Yi-

ne de, Hindistan, toplumsal açıdan İtalya değil, doğunun İrlanda'sıdır. İtalya'yla İrlanda'nın, hazlar dünyasıyla azaplar dünyasının bu tuhaf bileşimi, daha Hindistan'ın dininde ve eski geleneklerinde kendini belli eder. Bu din, hem zevk düşkünü bolluğun hem de kendi kendine eziyet çektiren çilekeşliğin dinidir; bir Lingam ile Çagannat'ın[2] dini, keşiş ile Bajaderlerin dinidir.

Ben, Hindistan'ın bir altın çağı olduğuna inananların görüşünü paylaşmıyorum. Gelgelelim, Sir Charles Wood'un yaptığı gibi görüşümün teyidi için Kuli Han'ın otoritesine başvurmuyorum. Ama, sözgelimi Aurangzeb dönemini alınız; ya da Kuzeyde Moğolların[3] ve Güneyde Portekizlilerin ortaya çıktığı devri; yahut da Müslüman istilası ve Güney Hindistan'daki Heptarşi çağını[4]; isterseniz daha geriye, en eski zamanlara giderek, Hindistan sefaletinin başlangıcını dünyanın Hıristiyan yaradılışından daha da önceki bir evreye yerleştiren Brahmanların mitolojik kronolojisini alınız.

Bununla birlikte, İngilizlerin Hindistan'a getirdiği sefaletin tamamen başka türden ve Hindistan'ın önceden çekmek zorunda kaldığı acıların hepsinden çok daha zalim olduğuna kuşku yoktur. Bunu söylerken, İngiliz Doğu Hindistan Kumpanyası'nın Asyalı despotizmine dayattığı Avrupa despotizmini kastetmiyorum; öyle bir kombinasyon ki Salsette tapınağındaki[5] görüntülerinin tüylerimizi ürperttiği o kutsal canavarların herhangi birinden çok daha korkunçtur. Burada söz konusu olan, İngiliz sömürge yönetiminin ayırt edici bir niteliği değildir, sadece Hollanda'nınkinin bir taklididir. İngiliz Doğu Hindistan Kumpanyası'nın faaliyetini nitelendirmek için Java'nın *İngiliz* Valisi Sir Stamford Raffles'in eski Hollanda Doğu Hindistan Kumpanyası hakkında söylediklerini harfi harfine tekrarlamak kafidir:

"Yalnızca kazanç hırsıyla harekete geçmiş ve [Java] tebaalarına, herhangi bir Batı Hindistanlı büyük çiftlik sahibinin kölelerine davrandığından çok daha büyük bir kayıtsızlık ve acımasızlıkla davranan Hollanda Kumpanyası –çünkü ilki, insan mülkünü satın alma

bedelini ödemiştir, diğeriyse ödememiştir–, halktan son akçesine değin haraç sızdırmak, onun emeğini son damlasına kadar emip çıkarmak için var olan despotizm mekanizmasını tümüyle kullanmış ve böylelikle politikacıların bütün marifetlerini uygulayıp tüccarların bencilliklerini tekeline alarak kaprisli ve yarı-barbar bir hükümetin şerrini daha da şiddetlendirmişti."

Hindistan'daki bütün o iç savaşlar, istilalar, devrimler, fetihler, kıtlıkların ardı arkası kesilmeyen etkisi ne kadar da şaşılacak derecede karmaşık, çok hızlı ve yıkıcı gibi görünse de, bunlar sadece yüzeyde görünendir. Şimdiye dek herhangi bir yeniden inşa belirtisi dahi görünmemişken, İngiltere, Hindistan toplumunun tüm dokusunu paramparça etti. Yenisini kazanamadan eski dünyasını yitirmiş olması, Hindu'nun şimdiki sefaletine özel türden bir efkâr katmakta ve İngiltere egemenliğindeki Hindistan ile onun bütün tarihsel geçmişinin heybetli gelenekleri arasına bir ayrım çizgisi çekmektedir.

Çok eski çağlardan beridir Asya'da, yalnızca üç yönetim departmanı vardır: Maliye ya da kendi halkının yağmalanması; savaş ya da diğer halkların yağmalanması; ve son olarak kamu hizmetleri. İklim ve toprak koşulları, özellikle Sahra'dan Arabistan, İran, Hindistan ve Tataristan'a, Asya'nın en yüksek dağlık bölgelerine uzanan engin çöl arazileri, kanallar ve su dağıtım şebekeleriyle yapay sulamayı doğuya özgü tarımın temeli haline getirmiştir. Sel baskınları, Mısır ve Hindistan'da olduğu gibi Mezopotamya, İran ve benzeri yerlerde toprağın bereketini artırmak için kullanılmış, sulama kanallarını beslemek için büyük fayda sağlamıştır. Batıda, Flander ve İtalya'da olduğu üzere, özel teşebbüsü gönüllü birliğe mecbur eden suyun ekonomik ve ortaklaşa kullanımının temel gerekliliği; gönüllü birliklerin hayata geçebilmesi için uygarlığın fazla alt düzeyde, arazilerin ise fazla geniş olduğu doğuda, merkezi hükümet müdahalesini zorunlu kılmıştır. Böylece, bütün Asya hükümetlerinin üzerine ekonomik bir işlev, kamu hizmeti sağlama işlevi düşmüştür. Beri yandan, toprağın veriminin merkezi hükümete bağlı olarak yapay bir şekilde artırılması ve sulama

ve akıtmanın savsaklanmasıyla çabucak çürümesi, tuhaf bir gerçeği açıklamaktadır: Vaktiyle pırıl pırıl işlenmiş olan Palmira, Petra, Yemen'deki harabeleri, Mısır, İran ve Hindistan'daki geniş bölgeleri şimdi kıraç ve çorak topraklar olarak buluyoruz. Bu, tek bir yıkıcı savaşın bir ülkeyi yüzyıllarca nüfussuz bırakışını ve onu kendi uygarlığından mahrum edişini de açıklamaktadır.

Şimdi, Doğu Hindistan'daki İngilizler, öncellerinden maliye ve savaş departmanlarını devraldılar, kamu hizmetlerini ise tümüyle boşladılar. İngilizlerin serbest rekabet, *laissez-faire* ve *laissez-aller* ilkesine[6] göre yürütülmeye uygun olmayan bir tarımın çökmesi bundan ötürüdür. Fakat, Asyalı imparatorluklarda, tarımın bir hükümetin yönetimi altında yok olmaya yüz tuttuğunu, ötekinin yönetimi altında yeniden canlandığını görmeye gayet alışığız. Nasıl ki hasadın iyi ya da kötü oluşu Avrupa'da mevsimin iyi ya da kötülüğüne göre değişiyorsa, orada da hükümetin iyi ya da kötülüğüne bağlı olarak değişir. Bundan dolayı tarımın baskı altında tutulması ve ihmali ne kadar vahim olsa da; eğer bambaşka önemdeki bir olgu, bütün Asya dünyasının tarihi açısından bir yenilik niteliğindeki bir olgu eşliğinde gerçekleşmeseydi, bunu İngiliz istilacıların Hindistan toplumuna vurduğu öldürücü darbe olarak değerlendirmek gerekmezdi. Hindistan'ın geçmişinin siyasi tablosu her ne kadar değişken olmuşsa da, sosyal koşulları, en eski çağlardan 19. yüzyılın ilk on yılına kadar değişmeksizin kalmıştır. Düzenli olarak sayısız dokumacısını ve eğiricisini ortaya çıkaran el tezgâhı ve çıkrık, sosyal yapının belkemiğiydi. Avrupa, çok eski zamanlardan beri Hintli emeğinin muhteşem dokumalarını, kıymetli madenler karşılığında almış; en alt sınıf üyelerinde, neredeyse üryanlarında bile genelde kulaklarında bir çift altın küpe, boyunlarında da bir başka altın süs bulunduracak kadar ziynet eşyalarına olağanüstü bir düşkünlüğü olan Hindistan toplumunun vazgeçilmez bir üyesi olan kuyumcuya hammadde sağlamıştı. El ve ayak parmaklarına takılan yüzükler de çok yaygındı. Kadınlar kadar çocuklar da, genellikle, al-

tın ya da gümüşten ağır bilezik veya halhal takar ve evlerde altın ya da gümüşten yapılmış tanrı heykellerine rastlanırdı. Hint dokuma el tezgâhını darmadağın eden ve çıkrığını parçalayan, İngiliz istilacıydı. İngiltere, pamuklu Hint kumaşını Avrupa pazarından sürmekle başladı işe; ardından Hindistan'a makine ipliğini soktu ve nihayetinde pamuklu kumaşın anavatanını pamuklu kumaş ürünlerine boğdu. 1818'den 1836'ya kadar Büyük Britanya'dan Hindistan'a yapılan iplik ihracatı 1'e 5 bin 200 arttı. 1824'te İngiltere'nin Hindistan'a yaptığı muslin* ihracatı zar zor 1 milyon Yard iken, bu rakam 1837'de 64 milyon Yardı aştı. Ne var ki aynı dönemde Dakka'nın nüfusu 150 binden 20 bine düştü. Dokumalarıyla ünlü Hindistan kentlerinin bu biçimdeki çöküşü henüz en kötü sonuç değildi. İngiliz buharı ve bilimi, tüm Hindistan çapında tarım ile zanaat arasındaki bağları kökünden söktü.

Sözünü ettiğimiz bu iki durum –bir yandan Hintlinin, bütün Doğu halkları gibi tarımın ve ticaretin başlıca koşulu olan büyük kamu işlerini merkezi hükümete bırakması, öte yandan da nüfusun ülkenin her tarafına dağılmış bir halde yaşaması ve yalnızca, evlerde birleşen tarım ve zanaat sayesinde küçük, biraz daha yoğun nüfuslu merkezlerin oluşması– işte bu iki durum, eski çağlardan beri süregelen özel niteliklere sahip toplumsal bir sistem yaratmıştı. *Köy sistemi* olarak adlandırılan bu sistem, bu küçük birliklerin her birine bağımsız örgütlenme ve farklı yaşama esnekliğini sağlıyordu. İngiliz Avam Kamarası'nın Hindistan sorunları üzerine eski bir resmi raporunda yer alan şu alıntıya dayanarak, bu sistemin özgün niteliğine dair bir yargıya varılabilir:

"Bir köy, coğrafik bakımdan, birkaç yüz ya da birkaç bin akr'lık** ekilebilir ve çorak topraklardan oluşan bir arazidir; politik olarak bakıldığında ise bir korporasyon ya da ilçe örgütlenmesini andırır. Onun memur ve hizmetlilerden oluşan kendine mahsus yapılanı-

*Sık dokunmuş, parlak, ince bir kumaş –ç.n.

** *Akr (acre)*: 4046,78 m^2'ye denk gelen yüzey ölçüsü birimi.

şı şöyledir: *Potail* ya da sakinlerin başı (*head inhabitant*); köy meselelerinin genel denetimini yapar. Sakinler arasındaki anlaşmazlıkları yatıştırır, polis zorunu icra eder ve köyünde vergi memuru görevini yerine getirir. Bu iş için, kişisel itibarı ve halkın durumunu, koşullarını en yakından tanıması nedeniyle en uygun kişidir. *Kurnum*; tarımsal hesapları tutar ve bununla bağlantılı her şeyi kayda geçirir. Sonra, *Tallier* ve *Totie*; ilkinin görevi suç ve cürümleri araştırmak ve de bir köyden ötekine seyahat eden kişilere eşlik edip onları korumaktır; sonrakinin etkinlik alanı daha doğrudan köyle sınırlıdır, diğer görevlerinin yanı sıra mahsulleri korumak ve miktarlarının belirlenmesine yardım etmek vardır. Hudutçu; köyün sınırlarını korur ya da tartışmalı durumlarda bu konuda tanıklık eder. Sarnıç ve su yolları amiri; tarımsal amaçlar için su dağıtır. Brahman; köyde dini kültün gereklerini yerine getirir. Öğretmen; köydeki çocuklara kum üzerinde okuma ve yazmayı öğretir. Ayrıca Takvim-Brahmanı ya da astrolog vb. vardır. Köyün idaresini genel olarak bu memur ve hizmetliler oluşturur. Ne var ki ülkenin bazı bölgelerinde köy yapılanması daha küçük boyuttadır, yukarıda betimlenen görev ve işlevlerden bazıları tek bir kişinin elinde birleşir; yine bazı yerlerde, yukarıda sayılan kişileri aşar. Ülke sakinleri, bu köy idaresinin bu basit biçimi altında eski çağlardan beri yaşamaktadırlar. Köylerin sınırları ancak nadiren değişmiştir; köyler tekrar tekrar savaş, açlık, salgınlara uğramalarına, kimi zaman harabeye dahi dönüşmelerine rağmen adları, sınırları, ilgi alanları aynı kalmış ve hatta aynı aileler nesiller boyu varlıklarını sürdürmüştür. Köy sakinleri, krallıkların devrilmesi ya da bölünmesi nedeniyle huzurlarını bozmamış; köy bölünmediği sürece, onun hangi güce devredildiği ya da hangi hükümdarın eline geçtiğiyle ilgilenmemişlerdir. Onun iç ekonomisi olduğu gibi kalmıştır. *Potail* hâlâ sakinlerin başıdır, köyün küçük yargıç ya da sulh hâkimi ve tahsildar ya da kira toplayıcısı olarak hareket etmeyi hâlâ sürdürmektedir."

Bu küçük basmakalıp sosyal organizma biçimleri, İngiliz vergi tahsildarının ya da İngiliz askerinin gaddar müdahalesinden çok, İngiliz buharı ve serbest ticaretinin etkisi nedeniyle çözülmeye ve ortadan kaybolmaya yüz tutmuştur. Aileye dayalı bu komünler, kendi kendini geçindirmeye olanak sağlayan el dokumacılığı, el eğirmeciliği ve elle yürütülen ziraatın ken-

dine özgü bileşimiyle ev ekonomisi temeli üzerine kuruluydu. Eğiriciyi Lancashire'a ve dokumacıyı Bengal'e yerleştiren, ya da ikisini birden, Hintli eğiriciyi olduğu gibi dokumacıyı da ortadan kaldıran İngiliz müdahalesi, ekonomik temellerini infilak ettirerek bu küçük yarı-barbar, yarı-uygar komünleri çözmüş ve en büyük, doğrusunu söylemek gerekirse Asya'nın tanık olduğu yegâne *sosyal* devrime yol açmıştır.

Şimdi, bu pederşahi ve zararsız sayısız çalışkan sosyal örgütlenmelerin parçalanmasına ve dağılmasına, ıstıraplar seline atılmasına ve aynı zamanda bunların tek tek üyelerinin eski uygarlık biçimlerini ve kalıtsal geçim araçlarını yitirmelerine tanık olmak her ne kadar insani duyguları zorlasa da; zararsız görünmelerine karşın bu pastoral köy topluluklarının her zaman Doğu despotizminin sağlam temeli olduğunu, insan zihnini olabilecek en küçük ufukla sınırladığını, onu hurafenin itaatkâr bir aracı yaptığını, geleneksel kurallara köle ettiğini, her türlü önem ve tarihsel iradeden alıkoyduğunu unutmamalıyız. Sefil bir toprak parçasına yapışmış, imparatorlukların yıkılışını, tarifsiz zulümleri, koca kentlerin nüfuslarının kıyımdan geçirilmesini gıkını çıkarmadan seyreden; bütün bunlara doğa olaylarına gösterdiği ilgiden fazlasını göstermeyen; kendisine tenezzül edip farkına varan herhangi bir saldırgana acizlikle teslim olan o barbar bencilliği unutmamalıyız. Bu insanlığa yakışmayan, hareketsiz, ot misali yaşamın, bu pasif yaşam tarzının, diğer yandan vahşi, amaçsız, pervasız bir yok etme gücüyle tamamlandığını ve Hindistan'da cinayeti dahi dinsel bir merasim haline getirdiğini unutmamalıyız. Bu küçük toplulukların, kastlaşma ve kölelikle lekelenmiş olduklarını; insanı dış koşullara egemen kılacağı yerde onu koşulların kölesi haline getirdiklerini, kendiliğinden gelişen bir toplumsal durumu değişmez, doğal bir yazgıya dönüştürdüklerini ve böylece, en sapkın ifadesini, doğanın efendisi insanın, Hanuman, yani maymunun ve Sabbala, yani ineğin karşısında huşu içinde diz çökmesi olgusunda bulan, doğaya o yabani kaba tapınmaya vardıklarını unutmamalıyız.

Hindistan'da sosyal bir devrime yol açarken İngiltere'nin yalnızca en pervasız öz çıkarlarına göre hareket ettiğine kuşku yoktur ve bu çıkarlarını uygulama biçimi ahmakçaydı. Gelgelelim burada mesele bu değildir. Mesele, insanoğlunun, Asya'nın sosyal koşullarında radikal bir devrimcileşmeye gitmeksizin, kendi yazgısını tamamlayıp tamamlayamayacağıdır. Eğer tamamlayamayacaksa, hangi suçları işlemiş olursa olsun İngiltere bu devrimi getirerek tarihin bilinçsiz aleti oldu.

Öyleyse, eski bir dünyanın paramparça oluşunun dehşetli manzarası kişisel duygumuzu ne kadar sarsarsa sarsın, tarih karşısında Goethe ile birlikte haykırmaya hakkımız var:

"Sollte diese Qual uns quälen,
Da sie unsere Lust vermehrt;
Hat nicht Myriaden Seelen
Timur's Herrschaft aufgezehrt?"

"Bu azap, azap mı olsun bize,
hazzımızı çoğaltıyor diye;
değil miydi sayısız can,
Timur'un saltanatını tüketen?"

Karl Marx

"New York Daily Tribune"
Sayı 3804, 25 Haziran 1853

Marx-Engels, Collected Works
(Toplu Eserler), cilt 12, sf. 125 vd.

AÇIKLAYICI NOTLAR

1) Marx, bu makalesinde, Engels'in kendisine yazdığı 6 Haziran 1853 tarihli mektubunda dile getirdiği bazı fikirlerden yararlanmıştır.

2) *Lingam Dini:* Tanrı Şiva'nın kültü. Özellikle Güney Hindistan'daki Lingaitlerin mezhebi arasında yaygındır. Bu, kast farklarını tanımayan, oruçları, kurbanları ve hacları reddeden bir Hindu mezhebidir.

Çagannat (Juggernaut): Hindu tanrılarının en önemli tanrılarından olan tanrı Vişnu'nun görünümlerinden biridir. Çagannat kültü, görkemli törenleri ve inananların kendilerine eziyet etmesine ve kendilerini kurban etmesine varan aşırı dini fanatizmiyle göze çarpar. Önemli bayram günlerinde bazı inananlar kendilerini, Vişnu-Çagannat'ın idolünü taşıyan iki tekerlekli arabanın tekerleklerinin altına atardı.

3) *Moğollar:* Orta Asya'nın doğu kesimlerinden gelip Hindistan'a girerek 1526'da Kuzey Hindistan'da Büyük Moğollar İmparatorluğu'nu kuran Türk kökenli istilacılar. Çağdaşlarının gözünde Moğol İmparatorluğu'nun kurucuları, Cengiz Han döneminin Moğol savaşçılarının doğrudan torunlarıydı; "Moğollar" adı da buradan gelir. Moğol İmparatorluğu, 17. yüzyılın ortalarında Afganistan'ın bir bölümünü ve Hindistan'ın genişçe bir kesimini egemenliğine aldıktan sonra büyük bir güce kavuştu. Köylü isyanları, Hindistan halklarının Müslüman fatihlere karşı büyüyen direnişi, sürekli çatışmalar ve gelişen feodal ayrılıkçı eğilimler, 18. yüzyılın birinci yarısında varlığı fiilen ortadan kalkan imparatorluğun çökmesine yol açtı.

4) *Heptarşi (Yedili İktidar)*: Yedi bağımsız parçaya bölünmüş imparatorluk (Örneğin 6. yüzyıldan 8. yüzyıla kadarki Anglo-Saksonların eski İngiltere'si.) Marx burada bu terimi Dekhan'ın (Orta ve Güney Hindistan) Müslümanların fethinden önceki feodal parçalanmışlığına benzetmek için kullanır.

5) Bombay'ın kuzeyindeki Salsette adası, 109 Budist mağara tapınağıyla ünlüdür.

6) "Laissez-faire, laissez-aller" [herkesin istediği şeyi yapmasına izin verin ve olayları akışına bırakın]: Serbest ticareti ve devletin ekonomi meselelerine karışmamasını savunan Manchester okulunun veya Serbest Ticaretçiler Partisinin liberal ekonomi ilkesi.

HİNDİSTAN'DA İNGİLİZ EGEMENLİĞİNİN GELECEKTEKİ SONUÇLARI

22 Temmuz 1853

KARL MARX

Bu makalede, Hindistan üzerine görüşlerimi sonuçlandırmak istiyorum.

Hindistan'da İngiliz egemenliğinin kuruluşu nasıl gerçekleşti?

Büyük Moğol'un sınırsız gücü, Moğol'un genel valileri tarafından kırıldı. Genel valilerin gücü Maratlar tarafından kırıldı.[1] Maratların gücü Afganlar tarafından kırıldı ve herkesin herkese karşı olduğu bir savaş, ortalığı kasıp kavururken ülkeye akın eden İngiliz hepsini birden boyunduruğu altına alma olanağını elde etti. Sadece Müslümanlar ve Hindular arasında değil, kabile kabile, kast kast bölünmüş bir ülke, genel bir karşılıklı nefrete ve tüm üyelerinin yapısal tecridi üzerine kurulu bir tür dengeye dayalı bir toplum. Böyle bir ülke ve böyle bir toplum fetih kurbanı olmaya yazgılı değil midir? Geçmiş tarihi hakkında hiçbir şey bilmiyor olsaydık, Hindistan'ın bugün bile, sırtından geçinen bir Hintli ordu tarafından İngiliz esareti altında tutulduğu büyük ve su götürmez olgusu tek başına yeterli değil mi? Öyleyse, Hindistan, fethedilme yazgısından kaçınamazdı ve Hindistan'ın bütün geçmiş tarihi, eğer varsa, peş peşe uğradığı istilalar silsilesinin tarihidir. Hindistan toplumu tarihsizdir, en azından bilinen bir tarihi yoktur. Onun ta-

rihi olarak tanımladığımız şey, yalnızca imparatorluklarını bu direnç ve değişim göstermeyen toplumun pasif temeli üzerine kuran istilacıların tarihidir. Bu yüzden, sorun, İngilizlerin Hindistan'ı istila etme haklarının olup olmaması değil; Türk, İranlı, Rus tarafından istila edilmiş bir Hindistan'ın, Britanyalı tarafından istila edilmiş bir Hindistan'a yeğlenip yeğlenmeyeceğidir.

İngiltere, Hindistan'da iki misyonu yerine getirmek zorundadır: Biri yıkıcı, öteki yenileyici. Eski Asyalı toplumu yıkmak ve Asya'da batılı bir toplum düzeninin maddi temellerini atmak.

Birbirlerinin peşi sıra Hindistan'ı istila etmiş olan Araplar, Türkler, Tatarlar, Moğollar çok geçmeden *Hintlileşti.* Çünkü tarihin değişmez bir yasası gereği barbar istilacılar, daima boyundurukları altına aldıkları halkların daha üstün uygarlığınca fethedilirler. İngilizler gelişimin daha üst bir basamağında bulunan ilk istilacılar olduklarından Hint uygarlığının etkisinde kalmadılar. Yerli komünleri dağıtarak, yerli geçim araçlarını kökünden sökerek ve yerli toplumda büyük ve yüce olan ne varsa hepsini yerle bir ederek onu yıktılar. İngilizlerin Hindistan'daki egemenliğinin tarihi, bu yıkımın ötesinde neredeyse hiçbir şey kaydetmemiştir. Yenileme çabası bu yıkıntının altından güç bela seçilebiliyor. Yine de başlamış bulunuyor.

Bu yenilemenin ilk önkoşulu, Hindistan'ın politik birliğinin sağlanması idi; Büyük Moğolların egemenliği altında görüldüğünden çok daha sağlam ve daha yaygın bir birlik. İngiliz kılıcının zoruyla dayatılan bu birlik, artık şimdi elektrik telgrafıyla güç ve ömür kazanacak. İngiliz astsubayları tarafından eğitilip kurulan yerli ordu, Hindistan'ın kendi kendine kurtuluşunun ve bundan böyle ilk gelen yabancı istilacıya av olmaktan çıkışının *sine qua non*'unu* oluşturuyordu. Bir Asya toplumunda ilk kez kendisine kapı açılan ve çoğunlukla Hintliler ile Avrupalıların ortak çocukları tarafından yönetilen özgür basın, yenilenmenin yeni ve etkili bir manivelasıdır. Zamindari

* *Sine qua non:* Olmazsa olmaz koşul. –ç.n.

ve Raiatvairi gibi itici olgular dahi, yine de Asya toplumunun böylesine büyük özlemle talep ettiği toprak özel mülkiyetinin iki ayrı belirgin biçimini temsil ederler. Kalküta'da gönülsüzce ve sınırlı sayıda İngiliz denetiminde yetiştirilmiş Hindistan yerlileri arasından, ülke yönetmek için gerekli niteliklere sahip, Avrupa bilimini edinmiş yeni bir sınıf türemektedir. Buhar gücü, Hindistan'ı Avrupa ile düzenli ve süratli bir ilişki içine soktu, Hindistan'ın belli başlı limanlarını güneydoğu okyanusunun tamamına bağladı ve onu, durağanlığının temel nedeni olan yalıtılmış konumundan kurtardı. Demiryolları ve buharlı gemilerin işbirliğiyle İngiltere ile Hindistan arasındaki mesafenin zaman bakımından sekiz güne ineceği ve böylece bir zamanların efsane ülkesinin batının dünyasına ekleneceği gün artık çok uzakta değildir.

Büyük Britanya'nın egemen sınıfları, şimdiye dek, Hindistan'ın kalkınmasına tesadüfi, geçici ve istisna oluşturan bir ilgi göstermişlerdi. Aristokrasi onu fethetmek, plütokrasi onu yağmalamak, millokrasi* de onu har vurup harman savurmak istemişti. Gelgelelim, durum tümüyle değişti. Millokrasi, Hindistan'ın üretici bir ülkeye dönüşmesinin kendisi için yaşamsal bir önem kazandığını ve bu uğurda her şeyden önce ona sulama tesisleri ve ülke içi ulaşım yolları kurmak gerektiğini keşfetmiştir. Şu anda, Hindistan'ı baştan başa demiryolu ağıyla donatmak niyetindedir ve bunu yapacaktır da. Bunun muazzam sonuçları olacaktır.

Hindistan'ın üretici güçlerinin, muhtelif ürünlerini nakletme araçlarından ve değişim olanaklarından büyük oranda yoksun olduğu için felç durumda oldukları herkesçe bilinen bir gerçektir. Hiçbir yerde doğal bolluğun ortasında Hindistan'dakinden daha büyük bir toplumsal sefalete rastlamayız; ve bu, değişim olanaklarından yoksunluktan böyle. İngiliz Avam Kamarası'nın bir Komitesinin 1848'deki bir oturumunda şu veriler saptandı:

* *Millokrasi:* Marx'ın sanayi sermayesi için kullandığı terim. –ç.n.

"Tahılın bir quarter'ı* Kandeş'te 6 ile 8 şilin arasında satılırken Puna'da 64-70 şiline satılıyordu; orada halk, sokaklarda açlıktan ölüyordu, çünkü geçit vermeyen balçık yollar yüzünden Kandeş'ten buraya mal taşımak olanaksızdı."

Demiryolunun gelişi, kolaylıkla tarımsal hedeflere hizmet edecek şekilde düzenlenebilir; bunun için demiryolu setleri için toprak çıkarılan yerlerde su depoları inşa edilebilir ve çeşitli hatlar boyunca su şebekeleri döşenebilir. Bu yolla, doğuda tarımın *sine qua non*'u olan suni sulama geniş ölçüde geliştirilebilir ve susuzluk nedeniyle sık sık yaşanan kıtlıklar önlenebilir. Bu bakış açısından hareketle, sulanmış toprakların Ghat sıradağları bölgesinde dahi, aynı alandaki sulanmayan topraklara kıyasla üç misli vergi getirdiği, on ila on iki misli kişiye çalışma olanağı sağladığı ve on ila on beş misli kâr getirdiği göz önünde bulundurulduğunda, demiryollarının önemi herkes için aşikâr olmalıdır.

Demiryolları askeri bütçeyi miktar ve maliyet bakımından sınırlamaya olanak tanıyacaktır. St. William Kalesi komutanı Albay Warren, Avam Kamarası'nın özel bir komitesi önünde şunları söylemişti:

"Ülkenin uzak köşelerinden istihbarat almak şu anda kaç gün ve hatta hafta gerektiriyorsa o kadar saatte istihbarat alma, direktifleri en kısa sürede birlikler ve erzakla birlikte gönderme olanağı küçümsenemeyecek önemde düşüncelerdir. Birlikler, şimdikinden daha uzak ve sağlıklı mahallerde konuşlandırılabilir, böylece hastalık sonucu yaşanan yüksek can kayıpları da önlenebilir. Çeşitli depolarda artık bu kadar yüksek miktarda erzak stoklamaya gerek kalmaz, çürüme ya da doğal iklim değişiklikleri nedeniyle erzağın bozulması da böylece önlenir. Birliklerin mevcudu savaş güçlerinin artışıyla doğru orantılı olarak azaltılabilirdi."

Komün örgütlenmesiyle köy topluluklarının ekonomik temelinin parçalandığını biliyoruz, fakat en kötü özelliklerinin, yani toplumun değişmez sabitlikte ve bağlantısız atomlar ha-

* *Quarter*: Birimi yaklaşık 12,7 kg olan İngiliz ağırlık ölçüsü.

linde dağılmışlıklarının sürdüğünü biliyoruz. Köylerin yalıtılmışlığı Hindistan'da yolların yokluğunu üretmiş, yolların yokluğu da köylerin yalıtıklığını sürekli kılmıştır. Böylece köy topluluğu, bir kez verili bulduğu düşük yaşam seviyesini koruyagelmiş, başka köylerle neredeyse hiçbir ilişkisi olmadan ve toplumsal gelişmenin onlarsız düşünülemeyeceği arzu ve gayretlerden bihaber yaşaya gelmiştir. İngilizler, kendi kendine yeten köylerin ataletini dağıttıktan sonra, demiryolları iletişim ve ilişkinin yeni ihtiyaçlarını sağlamıştır.

"Demiryolu sisteminin geliştirilmesinin bir diğer etkisi de, demiryolunun ulaştığı her köye, başka ülkelerin icatları ve donanımları hakkında öyle bir bilgi aktaracak ve bunlara ulaşmanın öyle olanaklarını sunacak ki, öncelikle Hindistan'ın kuşaktan kuşağa geçen ve hizmet etmekle yükümlü köy zanaatçılığının, yeteneklerini tümüyle ortaya koyabilmesine ve ardından eksikliklerini giderebilmesine neden olacaktır." (Chapman, *Hindistan'da Pamuk ve Ticareti.*)

İngiliz millokrasisinin Hindistan'ın yüzünü demiryolu ağıyla güldürmek niyetinin hikmeti sebebinin kendi fabrikaları için buradan sağladığı pamuk ve öteki hammaddelerin masrafını azaltmak olduğunu biliyorum. Fakat, demir ve kömüre sahip olan bir ülkenin ulaşım sistemine makineyi bir kez soktuğunuzda onu bunların üretiminden artık alıkoyamazsınız. Demiryolu ulaşımının güncel ve olağan ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli olan tüm sanayi işlemlerini uygulamaya koymadan, devasa bir ülkedeki demiryolu ağı işletilemez; bunun zorunlu bir sonucu, demiryoluyla doğrudan ilgisi olmayan sanayi kollarında da makineleşmenin gerçekleşmesidir. İşte bu nedenle demiryolu sistemi, Hindistan'da modern sanayinin öncü kolu olacaktır. Bizzat İngiliz yetkililerin, Hintlilerin, kendileri için tamamen yeni çalışma koşullarına uyum sağlamada ve makine kullanımı için gerekli bilgiyi edinmede gösterdikleri özel yeteneğin hakkını teslim etmeleri karşısında, bundan kuşku duymak daha da imkansızlaşır. Kalküta darphanesinde yıllardır buhar makinelerini kullanmakta olan yerli makine teknisyenlerinin yetenek ve çalışkanlıkları, Hardvar-kömür havzasında türlü buhar maki-

nelerinde görev yapan yerli işçiler ve daha birçok örnek, bu konuda yeterince kanıt sunmaktadır. Doğu Hindistan Kumpanyası'nın önyargılarından hayli etkilenmiş olan Bay Campbell bile şu itirafta bulunma ihtiyacını duymuştur:

"Hindistan halkının büyük kitlesi, büyük bir *endüstriyel enerjiye* sahip ve sermaye biriktirmeye pekala beceriklidir; ayrıca matematiksel zihin açıklığıyla, hesaplamadaki ustalığı ve pozitif bilimler konusundaki yeteneğiyle dikkat çekiyor." "Onların mükemmel bir zekası var."

Demiryolu sistemiyle birlikte doğan modern sanayi, kuşaktan kuşağa aktarılan iş bölümünü, dolayısıyla da Hindistan'da ilerlemenin ve Hindistan'ın güç geliştirmesinin önündeki belirleyici engeli oluşturan Hint kastlarının temelini ortadan kaldıracaktır.

İngiliz burjuvazisinin olasılıkla almak zorunda kalacağı önlemler, halk kitlesine ne özgürlük getirecek ne de onun sosyal koşullarının düzelmesine kayda değer bir katkısı olacak. Çünkü her ikisi de sadece üretici güçlerin gelişmesine değil, halkın bunları kendi ellerine geçirmesine bağlıdır. Fakat her koşulda, İngiliz burjuvazisi bunların her ikisinin maddi ön koşullarını yaratacaktır. Burjuvazi daha fazlasını hiç yaptı mı ki? Burjuvazi, bireyleri olduğu kadar halkları da büsbütün kan ve kir, sefalet ve aşağılanma içine çekmeden herhangi bir ilerlemeyi yerine getirmişliği var mı ki?

Bugün Büyük Britanya'nın kendisinde egemen olan sınıflar sanayi proletaryası tarafından alaşağı edilmedikçe ya da Hintliler İngiliz boyunduruğunu kendi başlarına bütünüyle kırıp atacak güce erişmedikçe, Hintliler, Britanya burjuvazinin ülkelerine serptiği yeni toplum öğelerinin meyvelerini toplayamayacaklardır. Ama her halükarda, az ya da çok yakın bir gelecekte; en alt sınıf üyelerinin bile, Prens Saltikov'un sözlerini kullanacak olursak, "plus fins et plus adroit que les Italiens".*[2] olan ve boyun eğişi dahi soylu bir sakinlikle dengelenen, doğuştan ataletine karşın sarsılmaz cesaretiyle İngiliz subaylarını hayrete

* İtalyanlardan daha ince ve daha becerikli.

düşüren, toprakları dillerimizin, dinlerimizin beşiği olan ve Çat'la eski Cermen tipini, Brahman'la[3] eski Yunan tipini temsil eden bu yüce insan soyunun bu büyük ve ilginç ülkesinin yeniden canlanışının tanığı olacağımıza kesin gözüyle bakabiliriz.

Hindistan sorununa son birkaç değerlendirme yapmadan nokta koyamam.

Gözlerimizi, saygın biçimler altında hareket ettiği kendi memleketlerinden ayırıp sömürgelerine çevirdiğimizde burjuva medeniyetinin derin ikiyüzlülüğünü ve onun ayrılmaz eşi olan barbarlığı tüm çıplaklığıyla görürüz. Burjuvazi mülkiyetin savunucusudur; fakat bir devrimci parti Benegal, Madras ya da Bombay'daki gibi bir tarımsal devrim yaratabildi mi hiç? Hindistan'daki burjuvazinin açgözlülüğünü sıradan yolsuzluklar doyurmadığında, büyük soyguncu Lord Clive'in bir tanımını ödünç alacak olursak, zalim şantajlara başvurmadılar mı? Ulusal borcun dokunulmaz kutsallığı hakkında gevezelik yaparlarken, Hindistan'da kendi özel birikimlerini Doğu Hindistan Kumpanyası'nın tahvillerine yatırmış olan Racaların kâr paylarına el koymadılar mı? "Kutsal dinimizi" savunmak bahanesiyle Fransız Devrimi'ne karşı savaşırken, aynı sırada Hindistan'da Hıristiyanlığın propaganda edilmesini ve yayılmasını yasaklamadılar mı? Ve Orissa ve Bengal tapınaklarına akın eden hacılar üzerinden para kazanmak için, Çagannat Tapınağı'nda adeta bir ticaret halini almış cinayet ve fuhuşu sürdürmediler mi? "Özel mülkiyetin, düzenin, ailenin ve dinin" adamları işte bunlardır!

İngiliz sanayisinin, Avrupa kadar geniş bir ülke olan ve 150 milyon akr'lık bir alanı kapsayan Hindistan üzerindeki yıkıcı etkileri sarsıcı bir biçimde açığa çıkıyor. Fakat bunların, yalnızca bugünkü varoluş biçimiyle bütün üretim sisteminin organik sonuçları olduğunu unutmamalıyız. Bu üretimin temeli, sermayenin mutlak egemenliğidir. Sermayenin bağımsız bir güç olarak varolabilmesi için sermayenin yoğunlaşması zorunludur. Bu yoğunlaşmanın dünya pazarları üzerindeki yıkıcı etkisi, şu anda her uygar toplumda işbaşında olan ekonomi-politiğin or-

ganik yasalarının özünü en devasa boyutlarda açığa vuruyor sadece. Tarihin burjuva dönemi, yeni bir dünyanın maddi temellerini yaratmakla yükümlüdür: Bir yandan halkların karşılıklı bağımlılığı üzerine kurulu dünya ulaşımını ve bunun için gerekli ulaşım araçlarını yaratmak; diğer yandan insanın üretici güçlerini geliştirmek ve maddi üretimi doğa güçleri üzerindeki bilimsel egemenliğe dönüştürmek.

Burjuva sanayi ve burjuva ticaret, yeni dünyanın bu maddi koşullarını tıpkı jeolojik devrimin yeryüzünü yarattığı gibi yaratır. Ancak büyük bir toplumsal devrim, burjuva çağın sonuçlarını, dünya pazarını ve modern üretici güçleri ele geçirip bunları en gelişmiş halkların ortak kontrolünün buyruğu altına verdiği zaman, insanlığın ilerleyişi ancak o zaman nektarını yalnızca katledilmiş insanların kafataslarından içmek isteyen o iğrenç pagan putu andırmaktan çıkacaktır.

Karl Marx

"New-York Daily Tribune"
sayı 3840, 8 Ağustos 1853

Marx-Engels, Collected Works
(Toplu Eserler), cilt 12, s. 217.

AÇIKLAYICI NOTLAR

1) *Maratlar*: Dekhan'ın kuzey kısmında yerleşik olan bir Hint halkı. 17. yüzyılın ortalarında Maratlar, Moğol feodallerinin yabancı egemenliğine karşı bir mücadele başlattılar ve Moğol imparatorluğuna, onun çöküşünde etkili olacak ağır bir darbe vurdular. Bu mücadele sırasında bağımsız bir Marat devleti kuruldu ve onun feodal üst tabakaları kısa süre sonra fetih savaşları yürüttü. 18. yüzyılın başlarında yeniden, Maratların feodal beylikleri arasında, başında büyük beyin –Peşvar'ın– bulunduğu güçlü bir konfederasyon oluşturuldu. Maratların feodal beyleri 1761'de Hindistan'daki egemenlik uğruna Afganlara verdikleri karşı savaşta ölümcül bir yenilgi aldılar. Bu savaş ve Marat feodallerinin kendi aralarındaki çekişmeler nedeniyle çok kan kaybetmiş Marat beylikleri, İngiliz-Marat savaşında (1803-1805) kendilerini boyunduruk altına alan Doğu Hindistan Kumpanyası'nın ganimeti oldular.
2) Marx, A. D. Saltikov'un "Lettres sür l'Inde", Paris 1848, sf. 61, kitabını alıntılıyor.
3) *Çat*: Kuzey Hindistan'da bir kast; genellikle köylü çiftçiler; bu kasta feodal asker çevrelerinin temsilcileri de dahildi. 17. yüzyılda köylü Çat'lar tekrar tekrar yabancı feodal Moğollara karşı ayaklanmışlardır.
Brahman: Hindistan'ın en eski dört kastından biridir. Bu kasta önceleri asıl olarak rahiplerin ayrıcalıklı tabakası dahildi; daha sonraları diğer Hint kastlarında da görüldüğü üzere rahipler dışında değişik meslekten ve farklı sosyal konumdan insanlar, hatta yoksullaşmış köylüler ve zanaatçılar da dahil oldu.

İSİM DİZİNİ

"Ulusal hareketin gücü, ulusun geniş katmanlarını oluşturan proletarya ve köylülüğün bu harekete katılım düzeyi tarafından belirlenir. Proletaryanın, burjuva milliyetçiliği bayrağı altında toplanıp toplanmayacağı sınıf çelişkilerinin gelişmişlik düzeyine, proletaryanın sınıf bilincine ve örgütlülük düzeyine bağlıdır. Sınıf bilinci gibi denenmiş bir silaha sahip olan proletaryanın burjuvazinin bayrağı altında toplanma mecburiyeti yoktur.
(...)
Ulusların kendi kaderini tayin hakkı için mücadelede, Sosyal Demokrasinin amacı, ulusal baskı politikasına son vermek, bu politikayı imkansız kılmak ve böylece uluslar arasındaki çekişmeyi ortadan kaldırmak, köreltmek ve en aza indirmektir."

J. V. Stalin

EVRENSEL
BASIM
YAYIN

ISBN 975-6106-04-2

